

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

AYŞEGÜL DEVECİOĞLU

KUŞ DİLİNE ÖYKÜNEN

Metis Edebiyat

Metis Yayınları
İpek Sokak 9, 34433 Beyoğlu, İstanbul

Metis Edebiyat
KUŞ DİLİNE ÖYKÜNEN
Ayşegül Devecioğlu

© Ayşegül Devecioğlu, 2003

© Metis Yayınları, 2003

İlk Basım: Ocak 2004

Yayın Yönetmeni:
Müge Gürsoy Sökmen

Kapak İllüstrasyonu: Ali Fuat Devecioğlu

Dizgi ve Baskı Öncesi Hazırlık: Metis Yayıncılık Ltd.

Baskı ve Cilt: Yaylacık Matbaacılık Ltd.

Fatih Sanayi Sitesi No: 12 Topkapı, İstanbul

ISBN 975-342-456-6

AYŞEGÜL DEVECİOĞLU

KUŞ DİLİNE ÖYKÜNEN

METİS YAYINLARI

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

*Behçet'e, Soner'e, Ali Fuat'a, Aydın'a,
Ahmet'e, İbrahim Levent'e, Necdet'e,
Zekeriya'ya, Gökalp'e... Hepsine...*

"Zaman anlatılabilir mi? Salt kendisi... Kendi başına..."

THOMAS MANN

"Hiçbir ağaç böyle harikulade bir yemiş
vermemiş olacaktır."

NÂZİM HİKMET

I. Bölüm

Karanlık, yavaşça yurt ediniyor içimde... Apansız göllere iniyor. Gece.

Kaçak katırlarının ürkek toynak sesleri ve kuş sürülerinin çok kalabalık kanat çırpışları... Yabani bitkileri savurup duran rüzgâr...

Uzak, uzun bir köpek havlaması... Bir çocuk sesi ağlayan; gecenin, taaa komşu köyden koparıp aldığı...

Karanlık, kirli su gibi, dargın, ürkütücü bir kıvamı durmadan artırarak bedenimi işgal ediyor. Karanlık, keskin ılık gibi gözümü kamaştırıyor.

Karanlık, tek gerçek burada; vücudumdaki yaralarda, kırık kemiklerimde kımıldanıp duran... Her zerreyi dolduruyor, her santimi adımlıyor, duvarları dolaşıyor, kör bir hayvan gibi pençelerini geçirecek yer arıyor. Günlerdir yattığım soğuk betondan daha fazla içime işliyor; kemiklerimi sızlatıyor, gözlerime, ellerime, ağızımdaki kan tadına siniyor. Ben ki, bu katıksız boşlukta, karanlığın tek biçimiyim; helki düpedüz karanlığım yalnızlığım ve korkumla...

Susuyorum, sesim karanlığa düşüyor, ölü bir kuğu gibi kendi bedenine yabancı ve çok ağır...

Otobüs ağır aksak gidiyordu. Sanki gerçekte gitmiyor da, tekerleklerine asılmış bir güç hareket etmesini engelliyormuş gibi; ileri hamle edip tökezleyerek, can çekişiyormuş gibi ıkınıp sıkınarak, nefesi kesilerek...

Gülay, kendini bu eski otobüse benzetiyor. Elden düşme, yorgun, aynı döküntü giysileri, asık yüzü, düşük omuzları taşıyarak aynı güçlü, ölümcül akıntıda sürükleniyor o da...

Otobüse acıyor Gülay. Bu halinden dolayı kenara atılacağını, hurdaya çıkarılacağını, parçalanacağını düşünüyor. Halbuki gayret ediyor otobüs, can havliyle gitmeye çalışıyor. Her yolcu yükünü artırıyormuş gibi, duraklarda, iyice üzülüyor otobüse; inen oldu mu, seviniyor.

Kendini onlardan saymıyor; inip binenlerden, otobüse yük olanlardan; çünkü o, bir yer tutmuyor şu koca dünyada... Renssiz, biçimsiz alabildiğine soluk bir varlık şimdi. Kaygan, ağır bir sıvının içine bırakılmış gibi sağır... Bütün korkusu fark edilmek... Kendini saklayamadığı, böyle ortaya attığı için iyice acıyor otobüse...

Sadece nefes almak için bile çaba sarf etmesi gerekiyordu. Hiç kımıldamadan sessizce durmak, etrafındaki başıboş görüntülerin, içinde uğuldayan seslerin, ışık ve renk karmaşasının ortasında bedensiz bir gölge gibi ağırlıksız kalmak için... Hatta korkmak için...

Tam karşısında oturan yeniyetmeyle yüz yüze gelmemek için gösterdiği çabadan yüzü kıpkırmızı olmuştu. Oğlan, gözlerini dikmiş ona bakıyor. Göz ucuyla geniş, beyaz yüzünü, muntazam alnını, olağanüstü güzellikte gözlerini fark ediyor. Ne var ki kulak-

ları, ressamın tabloyu bitirdikten sonra, işgüzarlık olsun diye vurduğu son fırça darbesi gibi işi bozuyor...

Eskiden Gülay'a âşık olan o öğrenci çocuk olsa, böyle söylerdi. Güzel Sanatlar'da okuyordu. Minnacık kulaklarını örten, uzun kıvrırcık saçlarını sallayarak, Gülay'ın hayranlıkla dinlediği şeyler anlatır, yüzünün, burnunun, dudaklarının şekli üzerine dakikalarca konuşurdu. Birkaç yıl önce Kanada'ya yerleştiğini duymuştu. Belki onu hatırlamazdı bile. Gülay'a yıllar değil, yüzyıllar önceymiş gibi gelen bir zamanda olup bitmişti bütün bunlar.

Bütün gayretine rağmen, gözleri, karşısında oturan çocuğa doğru kaydı; oğlanın kulakları çok iri olmalarının yanı sıra, kafasından kurtulmak isterlermiş gibi iki yana doğru kaçıyordu.

Kendisi de karşılaşmak istemezdi o gençle, yıllar önceki o nesheli, cıvıl cıvıl kızı böyle görmesini istemezdi. Acaba haberi var mıydı olup bitenden? Adı neydi?.. Neydi...

Yeniyetmenin kendisine bakıp durmasından ölesiye rahatsız Gülay; işin kötüsü, oğlan baktıkça Gülay da gözlerini ister istemez ona kaydırıyor. Tümüyle istem dışı olarak yüzüne, kulaklarına, hatta bacaklarına bakıyor. Aslında daha yukarıya; kalçalarının yayıldığı koltuk üstünde, rahatça, meydan okurcasına, adeta müstehcen bir biçimde kavuşturduğu tombul, uzun bacaklarının kavuştuğu noktaya...

Bakmadığını sanıyor ama gözlerinin oraya doğru kaydığını oğlan fark etmiş olmalı. Gözlerini zaptetmek için tuhaf bir şekilde tuttuğu boynu, dayanılmayacak kadar ağrıyor. İneceği yere yaklaştığını fark edince, fırlayıp kalktı (oğlan da kalkmıştı). Tıkış tıkış otobüste kendine geçecek yol arayarak kapıya yaklaştı. Bedeninin o korkunç ağırlığını hissederek kapının önünde duruyor şimdi. Şoföre doğru seslenmek üzereyken, oğlan, incecik sesiyle, alay edercesine "inecek var!" diye bağırıyor. Sesindeki edepsiz tınıyı herkesin hissedeceğinden korkuyor Gülay; çocuğun bu davranışına kendisinin sebep olduğunu düşünüyor, otobüsten inerken, arkasından geldiğinden şüphesi yok. Otobüsün merdivenlerinden atlayıverişini, kocaman, sakın yüzünü projektör gibi sağa sola

döndürerek onu aranmasını gözünde canlandırıyor. Birkaç saniye sonra yanıldığını anladı. Yalnızdı. Kendisinden başka, günün bu saatinde bile yorgun görünen bir kadın inmişti. Başörtülü, fakir görünümlü kadın, bürolardan birinde temizlikçi olmalıydı.

Kadını geride bırakarak hızlı hızlı yürüyor; neden kaçtığını bilmeksizin, ayakkabısını kaldırım kenarlarına, yerdeki öteberiye vurup, tökezlenerek yürüyor. Sırılsıklam ter içinde kaldığını, cad-denin karşısında bütün olup bitenden haberdar olmuş gibi sessiz, manidar uzanan denize baktığında, denizden esen serin sabah rüzgârıyla ürperdiğinde fark ediyor.

Gülay'ın sekreter olarak çalıştığı Setüstü'ndeki işyeri, uzaktan bir tanıdıklarının, Nusret Bey'in... Çoğu zaman, büroda, muhasebe işleriyle uğraşan yaşlıca bir adamla, getir götür işlerine bakan bıçkın oğlandan başka kimse olmazdı.

Nusret Bey'in asıl işi Ankara'daydı. İstanbul'daki bürodan ihracat işlerini yürütüyordu. Bazen haftalarca uğramazdı. Büroya nadir gelişlerinde Gülay'ı görmezden gelmeyi âdet edinmişti. Kızın sade olmaktan çok yoksul giysilerine bakıp, böyle birini sekreterliğine yakıştırmıyormuş gibi telefonlarını Gülay'a bağlatırmazdı. Hele yanında önemli birisi varsa, Gülay'ın orada yalnızca kendi yumuşak kalpliliği yüzünden bulunduğunu misafirine mutlaka anlatması gerekiyormuş gibi, hareketlerini iyice vurgulardı.

"Zavallı kız"; böyle söylemişti annesine Nusret Bey. Zavallı kız... Eve gelen tanıdıkları da böyle söylemişlerdi; "Zavallı kızcağız..." Şimdi bu sözcükler, adeta kişilik kazanarak bedeninde yaşamaya başlamıştı.

Nusret Bey, her büroya gelişinde bu konuşmayı anımsıyor, kimseye zararı dokunmayacakmış gibi görünen iki basit kelimenin, onu nefessiz bırakırcasına kuşatan anlamını her sefer aynı şaşkınlıkla kavlıyor, sonra bu sözcüklerin karanlık girdabında kayboluyordu. Halbuki telefon bağlamakta ustaydı Gülay, daha önce santralde çalışmıyor muydu?

Nusret Bey'in kardeşi Selim ise, kızın incecik güzel bacaklarını, ufak tefek biçimli vücudunu, uzun, dalgalı, kahverengi saçla-

rını hiç sakınmadan inceleyip, "Yahu bayağı güzel kızsın aslında sen," demişti bir keresinde; "Bir de üstüne başına dikkat etsen!.."

Gülay'ın üstünde genellikle annesinin ördüğü kazaklar olurdu. Vücudunun biçimini gizleyen, renkleri annesinin zevkine göre, genellikle çiğ pembe, çiğ mavi kazakların altına, hep aynı model, diz üstü etek giyerdi. Zaten birkaç tane eteği vardı. Kışı, üstünde hep aynı eskimiş manto ile geçirmişti. Annesinin seçtiği renklere karışmak, o değil de bu olsun demek aklına bile gelmezdi; gelişigüzel geçiriverirdi üstüne. Kadıncağızın hâlâ kendisi için didinmesine de anlam veremiyordu ya!

Nusret Bey'in ailesi, Gülay'ın annesiyle aynı köydendi. Teyzesinin kızı, onlara gelin gitmişti. Şimdi, başlarına türlü felaketler gelen bu aileye sahip çıkmak, bir zamanlar burnu havalarda olan Gülay'a, üç beş kuruş kazanacağı bir iş sağlamak Nusret Bey'in –hep aynı kibirli ifadeyle söylediği gibi– boynuna borç olmuştu. "Kötü insan değil senin kızın," demişti Nusret Bey, tepeden tepeden; "ama kullandılar çocukları, dur diyen olmasaydı çok başka yerlere gidecekti iş, arada gençler ezildi."

Evin fakir mobilyalarına, kanepeye dizilmiş kız kardeşlerinin modaya uymaya çalıştıkça daha da gülünçleşen ucuz giysilerine; misafire elinden geldiğince ikramda bulunmaya çalışan annesinin telaşlı, utangaç tavrıyla sürüklediği, topukları erimiş terliklerine; hepsini kayda geçiriyormuş gibi inceden inceye bakarak konuşuyor Nusret Bey; kahvesini içerken bir kısmı kaybolan kelimelerle, serinkanlılıkla, zenginliğin, tuzu kuruluğun o hoyrat bilinciyle:

"Bizimkini yurtdışına göndermeseydik, onun da olacağı buydu..."

"Oyalanma artık, gir içeri oğlum," diyor annem... Birçok köylü kadını gibi gergin bir ahengi var sesinin. Hiçbir heceye vurgu yapmadan dümdüz... Ama oğlum derken, oğul derken, sesi yüreğinden...

Kapıdan girince küçük, karanlık oda, babam elinde kasketi,

masada oturuyor. Mendille başındaki teri siliyor. Elleri kocaman, turnakları çimentoyla, harçla uğraşmaktan yarık. Pembe patiska mendil, çiçek gibi çabucak soluyor parmaklarında. Bana bakıyor; hiçbir şey söylemeden öylece. Ama seviyor beni, biliyorum. Yoksul adamların ancak ölümle kıyaslanabilecek çaresizliğiyle seviyor. İskemleyi çekip oturuyorum. Çok ses çıkarıyor iskemle. "Olsun," der gibi bakıyor babam. Gülüyor. "Varsın ses çıkarsın," diyor belki içinden. Bana verebileceği tek armağan buymuş gibi... Annem çorbayı getiriyor. Kocaman patatesler sadece suyun içinde... Tam altı parça sayıyorum. "Oyalanma oğlum," diyor annem, "yemeğini ye." Babam başını tabağa öyle eğmiş ki, yüzü görünmüyor.

Loş odada kaşık sesleri, yorgun derinin ağır kokusu... Komşunun köpeği, kapının önünde gözünü bize dikmiş, bekliyor.

*

Gülay, lambriler yüzünden hep karanlık görünen büroya girdiğinde karanlık gözünü aldı. İş merkezinin şık karolarla döşeli sıcak, bol ışıklı, geniş koridorlarında irili ufaklı birçok şirket vardı. Binanın arkası, büyük ve sık ağaçların koyu gölgesine sığınmış küçücük bir parka bakıyordu. Nusret Bey'in odası da arka taraftaydı. Camlar jaluziyle örtülmüştü. Ağaç dalları, rüzgâr estiğinde pencerelelere sürünür, içeri girmek istiyorlarmış gibi camları zorlardı. Geçen yaz sonunda, Gülay henüz işe başlamışken, pencerelerden içeriye kuru yapraklar uçuşup durmuştu. Yaprakları toplarken üzülmüştü. Canlıyken giremedikleri yere, ancak kurumuşken sokulup, gönüllerinin dilediğine dallarından koştukları, canlılıklarını yitirdikleri sırada kavuşan yapraklar için kederlenmişti. Kendi masası da bu odada, ağaçların yanı başında olsaydı... Ne yazık ki ağaçlara uzaktı; ama kulağı hep en ufak esintide yardım istemiş gibi camlara vuran yaprakların sesinde olurdu. Bir de kuşta. Kuşun sesi, sabahın bu saatinde duyulmuyordu. Belki daha sonra... Öğleye doğru...

Her sabah yaptığı gibi, odayı havalandırmak için camları açıp yerine döndü, sıkıntıyla masasına oturdu. Ağır maun masa, camlı kapıyla girilen antrenin büyükçe bölümünü kaplıyordu. Üstünde telefon, geldiğinde orada bulduğu koyu kahverengi sumen ve Nusret Bey'in adı yazılmış kalemlikten başka eşya yoktu. Çekmecelere de kendisine ait hiçbir şey koymamıştı; ne diş fırçası, ne de çay kupası... Yan şirketteki sekreter kızların, üstlerinde renkli resimler olan birer kupası vardı. Çekmecelerinde makyaj malzemelerinin, çorapların, kadın bağı paketlerinin yanı başında, ıslanmış kâğıt peçeteye sarılı diş fırçaları dururdu. Gülay'ınsa kendine ait hiçbir şeyi yoktu orada. Bazen özendiği oluyor; çay kupalarına, gürültücü, şen, umursamaz havalarına... Tarlalarda biten ayrık otlarına benzetiyor bu kızları; amaçsız, yaban... Hiç istenmeseler de, hor görülseler de, kök salmış yaşayıp gidiyorlardı. Ayrık otunu, parmağının ucuyla çekse koparıp alacağını sanır insan; ama asılınca, köklerinin hiç de güçsüz olmadığını fark eder. Gülay'ın akıl sır erdiremediği, aynı kaba dürtüyle sarılmışlardı toprağa...

Kendisinin de böyle bir kupası olsa, çekmecelerine öte beri koysa, binaların altına sanki çökertmek istercesine açılmış cüm-büşlü pasajlarda alışverişe çıksa, aralarına karışabilir mi? Kullanılmaktan dibi sararmış, ağız kısmı azıcık kırılmış bir çay kupası, zamanı geri döndürebilir, onu bu masaya, bu odaya, başka insanların şikâyetsizce yaşayıp durdukları hayata bağlayabilir mi?

Geçerken öylesine uğrayıvermiş, istenmeyen bir konuk Gülay; sandalyesine iğreti ilişivermiş... Sanki birisi gelip onu yanlışlıkla, hatta yüzsüzlükle girdiği yerden ite kaka çıkaracaktı. Eninde sonunda böyle olacaktı. Bu beklenti, kafasında gün geçtikçe sahici-lik kazanıyor, her sabah hâlâ orada oluşuna samimiyetle şaşırıyordu. Masanın arkasında sessiz sedasız oturan bu silik, çekingen varlıktan, kendisini dışarıdan bakan birinin gözüyle görüyormuş gibi adeta tiksiniyor, nefret ediyordu. Ne orada olmak elinden geliyordu, ne de çekip gitmek... Dudağında yarım yamalak o özür ifadesiyle, çirkin bir ur gibi gitgide büyüyen, patlayacakmış gibi şişip duran bu zaman parçasında sıkışıp kalmıştı. Pençesini küçük

bir kuş ya da kemirgene geçiren bir yırtıcıya yakalanır gibi hayata yakalanmıştı. Yaşamak, eni konu canını acıtıyordu.

Mutfak niyetine kullanılan, küçük, karanlık girintiye yerleştirilmiş makineye su koyarken, muhasebeci de içeri girmişti. Sessiz sedasız, kendi halinde bir adamdı Kemal Bey... Gülay'la selamlaşırken –yüzündeki ifadeden olacak– bir an duralamış sonra hiçbir şey konuşmadan odasına geçmişti. Gülay, adam aklından geçenleri anlayıverecekmiş gibi pısıp kalmıştı, karşılık bile verememişti.

Kemal Bey'in odası, Nusret Bey'in odasına bitişik, çay bardaklarının, su ısıtıcısının durduğu bölmeden az daha geniş, penceresiz bir hücreydi. Gülay ne zaman buraya girse, içeri kapatılmış da bir daha çıkamayacakmış gibi yüzü kızarır, soluğu kesilirdi. Kemal Bey, onun bu hallerini neye yoruyordu kim bilir? Herhalde, sekreter kızların kırılacağını hiç düşünmeden basitlikle söyleyiverdiği gibi erkeksiz, yalnız, evde kalmış olmasına... "Aranmasına..."

Kızlar Gülay'a söylemeye cesaret edemeseler de, birbirleriyle konuşurken bu sözcüğü kullanırlardı.

Çay olana kadar oyalandı, yapacak bir şey yoktu. Uzun boylu, iri yarı, esmer bir oğlan olan odacı ya da Nusret Bey'in kullandığı tabirle "ofis boy" Çetin, işe gönderilmişti. Etrafında mart kedileri gibi dolaşıp duran bu arsız delikanlının dışarıda olması Gülay'ı rahatlatıyordu. Mutfaktan gelen tıkırtılardan Kemal Bey'in kendisine çay aldığını anladı. Bir kere bile Gülay'dan çay istememişti. Sırf bu yüzden, adama minnet duyuyordu.

Kemal Bey'in mutfaktan çıkmasını beklerken, hemen yanlarındaki şirkette çalışan Arzu'nun geldiğini fark etti. Kız camlı kapıdan girerken, epeydir elinde sürünüp duran kitabı kapattı. Eskişi gibi hevesi yoktu kitap okumaya; artık yalnızca oyalanmak için okuyordu.

Çoğu zaman, okuduklarını anlamadan boş boş bakıp duruyor satırlara. Aslında, kitaplara, neredeyse kırgınlık duyuyor. Hatta kırgınlıktan öte, öfke; basbayağı, çiğ bir öfke... Kafasındaki hiçbir sorunun cevabı yok o sayfalarda...

Arzu, "Çay yok mu çay," dedi, kapıdan girer girmez. Uzun

boy lu, arsız suratlı bir kı zdı.

"Bu kadar okuma kı zım, iyi de ğ il bu kadar okumak. Bakayım ne o... Aaaa bilmiyorum vallahi; yabancı mı bu?" Seyrek diş leri- nin arasından tıslayarak konuş uyor.

Gü lay, çayları koymak için alelacele kalkıp soruyu geçiş tirdi.

"Dört tane koy," diye seslendi arkasından Arzu.

Çaylarla döndü ğ ünde Nihal ve Mercan da oradaydı.

"Ooo, çaylar tavş an kanı," dedi kısa boy lu, ř iş man, de ğ irmi yü zlü, sarı saçlı, yeş il gö zlü Nihal; Gü lay'ın koltu ğ unu çekip, tek- lifsizce oturdu, bacaklarını sallandırarak, tombul ayaklarında ge- niş leyip bozulmuş ayakkabılarını incelemeye baş ladı.

"İncirle ceviz var bende kı zlar!" Bu, Mercan'dı. İnce, uzunca boy lu, gü zel vü cutlu bir kı zdı. Beline kadar uzun saçları her za- man bakımlıydı. Küçük gözleri yü züne çirkin, hesaplı bir ifade vermese hoş kı z sayılırdı.

"Mercan Hanım yine çok gü zelsiniz bakıyorum," dedi Arzu.

"Yok kı z, ne gü zelli ğ i!"

"Gü zelsin gü zel!.. De ğ il mi Gü lay?"

"Evet," dedi Gü lay.

"Gü lay da çok gü zel aslında," diye atıldı Mercan. Gü lay kı zar- dı, "Yok canım," dedi yavaş ça.

"Tabii gü zelsin... Kendine bakmıyorsun ama; ř u üstündekilere bak! Bir gram bile makyaj yapmıyorsun! Kı z, bir ruj sür bari!" di- ye üsteledi Nihal.

Mercan sabırsızlanı yormuş gibi lafa karış tı; "İncirlerden yiyen yok mu? Gü lay alsana bir tane, bak ceviz de var."

İncirlere do ğ ru uzanırken, Arzu koluyla dü rttü:

"Kı z biz yemeyelim bunlardan; evliler yesin, bize yaramaz bunlar!"

"Aş k olsun, ben de evli de ğ ilim. İçimizde bir Nihal abla evli," diye kü stü ř akacıktan Mercan.

"Olsun!!! Senin de niş anlın var ya!"

Arzu, arsız arsız gü ldü. "Gü lay'la bana yaramaz böyle ř eyler... De ğ il mi kı z? Yiyip yiyip azarız! Dullara hiç yaramaz kalorili ř ey-

ler!!! Gülay! Kız dulsun sen de değil mi? Ölümü öp bak! Bu yaşa kadar kız oğlan kız kalınmaz!"

Gülay kıpkırmızı kesiliyor, elindeki inciri ne yapacağını bilemiyor, sonra yavaşça ağzına götürüyor... Arzu, Nihal ve Mercan katıla katıla gülüyorlar... Mercan, müstehcen şeyler konuşulduğunda yaptığı gibi ağzını örtüyor. Öfkelendi. Şimdi onlara, "Gidin buradan. Ben sizin gibi değilim, sizin konuştuğunuz şeyleri konuşmaktan hoşlanmıyorum," dese, Arzu'nun mor ruj yüzünden çürümüş gibi görünen dudaklarına bakarak söylese bunu...

Olmazdı; onlar gibi konuşup durmamasından, hatta kitap okumasından huylanmıyorlar mıydı? İçin için onu tuhaf, adeta tekinsiz biri gibi görmüyorlar mıydı? Sürüye girmiş yabancı bir hayvan gibi; ayağı sakatlanmış bu yüzden koşamayan, ölüme terk edilmesi gereken, yalnızca onlara benzemediği için parçalanması gereken... İşyerine geldiğinde bu kızların kendi yordamlarınca gösterdikleri yakınlık da olmasa, iyice yalnız hissedecekti kendisini. Anneanesi, "cana can lazım yavrum," derdi. Çaresiz gülüşmelerle katıldı.

Çetin, içeri girdiğinde onları böyle gülerken gördü. Ceketinin altına giydiği parlak kahverengi gömlek, üstten üç dört düğme açıktı. Gömleğini eliyle aralayıp göğsünü sesli sesli kaşdı. Kızlara bakıp yılışıkça gülümsedi. "Ooo bayanlar..." Cümlesini tamamlamadı. Her türlü ihtimali değerlendirmek üzere bekliyor, meraklı, saldırgan bakışlarını, sanki bir ipucu yakalayacakmış gibi sağda solda dolaştırıyordu. Alacağı cevaba ya da kızların ona yüz verip vermemelerine göre, kendince anlamlı sözcükler ekleyecekti. Bunlar genellikle edepsizce şeyler olurdu. Üstünde daracık bir pantolon vardı. Tam önlerine gelip dikildi. Vücudunu sergilemekten, taşkın vücut hatlarını göstermekten zevk alıyordu. Gülay, onun az önceki konuşmaları duymamış olmasına için için sevindi.

Çetin onu kızlarla konuşurken suçüstü yakalamış gibi yüzüne bakıyordu. Gülay'ın yanakları kızarmıştı. Çaresizce sakinleşmeye, başını öne eğerek, yüzünü sağa sola çevirerek saklanmaya çalıştı. Yüzünün kızarmasını önleyemeyeceğini, bunun için uğraştıkça

kızanıklığının da artacağını biliyordu.

Derken Arzu eteğini dizinin üstüne kadar sıyırıp, Gülay'ı yerin dibine geçirecek kadar cilveli bir sesle konuştu:

"Çetin, ne olur bana bir çorap alıver şu tuhafiyeciden, çorabım kaçtı... Müjde... Siyah, üç numara, yazayım mı? Parasını vereyim dur!.."

Diğerleri de onun peşinden çıktılar. Çetin sırtarak Gülay'a bakıp, artlarından seğirtti.

Gülay, bardakları topladı. Ardından biraz kitap okumaya çalıştıysa da başaramadı. Cümleler defalarca okumasına rağmen kafasına girmiyordu. Sonunda yılgınlıkla kitabı çantasına koyarken Kemal Bey'in sessiz sedasız çıktığını fark etti. Öğle tatili olmuştu.

Kattaki bütün büroların ortak kullandığı tuvalet kalabalıktı. Lavaboların önüne gelişigüzel atılmış ruj boyalı kâğıt peçeteler, bozulmuş bir düğünden arta kalan perişan süsleri andırıyordu. Aynaların önündeki uzun, beyaz mermer, yukarıdaki küçük pencere-lerin gölgesiyle lekelenmişti. Bir ağızdan konuşan kızların yüksek tavanlı bölmede çoğalan sesleri, durmadan akan su; uzak, buğulu bir an'ı sanki saçlarından tutup sürükleyerek ayaklarının dibine getirdi. Mermer kumalara çarpan bakır tasların, sudan çürüyüp siyahlaşmış takunyaların sesleriyle, kadın gülüşlerinin ölçülüp biçilmişçesine ahenkle yankılandığı hamamı; hemen yanlarındaki kurnanın başında oturan iki kadının konuşmalarını anımsadı.

"Kötü kadınları tövbe edince hamama getirirler," diyordu kısacık boylu, neredeyse kendi boyunca kınalı, uzun saçları olanı. "Dualar ederek tam kırk bir kere kafasından suyu boca ettin mi, kız oğlan kız gibi günahsız, apak oluverirlermiş Allah katında!.."

Annesinin ha bire kaynar suları döktüğü kafasını güçlkle döndürüp, sabunlu, ıslak saçlarının arasından bakınca, kadının ağzındaki altın dişler gözünü aldı. "Kızlıkları bozulanları, kirlenenleri de," diye eklemişti kadın; masalsı, olağandışı bir yaratık gibi, hamamın geniş kubbesindeki pencereye, küçük, altın oklar gönderiyordu konuşurken...

Nusret Bey'in pencerelerini kaparken, o gün ilk kez kuşu işit-

ti. "Üsküdar'a gidelim," diyordu kuş. Anneanesi Gülay çok küçükken, bütün kuşların içinde yalnızca bu kuşun, hem kuş hem insan dilince konuştuğunu söylemişti: "Üsküdar'a gidelim..." Bu sesi her duyduğunda, kuşun gerçekten de açık seçik "Üsküdar'a gidelim" dediğine şahit olmuştu. Yakınlarının Gülay'a benzettiği, köyünden başka pek az yer bilen bu ufak tefek kadın, Üsküdar'ı nereden bilirdi? Kimden duymuştu? Sözcükler çok hoşuna gittiği halde, anneannesine sormamıştı.

Kadıncağzı çoktan ölüp gitmişti. Gülay'a kuş dilinde söylenip de insanların anlayabildiği tek sözcüğü miras bırakmıştı: "Üsküdar'a gidelim." Gülay zamanla bunu, yalnız anneannesinin bildiğine inanmıştı.

Kimi kez elindeki tek zenginliğin bu ses olduğunu düşünüyordu. Ona emanet edilmiş bir sır... Büsbütün değersiz bir varlık olmadığının tek kanıtı belki...

Pencereleri örttü. Ceketini aldı, kapıyı kilitleyip dışarı çıktı. Kemal Bey'de anahtar vardı nasıl olsa. Çetin de, oyalanıp onların gelmesini beklerdi...

Evin bahçesinde karıncayı izliyordum, annem çağırırdı. Saatler oluyor ki buradayım, çömelmiş duruyorum. Bacaklarım ağrıyor, kalkınca yürüyemiyorum hemen. Kapının önünde komşu kadınlardan biri var, ağlıyor. "Annen içeride," diyor, bilmezmişim gibi. Odada, basma divan örtüsünün üstündeki kocaman yığına bakmamaya çalışarak annemi arıyorum. Annem o yığının tam önünden ayağa kalkıveriyor cin gibi. Bana sarılıyor; öyle çok ağlıyor ki göz yaşları kulaklarımı, boynumu ıslatıyor. Biri kolumu tutuyor, başımı çeviriyorum. Amcam kendine çekiyor beni; "Erkek adam ağlamaz," diyor sarılarak. Benim ağlamadığının farkında değil mi? Benim gözümde hiç yaş yok. "Halledivereyim şu işi," diyor amcam kapıdan çıkarken yakınırcasına... Annem, taş gibi sessiz durduğu yerde. Gidip karıncaya bakayım ben de...

Dışarı sı serindi. Bahar, sanki ortaya çıkı maya ekiniyormuş gibi, güneşin hafifçe dokunup geçtiği banklarda, tomurcuklarını asınlar mı saklasınlar mı karar veremeyen ağaçların incecik, eğri büğrü dallarında ayak sürüyordu. Kış hayli geride kalmasına rağmen can korkusunu henüz üstlerinden atamamış serçeler, telaşla bir araya toplaşıyor, ağızlarındaki minik kırıntıları düşürerek sağa sola sıçrıyor, caminin hemen önündeki çeşmenin yalağında karar kı-lıyor, sonra aldıkları kötü bir haberi yetiştirmek istercesine, dört yana dağılıyorlardı.

Yazları ağaçların yüksek dallarının birleşip yeşil menevişli ikinci bir gök kubbe gibi kapandıkları bulvardan Beşiktaş'a kadar hızlı hızlı yürüdü. ğlenleri bunu âdet haline getirmişti, on-on beş dakikada Beşiktaş'a ulaşıyordu. Çarşının kalabalığına karışınca rahatladı. Kimsenin tanımadığı, ilgilenmediği, kimseden saklanmak zorunda olmayan bir kadındı kalabalıkta... Onlardandı... Binlerce göz, binlerce kulak ve ağızdan oluşan bu bitmez tükenmez karmaşanın parçasıydı.

ocuk eşyaları satan bir mağazanın önünde durdu. Vitrindeki giysileri seyretti. Sonra, neşeli, canlı renklerde ocuk kıyafetlerinin, minik pabuçların, ayı, tavşan desenli başlıkların üstüne düşen aksini gördü. kkn, bıkkın, zayıf bir gölge Gly; tertemiz silinmiş, parlatılmış camda biçimsiz, çirkin bir leke...

Gizlendiği rt üstünden düşüp de açığa çıkmış garip bir yaratımışasına irkiliyor görüntüsünden şimdi. Arkasındaki yoldan arabalar, yanından insanlar geçip gidiyor. Konuşmalar, korna sesleri; satıcıların, sürüklenen, çekilen şeylerin, çevresinde durmadan kımıldanan hayatın sesi. Bu uğultu içinde, sağır ve kr bir hayvanın bilincinde, etrafında olup biteni hayal meyal duyumsuyor. Orada bilinçsizce dikilip kaldı. Tam önünde, ne kadar süreyle bilinmez bakıp durduğu yerde, paalarında kırmızı desenleri olan gök mavisi bir yön pantolon duruyordu. İçeri girince mağazanın sıcacık, aydınlık havası şaşırttı onu. Sanki orada bulunmaya hak-

kı yokmuş gibi sarsak, çekingen vitrindeki pantolonu gösterdi.

"Kaç yaş için?"

"Üç-dört yaşlarında, ama zayıf biraz."

Kadının alışık, bıkkın hareketlerle çıkardığı pantolona, içinde Çocuğu hayal ederek baktı. Çocuk dört buçuk-beş yaşındaydı, ama çok çelimsizdi. Bacakları, kolları incecikti. Saçları kül rengiyle sarı arası olmasına rağmen, teni, devamlı güneş altında kalıyormuş gibi esmerdi. Pantolonu evirip çevirirken, mağazanın duvarında asılı duran resme gözü takıldı. Sağlıklı, pembe yanaklı, parlak, iri, mavi gözlü oğlancık, Gülay'ın o an kavramakta zorluk çektiği bir mutlulukla gülüyordu. Çocuk, hiçbir zaman böyle gülmezdi. Gözleri de mavi değildi. Daha doğrusu gözü mavi değildi; kahverengiydi. Diğerinin yerinde ise, kitaplarda "çirkin bir çukur" diye bahsedilen şeyden vardı.

Gülay, üzüntüyle titreyerek mavi pantolonu bıraktı. Çocuğa yakışmıyordu böyle canlı, güzel renkler; maviler, pembeler... Sorumlusu olmadığı büyük bir kederin, kanlı canlı anısıydı o.

Tek gözü, hatırlamak istemedikleri şeyleri evdekilerin yüzlerine vurmak istermiş gibi, hep kocaman kocaman açılırdı. Göz, kavruk bir sınır eri gibi, herkesin unutmaya can attığı zamanların, çoktan terk edilmiş toprakların nöbetini tutuyordu sanki. Bazen Gülay bile yüzüne bakmak istemezdi. Hele Kadir Bey, adeta görmezden gelirdi torununu.

Gülay parası oldukça, cicili bicili giysiler alırdı; şapkalar, yelekler... Ama ne evdekileri kandırmaya, ne de Çocuğun yüzüne gün be gün yerleşen kindar ifadeyi silmeye gücü yetiyordu.

O tek gözden bazen canı yanmış, yabancı bir hayvan bakardı Gülay'a... Kimi zaman inatçı bir suskunluğa gömülürdü Çocuk... Günlerce ne güldürmek, ne konuşturmak mümkün olurdu. Kendisini niye görmezden geldiklerini bilirmiş gibi öfkeli kıvılcımlarla yanardı göz...

Bilir miydi, insanların kavrayamayacakları kadar acı veren şeyleri görmemeyi seçtiklerini? Mavi pantolonu giyince, bütün bunlar bir çırpıda değişecek; kavrukluğu, körlüğü yok mu olacak-

tı? Şu resimdeki oğlana benzeyemezdi ki...

Kendisinin de tanımadığı, fakat uzun süredir körlemesine sa-
vaştığı bir düşmana nihayet teslim olmuş gibi bitkin, "Kahveren-
gi olanı var mı bunun?" diye sordu. Tezgâhtar kadın hafifçe şaşı-
rarak, "Yok," dedi. "Ne yapsın küçücük çocuk kahverengiyi!"

Gülay dükkândan çıktı. Çarşı şimdi daha kalabalık görünüyör-
du. Bir tost alıp caminin yanındaki parka oturdu. Rüzgâr kötücül
bir hamaratlıkla, yeni mevsimin tedirgin havasını ağaç dallarının
taze yapraklarına, kıyıda köşede biten çiçeklere, güneşin yeni ye-
ni ısıttığı toprağa taşıyıp bulaştırıyordu. Başını kaldırdığında gök-
yüzünü birden kaplayıp sonra dağılıveren koca bulutların araları-
na aldıkları küçük bir bulutu çekiştirerek su ve yiyecek arayan ya-
bani hayvan sürüleri gibi tetikte, geçip gittiğini gördü.

Dalgın dalgın tostunu yemeye başladı. Karşısında oturan genç
adamin kendisine baktığını epey sonra fark etti. İri yarı, babayiğit
dedikleri cinsten bir delikanlıydı. Siyah saçları, iki iri gözün kıvrır-
cık uzun kirpiklerin arasından baktığı içerlek yüzünü sarıyordu.
Gülay, kendisine bakılmasından ürkerdi. Eskiden erkeklerin ken-
disine hayranlıkla bakmasına alışkındı; ama eskidendi o... Şimdi
bakılacak nesi kalmıştı ki. Kalkmayı düşündü. Dikkat çekmek ist-
emiyordu gerçi. Bir kez daha baktığında, genç adamın yüzünde-
ki tedirginliği ayrımsadı. Sakalı da bıyığı da yoktu. Ne var ki, yü-
zü, sanki bu duruma alışık değilmiş gibi çaresizce saklanmaya ça-
lışıyordu. Gülay, bu uzun ve hüznü çehrenin kaplumbağa gibi
içine çekildiğini görüyordu.

Bu yüzde Gülay'ın o an anlamlandıramadığı bir şey vardı.
Apaçık orada duran, ama ne olduğunu kestiremediği bir şey... Göz
ucuyla bile seçebildiği bütün o dokunaklı ayrıntılarda, oyun oyna-
mak istercesine, öylesine belirgin izler bırakarak gizlenmiş...

Şimdi, adeta büyülenmiş gibi bu uçucu, belli belirsiz şeyin ne
olduğunu anlamaya çalışıyor. Belki de gözünü adama dikmişti
farkında olmadan...

Adam Gülay'ın tedirginliğini, sonra bunun nasıl meraka dö-
nüştüğünü fark etmiş, düşündüklerinden bütünüyle haberdarmış

gibi alelacele kalktı. Gülay çarşının kalabalığına karışverişen gri ceketini kaybolana kadar izledi.

Hava biraz daha ısınınca, gökyüzündeki bulut sürüsü de dağılmış, küçük bulut, kaybolmuş bir geyik yavrusu gibi koca mavilikte tek başına kalmıştı...

Akşam sofraya oturduklarında annesine, Çocuğa pantolon baktığını söyledi.

"İyi olur, üstünde başında doğru dürüst bir şey yok yavrucağın," dedi Vildan Hanım, "aman açık renk olmasın, temizlemesi zor oluyor!"

Çocuk kucağındaydı, yemeğini yiyordu. Gülay'a dönüp gülümsedi. Hemşire olan kız kardeşi Nuran henüz gelmemişti. Babası sessiz sedasız çorbasını içiyordu. Her zamanki gibi kırgınlıkla baktı Gülay'a, hiçbir şey söylemedi. Yataktan sadece akşam yemeklerinde çıkıyor sonra da divana uzanıp televizyon seyrediyordu. En küçük kız kardeşi Aysun ise tam yemek biteceği sırada geldi. "Neredeydin?" diye sordu annesi... "Vecdi ağbilerin yeni açtıkları videocuda işe başlayacağım yarın," dedi, cevap olarak kız.

Babasına kaçamak bir bakış atarak, alelacele yemeğe oturdu. Sarışın, kıvrıkcık uzun saçlı, yeşil gözlü, çok güzel bir kızdı Aysun. Kendisine göre kusuru çok şişman olmasıydı. Halbuki kilosu fazla değildi. On yedi yaşındaydı. Üniversite imtihanlarına hazırlanıyordu. Mümkün olduğunca modayı izlemeye, diğer genç kızlar gibi giyinmeye çalışıyordu. Ama ev kirası, geçim parası derken, babasının emekli ilköğretim müdürü maaşı, üç kızın kazandıkları hiçbir şeye yetmiyordu. Aysun'a üst baş almak için para ayıramıyorlardı. İşe girmek istemesinin nedeni buydu. O zamana kadar konuşmayan Kadir Bey yemekten başını kaldırıp, "Olmaz öyle şey," dedi. "İşe girmeyeceksin, üniversiteye hazırlanman gerek."

Aysun somurtarak masadan kalktı, kızların hep beraber yattıkları odaya kapandı.

Nuran ve Sevim birbiri ardına kapıyı çaldıklarında, çay içerek seyrettikleri dizi film henüz bitmişti. Nuran yemek yerken, bir yandan da hastane maceralarını anlatmaya başladı. Esmer yüzü

neşeyle ışıldıyordu. "Beyindeyim bu ay," diyordu... "Dönüşümlü olarak çalışıyoruz ya! Beyin ameliyatlarna girenlerin yarısı ölüyor. Ameliyathaneden ha bire ölü çıkıyor. En son altı-yedi aylık bir bebek ameliyat ettiler, o da öldü... Ameliyathanedeydi ölüsü... Sevtap var ya, hani size anlattığım matrak kız?!! Sargı beziyle kafasına kocaman bir fiyonk yaptı!"

Nuran'ın neşesi hepsini sarmıştı. Aysun da odadan çıkmış, gü-lüyordu. Sevim, çocuğu kucagına oturtmuş, çay içiyordu. Çorap-ları, her zamanki gibi ayak bileklerinde kat kat toplanmış, güler-ken çenesi iskeletimsi bir hal almıştı. Aysun dışında, bütün kızla-rın babalarından aldıkları bu ağız yapısı, Sevim'in zayıf, aksi su-ratında, neredeyse korkutucu bir özelliğe dönüşmüştü.

Gülay, kendisini yıllardan sonra ilk kez, biraz olsun mutlu his-setti.

Neye güldüklerinin ayırdına varmış mıydı? Kim bilebilir.. ~~Bü-~~yük acıların giysisi gösterişsizdir, hatta bayağıdır; keder öyle iyi gizler ki kendini, tanımak mümkün olmaz. ~~Annesi~~, babası, kız kardeşleri hep bir arada oturup gülmeyeli öyle uzun bir zaman ol-muştu ki, o an, varsın ameliyat masasında ölen yedi aylık bir be-beğe gülsünler!

Evde nadir görülen sevinçli havaya şaşırان Çocuk, Sevim'in kucagından inmiş, mutluluktan ne yapacağını bilmez halde, arsız çığlıklar atarak, küçük bir hayvan gibi zıplıyordu.

"Ülkedeki huzur ve sükûnun bozulmaması için bütün vatan-daşlara görev düşmektedir," diyordu televizyon...

Gülay uykuya daldıktan sonra yüzüne kurbağaya benzeyen bir yaratık oturdu. Kurtulmak için sağa sola döndü, elini kolunu sal-ladı, inledi, bağırdı; ama hayvan, hiç umursamadan, karanlık ne-fesini sabaha kadar kulaklarına üfleyip durdu.

En ön sırada oturuyorum, dersi dinlemek yerine ayakkabılarıma bakıyorum. Masanın altından ayakkabılarımı görüyor mu öğretmen? Eskilikten topuğu bile eğrilmiş... İyice içeri çekiyorum ayaklarımı. Öğretmen dönüp kaşlarını çatıyor ve yanımda oturan Menekşe bana bakıyor. Kıpırmızı olduğumu biliyorum ama elimden bir şey gelmiyor. Menekşe gülümsüyor bana. Kafama bakıyor gibi geliyor. Kafam kabak çünkü, üç numara diyorlar, bitlenmeye-yim diye. Birden burnum akıyor, kafamı sıranın altına sokup burnumu siliyorum. Öğretmen, "Aferin," diyor, "ama kafanı sıranın altından çıkar artık." Orada kalabilsem hep başım sıranın altında... "Bu kadar sesli silme burnunu bir daha," diyor öğretmen, tahtaya dönerken.

*

Gülay ertesi sabah büroya geldiğinde, Nusret Bey'in büyük bir ihracat bağlantısı için İstanbul'da olduğunu öğrendi. Günaydın demek için odasına uğradığı Kemal Bey, küçük, sivri kafasını, artık kimsenin giymediği, incecik yakalı gömleğinin içinden uzatıp, "patron geliyor," demişti. Sesi endişeden pürüzlenmişti. Nusret Bey, yaşına başına bakmadan azarlayıp dururdu adamı. Nitekim o gün öğleden sonra yanında dört-beş kişiyle büroya geldiğinde ilk işi Kemal Bey'i çağırıp yüksek sesle talimatlar vermek oldu. Gülay'a da üstünkörü bir selam verip odasına girdi. Ardından koştu-ran Çetin, kapıyı göstermelik, abartılı bir saygı ifadesiyle kapatmış, sonra adeta parmaklarının ucuna basarak Gülay'ın masasına yanaşıp, gelenlerin siyasetten alıkonulmuş partilerin milletvekilleri olduğunu yetiştirmişti; "İki tane de gazeteci gelecek, sendikacılar gelecek. Bugün burası yatıra döner!"

Nusret Bey'in Gülay'ı küçümsediğinin farkındaydı. Bundan cesaret alıyor, Gülay'a karşı iyice küstahlaşıyordu.

Nusret Bey dışarı yollayınca kadar masasının karşısında dikilip kıpırdamadan bekledi. Elinde dosyalarla kapıdan çıkarken

durdu, önüne gelen fırsatı son anda kaçırmış insanların o benzersiz ifadesiyle, küskün, öfkeli, pişman Gülay'a baktı... Sanki kalabalığın kızın gücünü azaltacağını, kendi karşısında iyice zayıf düşüreceğini biliyor. Gülay oğlanla göz göze geldiğinde, yalnızca bakışlarından apaçık okunan o hayvani sezginin isabetinden değil, kendi çaresizliğinden de ürüyor. Türlü imalarla, sessiz bakışlarla, önemsiz gibi görünen olaylarla her geçen gün daha çok belirginleşen... Durmaksızın kendi kendini yontup şekillendiren, korkunç eğri büğrü bir heykel; sanki Gülay'ın içine diri diri gömüldüğü bir yontu çaresizliği...

Öğlene doğru büro iyice kalabalıklaştı. Gelenler sözbirliği etmişçesine, masanın ardında oturan gösterişsiz kıza şöyle bir göz atıp, haber bile vermeden Nusret Bey'in odasına dahiıyorlardı. Kapı açılınca, zaman yarılmışçasına tümüyle başka bir dünyaya ait konuşmalar, şakalar, kahkahalar yükseliyor, ağır kapının şaşılacak kadar hafif bir tıklamayla kapanmasından sonra bu dünya da yok oluyordu. Kapıdan dışarı hiç ses çıkmazdı. Buna rağmen Nusret Bey'in sesi belli belirsiz de olsa mutlaka duyulurdu. Adam Gülay'ın akıl sır erdiremediği bir güvenle öyle bağıra çağıra konuşurdu ki, sesindeki pervasızlık söylediği şeylerden bile daha yaralayıcı gelirdi.

Masasındaki telefonun çaldığını biraz geç fark etti. Nusret Bey'di. Çay istiyordu. Çetin dışarıda olduğu için, çay servisi ona düşmüştü. Elinde tepsiyle odaya girdiğinde, kalabalığın alışılmadık görüntüsünden yaban hayvanlar gibi ürktü. Şaşkınlıkla –belki de tanıdığı tek kişi olduğu için– Nusret Bey'e doğru yöneldi. "Önce misafirlere ver kızım," diye uyardı onu adam.

Şimdi, elinde hafifçe titreyen tepsiyle, adeta gölge gibi sessiz, odadakileri dolaşıyor. Yüzünün kıpkırmızı olduğunu biliyor, adamların bunun farkında olup olmadığını düşünüyor, bunları aklına getirdikçe kızarıklık büsbütün artıp, boynundan vücuduna doğru yayılıyor.

"Bakın kardeşim," diyor Nusret Bey, "sabredin biraz, acele etmeyin! Bunca şeyden sonra devlet hepsini affettik diyecek değil ya!!! Ben de sizin kadar karşıyım işkenceye, idama ama demok-

rasi yerleşsin bir kere. Yine biz yapacağız bunları, bize düşecek bu işler; ama şu birleşme olsun bir kere!!!"

Aklındaki belli belirsiz düşünceler, Nusret Bey'in sarf ettiği sözcüklere çarparak, koca bir tas pirinç gibi sağa sola saçıldı. Bu hayal öyle sahiciydi ki, diz çöküp, ellerini yere sürterek onları toplamaya başlaması işten bile değildi. Vücudu katılaşmıştı. Zorlukla hareket ediyordu. Kimseye belli etmemeye çalışarak, dar-madağın, kırık bir bebek gibi çarpık, gülünç adımlarla Nusret Bey'e doğru ilerledi. Ne halde olduğunu belli etmemek için gösterdiği gayretten kan ter içinde kalmıştı. Masasının üstüne çay bardağını koyarken göz ucuyla adama baktı. Yüzünde Gülay'ın varlığından haberdar olduğunu gösteren hiçbir belirti yoktu.

"Solda tek çatı şart. Zaten dağılmış, yoksa mümkün değil oy moy alamayız!!!"

Gülay, darbeden sonra kurulan iki sosyal demokrat partinin birleşmesinin gündemde olduğunu anımsadı. Elinde tepsiyle farkında olmadan orada dikilip kalmıştı. Nusret Bey'in sesiyle kendine geldi:

"Kızım kebab söyleyin. Çetin'i yolla gidip alsın!"

"Ha, bir de ben buradayken elli-altmış tane ayran koyun dola-ba!"

Gülay masasına gidip kebabçıya telefon etti, dışarıdan henüz dönen Çetin'i siparişi alması için gönderdi. Çetin'in ardından, Nusret Bey yanında birkaç kişiyle odasından çıktı. Sağ elini pantolonuyla kemerinin arasına sıkıştırmış, göbeğini övünülecek bir şey sergiliyormuşçasına öne çıkarmıştı. "İhtilalden önce kaç işçi grevdeydi biliyor musun? Tam elli yedi bin!!! İyi söyledi başkan, 'yirmi yıldır biz ağladık, onlar güldü' diye... Ben de solcuyum ama sendika ağalarına haraç vermekten bitti, kurudu fabrikalar, memleketi batırıyorlardı az daha!"

Sözlerini bitirince Gülay'a bakıp, azarlar gibi "Yahu kebab söyledim, geliyor mu, nerede kaldı," diye çattı. Sonra içlerinde en genç olanına döndü: "Kalın kardeşim; çok iyidir bizim kebabçı. Biraz uzak ama gelir şimdi. Dükkânın sahibi de eski bir polismiş

biliyor musun? Ne hikâyeler var adamda! Bak, tanıştırayım istersen; malzeme çıkar sana!"

Adam, "Aman aman," diye itiraz etti; "kusur kalsın onun kebabı!"

Gülay birden bu yabancıya nedenini kavrayamadığı bir yakınlık hissetti. Göz ucuyla baktı. Kısa boylu, siyah saçlıydı. Yaşını kestiremedi. Belki de kendi yaşlarındaydı. Bugüne kadar büroda görmemişti onu. Hakkında en ufak bir şey bilmiyordu. Ama şu anda Gülay'a herkesten daha yakın geliyordu. Yüzünde, davranışlarında bu yakınlığı haklı çıkaracak başka belirtiler, yeni ifadeler arayıp durduktan sonra, bunun yalnızca iki küçük kelime yüzünden olduğunu şaşkınlıkla ayımsadı. Zihnini dolduran bu gerçeklikle sarsılıyor şimdi. Nedenini, nasılını boşuna evirip çeviriyor. İki küçük kelime... Öylesine yüklendikleri anlamları hemen fırlatıp atıverecekmiş gibi isteksizce taşıyan iki kelime...

Belki söylediklerinin hiçbir anlamı yoktu. Bütün bunlar Gülay'ın uydurduğu şeylerdi. Adam, Gülay'a dikkat bile etmeden, hışım ile çıkıp gitmişti.

Nusret Bey'le yanındakiler gülüyorlar. "Yahu, sendikacılara söylenecek söz mü Nusret!" diyor yaşlı olanı, şakacıktan sitem ederek...

"Bunların derdi demokrasi filan değil... Partiymiş, birleşmemiş... Yemleri kesildi ya, ondan rahatsızlar..." Kabadayılar gibi gerim gerim geriliyor Nusret Bey.

Gülay bütün bunları kendisinin tümüyle dışındaymış gibi izliyor; bir film, tiyatro gibi. Sanki her şey başka bir evrende olup bitiyor. O, bulunduğu yerde, devinimsiz, taşına toprağına yabancı olduğu bu tuhaf, anlaşılmaz evreni seyrediyor. Sonra, Nusret Bey'in babayani bir tavırla iki adamın ortasına geçip kollarına girdiğini, odanın kapısında duraklayıp ilk kez farkına varıyormuş gibi kendisine baktığını, sanki bir an bütün bu olup bitenlerle Gülay'ın ilgisini belli belirsiz kurmuşçasına gittikçe dikkatle bakmaya başladığını fark ediyor.

Anlık bir kavrayış, adamın tombul yanaklarına hafif bir kırını-

zılık vererek dokunup, çekiliyor.

Sonra, aldırılmaz bir tavırla, içerde sohbet eden arkadaşlarına sataşüyor: "Yahu günahını almayın şu adamın!!! Dövizi serbest bıraktı, kaçak sigarayı insan gibi dükkândan alıyoruz. Bir ay önce torbacı yolu gözlüyorduk. Adam sosyal demokratlardan daha ilerde, herkesten daha ilerde!!!"

Gülay konuşmanın sonunu duyamıyor. Nusret Bey kapıyı kapatırken, sanki az önce anlık da olsa bilincine vardığı şeyin etkisiyle sertleşmiş sesiyle, "Kızım kimse girmesin içeri," diyor kapının aralığından.

Ertesi gün gelişler gidişler sürmüştü. Büroyu dolduran kebab kokusu Gülay'ın içini bulandırıyordu. Nusret Bey'in büroda çalışanlar için getirttiği kebablara tiksinererek bakıyor, elini bile değdirmiyordu. Öğlene doğru Çetin, elinde yine kebab paketleriyle girerken, arkadan gelen birine yaltaklanarak yol verdi. Selim'di bu. Ağabeyinin odasına girmeden Gülay'ın karşısındaki koltuğa oturdu Selim. Büroya her gelişinde kolay lokma gördüğü için olacak, bol keseden savurduğu iltifatlarla Gülay'ı baştan çıkarmaya uğraşıyordu.

Gülay daha önce birkaç yerde karşılaşmıştı Selim'le. Üniversiteyi dışarıda bitirmişti. "Dil bilmeyeni adamdan saymam," diye övünürdü Nusret Bey. Selim büroda yalnız oldukları bir gün arkadan yaklaşıp saçlarına dokunmuş, çok güzel olduklarını söylemişti. Gülay ona engel olamamıştı, avcısına teslim olan hayvan gibi hareketsiz kalmıştı. Allahtan biri gelmişti o sırada...

Selim henüz oturmuştu ki, Nusret Bey dışarı çıktı. Çetin'e te-laşla, "Oğlum kapıyı açın, İsmail Bey geliyor," diye bağırdı. Selim'i Gülay'ın yanında görünce yüzü asıldı. Bir şeyler söylemeye hazırlanırken, Çetin, gösterişli, serserice bir tavırla ceketini ilikle-yip, eteklenerek camlı kapıyı açtı. İçeri giren uzun boylu, zayıf adamın ilk göze çarpan yanı kollarıydı; şık takım elbisesinden, iyice dışarı taşacak kadar uzundular. Elleri, yüzü, bir an için Gülay'ın üstünde, o zamana kadar farkında olmadığı bir eşyayı kay-da geçiriyormuş gibi hızla gezdirdiği yorgun, kuşkulu bakışları,

geçmişte kalsa da, uzun sürmüş bir yoksulluğun izlerini taşıyordu. Nusret Bey adamı kucaklayıp öptü. Odaya doğru götürürken, "Ya-hu senin o asalacı muhasebecin var ya, at o pezevengi işten," dedi gülerek... "Bak Ermenilerin yaptığına; bir de katliam yapıldı diye cart curt eder bizim solcular... Onlara kalsa her işin sorumlusu Türkler!!!" Yan gözle Selim'e baktı...

"Bizim küçük prensi tanıyorsun!"

İsmail Bey hoşgörüle küçümseme arası aynı yorgun gülümsemeyle Selim'e döndü, fakat konuşmadı.

Selim bu sözlerden hoşlanmamıştı. Yüzünü astı. Ağabeyi odasına girdikten sonra, "Yanındaki kim biliyor musun?" diye fısılda-
dı. "Cihangir Bey'in adamı! O herif telefonla aradığında bile abim hazır ola geçer!"

"Cihangir Bey kim?" diye sordu Gülay.

"İnşaat mafyası! O da bunlardan... Darbeden önce aynı parti-deydiler. Şimdi yurtdışındaki kara paraların aklanmasını yapıyor-lar ihracat mihracat hikâye! Gerçi bunlar Karadenizli ama olsun... Bu işler böyle, para girdi mi işin içine Alevi, Sünni kalmıyor!"

Selim yaranırcasına konuşuyor. Sanki Gülay'la sırdaşmış gi-bi... Çok önemli bilgileri güvendiği, yakın bir arkadaşına aktarı-yormuş, ağabeyine karşıymış gibi...

/"İstanbul'da bunlardan habersiz ağaç bile dikemezsin haa!"/

Gülay'ın ne ona, ne ağabeyine zarar veremeyeceğinden öylesi-ne emin... İkisi de biliyorlar bunu. Bu bilgiyle Selim rahatlayıp pervasızlaşırken Gülay utanıyor, çaresiz, zavallı halinden dolayı kahroluyor. Selim konuşurken Gülay'a doğru eğiliyor, elini dostça omzuna atıyor. Gülay ölesiye rahatsız oluyor bu davranışlardan.

Sırf bir şey söylemek için, "Peki belediye?" diyor. "Belediye başkanı yeni seçilmedi mi? O bunlardan değil ki..." "Bunlardan" kelimesini kullanır kullanmaz, Selim'in tuzağına düştüğünü anlı-yor.

"ANAP'lı, ANAP'lı da..." Selim cümlesini burada kesiyor, yü-zünde ani bir sırıtişla, beklemediği bir başanya ulaştığını fark et-miş olmanın şaşkınlığıyla, bir an durup kazandığı mevzii kaybet-

me korkusuyla hızlı hızlı devam ediyor: "Mafyalarla anlaşmadan kimse başkanlık edemez. Büyük paralar aktarılacak şimdi İstanbul'a. Yabancı sermaye, ranta ortak olmak için gürül gürül akacak. Yakında bu şehirde dikili bina kalmaz görürsün bak. Dalan var ya Dalan, altını üstüne getirecek İstanbul'un!"

Kendinden memnun, yılışık, mültefit ifadesiyle susuyor. Ödülünü beklermişçesine Gülay'a bakıyor yine. Sanki bu işbirliğiyle, özellikle son sözleriyle Gülay'dan gelecek her türlü yakınlığı hak ediyor.

Gülay oğlanın talepkârlığı karşısındaki bütün varlığıyla, bitkin ve çaresiz kaldığını hissediyor. Ne var ki, elinden bir şey gelmiyor. Oynanan oyuna kendi iradesi dışında katılmayı sürdürüyor. Aralarındaki bu yalancı sırdaşıktan dolayı, sırf kendisine iyi davrandığı için, onun iltifatlarını, sululuklarını hoş görmek zorunda olduğunun ayırımında. Karşı çıkamayacak, kavgaya edemeyecek kadar bezgin. Öylesine sarf edilen sözcüklerin arasında ilk kez, insanı istemi dışında şeylere sürükleyecek denli zayıf düşüren bu yılgınlığın kaynağını belli belirsiz seziyor. Devinimsizlikle, çaresizlikle, teslimiyetle, yorgunlukla, içinde bulunduğu durumu iyice anlaşılmasız kılan bin türlü duygunun karmaşasında, kendi girdabına doğru çekiliyor. Bunlardan hangisi... Bu yalnız ona özgü mü, kadınlara özgü mü? Zihninin derinliklerinden süzülüp bilincine doğru yelken açan kırık dökük, ümitsiz bir tekne şimdi, bu küçük soru...

Neyse ki oğlan birkaç gün sonra çekip gitti. Gülay, öyle bakımsız, öyle gösterişsiz, o kadar bezgindi ki, Selim'in kendisinde ne bulduğunu merak ediyordu. Oysa önceden erkekler tarafından beğenildiğini bilmek hoşuna giderdi. Şimdiyse kendisini kadın olarak bile görmüyordu. Belki görünüş olarak hâlâ kadındı, ama ölü bir kadın... En çok çevresindekilerin bunun nasıl farkında olmadıklarına şaşıırıyordu.

Elektrik ağzımı, gözlerimi yakarken, dişlerimi dökerken kolay. En zoru o yumuşak sesli olanı, insan gibi konuşanı. En kötüsü o sesle aranda kurulan yakınlık... Sana iyi davranacağını düşünmek; için için beklemek bunu. Seninle ilişki kurmasına izin vermek... İçinde bir parça olsun insanlık kaldığına inanmak, bundan medet ummak... Belki acır sana, belki daha az yakar canını... Bir-birimizden nefret ederken kolay.

Oğlum, biliyorsun ben hümanist adamım; işkenceye karşıyım, ama benimde uymak zorunda olduğum kurallar var. Bak, sabah olmadan işkence yapmayacaklar sana. Sana işkence yapmasınlar diye, sıcak yatağımdan kalkıp geldim. Karımın koynundan çıktım. İstesen, sen de şimdi evde yatıyor olurdun... Karının yanında olurdun.

Konuş oğlum; bak-senin yüzünden ben işkenceci oluyorum. Kötü adam oluyorum; konuş!!!

*

Nusret Bey işlerini halledip Ankara'ya dönünce, büro birdenbire boşaldı. Gülay ilk öğle tatilinde Beşiktaş'a yürüdü. Caminin yanındaki parkta banklardan birine oturdu. Parktakilerin pek çoğu tanıdık olmuştı. Mesela, nazar boncuklarından dizilmiş tespini çekerken uyuyakalan yaşlı bir adam vardı. Başı önüne düşüverirdi. Kocaman naylon örgüden çantasıyla her seferinde ortadaki ağacın altındaki bankın aynı köşesine oturup hep aynı yere bakarak vakit geçiren o kadın vardı. Adamla aynı yaşlardaydı. Gülay, kadının neden çevresine, diğer insanlara, çocukların oynadığı salıncaklara, kaydıraklara bakmadığını merak ederdi. Sonunda, güneş görmeyen bir bodrum katında yaşadığına karar vermişti. Açık havada olmak yetiyordu herhalde kadıncağıza...

Yanında getirdiği sandviçi yemeye başladı. Sandviçini bitirince kitabını çıkardı. Yanına birinin oturduğunu fark ettiğinde, okuduğu kitaba iyice dalmıştı. Başını çevirdiğinde geçen gün karşı-

laştığı genci tanıdı. Sanki sığınır gibi ilişmişti banka. Kocaman, ela gözlerini yalvarır gibi yüzüne dikmişti. Kalkmaya hazırlanırken, önce belli belirsiz bir acıma duygusu, biraz aldırmaazlıkla sonra daha hafif ama huzursuzluk verici, adsız bir hisle kalmaya karar verdi. Başını, onun yanına oturmasını onaylarcasına, kitaba eğdi. Kalktığında da adam hâlâ oradaydı. Hiç kıpırdamamıştı. Ertesi gün Gülay başka bir banka oturup çevresiyle pek ilgilenmeden kitabına daldı. Parka geldiğinde gözlerini şöyle bir etrafta dolaştırmış, ama kimseyi görmemişti. Hem kimi arayacaktı ki! Ama birkaç dakika sonra çekine çekine başını kaldırdığında, o kocaman gözlerle karşılaştı. Yanındaki kadın kalkınca çocuk kaşla göz arasında gelip boşalan yere ilişiverdi. Azarlanmaktan korkarak, merhaba, dedi. Biraz tereddüt ettikten sonra aynı biçimde karşılık verdi Gülay. Bu çehre ne kadar da tanıdıktı! İlk gördüğünde de aynı şeyi düşünmüştü. Yıllar sonra ortaya çıkan bir akraba, kendisinden gizlenmiş bir kardeş gibiydi. Özellikle sesi. Gerçi duygularından da, sezgilerinden de emin olamıyordu. İşyerine gelen adama da hiç nedensiz yakınlık duymamış mıydı? Sarf ettiği iki sözcük yetivermişti.

Yüzüne belki de ilk kez dikkatle bakınca, gözlerinin hatırladığı gibi ela değil, düpedüz yeşil olduğunu gördü. Ormanın derinliklerinde gizlenmiş göller gibi, suya sarkan dalların, düşen yaprakların, çürümüş ağaç köklerinin, yalnızlığın kıvamlandığı koyu, kederli bir yeşil...

"Her gün oturuyorsunuz burada; yakında mı çalışıyorsunuz?"

Konuşup konuşmamakta biraz tereddüt ettikten sonra; "Hayır," diye cevap verdi Gülay, "ama buraya kadar yürüyorum; hoşuma gidiyor."

"Ne okuyorsunuz?" diye sordu, bu kez adam.

"Hiiiç," deyip sustu. Birkaç dakika sonra yanındakiyle konuştuğunu yeni hatırlamış gibi devam etti: "Bir kitap işte... Bir roman... *Düğün Gecesi*." Kitabın kapağına bakıp düzeltti: "*Bir Düğün Gecesi*."

"Ben de okudum," dedi adam; "beğendiniz mi?"

"Bilmem," diye cevapladı biraz ilgisizce Gülay; "güzel aslında. Benim kalkmam lazım."

Adam da hiç konuşmadan onunla birlikte kalktı, yanında yürümeye başladı. Gülay, işyerinin önünde teşekkür edip ayrıldı. Ama o gün akşama kadar ve sonraki günlerde, tanımadığı genç adamın kendisiyle birlikte yürümesine nasıl olup da izin verdiğini düşünüp tekrar tekrar şaşırdı. Beşiktaş'a gitmekten de vazgeçmişti. Bu öyle uzun uzadıya, düşünüp taşınarak aldığı bir karar değildi. Davranışından duyduğu şaşkınlık, önemsiz de olsa onu etkileyen olayın yeniliği, ayırt edemediği başka duygular, zihnini iyice karıştırmıştı. Öğle yemeklerini işyerinde yiyor, deniz kıyısındaki banklarda oturuyordu. Bir süre sonra fark etti ki, aklı hep o gençte... Karşılaşmaları, konuşmaları, birlikte yürümeleri, yüzündeki ürkek ifade, hareketli, tedirgin, uzun parmakları... Ceketinin ucuyla oynayıp durmuştu konuşurken... Gülay'ı en çok şaşırtan, bu kızsacık, önemsiz karşılaşmanın sarsıcılığıydı. Bir erkekle birlikte yürümek onu böyle etkilemiş olabilir miydi? Eskiden erkeklerin kendisiyle ilgilenmesi, konuşmaya çalışması, iltifat etmesi onun için sıradan olaylardı. Güler geçerdi. Kendisini beğenen gençleri görmezden gelip farkında değilmiş gibi davranmak, canlarını yakmak hoşuna giderdi. Hiçbirini kendisine uygun görmezdi. "Ablanın amma da burnu büyük," demişler bir keresinde Aysun'a... Annesi, "Burnu büyük olacak tabii; benim kızımın güzelliği, terbiyesi kimde var," deyip böbürlenirdi. Şimdi çirkindi. Yaşından büyük gösteriyordu. Yüzü kırışmıştı. Yukarı doğru iki dolgun kavis çizen dudakları, her an ağlamaya hazırmış gibi iki yandan sarkmıştı. Gözleri ölülerinkinden farksızdı, eskisi gibi parlamıyordu.

Demek güzel olmayan insanlar bunları hissediyorlardı. Demek çirkinlik dedikleri şey böylesine büyük bir eksiklikti. Yoksulluk gibiydi, umutsuzluk gibiydi. Hayır... Yoksulluğun, umutsuzluğun ta kendisiydi. Kendisiyle her ilgilenen erkeği kabul edivermekti belki. Onun her türlü kaprisine boyun eğmek, sırf kendisine yakınlık gösteriyor diye kollarına atılivermekti.

Artık iş çıkışında daha uzak semtlere gidip yeni açılan çay

bahçelerine, deniz kenarındaki banklara oturuyor, uzun uzun denizi seyrediyordu. Belirli bir sorunun cevabını arıyor değildi. Hatta ne sorulardan, ne cevaplardan söz edebilirdi; düşüncelerden, zihin yollarındaki bilinçli yolculuklardan sebeplerden, sonuçlardan... Yalnızca bilincinin içinde kaybolduğu o alabildiğine büyük beyazlığın içinde bir adacığın peşindeydi. Bu delirtici enginlikte küçük bir tutamak noktası...

Ne var ki, başını azıcık kaldırıp kendini gösteren en küçük bir fikir bile fırtınanın uçuşturduğu kuru yapraklar gibi sağa sola dağılıp toza toprağa karışıyor. Bitimsiz görünen denizin karşısında, bu sınırsızlığa (ama hangi sınırsızlığa?) öfkelenerek oturuyor. "Şu koca suyu, bir kap içine koymak mümkün olsa!" diye düşünüyor. Görebildiğince uzaklara bakıp, denizi kuşatan kıyıları izlemeye çalışıyor. Okulda kopya kâğıdını koyup koca denizleri, koca ülkeleri haritanın üstünden kopyalarlardı ya öyle. Yorgun imgelemenin bütün gücüyle çizdiği çerçeve kayboluverdiğinde çılgına dönüyor. Kan ter içinde kalışına, ölecek kadar yorgun düşmesine, bedeninin acıyla kasılmasına şaşırıyor. Kendi kendine teşhis koymaya çalışan doktorlar gibi, yaralı yerlerini sonsuz kereler, sabırla kurcalayarak bu acının anlamını araştırıyor.

Vardığı sonuç şu; zihni öncesinden alışık olduğu yerlerde gezinmek istiyor. Tanıdık arka bahçelerde, kokusunu bildiği evlerde, anneanne-babanne kucaklarında... Bilmediği, anlamadığı şeyleri düşünmekten korkuyor. Hayır. Bilmediği değil, bilmekten kaçtığı şeyler... Zihni bu yüzden bulanık. Canı bu yüzden yanıyor.

Bütün istediği, bunca karmaşık, bunca çözümsüz, bunca anlaşılmasız görünen şeyi, hiç kurcalamadan avuçlarının içinde tutmak. Onu dört duvara, bir kutuya, çekmeceye sığdırabilmek. Arada bir açıp yüreğinin dayanabileceği kadar bakar o zaman... Korkunç aile sırlarının gizlendiği bir ziyetmiş gibi. Sonra kutuyu kapatır, kapıyı kilitler. Kafasındaki bütün kapıları kilitler...

İşte bu yüzden, denizi kafasındaki sınırlara hapsetmeye çalışıyor. İstiyor ki oraya sığsın, durulsun, küçülsün, sığlaşsın. Oysa deniz, belki de yalnız onun gördüğü yerden tam tersi bunun.

Çocuklarla afişe çıkıyoruz. Üç-dört sokak ötede faşistlerin yurdu. Biz uzaktayız, gözcülük yapıyoruz. Bir baktık bizimkilerin yanında polisler. Ne oluyor diye yanlarına koştuk. Meğer afişleri trafik işaretlerinin üstüne yapıştırıyorlarmış ki, arabalar görsün... Polis de uyarmış, "Oğlum, trafik işaretlerini kapamayın, arabalar kaza yapar," diye. Bizim Kürt Musa dikleniyor.. Hepimizi alıp götürüyorlar şubeye. "Ne iş yaparsınız?" diye soruyorlar, "Öğrenciyiz," diyoruz. Musa'nın üstünde kırmızı pantolon mor gömlek... Komiser diyor ki, "Ulan senin neren öğrenci eşşoğlueşek!" Buna sopayı basıyorlar. Biz de patlatıyoruz sloganı... Tekme tokat saldırtıyorlar. Kan revan içindeyiz. Sabah saliveriyorlar... Fırından sıcacık tahinli çörek, kantinde çay... Musa, "Bir şey söylemeyelim arkadaşlara," diyor, "sonra bizimle dalga geçerler..."

*

Gülay, 80'deki askeri darbeden önce telefon santralinde memurdu. Liseyi bitirdikten sonra burada çalışmaya başlamıştı. Kimsenin konuşmadığı, "ispiyoncu" olarak bilinen birkaç kişi dışında, hemen herkes sol sempatzandı. Gülay'ı, işyerinde güçlü olan siyasetin (siyasi gruplar böyle adlandırılıyordu) sorumlusuyla, kız kardeşi Sevim'in aynı zamanda köylüleri olan kocası Mustafa tanıştırdı. Üniversiteliler gibi sosyalizmi anlatan kitapların okunup, hararetli tartışmaların yapıldığı toplantılara, eğitim çalışmalarına falan pek katılmadı Gülay; ama yaptığı şeyin doğru olduğuna inanıyordu. Yoksulluğa ve zulme karşı mücadele ediyorlardı. Çevresinde gördüğü, tanıştığı kişiler, devrimciler, diğer insanlara benzermiyordu. Hepsi birbirinden iyi, yürekli, namuslu kişilerdi. Birbirleri için canlarını verirler, ellerindeki paylaşırlardı. Anneannesinin anlattığı masallardaki gibiydiler; Pir Sultan gibi, Şeyh Bedrettin gibi...

Sessizliği, her işi canla başla yapması siyasettekilerin güveni-
ni kazanmasını sağlamıştı. Köken olarak köylüydüler; bu da
önemliydi. İşçilerin ve köylülerin mücadelesiydi sosyalizm; yok-
sul halkın mücadelesiydi. Zenginlerle, nerede olduğu belirsiz ay-
dınlarla yürüyecek iş değildi. Aydınların da proleterleşmesi gere-
kiyordu. Devrimci arkadaşları, "Kökenin sağlam senin," demiş-
lerdi. Yoksul olmayanlar böyle sözler söylendiğinde kızarıp boza-
rıyorlardı. Gülay sesini çıkarmasa da pek anlam veremezdi buna;
zengin olmanın utanılacak nesi vardı? Hangi yoksul utanırdı ki,
parası olmasından. İnsan ancak yoksul doğmamışsa utanırdı zen-
ginliğinden...

Tabii yoksul olmak da utanılacak şey değildi. Düzen değışti-
ğinde yoksulluk ortadan kalkacak, fakir halk, ezilenler iktidara
gelecekti. Yalnız Leyla, ailesinin zengin olduğu, konuşurken her-
kesten daha çok kızarıp bozarmasından anlaşılan o kız, "Sosya-
lizm yalnızca yoksulların ihtiyacı mıdır?" diye ezile büzüle sor-
muştu, mahalledeki bir toplantıda. "Yalnız yoksullar, işçiler, ek-
meği aş olmayanlar için mi; bizim onlar için gerçekleştireceği-
miz, onlar için istediğimiz bir şey mi?"

Kızarıp bozarması bir yana, kızın zengin olduğunu nereden
anlamıştı bilmiyordu. Elinden, yüzünden, konuşmasından belki.
Giyiminden olamazdı, çünkü kendisinden bile kötü giyiniyordu
kız; botla kadife pantolon yaz-kış çıkmazdı üstünden. Kıskanmış
mıydı? Hayır... Ama özendiği doğruydı, hem de çok özenmişti.
Zenginliğinden utanmasına bile özenmişti. Söyledikleri belki de
bu yüzden aklında kalmıştı. Leyla, mahalledeki derneğın kadınlara
açtığı okuma yazma kursunda ders veriyordu. Mustafa, "Bu kı-
zın kafası karışık," diyordu. Sevim ise, "Burjuva" diye burun kı-
vırırdı arkasından.

Darbeden bir buçuk-iki yıl önce Gülay santraldeki işi nedeniy-
le hareketin bazı haberleşmelerini üstlenmişti. Kiminle konuştu-
đunu, iletledi sözlerin anlamını genellikle bilmezdi. Buluştuğu,
bazen de bir paket iletledi kişileri de tanıımıyordu. Kendisine söy-
lenen isimler kod isimleri olmalıydı. İnsanların yalnızca seslerini

duyuyordu çoğu kez. Seslerden hayatlar uyduruyor, genç mi yaşlı mı, yakışıklı mı, sarışın mı esmer mi olduklarını hayal etmeye çalışıyordu. Hiç kadın sesi olmazdı zaten, hep erkekler... Bu huyundan da zaman içinde vazgeçmişti. Tehlikeli olabilirdi çünkü. Arkadaşlarına zarar verebilirdi. Ama sesler istese de istemese de kalıyordu kulağında... Emniyette sorgudayken gözleri bağlı olduğu halde, kendisi hakkında ifade verenleri seslerinden kolayca tanımıştı. Büyük bir kısmını önceden de hiç görmemişti zaten. "Bacım," derlerdi telefonda. Gülay'ın çok hoşuna giderdi bu sözcük. Bacı, kız kardeş yani, sen benim öz be öz kardeşimsin demek... Arkadaşım, yoldaşımsın demek... Sana kötü gözle bakmam mümkün değildir demek...

Çalıştığı devlet dairesinde solcu olduğunu herkes bilirdi; o zaman övünülecek bir şeydi solcu olmak. Solcu olmayan yoktu ki. Dairede, hangi siyasete mensup oldukları bile bilinirdi. Çay ocağına esrarengiz paketler emanet edilir; kitaplar alınıp verilirdi. Güzel bir kızdı Gülay, neşeli, güler yüzlüydü. Bekâr oğlanların hemen hepsinin gözü ondaydı. Kadınlarla da iyi geçinirdi, herkesin derdini dinler, gönül almasını bilirdi. Kimisi erkek kardeşine, kimisi kayınbiraderine yakıştıırırdı onu. Oğlanlar öğle yemeklerinde güya ablalarını ya da yengelerini ziyarete gelip Gülay'la tanışmaya çalışırlardı. Gülay daha baştan kestirip atardı bu tür şeyleri. Hiçbirini beğenmezdi, oraya gelmelerine de öfkelenirdi. Lise sondayken bir çocukla çıktı. Birlikte sinemaya gitmişlerdi, *Arkadaş* filmine... Filmi el ele seyretmişlerdi. Ama bir oyundan, kendi yaşında kızların yerine getirmesi gereken (bütün arkadaşlarının sevgilisi vardı) sıkıcı bir âdetten başka bir şey değildi bu, Gülay için. Elini çekmemişti. Belki film boyunca çalan o şarkı yüzünden:

"Bir kıvılcım düşer önce büyür yavaş yavaş... Bir bakarsın volkan olmuş, yanmışsın arkadaş..."

Çocuk solcuydu, Güzel Sanatlar'da okuyordu. Beş-altı aydan fazla sürmedi zaten. Kıvılcım, volkan olmadı. Kıvılcım düşmüş müydü peki... İçinde, yavaş yavaş büyüyüp kendisinden başka ne varsa yakıp kavuracak küçücük bir ateş olsun yanmış mıydı?

O zamanlar oturdukları yarı gecekonduya, bağılı oldukları siyasetten gençler gidip gelirdi. Bir kısmı kendi köylerinden olan bu gençleri, annesi babası da tanır, severlerdi. Akraha gibiydiler. Kız kardeşleri de onlara "ağabey, abla" derlerdi.

Devrimci mücadeleye inanıyordu Gülay; kendisine verilen romanları adeta yutuyor, bu uzak ülkelerde, kendileri gibi mücadele eden insanların öykülerini, küçükken anneannesinin çengelli iğneyle fanilasına iliştirdiği nazarlıklardaki siyah efsunlu harfler gibi merakla çözmeye çalışıyor, yazılanları anlamak için gösterdiği gayretten soluğu kesiliyor, heyecandan yanakları kızarıyordu. Parmakları ince, saydam bir kalem gibi satırların üstünde gezinirken dudakları çocukken cin çarpmasın diye annesinin öğrettiği duaları tekrarlamışçasına (babası kızdığı için duaları gizli gizli okurlardı) kıpırdıyordu. Bazen sabaha kadar uyumayı aklına bile getirmeden, gözlerini bir saniye sayfalardan ayırmadan okumaya daldardı.

Bu romanların kahramanları da kendileri gibi yoksul insanlar, işçi kızlardı. Sonunda silaha sarılıyor, halk düşmanlarını cezalandırıyordu ufak tefek esmer bir kızcağız... Sert toprak, küçük birikintileri camlaştıran, toprağın üstünde ipince beyaz çizgiler bırakan dondurucu rüzgârlarla yarılmıştı. Yüksek, durgun ağaçların altında çalışan insanların yaşadığı köyler vardı, buğday hasadında gülen kızlar ve devrim düşmanlarının paha biçilmez değerdeki traktöre yaptıkları suikast... Köylüler kendilerine ait olan bereketli toprakları el birliğiyle ekiyor, ürünü paylaşıyordu. Bazı romanlarda, gece karanlıkta evleri siper edinen gölgeler, tılsımlı sözlerin yazıldığı buruşuk, nemli kâğıtları, tütün kokusu sinmiş sıcak göğüs ceplerinden çıkarıp kardeşçe uzatırdı. O zaman Gülay bu kokuları duyardı. Tütünün kokusunu, ıslanmış yün ceketlerin, gür bırıyıkları donmuş insanların, göğşe değen uzun ağaçların kokusunu... Her şey biraz masal gibiydi aslında... Güzel bir masal... Gerçek olması için Gülay'ın hiç düşünmeden canını verebileceği bir masal...

Kitaplarda okuduğu her satır, o yepyeni dünyanın şifresiydi sanki. Yine de romanların dışında, okuduklarının pek çoğunu anlamıyordu. Onlar sosyalisttiler, yoksulların mücadelesini veriyor-

lardı, bu düzeni değiştirecek kendileri gibi yoksullar, ezilen sınıflar için, halk için refah ve adaleti getireceklerdi. Bütün çıkarabildiği, kafasına soktuğu bu birkaç cümleydi. Çoğu kez anlamaya bile çalışmadan büyüüne kapılıverdiği bu sözcükler, çevresinde hemen herkesin devrimci olması ve çok iyi bir insan olan babasının (Köy Enstitülerinin ilk mezunlarından olan Kadir Bey'in en büyük övünç kaynağı, kütüphanede duran *Zübük*'ün ilk baskısıydı) aşılacağı adalet duygusu onu tümüyle haklı olduğuna inandırmaya yetiyordu. Haklıydılar bu yüzden kazanacaklardı. Kitaplar böyle yazıyordu.

Akrabaları, köylüleri farklı gruplardan olsalar da devrimciydiler. Köyleri Alevi köyüydü. Babası ve amcaları da öğretmen örgütüne üyeydiler. Babası —o da bizden dediği— Fakir Baykurt'un *Yılanların Öcü*'nü seyretmeye o sırada bulunduğu köyden kalkıp taa Ankara'ya gitmişti. O gittiğinde bir şey olmamıştı (annesi Vildan Hanım, sözün burasında içini sesli sesli çekip "Allah korumuş," der ve bu da babasının sonu gelmez şakalarına neden olurdu), ama sonra faşistler filmin gösterildiği sinemayı taşlamışlar, camlarını kırmışlardı.

Devrimci kızına çeyiz hazırlayıp duruyordu Vildan Hanım. Evlerine gelen kimi doktor, kimi mühendis olacak bu gençlerden biriyle evlenecekti Gülay nasıl olsa. Hepsi de iyi çocuklardı Allah için! Terbiyeli, başlarını yerden kaldırmazlardı. Ona ana derler, her işe yardım ederlerdi. Evlerine böyle okumuş yazmış insanların gelmesi öğretmen karısı, okuma yazması gazeteye bile zor yeten Vildan Hanım'ı çok memnun ediyordu. Kendinden yaşça hayli büyük, üstelik maaşından başka geliri de olmayan Kadir Bey'le evlenmesinin en önemli nedeni okumuş, bilgili, görgülü, akli her şeye eren (Kadir Bey öğretmenlik yaptığı köylerde kimi zaman doktorluk görevi de üstlenir, iğne yapmaktan küçük hastalıkların tedavisine, ziraattan veterinerliğe kadar her şeyden anlardı) bir adam olması değil miydi? Bir kızı memur, diğeri öğretmendi. Diğeri hemşire olacaktı. Küçük kızın okuyacağı yoktu, o çabucak evlenip giderdi. Daha çok küçüktü ama belliydi böyle olacağı...

Vildan Hanım'ın dünyası, evlerini basan polisle yıkılmıştı. Gülay'ı arıyorlardı.

"Benim kızım bir şey yapmadı, suçu yok," deyince polis, yaşına başına bakmadan yapıştırmıştı tokadı. Çoluk çocuk, Kadir Bey dahil hepsini emniyete götürmüşler, Gülay'ı yakalayana kadar orada tutmuşlardı. Kızlarını o uğursuz binada bırakıp gelirlerken, cesetten farkı yoktu Vildan Hanım'ın... Anneannesi ve dedesiyle birlikte "Emniyet'e" götürülen Çocuk, hastalanmış, iltihaplanan gözü ailenin yaşadığı yıkım içinde birkaç gün ihmal edilince, ameliyatla alınmıştı.

Gülay, gözaltında çok eziyet görmüştü. "Gül kızım, güzeller güzelim benim," diye ağıt yaktı günlerce Vildan Hanım; yakınlarına, "Kız gitti kadın çıktı emniyetten... Kirlenmişler kızımı," diye yakındı. Babası hiç konuşmadı eve geldiğinde Gülay'la. Devrimci olmayı doğal karşılıyordu. Kendisi de solcu, devrimci değil miydi? Ama Gülay, çok başka işlere karışmıştı. Ailesini perişan etmişti. Kadir Bey üzüntüden hastalanmıştı bu olaydan sonra, yaktan çıktığı nadirdi. Sevim de bir gün perperişan çalmıştı kapılarını... Mustafa yakalanmıştı.

Yakınları, tanıdıkları, herkes yakalanmış ya da öldürülmüştü. Kimisinin yurtdışına kaçtığı söyleniyordu. Gülay'ın pek bir şey bilmediğini, onların önem verdiği birkaç kişiyi de gerçek ismiyle bile tanımadığını anlayınca ana davaya katmamışlar, on-on beş kişiyle ayrı bir dava açmışlardı. Yargılama sonucunda aldığı cezayı yattığı üç yıla saydıklarından, mahkeme biter bitmez tahliye olmuştu.

Tahliye edileceği söylendiğinde, hapishaneden ayrılmak istemedi.

Üç yıl boyunca bütün eziyetleri birlikte göğüslediği, her şeyi paylaştığı arkadaşları oradaydı.

Hemen bütün kızlar işkenceden geçirilmiş, tecavüze, sarkıntılığa uğramış, çırılçıplak soyulmuş, ağır hakaretler görmüşlerdi. Aynı şeyleri yaşamış olmalarına rağmen, başlarına gelenleri birbirlerine anlatmaları aylar almıştı. Uzun suskunluklardan, sessiz

iç çekmelerden sonra katılaşıp yürekler, yıllanmış buzullar gibi eziyetle, zahmetle çözülmüş bulanık bir suya dönüşmüştü. Herkes birbirine yaşadıklarını fısıldamış, (böyle konuşmalar genellikle iki-üç kişi arasında yapıldı) gözyaşları dökülmüş, teselliler verilmişti. Ne var ki bulanık su yok olmamıştı. Akıp gitmemişti, yüreklerinin tam orta yerinde her gün daha da bulanarak kalmıştı. Gözlere, gülüşlere sinmişti. Hiç kimsenin bakışı eskisi kadar duru değildi. Paylaşılamayacak kadar derindi yaralar, hiçbir söze sığmıyordu, bir türlü anlatılamıyordu. Yaşananlar, bilinen bütün kelimelerden kaçıp kimsenin bulamayacağı kuytulara saklanıyordu.

Kelimeler yok olup gitmişti, onları terk etmişti. Ağızlarından bölük pörçük şeyler dökülüyordu gerçi. Anamlı anlamsız heceler, işe yararmış gibi görünen sözcük parçaları, küçük sesler... Yalnızca ağızdan çıkıverenler; kalpten gelen hiçbir şey yoktu... Duyulardan, nabızdan, kandan, kalpten ve tenden gelip beyinde kaynaşan, damaktan, dilden ve dişten, ağız boşluğundan ve genizden biçimlenerek dışarı akan anlamlar dizgesi yoktu artık. Dilsizdiler...

Böylece, yüzlerinde o düşünceli, küskün ifadeyle susuyorlardı. Şarkı söylerken, yüksek sesle kitap okur tartışırken aslında hep susuyorlardı. Konuşurken bile sustuklarını, dilsiz olduklarını bir tek onlar biliyordu.

Ne var ki gündüzleri saklanan sırlar, dudaklarını mühürlemiş sahiplerine inat gece ortaya dökülürdü. Geceleri koğuştaki sayıklamalar, inlemeler, çığlıklar, ağlamalar duyulurdu. Koğuşun boğuk, sarımsı lambası, kül yutmaz bir devlet görevlisi gibi (belki öyleydi) aman vermeden sabaha kadar yanardı.

Hiçbir şey gizlenemezdi o yapışkan, kasvetli, uğursuz ışıktaki. Yine de sabahları, birbirlerine hiçbir şey olmamış gibi davranırlardı. Ağlayanları, sinir krizi geçirenleri teselliye çalışmak, gece olanları yüzlerine vurmak anlamına gelirdi. Utanırlardı hepsi. Bazı kızlar, koğuştaki demledikleri koyu çayı bardaklarını hırsıyla kavrayarak içerken, utançtan ya da öfkeden (Gülây bunu ayıramazdı) incelen dudaklarıyla, tecavüze uğramanın diğer işkencelerden farklı olmadığını söylerlerdi. Sert sözlerle, kavga edermişçesine

konusurlardı; tecavüze uğramayı bunca önemseyenler, namus konusunda yeterli bilince sahip olmayanlardı. Devrimciler için tecavüzün diğer işkencelerden farkı yoktu. İşkencecilere açık verilmeliydi. Ama bu kızların sertliklerinin yalnızca görüntüde olduğunu, yumuşadıklarında bütün dirençleri çözülecekmiş gibi kendilerini tuttuklarını hissediyordu. Yine de uzak durur, bu türden tartışmalara hiç katılmazdı. Kendisine biraz daha farklı davrandıklarını sezmişti. Daha hoşgörülü... Sanki öğrenci kızların ağlaması ayıptı da, kendisinininki değil. Kolluyorlardı onu, ama neden? Birkaç kız daha vardı böyle; işçi kızlar... Onlar gibi üniversite öğrencisi olmadıkları için belki de...

Hapishanede, işkence bitmemişti. Koğuş sık sık askerlerce basılıyor, herkes sıra dayağından geçiriliyor, eşyaları, iç çamaşırları, yiyecekler, silah ya da başka bir şey arama bahanesiyle koğuşun ortasına atılıp çiğneniyordu. Gülay'a iyice anlaşılmaz gelen, çocuklara has o ölçüsüz zalimlikle, buldukları reçelleri de hepsinin üstüne dökerlerdi. Adamlar gittikten sonra, koğuşun ortasına atılıp parçalanan elbiseler, ezilen eşyalardan oluşan yığında herkes kendine ait olanları bulup ayırmaya çalışırdı. Öyle vahşice ezip parçalarlardı ki, işe yarar bir şey bulmak olanaksızdı çoğu zaman. Bazı kızların çaresizlikten, öfkeden ağladıkları duyulurdu. Ama içlerinden birisi hemen türküye başlardı. Biraz toparlanınca tiyatro oynarlar, şarkı söylerler, dans ederler, fıkra anlatırlar, daha birkaç saat önce yaşanan o korkunç şeyleri unutmaya çalışırlardı. Dayaktan sonra, elleri şişmesin diye bir kalem alıp saatlerce ellerinde yuvarlarlardı kızlar; bunu Gülay da öğrenmişti. Sonra hiç sönmeyen sarı ışığın altında yatarlardı. Gece, bazen ertesi gün boyunca parçalanmış çamaşırlardan, boca edilen süt ve reçelden, yırtılmış kitaplardan, kimisi gizlice içeri sokulmuş en kıymetli eşyalardan oluşan yığın orada dururdu. Birisinin yüreği çöpe atmaya elverene kadar çirkin, perişan, anlaşılmaz bir şey, vahşetin tırettiği akıl almaz bir yaratık gibi koğuşun tam ortasında beklerdi.

Gülay direnişlere katılır, koğuştaki düzene uyardı. Ama dayaktan sonra gülüp oynayan şarkı söyleyen kızlara hayret etmekten

kendini alamazdı. Kendisi hep sessiz sedasızdı, anlatılanları dinler, pek lafa karışmazdı. Kızların pek çoğu birbirlerini önceden tanıyorlardı. Onun tanıdığı kimse yoktu. Eskisi gibi güler yüzlü de değildi. Sık sık dalıyor, çabucak ağlıyordu. Hapishaneden ayrılırken de çok ağladı. Kendisinden önce birkaç kişi tahliye olmuştu. Gidenler de kalanlar da, birbirleriyle artık görüşemeyecekmiş gibi vedalaşmışlardı. Sanki bir kavşaktaydılar. Yollar ayrılıyordu. Yüksek duvarlar, tel örgüler, nöbetçiler arasından geçip, oraya nasıl sızdığı bilinmeyen bir şeyin bilinçlerine sıkı sıkı işlediğini duyumsuyorlardı. Belli belirsiz de olsa hepsinin hissettiği ayrılığın kesin olduğuydu. Tahliye olanların sevincini azaltıyordu bu duygu. Sanki dışarıya çıkanlar açık ve temiz havaya değil, dönüşü olmayan apayrı, yabancı bir dünyaya adım attıklarını biliyorlardı. Veda eğlenceleri daha şamatalı, daha uzun, daha acıklı oluyordu bu yüzden.

Eve döndükten sonra köylüleri, akrabalar günlerce eve ziyarette gelmişlerdi. Herkes merakla bakmıştı Gülay'a; emniyette bekâretini kaybettiği, başına türlü şeyler geldiği, polislerin ırzına geçtiği kulaklarına gitmişti mutlaka. Annesi kahroluyordu, utanç içindeydi. Gülay'ın o eski güzelliğinden, canlılığından eser kalmamıştı. Yüzü derin çizgilerle doluydu, zayıflamıştı. "Vah kızım; kocakarı gibi oldu," diye günlerce dövündü Vildan Hanım... Gülay memuriyetten atılmıştı. Sevim öğretmenliğe devam ediyordu. Onu ele veren olmamıştı. Çocuğun başına gelenlere üzülyorsa da, belli etmiyordu.

Çocuk da, yapılan fedakârlıkların, çekilen acıların uğursuz envanterinde yer alıvermişti. "Adına layık olmalı!!!" Evin kasvetli odalarında durmadan dolaşıp duran kinli bir fısıltıydı Sevim'in sesi... Mustafa idamla yargılanıyordu. Avukat, "Tamamen havaya bağlı," diyordu. "Binlerce kişi var idamla yargılanan. Ha bire adam asıyorlar. Dava ne kadar uzarsa o kadar iyi!"

Gülay, biraz kendini toparlayınca Çocuğun gözü için neler yapılabileceğini araştırdı. Büyük para gerekiyordu, göz nakli için... Bir süre sonra Nusret Bey'in yeni kurulan ithalat-ihracat şirketinde işe başladı.

Seni gördüğümde hep güneş oluyor nedense. Her zaman aydınlık...

Işık sarı uzun saçlarını karıştırıyor... Gözümü alıyor ışık. Işığın içinden konuşup ışığın içinden gülüyorsun. Mitinglerde binlerce kişinin arasından sesini tanıyorum... Sanki herkes bir ağızdan bağırıyor da, yalnız sen bağırıyorsun...

Düşünüyorum, o incecik sesini nasıl böyle duyurabildiğini...

Senin onca narinken, nasıl bu kadar güçlü, onca kötü dünyada nasıl böyle dupduru olabildiğini düşünüyorum. Koşarken, saçların atkının arasından inatçı bir bayrak gibi sallanıyor. "Kaç ışık gözlü," diyorum, "hızlı koş, sana bir şey olmasın!" Biliyorum, yüzüne söylesem kızarsın; beni korkaklıkla, mücadeleden kaçmakla, sevdiklerimi kollamakla suçlarsın. Akşamüzeri kantinde toplandığımızda oturduğun köşeden gülümsüyorsun. Kitaplarını kollarıyla bebek gibi sarmış giderken, akşam oluyor.

*

Gülay Beşiktaş'a gitmek için günlerce bekledi. Günler sonra, öğle tatilinde içinde belli belirsiz bir kararla işyerinden çıktığında, rüzgârın şifalı elleriyle ağaç yapraklarını okşadığını gördü. Hava-lar iyice ısınmıştı. Güneş, ışıktan bir duvak gibi denizi örtüyordu. Binanın arkasındaki parka gidip, ağaçların altına sokuldu. Kuşa kulak kabarttı. Küçük park, kocaman ağaçların gölgesiyle iyice kuytulaşıyor, Gülay'a sığınak gibi geliyordu. Kuşun sesini duyduğunda pek fazla zaman geçmemişti. Sımsıkı birbirine dolaşmış dalların, gölgenin iyice koyulttuğu yaprakların arasında olmalıydı yuvası.

Ne var ki uzun uzun bakmasına rağmen göremedi. Sonra, oturduğu yerin (içinde su olmayan küçücük bir havuzun kenarına oturmuştu) çevresindeki otları izlemeye başladı. Otların arasında

gizli dünyalar, varlıklarını küçük kıpırtılarla belli ediyordu. Top-rağa baktığında, her otun, her çiçeğin bu durmak bilmez didinme-nin etkisiyle hafifçe titrediğini seçebiliyordu. Otlara bakmaktan sıkılınca, arka cepheleri parka dönük binaların arasında, Nusret Bey'in pencerelerini ayırt etmeye çalıştı. Ağaçlar binaları tümü-y-le örtmüştü. Yer yer, yama gibi gri beton parçalar seçiliyordu sa-dece. Yaz ilerledikçe sarmaşıklar da sıklaşacak, binalar iyice gö-rünmez olacaktı. Gülay yeniden boş havuza baktı. Ve o zaman, Beşiktaş'ta gördüğü gençle yeniden karşılaşmanın kafasından çı-karıp atmak için sarf ettiği tüm gayrete rağmen düpedüz bir umut olduğunu ayımsadı. Bedeni rüzgâra tutulan yapraklar gibi titredi.

Sonra, varlığı çok önceden kaydedilmiş bir planı izliyormuş-çasına, hiç bilmediği ya da güçlkle hatırladığı duyguların etki-siyle rahatladığını hissetti. Adeta ölü olan bedeninde, varlığını kendinden bile gizlercesine atıp duran kalbi, cesaretlenip sesini duyurmuştu. Hemen ardından kafasından birbirinin zıddı düşün-celer geçmeye başladı. Bir tersliyordu o genci, bir gülüyor, konu-şuyor, arkadaşlık kuruyordu. Oturduğu yerden kalkmış, nereye gittiğini bilmeksizin, yürüyor şimdi. Günlerdir yaptığı hesaplaş-malar yine başlamıştı. Kimin nesi olduğunu bilmediği bir adamla nasıl olup da konuşmuştu. Kendisiyle yürümesine nasıl izin ver-mişti? Öyle ürkek bir hali vardı, Gülay'a öyle bir yumuşaklıkla yanaşmış, öyle bir ihtiyaçla sığınmıştı ki, ondan zarar gelmeyece-ğini hissediyordu. Bir de sesi. Duyar duymaz yüreğine, şimdi uzakta kalmış dostlukların, el sıkışmaların, kucaklaşmaların sı-caklığını dolduruveren sesi... Farkında olmadan Beşiktaş'a gel-mişti. Ama ne olursa olsun, yine karşısına çıkacak olursa, konu-şmalı, peşini bırakmasını sağlamalıydı.

Adımlarının onu parka getirdiğini anladığında, tüm varlığını sarsan bu kısacık karşılaşmayla, hem yabancı hem tanıdık olan o gençle ilgili kararı kesindi. Ne var ki onu gördüğü zaman bütün bunları unuttu. Her zamanki bankta, besbelli onu bekleyen koca-man gözlü, esmer gence doğru, kayaların arasından bitivermiş de-reler gibi ışıldayarak aktı.

Gülay artık her öğlen Beşiktaş'taki parka gidip Yavuz'u buluyordu. Her gün Gülay'ın işyerine kadar yürüyorlar ve neredeyse hiç konuşmuyorlardı. Yavuz; ismi buydu... Gülay belki de eski alışkanlıktan, ona neyle uğraştığını sorana kadar epey zaman geçmişti. "Öğrenciyim," demişti Yavuz; "Güzel Sanatlar'da grafik okuyorum." Babasının mühendis olduğunu, ailesinin Ankara'da yaşadığını, burada, teyzesiyle kaldığını öğrenmişti Gülay. Teyzesi emekli öğretmendi. Levent'te oturuyordu.

Aradan henüz iki hafta geçmişti ki, birlikte yürürken Yavuz'un çekingenliğini hemen o an üstünden atmış gibi şaşırtıcı, ani bir güvenle elini tuttuğunu hissetti. Davranışın, gerçek duygudan ne kadar farklı olduğunu kanıtlamak istermişçesine ürkekti bu el. Bu eli, kalbi pek çarpmadan, fazla heyecanlanmadan kabul etti. Varlığı bu temasa henüz yabancıydı. Duyguları karmakarışık. Hissettiği şeyler bölük pörçük ve anlaşılmazdı. Tenine dokunan şey, bir erkeğe ait olan el, bir sevgi ve aşk çağrısı olarak varlığına nüfuz etmiyor, derisinde ürpertici bir leke, korkulu bir hastalık gibi yapışıp kalıyordu. Çok derinlerde, bunun Yavuz'u yeni tanımasından ileri gelmediğini, daha köklü, kendinden çok daha güçlü, genç bir kadının duygularından, cinselliğinden güçlü yaraların, anıların, yaşantıların etkisiyle olduğunu biliyordu. Yavuz'a bunlardan söz etmedi.

Zaten her şey hiç konuşmadan olup bitmişti. Sessizlik onları fazla kalın ve koruyucu olmayan, yine de hafif esintileri savuşturacak bir örtü gibi sarıp sarmalamıştı. Bu, âşıkların büyü bozulur endişesiyle kapıldıkları suskunluktan farklıydı. Gülay ilk kez o zaman, sessizlikte durup bekleyen bir şey olduğunun farkına vardı. Ne var ki bu yeni his onu altüst eden diğerlerinin yanında çok hafıftı ve Gülay'ın kafası, hiçbirinin cevabını bilmediği sorularla doluydu.

Yavuz'u nasıl kolayca benimseyivermişti... Yeniden hayata karışınca kapıldığı şaşkınlık mı, ailesinin giderek artan yoksulluğu ve mutsuzluğu mu, yoksa Çocuğun durumu karşısında duyduğu çaresizlik mi onu bu ilişkiye itmişti? Yalnız kadın olmanın katla-

nılmazlığı, sahiplenilmenin, bunca dehşetten sonra biri tarafından sevilmenin, kendisine kıymet verildiğini bilmenin güzelliği...

Şimdi duygularını yabancı bir toprak gibi keşfetmesi gerekiyordu; kendi içinde kör bir hayvan gibi yol alması... Yaşadığı şeye ne ad koyabiliyor, ne de yeterince anlam verebiliyordu.

O canlı, güzel, annesinin deyişiyle rüzgâr adımlı kız değildi artık. Ona hayran olan erkeklere tepeden bakan Gülay çok eskilerde kalmıştı. Şimdi yalnızca kendisiyle beraber olduğu için Yavuz'a minnet duyuyordu. Yavuz, ondan birkaç yaş küçüktü. İlk başlarda bu tuhaf gelmişti. Ama Yavuz sevgisini öyle coşkuyla önüne seriyordu ki, bunu yadırgamaktan vazgeçti.

Artık zaman denilen kocaman karanlık içinde, küçük ve zayıf bir ışıktı Yavuz. Zaman, el ele gittikleri parklar, banklarda suskun oturmaları. Gülay bazen ona yaşadığı şeylerden söz etmeyi düşünüyor, sonra vazgeçiyordu. Kendisini istemeyeceğini düşündüğünden değil; ama başından geçenler şimdi yaşanan bütün güzelliklere gölgesini düşürecekti. Bozulanı onarmaya hiçbir şey yetmeyecekti. Bazen, Yavuz'un olanları öğrendikten sonra onu istemeyebileceği de aklına gelmiyor değildi. Böylece büsbütün susuyordu; kafasının içinde kendisiyle konuşup duruyor, kafasına üşüşen kötü düşünceleri savmak için, ılık güneşli havada taptaze kokan ağaçların altında otururlarken, farkında olmadan başını iki yana sallıyor, elinde ovuşturup durduğu bir yaprak tutuyordu. Yavuz farkında olmuyordu bütün bunların. Belki de, farkında değilmiş gibi davranıyordu. Gülay'a hiçbir şey sormuyordu.

Berberlikleri, aynı dalda bitmiş iki yaprağınki gibiydi. Yan yana duruyor olmayı adeta kaçınılmaz görüyor, sorulardan kaçan bütün insanlar gibi sessizliği birlikteliklerinin doğal biçimi olarak kabul ediyorlardı.

Ama, gün geliyor iyice tuhaf buluyordu Yavuz'un soru sormamasını. İçin için bu durumun uzun sürmeyeceğini düşünüyordu. Yine de yaşadıkları şey her neyse –hâlâ bilmiyordu– onu yok edecek, bozacak sözü kendisi söylememeliydi. Yavuz konuşana kadar susmalıydı.

İşyerindeki kızlar onu Yavuz'la el ele görmüşlerdi. Gülay, kızların şakalarına, alaylarına aldırılmıyordu artık. Yalnız olmadığını hissediyor, bir sevgilisi olduğu, bir erkek onu böyle sahiplendiği, beğendiği için mutluluk duyuyordu.

Bir süre sonra, kızların ona eskisinden daha saygılı davrandıklarını fark etti. Sevgilisinin yakışıklı, yüksek okul öğrencisi olması, Gülay'a birden itibar kazandırmıştı. Yüksek okulu falan bırak, yalnızca bir sevgilisinin olması bile onu benimseyivermelerine yetmişti. Kimi kez kıskançlıkla, kimi kez özlemle doluydu bakışları. Önceden sanki acıyor da onu yanlarına alıyormuş gibi davranırlarken, şimdi onlardan biri olmuştu. En bayağı sözler, hâlâ kanayıp duran yaralarına şifalı bir yakı gibi yerleşiyor, Gülay'a tam anlamlandıramadığı bir ferahlık veriyordu. Ama, taa derinlerde, utançla karışan duygularının özünde, kendinden bile gizlemeye çalıştığı şey, gururdu. Düpedüz gurur...

O zaman anladı ki Yavuz yalnızca sevgilisi, ona sahip çıkan bir erkek değildi; hayata yeniden kabul edilmekti... Onun da, diğer kadınlar gibi sevmeye hakkı olduğunun kanıtıydı. Daha yeni okuduğu şiir kitabındaki dizeler aklından çıkmıyordu:

"Aşktan hesap sormak çok çok tehlikelidir;

tıpkı kiraz ağacına kirazı sormak gibidir."

Kiraz ağacına kiraz sorulur muydu? Ne var ki geceleri yatağında uyumaya çalışırken kocaman bir güve kelebeğine benzetiyordu kendisini; karanlıkta, eskimiş, küflenmiş şeyler içinde koza yapan; vakti geldiğinde gri, kahverengi kanatlarını açıp onu sevinç çılgınlıkları ve sevecenlikle değil tiksintiyle, kızgınlıkla karşılayacak insanların dünyasına uçan, saklandığı yerlerden kovulup duran, o hüznü yaratıta...

Hafta sonları buluşup ucuz lokantalara, parklara gidiyorlardı. Yavuz'un parası olmazdı pek. Öğrenciydi ne olsa. Gülay da ona harcatmak istemezdi. Parklarda oturmaya razıydı. Geceleri çıkmıyordu zaten, Yavuz da çıkmıyordu; teyzesi merak ediyordu çünkü. Onu üzmemek istemiyordu. "Ortalık kötü," diyormuş kadın. "Gençlere hiç acıymıyorlar... Ben ne derim sonra annene, babana!.."

Bir akşam Gülay'ı akrabalarından birinin düğününe götürmesi gerektiğinde bile tedirgin olmuştu. "Seni almaya gelemem! Teyzem hasta," deyip alelacele gitmişti.

Sessizlikte duran şey, yine oradaydı.

Gülay şüphelenmemişti gerçi, bu davranışın garibine gitmesinin nedeni, daha çok Yavuz'un kıskançlığıydı. İlişkileri çok yeni olmasına rağmen, yanında yürürken ona bakanlarla kavga etmeye kalkardı. Gülay'ın çok gösterişsiz olan kıyafetlerine bile laf ederdi. Masalsı aşklara, genç ve güzel kadınlara uygun gördüğü bu davranışlar Gülay'ı şaşırtıyordu. Kendisine böyle tutkulu kelimelerin söylenmesini tuhaf buluyordu.

Gülay'ın içine çekiliverdiği beklenmedik dehşet yüreğinde öyle derin bir uçurum açmıştı ki, aşk, sevgi gibi sözcükler ona yabancı geliyordu. Bu sözcükler onun ait olmadığı, hiçbir zaman ait olamayacağı uzak, ulaşılmaz bir dünyada hayat buluyorlardı sanki. Oysa burada, Gülay'ın dünyasında, kulağına yumuşacık fısıldanmış olsalar da, kalbine ulaşamadan solup gidiyorlardı. İçten içe şöyle düşünüyordu: Böyle çılgınca sevilmek, kıskanılmak, onun harcı değildi. Sanki Yavuz bir oyun oynuyordu da, kendine uygun arkadaşı bulamadığı için onunla yetinmek zorunda kalmıştı. Sevinmek yerine ezildikçe eziliyordu Yavuz'un karşısında...

Buna o kadar derinden inanmıştı ki, Yavuz'un tavırlarında ister istemez bir yapmacıklık arayıp buluyor, sözlerini şüpheyle, içten içe besleyip büyüttüğü inançsızlıkla dinliyordu. Ama sonra Yavuz'un varlığı galebe çalıyor, bütün bu kuşkuları kafasından çıkarıp atıyordu. Hem niye böyle sorgulasın, didik didik etsin her şeyi? Yavuz her gün daha büyük bir coşkuyla kucaklamıyor muydu onu? Yine de gece, kendisini almaya gelmeyecek olması şaşırtmıştı Gülay'ı. Bir gecelik olsun bir iki saat daha birlikte olma fırsatı değil miydi bu? Kötü bir önsezi, kalbine kurulup oturdu. Artık kalbi her çarptığında "Ben buradayım," diyor.

Belki bu önsezi bile değildi, beklenti de değildi. Yalnızca bilincindeki kocaman boşlukta kıvıldaşıp duran o şeydi. Akşam hep birlikte toplandıkları odanın fersiz, kasvetli ışığında annesi,

babası ve kız kardeşleriyle televizyon seyredirken; gece uyuyanların soluklarını dinleyip gölgeleri biçimlendirirken, oturdukları evin camından görünen iki sıska ağaca bakarken, ansızın aklına –hatta aklına bile değil içine– düşen belli belirsiz bir şey... Kafasının içinde aç bir köpek yavrusu gibi çaresiz dolaşan...

Hocam, sana bu notu göndermek zorunda kaldım, çünkü seni göremeden, ben başka bir şehre geçeceğim. Konuştuğumuz gibi 'da mahallesine gittim. Beni bekliyorlardı. Güncel sorunları ve devrimci mücadelenin aldığı yeni biçimleri tartışmak üzere bir eve gittik. Sofra hazırlanmıştı, buyur ettiler. Gördüm ki bu sofraya konulanları, onlar hiçbir zaman yiyemez. "Bunları niye hazırladınız? Siz her zaman ne yiyorsanız ben de ondan yiyeceğim. Biz her zaman sofranızda ne varsa onu paylaşmadık mı?" diye sordum. Ama iş, güce tapmaya dönmüş. Şimdi biz güçlüyüz ya. Başka politikacılara olduğu gibi, izzeti ikram bu kez bize.

Arkadaşlar da bu durumu körüklüyor. Keleşlerle, tamburalılarla yapılan korsanların anlamı ne olabilir; güç gösterisinden başka! O akşam arkadaşlara dedim ki, "Biz yıkmaya çalıştığımız şeyi kendi ellerimizle yeniden kuruyoruz. Bizim geleneksel soldan farkımız, halkın kendi kendini yönetmesi ve yığınların konumlarında köklü bir değişim öngörmek değil midir? Daha bir sene önce, 79 seçimlerinde boykot önerdiğimizde, bütün gruplar topluma kendilerini alternatif olarak sunarken, biz kitlelere, mücadele içinde oluşturdıkları kendi örgütlenmelerini alternatif göstermedik mi?"

Pek ikna edici olamadım. Böylesi daha kolaylarına geliyor olmalı. Muhtemel askeri darbe üzerine henüz detaylı tartışamadık. Bunu senin yapman daha doğru olacak. Devrimci selamlar. Adem.

*

Gülay o akşam işten çıktığında hava iyice kararmıştı. Yavaş yavaş boşalan cadde sanki uğultusunu otobüslere, taksilere bindirip başka semtlere göndermek telaşındaymış da, şimdi çırpınmaktan yorgun düşmüş gibi sessizdi. Denizden gelen serinliği duyumsayarak kapının önünde durdu. Esintiyi daha iyi hissetmek için gözlerini kapadı, başı dönünce yeniden açtı, dışarı çıkmadan, kapının önünde beklemeye devam etti. Geceyi uyumadan geçirmişti. Bir süre sonra, büyük zorlukla hayati bir karar almış insanların o solgun cesaretiyle kapıdan dışarı adım attı. O an, iki farklı şeyden aynı ölçüde korktuğunu ayımsadı: Beklediği şeyle karşılaşmaktan da, karşılaşmamaktan da korkuyordu. Zihnini dolduran bu gerçekle öyle sarsıldı ki, oracıkta donup kaldı. Tekrar içeri girmeyi düşündü; ancak daha ilk bakışta, her zaman buluştukları yerden epey uzakta, sokak lambasının ışığında titreyen o ince uzun şekli gördü. Yavuz, eğri büğrü bir ağacı andırıyordu. Dalları yanmış ya da acımasızca budanmış anlatılamayacak kadar tuhaf bir ağaç... Önceki akşam, Gülaylara doğru giderlerken trafik sıkışmış, sonra önlere yürüyerek gelen biri bindikleri arabanın şoförüne polisin Dolmabahçe'de yolu kestiğini söylemişti; arama yapıyorlardı. Yavuz bu sözleri duyunca tek kelime etmeden taksinden inmiş, aralarında uzun bir kuyruk oluşturmuş olan arabaların arasına karıştırmıştı. Gülay, sabahı zor etmişti. Bu saate kadar nasıl olup da dayanabildiğini bilmiyordu. İşte şimdi onu yiyip bitiren soruların cevabını öğrenecekti.

Yarı yarıya aydınlanan yabansı şekle doğru yürüdü. Sonra ürkek, suçlu bir ses ismini söyledi. Bu sesi duyunca Gülay bir şeyin farkına vardı. Düşünmekten kaçındığı, ancak taa en başından beri bildiği o şeyin... Bu duygunun, bilincine düşen bu yakıcı ışığın farkında olarak, durdu. Birbirlerinin karşısında dikilip sustular. Kelimelerin, seslerin birdenbire terk ettiği, sokak lambasının uğursuz bir işgüzarlıkla sınırlarını çiziverdiği o küçücük arenada, birbirini ölçen iki düşman gibi, tetikte iki hayvan, iki hasım ve iki âşık gibi bunların her biri ve hepsi olarak durdular. Birbirlerine çaresizlikle, şaşkınlıkla, niye duydukları belli olmayan ama varlı-

ğından kesinlikle emin oldukları kinle, uzun uzun baktılar. Belki yanlarından geçen biri, belki o tekinsiz alana düşen bir gölge, nasıl olduysa sınırı geçmiş bir ses, bu büyüü bozana kadar beklediler. Nihayet yan yana yürümeye başladıklarında Gülay, Yavuz'un kendisine anlatacağı şeyleri ölesiye merak ediyordu; aynı zamanda neredeyse kelimesi kelimesine biliyordu söyleyeceklerini...

Yavuz aranmakta olduğunu söylemişti. Öğrenciydi ama çok önceden. Güzel Sanatlar'da okumuyordu. Eskiden mühendislik öğrencisiydi. Annesi babası Ankara'da yaşıyorlardı, ama onu görmüyorlardı bile. İstanbul'da teyzesi falan da yoktu. Hem kendi, hem de Gülay'ın güvenliği için gizlemişti durumunu. Onu üzmekten de korkmuştu.

Polis... Bu sözcüğü duyduğu an, Gülay'ın tenine canlılık veren ne varsa, ürkmüş kuş sürüleri gibi kanatlanıp uçuverdi. Geride yalnızca hastalıklı, bulanık bir beyazlık kaldı. Gözlerini sıkıca yumdu. Sonra açıp, derinliklerinde korkulu sırlar barındıran kara göllerin tekinsiz durgunluğuyla Yavuz'a baktı. Kör, sağır, yalnızca yaşanmışlıkların o keskin bilinciyle anlattıklarını dinledi. Kelimeleri hâlâ kullanabildiğine şaşarak, Yavuz'a kendisinin de hapiste yattığını söyledi. Erkeğin bu sözlerle hiç şaşırmadığını fark edince hayal kırıklığı ve küskünlükle donup kaldı. Örselenmiş zihnini kuşatıveren şüphe, önü alınmaz bir orman yangını gibi geride kalan azıcık yeşilliği de kavurup yok etti.

Şimdi Yavuz, onu teselli etmeye çalışıyordu. Artık birbirlerini tanıdıklarını, her şeyin daha güzel daha ikirciksiz olacağını söylüyordu. Ne var ki Gülay'ın hissettiği, kelimeler ne derse desin açık anladığı şey, Yavuz'un belli belirsiz bir öfkeyle konuştuğuydu. Sevecen kelimelerin arasında gizlemeye çalıştığı bir öfkeyle... Gerçekleri öğrenmek onları yakınlaştırmak yerine uzaklaştırmıştı. Az önce birbirlerine nasıl kinle baktıklarını anımsadı. Boynuna atılmış bıçak darbesi kadar kesin ve ölümcül bir bilinçle, bu kinin nedenini sezdi. Onlar birbirlerinin tanığıydılar. Bu yüzden kin duyuyorlardı birbirlerine... Sanki biri yok olup gitse, diğerini boğan, sarıp sarmalayan şey de yok olacak... Bütün o tehlikeli, uğursuz,

korkulu şeyleri ne bilen, ne hatırlayan olacak... Nefret edilen, korkulan, unutulmuş o zaman ve yerde hiçbir zaman yaşanmamış olacak... Bunun için mi böyle koşarcasına yürüyorlardı? O sokak lambasını, konuştukları şeyleri, her şeyi arkada bırakmak, bir daha hiç anımsamamak için...

Gülay durdu, Yavuz'u kolundan tutup hafifçe kendine döndürerek ilk defa görüyormuş gibi uzun uzun baktı. Her şeye rağmen aldatıldığını düşündü. Önünde mucize gibi açılıveren onu eski günlere, belki bu güne kadar hiç tanımadığı dünyalara götürecek kapı, tam geçecekken yüzüne kapanıvermişti; aynı masallardaki gibi. Ne var ki, Gülay bu kapıyı açacak sihirli sözcüklere sahip değildi. Bir tek, "Üsküdar'a gidelim," diye öten kuş vardı. Bildiği tek sihirli sözcük buydu. Yavuz'a bu kuşu duyup duymadığını sordu damdan düşercesine. Yavuz, anlamazlıkla bakınca iyice umudunu kesti.

"Bak aslanım, yolun sonuna geldik. Bizimle anlaşırsan, seni eskisinden sağlıklı yaparız, bomba gibi olursun. Örgütün piliçlerini eskisi gibi yersin; çıtır çıtır."

"Yahu boşuna uğraşıyoruz bu ibneyle, uçuralım beşinci kattan gitsin. Ölüp elimizde kalacak nasılsa."

Üstümü giydirip terasa çıkarıyorlar.

Belki son kez, iyice bir içime çekiyorum şu kirli şehri... İyi geliyor. Çok iyi geliyor.

"Bak son kez söylüyorum; tamam de, konuşacağım de, demiyorsan başını salla. Hastaneye götürelim seni. Bak ciddi bu iş; kaç kişiyi uçurduk böyle... Yamyassı olursun aşağıda lan!!!"

"Atın lan, insanlıktan da anlamıyor bu şerefsiz!!!"

Bacaklarımdan tutup, baş aşağı sarkıtıyorlar. Gözümdeki bağ açılıyor. Telaşlı ışıkların yeryüzüne düşmüş yıldızlar gibi kayıp gittiği cadde, kalabalık... İnsanlar başlarını yukarıya kaldırırsa...

"Hadi bakalım, hep beraber; uç uç böceğim, annen sana terlik pabuç alacak..."

Yavuz, onun işyerine oldukça yakın, evden çok otele benzeyen küçücük bir dairede yaşıyordu. Gülay geceyi birlikte geçirebilmek için, eve telefon edip işyerindeki kızlarla sinemaya gideceğini, sonra da Arzu'da kalacağını söylemişti. Vildan Hanım endişelense de, bunu Gülay'ın normal hayata dönmekte olduğunu işareti olarak yorumlayıp sesini çıkarmadı, hatta memnun oldu. O gün hiç yataktan çıkmayan Kadir Bey'in de, Gülay'ın evde olmadığını anlaması pek mümkün değildi.

Yavuz'un evi, ortaokula giderken babasıyla gittikleri Eminönü'ndeki oteli anımsattı Gülay'a. Otelin korkunç bir canavar tarafından kemirilmiş gibi kırık, benekli taştan merdivenlerini, havayı dolduran tanımlanamaz kokuyu, içinde koyu renk battaniyeyle örtülmüş yatak ve iyice eski bir masadan başka eşya bulunmayan odayı gözlerinde canlandırdı. Odanın kirli duvarları bomboştu. Duvarlardan birini boydan boya kat eden incecik çatlak, görüntüde ilgi çekici olan tek şeydi. Gülay da, babası o adamla konuşurken, yalnızca çatlağa bakmıştı... Adam, babasının askerlik arkadaşuydı. Gırtlak kanseriydi. İstanbul'da tedavi görüyor, hastane dışında günlerini bu odada geçiriyordu. Sarı, tavuklarınkine benzer diken diken upuzun boynu, sanki bu hastalığı hak edecek bir şey yapmış da cezalandırılıyormuş gibi, kirli gömlek yakasıyla boğulmuştu. Gülay adama hiç bakmamıştı. Ama odaya sinen kokuyu; yalnızlığın, bakımsızlığın, fukaralığın kokusunu, tiksintiyle, dehşetle içine çekmişti. Elinden gelse nefes almazdı. Şimdi Yavuz'un evi de kokuyor... Belki yine yalnızlık böyle kokan, belki de korku... Gencecik ölüvermek korkusu, yakalanmak, işkence görmek korkusu...

Kahverengi, koyu desenli iki koltuğa, siyah, kocaman kanepeye göz gezdirdi. Yerlere gelişigüzel bir iki halı konmuştu. Mutfakta yepyeni iki tencere, yıkanıp ters çevrilmiş birkaç tane tabak, bir çaydanlık, evin apartman aralığına bakan tek odasındaysa tek kişilik yatakla, fermuarlı, plastik bir gardırop vardı.

Hepsi ya yeni alınmış, ya bir yerlerden toplanmış eşyalar kendi istekleri dışında zorla bir araya getirildiklerini vurgulamak istercesine isteksiz ve iğreti duruyorlardı. Eşyalar adeta birbirine düşmandı; içinde yaşayana dair hiçbir sır vermek istemiyormuş gibi ağzını mühürlemiş ev de öyle...

Şimdi yalnızdılar... İlk defa çevrelerinde başka insanlar, başka sesler olmadan ikisi yan yana siyah kanepede oturuyor ve kendi gizli gölgelerine bakıyor; önceki hayatlarını yaşamış, sonra içleri boşalmış, kuşlar tarafından içi yenmiş boş bir kabuk gibi atılmış duran bedenlerine dolup boşalan havayı soluyorlardı. Boş bedenler çevrelerinde dolaşıp duruyordu; pişmanlıkların, kaçırılmış fırsatların, kullanılmamış imkânların kanıtları olarak; kendilerini hatırlatmak istercesine..

Her kavşak noktasında insan kendisiyle karşılaşır. Ne var ki, konuşamaz buluştuğu karşılaştığı şeyle; eski bir elbise gibi dilsiz olan bu şeye yalnızca bakabilir...

Gülay ve Yavuz, onları çevreleyen dört duvarın arasında, onlara özgü olmayan, yalnızca Yavuz ve Gülay'a ait olmayan, sonsuz sayıda tekrarlanmış bir törenin alışılmış, basmakalıp kurallarını, iki genç insanın ne kadar kısıtlanmış ve olağanüstü koşullarda da olsa var ettiği bu şeyi hissederek oturdular... Birbirlerine bir kez olsun dokunmadan, bugüne kadar olduğu gibi hiç konuşmadan... Belli belirsiz bazı düşüncelerin peşinden giderek ama akılla düşünmeden; uğuldayan bir şeyin, akan, kıvranan, açan, koşan, kırmıldanan çok büyük bir şeyin; sadece bu anlaşılmaz şeyin parçası olduklarının bulanık bilinciyle...

Adım adım yaklaşan, sis gibi sessizce bedenlerini kuşatan, onları buraya getiren, birkaç saat sonra birbirlerine sarılacak olmalarının nedeni, kaynağı olan duygular Gülay için varlığı bilinse bile çok uzaktaydı. Hiçbir zaman yaşayamayacağı kadar uzaktaydı...

Yavuz ondan küçük olmasına rağmen daha önce bir sevgilisi olmuştu. Üniversiteden arkadaşı... Halbuki Gülay, el ele tutuşmaktan başka bir şey yaşamamıştı. Bir o öpücük vardı. Kıvrıcık saçlı oğlanın üstüne doğru eğilip, incitmekten korkarcasına du-

daklarına dokunuşu... Hafifçe sakallı yüzünün yalnızca bir an için, pürüklü, toy teması; yumuşacık, bilgiç gülüşü...

Yavuz, büyük bir şefkatle dokunuyordu ona. Uzun süre kımıldamadan yattı Gülay. Çok sonra, üstündekileri çıkarırken en çok Yavuz'un hayran bakışlarına şaşırdı.

"Sus ulan orospu!!!" diyordu içlerinden birisi. "Masum adam gelir mi buraya? Kaç kişiyle yattın kim bilir? Kaç kişiyle yattın kaltak; çok muydu müşterilerin?"

Yavuz'un okşayışıyla ürperdi. İçi tiksintiyle doldu. Hareket edemeyecek ölçüde kasılıp kaldı; o ânı ve bu ânı, dokunuşları, sözleri birbirinden ayırt edemedi...

Aralarında yazı tura atıyorlardı. Vücudunu okşuyorlar, dudaklarını öpüyorlardı. Ağızları içki kokuyordu... İçki ve kızarmış tavuk kokusu, çirkin, soğuk, korkunç odayı doldurmuştu. Kurbanlarıyla eğlenirken bir taraftan da içiyorlardı... İşkence odasına, şişe şişe rakılar, tavuk, kebab paketleri geliyordu.

Direnip çırpınmasına rağmen, bacaklarını tutup iki yana açmalarını engelleyememişti. İşkenceciler donunu çıkardıktan sonra, gömleğini de yırtıp, ellerine bağlamışlardı. Avazı çıktığı kadar bağırdı. Sonra vücudu taş gibi sertleşti, kendinden geçti.

Bacaklarının arasında gidip gelen adamı dürtüp duruyorlardı. "Hadi artist, çabuk gör işini, bizim de canımız can düzrü, ananı düzersin evde tadını çıkara çıkara!"

Kendi başına gelenler kadar polisin annesi hakkında böyle konuşmalarına ses çıkarmaması, hatta gülmesi de dehşete düşürmüştü Gülay'ı... Sonradan bunun işkenceciler arasında âdetten olduğunu öğrenmişti. Yine de en çok hatırladığı şey, işkencecilerin birbirlerinin karılarından, analarından hatta kendilerinininkinden hep bu biçimde bahsettiği olacaktı.

"Bakireymiş bu be," diyordu; üstünden kalkan polis. "Yavrum niye söylemedin, nikâh da kıyardım ben sana!"

Yavuz'u itip ayağa fırlamamak, avazı çıktığı kadar bağırarak için kendini güç tuttu. Bedeni bölünüp parçalanmıştı, kanıyordu. Çarşafa, Yavuz'un ellerine, sonra kendi vücuduna bu kanı

arayarak uzun uzun baktı.

Salyalarını saça saça ağzından, memelerinden öpüyorlardı. Polislerden biri, çevirmesin diye kafasını tutuyordu.

"Aç gözünü kızın, kocalarını görsün!!! Bak... Bak, çok ararsın böyle malı!!!" Gözlerine bağladıkları bezi sıyırdıklarında, biri bacaklarının arasında emekleme vaziyetinde duran, belden aşağısı çıplak üç kişi gördü.

"Hadi ulan gerdekte misin?" diyordu gözleri Japonlar gibi çekik çekik olanı. "Çekil de, biz de görelim işimizi; sabah oluyor, şimdi gelenler olur."

Gülay hemen kapattı gözlerini... Bilincinde hafifçe kendisini sağ bırakmayacakları düşüncesi belirdi; göz bağının açılmasına aldırnamaları, buna işaretli herhalde. "İşkenceciler yüzlerinin görülmesinden, devrimcilerin intikam almasından korkarlar," demişti arkadaşları. Gözünü açmak, yüzlerine iyice bakmak istedi. Gözlerini, burunlarını, saçlarını bellemeliydi. Sağ kalacak olursa, bunları hatırlamalıydı. Ama gözlerini yeniden açacak cesareti bulamadı. Sesi bağarmaktan çoktan çıkmaz olmuştu.

Yavuz onu okşarken saatlerce, hiç durmaksızın ağladı. Bedeni, belli belirsiz haz yaşarken, beyni uğuldayıp yanıyor, bazen çeneleri kilitlenip katılaşıyor, sonra kafasının içinde ılık bir sıvı, dayanılmaz ağırlar vererek usul usul akıyordu. Yavuz da ağlıyordu. Kasvetli oda, bu seslerle bulanıklaşıp boyutlarını yitirdi. Gülay, odanın tam ortasında açılıveren kocaman, karanlık uçuruma kaydı. Karanlık bir tünelde uzun uzun yol aldı. Nemli, pürüklü duvarlarını elleriyle yoklayarak, küçücük bir ışığa doğru ilerledi. Gözlerini açtığı anda Yavuz'u gördü. Tırnaklarının izi, Yavuz'un kollarında kırmızı küçücük izler bıraktı. Ama uçurumun varlığına onu bir türlü inandıramadı. Buna karşın vücudu Yavuz'u şaşkınlığa düşüren kıpkırmızı noktacıklarla kaplanmıştı. Göğüslerinin üstü, omuzları, kolları, karnı, bacaklarının iç kısımları beneklerle doluydu.

Gülay, Yavuz'un gece boyunca çılgın gibi sarılıp okşayarak sarf ettiği sözcükleri kendine söylenmiyormuş, hatta bu odada, bu

zamanda söylenmiyormuş gibi aldırmadan, dalgın dinliyordu. Bütün bu güzel sözler kendisine, yüzü gözü çizgiler içindeki kadına mı söyleniyordu? Onun şu cansız bedeni miydi bu kadar delirtici olan? Vücudunu, özellikle kadınlık organını, iğrenç bir çöplüğe benzetmekten alamıyordu kendini. Hiçbir erkeğin yanaşmak istemeyeceği bir çöplük. Gözlerinin altı torba torba olan polis, "Bakalım, bir daha kimseyle yatabilecek misin orospu," demişti. "Bu sahneler çıkacak mı aklından?! " Adam saçlarından tutmuş, kafasını betona çarparken bayılmıştı.

Bütün bunların unutulması mümkün müydü? Gülay'ın kalbinin, sevildiğine inanması için çok uzun bir zamana ihtiyacı vardı. Kulaklarının duymayı kabul etmesi, beyninin kelimeleri algılaması, teninin ısınması için zaman gerekiyordu. Belki zaman da yeterli olmayacaktı. Yavuz, kendisine her dokunduğunda hatırlayacaktı. Ona her kim dokunursa dokunsun, hep hatırlayacaktı... Hapishanedeki kızlardan biri, içeri girmeden psikoloji okuyordu; son sınıf öğrencisiydi. "Büyük bir yara aldın," demişti Gülay'a... "Ben tecavüze uğramadım. Ama bunun olabileceğini bilmek bile yetti bana. Hepimizi mahvettiler. Bakma sen keskin keskin konuşanlara; onlar daha başlarına ne geldiğinin farkında değiller... Sanıyorlar ki böyle konuşunca daha az canları yanacak, akılları başlarından çıkıp gitmeyecek... Ne olur; bir yolunu bul, tedavi olmaya çalış! İstersen hastanede bir arkadaşımın numarasını vereyim sana!"

Erkeklerle karşılaşınca kızarıp bozarmalarını, Çetin'in eziyetlerini, Selim karşısındaki çaresizliğini, otobüsteki çocuğun bacak arasına bakmamak için nasıl çaba gösterdiğini anımsıyordu. Bir erkekle yalnız kaldığı ya da karşı karşıya oturduğunda hep aynı şey oluyordu. Gözünü kaçırmaya çalışsa da eninde sonunda aynı şeyi yapıyordu. Farkına varacaklar diye kahroluyordu. Yara almak... Kadın olarak yara almak... Bu yaralar, bunca derin, bunca cerahatli yaralar iyileşir miydi?

Yavuz, bir kez ağladıktan sonra her şey düzeliverecekmiş gibi, biraz hayretle bakıyordu Gülay'a. Bu kadarını fazla buluyordu sanki. Kendi varlığı, aşkı, ona gösterdiği şefkat, sevişmeleri Gü-

lay'ın birdenbire düzelivermesi için yeterli olmalıydı. Sanıyordu ki, bütün yaşananlar biraz ağlamakla, bir iki hıçkırıkla, birkaç kez sarılmayla bitecek; Gülay tenine kazıdıkları nefretten, gördüğü eziyetten, aşağılanmalardan hemencecik arınıp kurtuluverecek.

Bazen insanlar kendi yaşadıkları acıların büyüüne öyle kapılırlar ki, başkalarının yaşadıkları onlara önemsiz gelir. Belki Yavuz da böyleydi. Gülay'ın yaşadıklarını anlıyor; ancak kendi derdine düştüğü için, onun acısını küçümsüyordu. Zihnini dolduran bu son düşünceyle oyalandı. Yavuz'u biraz olsun temize çıkarabilmek uğruna, zayıf da olsa, her sezginin peşinden gitti. Belki de Gülay'ı anlayamamasının nedeni, yalnızca erkek olmasıydı. Kadın olsa, içindeki bütün ağaçların yanıp kavrulduğunu, derelerin kuruduğunu bilmez miydi? Bilmez miydi, ağacın yeniden büyü-yüp yeşillenmesi güçtür, zaman ister. Belki zaman da yetmez; bunları unutmaya Gülay'ın ömrü bile kafi gelmez...

Gülay, kendi içinde kat etmekte olduğu amansız yolun bu noktasında durdu ve varlığını dolduran sevgiye, minnete, yaşadıklarına, hatırladıklarına direnen coşkuya rağmen, Yavuz'un diğer erkeklerden farkı olmadığına inandı. Duyarsızlığıyla, her şeyi oldu bittiye getirmeye çalışmasıyla... Erkekler kadınlar gibi yaşamıyorlardı böyle şeyleri. Daha kolay unutabiliyorlardı. Poliste, yalnızca onun isteği dışında vücuduna dokunmalarından öyle acı duymuştu ki, o andan itibaren tecavüzün büyük bir anlamı kalmamıştı. Birden, bunları ilk kez düşünebildiğini ayımsadı. Gözaltındayken yaşadıkları ne zaman aklına gelse çılgına döndüğünden, bugüne kadar anımsamaktan kaçmıştı.

Hapishanedeki kızlar bile, gözlerini elleriyle kapatıp başını iki yana sanki içindekileri çıkarmak istiyormuş gibi hızla salladığında, ne yapmaya çalıştığını bilirlerdi. Onun gibi davranan başka kızlar da vardı. Zehra mesela... Saatlerce tek kelime etmeden, parmağına doladığı saçlarını tek tek koparır atardı Zehra. Adanalı, on sekizine yeni basmış bir işçi kızdı, on üçünden beri tekstilde çalışıyordu. Ne güzel saçları vardı Zehra'nın; upuzun, kumral, kıvrıkcık... Öyle gürdü ki, anneannesinin "sepet gibi" dediği saçlardan...

Gülay kafasını sallayıp gözlerini kapattığında, sanki görmek istemediği şeyi kafasının içinden çıkarıp atması mümkünmüş gibi rahatlardı. Gözlerini ne kadar sıkı yumarsa, kafasını ne kadar hızlı sallarsa, görüntüler de o kadar hızlı kaybolurdu.

Şimdi ilk kez, o dehşet verici anıların, kendisini parçalamaya hazırlanan bir kurt sürüsü gibi kafasına doluşuvermesine izin vermişti. Yavuz Gülay'a bakarken kurtların her biri ağızlarında kanlı bir parçayla sağa sola dağılıyordu. Acaba az önce sevgiyle kucakladığı şu adam, parçalanmakta olduğunun, kanlar içinde kaldığının farkında mıydı? Yavuz'un yerde duran pantolonunun cebinden sigarasını çıkarıp yaktığını gördü.

İstemedikleri halde kendilerine dokunulduğunda, erkeklerin de canı böyle yanıyor muydu? Yalnızca dokunulduğunda... Gülay, bunu kadınlardan daha kolay savuşturabildiklerini düşündü. Sanki dokunuş erkeklerde değdiği yerde kalıyordu da kadınların teninde kalmıyordu. Tenden, öldürücü bir zehir gibi içeri sızıyordu. Değdiği her şeyi yakıp kavurarak, durmaksızın akıyordu. Taa yüreğe varıp da, kaskatı edene kadar...

Tene dokunmak, benliğe dokunmaktı. Tene dokunmak insanın içinde, sadece ona ait olan cevhere dokunmaktı. Gülay'ı Gülay yapan ne varsa parçalayıp yok etmektir. Polislerin ona ve diğer kadınlara yaptığı şey buydu. Tecavüz orada başlamıştı; ona dokunduklarında...

Şimdi kanlı et parçalarının peşinden, düşünceleri oradan oraya savruluyordu. Derken, teni, Yavuz'un okşamalarıyla, acı vererek uyandı. Sevişmelerinin taptaze anısıyla, bütün vücudu titreyip sarıldı. Beyninin direnmesine karşın bütün benliği, yanındaki erkeğe doğru aktı. Bu duyguların etkisiyle Yavuz'u yine kollamaya çalıştı. Belki de hiç işkence görmemiş olduğu için anlayamıyordu Gülay'ı. Ne var ki içinde, Yavuz'un o ürkek okşayışıyla diriliveren güzelliğin yatıştıramadığı kin, hâlâ alev alev yanıyordu.

Yavuz'a kızgınlıkla, nefretle bakmaktan kendini alamıyordu. Bunun işkence görüp görmemekle ilgisi yoktu. Yavuz da erkekti. Diğerleri gibi, ona dokunanlar gibi. Ani bir çılgınlıkla, yataktan

kalkmayı, evden çıkıp gitmeyi düşündü. Yavuz'un kendisine dokunmasını engellemeliydi. Ama kalkamadı. Külçe gibi yatıp kaldı. Sırtını soğuk duvara dayadı, üstü açılmıştı, örtmedi... Kambur, çökük, çirkin oracıkta kaldı. Karnının kıvrım kıvrım olmasına, memelerinin sarkmasına aldırmadan. Bıraktı, görsün, Yavuz da, kurtlarla birlikte onu parçalasın. Bir yandan da, bu düşmanlığın nedenini merak ediyordu. Bu öfke yalnızca Yavuz'a mıydı? Yavuz, elindeki sigarayı kendine uzatırken, yüzü asılmıştı. Belki de neler hissettiğini anlamıştı. Gülay'ın sırtına bir yastık koydu, çarşafı alıp üstüne sardı. Kucaklayıp kendine doğru çekti. Şefkatle; ama canını yakacak kadar kuvvetli sıktı.

Birbirlerine sarılıp saatlerce hiç konuşmadan yattılar. Gülay içindeki kinin yavaşça akıp gittiğini hissetti. Şimdi, bu ilişkinin ne kadar kısa ömürlü olduğunu düşünüyordu. Yavuz'un ömrü gibi kısa... Bir gün yakalanıp hapse atılacaktı. Belki hapse bile giremeden ölüp gidecekti.

Zihninde bir ölüm hücresine dönüşen bu penceresiz oda, şimdi onları betondan bir kefen gibi sarıp sarmalıyordu. Bilinci, bu taş hücreye kim bilir nereden sızan keskin bir çığlığın ardından, güneşsiz bir gökyüzü imgesine doğru kaydı. Zihninin yorgun bir kuş gibi zorlukla süzüldüğü bu acı aydınlığı duyumsadıkça, kafasının içine ateş düşmüşçesine yandı. Gece epey ilerlemiş olmalıydı. Martılar, ölüm törenine eşlik eden yaşçılar gibi çığlık çığlığa uçmayı sürdürüyorlardı.

Gülay, kendisini o denli çaresiz hissediyordu ki, artık düşünemez olmuştu. Sanki bu oda düşüncelerini de tutsak almıştı. Buradan çıkmak, kurtulmak mümkün olmayacaktı.

İnsanlar, bütün ümitleri tükendiğinde, hiçbir şeyi değiştiremeyeceklerine dair o eski inancın eteğine sığınırılar... Adına kader denilen şeyin hükümranlılığına... Akılla delilik arasındaki gizemli sınırdaki, büyük çaresizliklerin bu küçük ülkesinde, zihinlerinde ufuk çizgisi gibi uzun ve sakın uzanan, varlığından adları gibi emin oldukları, ama kimselere anlatamayacakları o sınır çizginde beklerler.

Şimdi Gülay da kadere teslim olmuştu. On binlerce yıldır insan neslinin, yaban hayvanlar gibi su içip dinlendiği bu kıyıda sakinleşip rahatladı. Yine de biliyordu ki durduğu yer tekin değildir, fazla oyalanmaya gelmez. Biliyordu, insan kadere borçlandığını fazlasıyla öder.

Ancak o anda elinden başka bir şey gelmiyordu. Hiçbir şey beklendiği gibi sonuçlanmamıştı. Olacakları hiç kimse engelleyememiş, kimse sonucu değiştirememişti. Geçen birkaç yılda aldığı en acı ders bu değil miydi? Dilinin ucunda sabırsızlanıp duran soruları sormaktan vazgeçti. Bu tuhaf zifaf gecesinin tadını daha fazla kaçırmak istemiyordu. Penceresiz odayı, kullanılmış çarşaf-ları kendisine uygun buldu. En çirkin hakaretlere, tecavüzlere maruz kalan kendisi gibi kadınların, zifaf gecesi olmazdı.

Baktım Mehmet bir köşede inliyor. Kalorifere bağlamışlar. Kan revan içinde. Buna dükkân açtırmıştık Kavaklı'da... Antikacı dükkânı... İrtibat için kullanılıyor. Gelenin gidenin haddi hesabı yok. O gün gittiğimde, Süleyman oradaydı. Birkaç gün önce almışlardı okuldan, sonra bırakmışlar. Polis izlemesin diye peruk takmış gelmiş, omuzlarına kadar sarı saçlar. "Oğlum nedir bu halin?" diye sordum. "Ablamın peruğu," dedi. "Polis tanımasın diye kılık değiştirdim." Pol-Der'lilere haber verdim. Köşe başından minibüsle alıp çıkardılar Süleyman'ı bölgeden... Uğur var, bizim komiser, gülmekten katılıyor Süleyman'ın sarı saçlı haline.

Dükkâna dönünce Mehmet bir çay söyledi bana. Gülüyor, "Vallahi ağbi söyle bu sıpalara," diyor, "iğnenin ucunu batırsalar her şeyi söylerim, dikkat etsinler, olur olmaz gelmesinler bura-ya..."

"Mehmet," diyorum, "Mehmet... Çıkacaksın buradan!" "Yok ağbi," diyor güç bela. "Ben iğnenin ucunu batırsalar, her şeyi söylerim dedim ya!" Halsizce gülüyor. Birkaç gün sonra hastaneye kaldırdılar. Orada on-on beş gün kalmış... Ölüm halinde bir hemşireye tutuldu dediler. Kız, cenazeye de gitmiş...

Sabah şehrin üstüne çığ gibi inmiş, denizi, göğü, ağaçları, yolları aynı saydam beyaza boyamıştı. Gölgelelerin, kıvrımların, girinti ve çıkıntılarının yok olduğu bu boyutsuz beyazlıkta, çevrelerindeki her şey alelacele, kâğıda çizilivermiş gibi duruyordu; kolayca silini-verecekmiş gibi... Düşünceleri, yol boş olmasına rağmen korna çalarak hızla geçen bir arabanın sarsıcı, ele avuca sığmayan imgesiyle parçalandı. "Eğer hakkımda ifade verirlerse, yaşama şansım yok. Yakalanırsam, kesin asılıırım," dedi Yavuz...

Yol kenarındaki çay bahçesi sabahın bu erken saatinde sanki şehrin ortasında değil de, kırdaymış gibi sessizdi. Hava serindi. Çay bahçesinin sahibinin –herhalde müşterilere eğlence olsun diye– beslediği bodur, paçalı tavuklar boğazlanıyorlarmış gibi yaygarayla bahçenin arkasındaki kümesten dışarı fırlayıp önlerine gelen her şeyi gagalamaya başlamışlardı. Tahta masanın üstündeki çirkin örtü, gece dışarıda bırakıldığı için nemden ıslaktı. Sandalyelerin üstündeki minderler, kurusun diye otların üstüne konulmuştu. Gülay önündeki bardaktan bir yudum çay aldı. Soğuktu çay; kim bilir ne zamandır bekliyordu masada.

Yavuz, ne yapacağını, söylediklerine nasıl tepki vereceğini merak ederek, korkuyla, endişeyle yüzüne bakıyordu. Onu terk edecek miydi? "Hepsi, faşistler ve işkenceciler," diyordu Yavuz. "Onlarca kişinin canına kıyan, katliam yapan, kahve tarayan, okullara, grevdeki işçilere saldıran faşist katiller!"

Gülay'ın, Yavuz'un söylediklerini kavramaya gücü yoktu. Ne düşünebiliyor, ne şaşırabiliyor, ne de endişe duyabiliyordu. Duyguları ancak ölümün verebileceği bir durgunluk içindeydi. Ancak bütün duydukları içinde bir şey, Yavuz'un kendini haklı çıkarmak istiyormuşçasına konuşması, onu sarsmıştı. Bu belli belirsiz kavrayışa, uçuruma düşen birinin yakaladığı bir kök, bir taş parçası gibi can havliyle sarıldı. En yiğit, en korkusuz insanlardı hepsinin gözünde silah taşıyanlar. Çorum, Maraş, Elazığ, Balgat... Sivas... Hatay... Faşistler ülkeyi kana boğmuştu. Alevi köylerinde, işçi

mahallelerinde halk kendini korumak için silahlanmıştı. Faşistler okullara, grevdeki işyerlerine, mahallelere saldırdıklarında, kahveleri taradıklarında, Alevileri, devrimci, demokrat insanları öldürdüklerinde, herkes devrimcilerin buna karşılık vermesini beklemeydi mi?

Ne var ki Yavuz şimdi suçluymuş gibi konuşuyordu. Zihni, bitkinlik içinde bu küçücük ipucunun peşinden sürüklendi; kafasının içinde uğuldayıp duran düşüncelerin, zihninde oradan oraya akan imgelerin çok soluk izlerini sürerek...

Zaman... Bu amansız sözcüğe ulaştığında belki saniyeler geçmişti, belki de dakikalar... Yavuz konuşmuşsa bile duymamış, ne söylediğini anlamamıştı.

Tek bir sözcükle kuşatılmıştı şimdi: zaman...

Yavuz, yaşadığı zamandan bir aksilik, bir facia, bir tesadüf, hiç beklenmedik bir şey yüzünden kopmuştu. Mağara Yârânı... Ashâb-ı Kehf... Yedi Uyuyanlar... Anneannesinin anlattığı bir efsaneydi bu... Yedi genç, yaşadıkları toplumun zulmünden kurtulmak için bir mağaraya saklanmış, uyuyup kalmışlardı; uyandıklarında her şeyin değiştiğini görmüşlerdi. Gözlerini açtıklarında, yaşayabilecekleri, eziyet görmeyecekleri bir dünya bulmuşlardı; zaman, onları sarıp sarmalamış, korumuştur.

Yavuz'sa onlar kadar talihli değildi. Efsaneler tersine dönmüş; en şaşırtıcı peri masalları, en beklenmedik öyküler yaya kalmıştı.

Uyandığında, sadece, tuhaf, acıklı ve gülünçtü Yavuz. Onun zamanında haklı, doğru ve güzel olan şeyler, anlaşılmaz, yanlış ve çirkindi. Kahraman devrimciler, eli silahlı yiğitler sıradan katillere dönüşmüştü. Yedi Uyuyanlar... Efsane tersine dönmüştü, yedi genci yaşlandırmadan, başlarını şefkatle okşayıp üzerlerinden sessizce akan zaman bu kez mecrasını terk eden bir nehir gibi bilinmeyen yerlere akmıştı. Saatler her seferki gibi işlememiş, akrep ve yelkovan aynı yolu izlememişti. Ne olmuştu zamana... Nereye gitmişti? Niye böyle düşmanca davranmıştı?

Artık, hiçbir mahkemede aklanamazdı Yavuz. Hakkındaki hüküm çoktan verilmişti. Hiç kimsenin, hiçbir şeyin değiştiremeye-

ceği bir hüküm... Hükümü veren her kimse, çok güçlüydü... Gülay'ın kavrayamayacağı kadar güçlüydü...

Şimdi Gülay'ın gözleri önünde, bütün şehir, bütün dünya şekil değiştiriyor, yeni ve korkunç bir biçime bürünüyordu.

Çay bahçesinden ayrıldıklarında vakit hayli ilerlemişti. Gülay, kendini sabahın artan mırıltısına bırakarak çevresine baktı. Arabalar yollarından hızla geçiyor, reklam panolarının kapladığı binalar o anda yerden bitiveren taş canavarlar gibi yükseliyor, dükkânlardan birinin önünde araba yıkayan çırak çocuk, kasetçi dükkânından yükselen neşeli adeta saldırgan müzik parçasına uyarak, elindeki hortumu yola ve ağaçlara tutuyor; öğleye hazırlanan küçük lokantanın kapı önündeki tahta masalarını hamaratlıkla silip parlatan garson, masalara, küçük vazolar içinde plastik çiçekler yerleştiriyordu. Ancak bu kıpırtı ve sesler, karanlık bir boşluk tarafından durmadan yutuluyor, ortada kocaman ve korkunç bir sessizlikten başka bir şey kalmıyordu. Bu sessizlikte devinen hayat, bütün gösterişine rağmen dokusunda insani olan ne varsa yitirmişçesine yabansı ve korkunçtu. Görünüşte her şey huzur içindeydi oysa... Huzur... Bu kelime, dağda yakılan çoban ateşleri gibi çok uzak, çok karanlık yerleri aydınlattı. Huzur... Belki de her şey huzur için feda edilmişti... Pencereler kapanmış, perdeler çekilmişti. Sokaktakiler eve dönmüş, şarkılar susmuştu. Hep huzur için... Gülay bunun için işkence görmüş, tecavüze uğramış, eziyet çekmişti. Yavuz bunun için ölecekti... Huzur için...

"Toplumun huzuru ve güvenliği için," diyordu, televizyon... "Huzuru bozmak için yeraltı çalışmaları başladı," diye uyarıyordu devletin başındakiler. Nusret Bey, "Memleketin huzuru başka türlü sağlanamadı ne yazık ki," demişti. Annesi hayıflanıyordu: "Aman memleketin huzuru yeniden bozulmasın!"

Huzur, feryatları yutan, acıları görünmez, insanları birbirine aldırılmaz, dilsiz ve kör kılan bu amansız boşluk, bu anlatılamaz suskunluktu.

Gülay her şeye ilk kez görüyormuş gibi baktı. Durmaksızın biçim değiştiren, akıcı, yapışkan yaratık, onları dışarıda bırakarak

yayılıyor, kıvamlanarak şimdi yürüye yürüye geldikleri bakımlı, lüks semtin bahçelerini, önlerinden geçtikleri sinemaları, şarküterileri, butikleri içine alarak devasa bir çember gibi kapanıyordu. Gayri ihtiyari Yavuz'a döndü. Yavuz'un konuşmakta olduğunu o zaman fark etti. "Seni seviyorum," diyordu, "çok seviyorum!"

Etrafında tamamlanmakta olan yeni dünyanın bu öğlen öncesinde hiçbir şey değişmemiş gibi parlayan güneşin, tasasız insanların kalbi gibi duru gökyüzünün altında Yavuz'a baktı Gülay... Bu yalancı güneşin altında, Yavuz'un perili orman gibi tekinsiz, esrarlı gölgelerle dolu gözlerine baktı.

O zaman korkunç ve kaçınılmaz olanın mührüyle damgalanmış olan şeyi gördü; korkuydu bu. Yavuz ölmekten korkuyor. Yalnız kalmaktan, ölüme yalnız yakalanmaktan korkuyor...

"Âşık oldum sana!"

Gülay duygularını ölçemiyor. Öyle örselenmiş ki, neler hissettiğini ayırt edemiyor. Aşk; bu sözcük çok uzak, çok yabancı geliyor... Oysa ölüm yine çok yakın. Yanında yürüyen şu uzun, şu korkmuş, şu iri gözlü çocuk kadar yakın...

Oturduğumuz bodrum katında üç kişiyiz. Zafer, Leyla ve ben. Yemek de yok, para da... Mutfakta sadece bir arkadaşın memleketinden getirdiği biber salçası... Yağ bile yok. Bir paket de makarna... Çalışma masasının üstünde yeni aldığım mermiler duruyor. Kutularından boşaltmıştık pay etmek için. Kocaman, ışıltılı bir yığın... Zafer ellerini pırıl pırıl, sapsarı mermilerin arasına daldırarak, altın gibi yağdırıyor onları. Dolu avuçlarını yukarı doğru kaldırıp kovboy filmlerindeki kötü adamları taklit etmeye çalışarak, kahkahalar atıyor... Bugünkü korsanda, kaçayım derken polis minibüsüne bindiği için herkesin dalga geçtiği Leyla'nın bile keyfi yerine geldi. Allahtan bizim Pol-Der'lilermiş, minibüstekiler. Hemen serbest bırakmışlar Leyla'yı... Şimdi divana oturmuş, gözlüklerinin altından bakıp gülmemeye çalışarak, "Varyemez Amca gibisin," diyor Zafer'e. "Varyemez Amca da kim yahu?" diyorum.

"Bir ördek," diyor Zafer; "ama çok zengin..."

Sonra, bale figürleri yaparak mutfığa gidiyor. Biber salçalı makarnayı, ayak parmaklarının ucunda dans ederek getiriyor odaya. Hâlâ somurtan Leyla'yı elinden tutup dansa kaldırıyor. Yemek yerken, "Makarna da bayağı güzel olmuş," diyor Leyla... "Biliyor musunuz, küçükken ben de baleye gitmiştim..." Gülüyoruz... Mermi yığını, ışıltılı bir tepecik yanı başımızda.

*

Yavuz'dan ayrılıp büroya gittiğinde, Çetin'in masasında oturduğunu gördü. Onu görünce, her zamanki göstermelik saygı ifadesiyle apar topar kalkıp yer verdi Çetin. Gülay, masasına geçmeden biraz oyalandı, koltuğa oturduğunda oğlan kollarını kavuşturup karşısına dikildi. "Dışardan bir isteğiniz var mı, Gülay Hanım?" Laf olsun diye sorulmuş bir soruydu. Sırf Gülay'la göz göze gelmek için. "Hayır," dedi başını kaldırmadan Gülay; çekmecelerini bir şey arıyormuş gibi tek tek açıp kapadı. Boş olduğunu herkes bilirdi oysa. Kızların alay konularından biri de bu değil miydi? "Bir çorap olsun koy canım; yedek olur," derdi Arzu. Birden başını kaldırdı. "Hayır Çetin, istemiyorum," diye cevap verdi. Çetin onun ezilip büzülmesine, kendi saldırgan tavırları karşısında kıpkırmızı olup elinin ayağına dolanmasına öyle alışmıştı ki, şaşırdı. Gülay işe başladığından beri, tamamen hayvani sezgilerle, kızın içinde bulunduğu ruh halini anlamış, oynadığı zalimce oyundan, başkalarının bir anlamı olmayan ama Gülay'ı utandıran, dehşete düşüren davranışlardan giderek daha fazla zevk almaya başlamıştı. Eziyetlerini, Gülay'ın çekmecesine ne olduğu belirsiz sarı lekeli bir mendil koymaktan, o yokken koltuğuna oturmaya, masasının üstünde Gülay'ın hiç kullanmadığı küllüğe sigara izmariti bırakmaya kadar, her gün yenisini bulduğu yöntemlerle sürdürüyordu. Bunların sarkıntılık olduğunu bilse de, kimseye söyleyemezdi Gülay.

Şimdi kızın kendisiyle böyle bir ses tonuyla konuşması, kızarıp bozarmak yerine yüzüne bakması şaşırtmıştı onu. Yakışıklı, esmer yüzüne aptalca, bayağı bir ifade yerleşmişti.

Gülay da, kendini sorguluyordu. Birdenbire kazandığı bu güven ne anlama geliyordu? Yalnızca bir erkekle birlikte oldu diye, ona güzel olduğunu söyleyen, onu seven bir erkek var diye!

Sonra, o korkak, silik, gösterişsiz varlığın, şu süklüm püklüm yarattığın bedeninde bir zamanlar yaşamış olan canlı, cesur, kendine güvenen kadını anımsadı. O Gülay'ın ne kadarı işkence odasında ya da hapiste kalmıştı, ne kadarı hayattaydı; bunu bilmiyordu.

Birdenbire hayati ihtiyaç duyulan, ama çoktandır bir kenara atılmış, belki de kaybolup gitmiş bir eşyayı araştırıyormuşçasına telaşla kendisini yokladı. Ümitsizlikle, ne kadar bezgin olduğunu bilmenin verdiği biçarelikle, varlığından kendisinin bile emin olmadığı bir şeyi uzun uzun aradı.

Yağmurdan sonra havaya karışan kokular, yalnızca camlarını görebildiği evlerde yaşayan yabancı insanların hayatlarına dair belli belirsiz fikirler gibi uçucuydu hissettikleri. Çocukların bir türlü uyumadığı gecelerde, eserikli kadınlarla kocakarılarla malum olan şeyler gibi apaçık, lakin ele geçmeyen...

Sonra, zaman, yol boyunca dizilmiş kavak ağaçlarına bir bir dokunarak hızla geriye akıyor. Su kanallarının yanı başında biten yaban çiçeklerin, iki katlı evin duvarlarını saran pembe sarmaşık güllerinin, kocaman, kapkara kazanın başında pekmez kaynatan yaşlı kadının solgun anıları, eski bir fotoğraf gibi canlanıyor. Gülay, bu yarı yarıya kurumuş kaynaktan beslenerek zayıf, güçsüz sonuçlara varıyor. Eski Gülay Yavuz'u koruyabilir, ona sığınak olabilir; Yavuz, dayanıksız, kırılgan, ne kadarı gerçek, ne kadarı hayal olduğu belli olmayan bu sığınakta yaşayabilir yalnız...

Gülay, aşk değil, annelik duygusuyla (ne kadar üzücü olsa da, tamı tamına böyleydi) bu sezgilerin izinden gitti.

Belki kaybolmuş bir zamana, çok eskiden sevdiği, inandığı insanlara, kendine güvenen, cesur bir kadına duyduğu sadakatti onu böyle düşünmeye iten. Belki yalnızca Yavuz'a duyduğu sevgi...

Ne var ki böyle durumlarda yüce duygular değil, tam aksine basit olanlar ağır basar. Kendisini sevmeye değer bulduğu için Yavuz'a minnet duyuyordu.

Yavuz'un ona gerçekten âşık olmasını ne kadar isterdi oysa. Ölüm üstlerinden elini çekse bile bu mümkün müydü? İşte o zaman, ümitsizliğin dipsiz uçurumlarına sürükleniyordu. Üstü başı yırtık yaban topraklarda geziniyor, vahşi hayvanlar gibi inliyordu. Sonra çaresizlik, kendi çaresini yaratıyordu. Kuytulardaki otlar, ağaç diplerindeki yosunlar, güneş görmemiş çiçekler gibi küflü ve cansız.

Niye olmasın! Yavuz onu beğenip sevmemi mi, onca kişinin arasından gelip onu bulmadı mı? Belki binlerce kez sevdiğini söylemedi mi?

Çetin'in karşısında durmuş, film seyreder gibi hayret ve ilgiyle ona baktığını, aklından geçenleri okumaya çalıştığını o sırada fark etti.

Oğlan, Gülay'la göz göze gelince, her zamanki sarsaklığıyla çıkıp gitti. Gülay, hapishanede dayak yedikten sonra yaptıkları gibi, nereden eline geçirdiğini bilmediği bir kalemi avucunda yuvarlayıp durmakta olduğunu ayımsadı. Kalemi bırakıp Nusret Bey'in odasına yöneldi. Orada durup yeterince beklerse, "Üsküdar'a gidelim," diye ötecekti kuş.

Gülay orada ne kadar durduğunu bilmiyor. Ama, "Üsküdar'a gidelim," diye ötüyor kuş... Başkalarının farkında bile olmadığı yalnızca onun, yalnızca Gülay'ın bildiği sözcükleri tekrarlayarak uzun uzun ötüyor.

Üç gün önce, muhtemel bir kuşatmada yakalanmamak içindan çıkıp, dağ yollarından V.....'nin köyüne ulaştık. Birkaç kez yolumuzu kaybettik, üstümüz başımız perişan ve açız. Kasabadaki zahire dükkânını çalıştıran ilişkimize haber yolluyoruz. Köyün kahvesinde bizi saç sakal gören köylüler merak ve kuşku içinde. Köyün öğretmeni olan arkadaşımız, "Dayılar, bunlar

benim asker arkadaşlarım, ziyarete geldiler," diyor, ama kimsenin pek inandığı yok gibi. Dört-beş saat sonra, on üç-on dört yaşlarında bir oğlan geliyor.

V....., köyün bakkalı kendisini tanıyabilir endişesiyle, kardeşini yollamış. Çocuk ağbisinin gönderdiği Cumhuriyet'i uzatıyor. Okuyup Hüseyin'e veriyorum.

Fatsa'da günlerce söylentisi yapılan operasyon, dün sabaha karşı gerçekleştirilmiştir. Polis asker işbirliğinde yapılan operasyon sırasında Fatsa ev ev aranmış ve bağımsız belediye başkanı Fikri Sönmez'in de aralarında bulunduğu 300 kişi gözaltına alınmıştır.

Operasyon 03 sıralarında başlamış. Erzincan ile Sarıkamış'tan getirildikleri belirtilen 3. Ordu'ya bağlı bir mekanize tabur ilçeyi kuşatmıştır. Fatsa'nın önünde üç hücumbot yer alırken, aynı operasyonun Çamaş bucağı ve Aybastı ilçesinde de yapıldığı belirtilmiştir.

Aramalar yapılırken Samsun-Hopa Karayolu ulaşımına kapatılmış, Fatsa'nın dışarısı ile bağlantısı kesilmiştir. Fatsa'ya askeri birliklerden önce giren buldozerler, ilçenin girişinde kurulan barikatları temizlemişler, daha sonra otomatik makineli tüfek ve kum torbaları bulunan askeri kariyerler ilçeye girmeye başlamışlardır. Kariyerleri içlerinde çok sayıda toplum polisi ve asker bulunan askeri araçlar izlenmiştir.

Saat 05'te cami hoparlöründen yapılan anonslarla, ikinci bir emre kadar sokağa çıkma yasağı konmuştur.

Fatsa operasyonunun, polislerle birlikte sivil giyimli, ancak yüzleri siyah bez maskelerle kapatılmış kişilerce yürütüldüğü dikkati çekmiştir. Bu maskeli kişilerin bazı evlere girerek inceleme ve araştırma yaptıkları izlenmiştir.

Hüseyin sessizce ağlıyor. "Ben kalsaydım keşke ağbi," diyor. Doğduğu yer orası, anası, kız kardeşleri orada. "Kalsaydın, insanların da başını belaya sokardın," diye teselliye çalışıyorum.

Öğretmenle vedalaşıp köyden ayrılıyoruz. Yürürken, çocuk fısıltıyla konuşuyor: "Ağbim sizi jandarma yüzbaşının evinde bekliyor. Kasabanın az dışında, hem karnınızı doyurursunuz, hem yatar dinlenirsiniz. Yengemin akrabası... Merak etmeyin bizden, sağlamdır..."

II. Bölüm

Girişinde orloncuyla ambalaj malzemeleri satan geniş camekânlı dükkânın bulunduğu pasaja girer girmez, kısa boylu, çelimsiz bir oğlan elindeki askılı çay tepsisini iki yana sallayıp ısıklık çalarak karşısına çıkıverdi. Çok esmerdi, boynuna kirli beyaz bir bez sarmıştı. Boşta kalan eli, şalvara benzeyen bol pantolonunun cebindeydi.

Göz göze geldiler. Oğlanın cebinde tuttuğu eline tedirginlikle baktı. Daha önceden çevreyi kolaçan eden arkadaşları, çay ocağının iyice geride olduğunu söylemişlerdi. Pasaj sırt sırta vermiş bir çift L harfi biçiminde iki yana uzanıyor, alt kata, ikisinin birleştiği yerden, genel görünümüne hiç uymayan pembe karo taştan merdivenle iniliyordu. İçerisi başka bir ülkede hatta başka bir iklimdeymiş gibi dışarıdaki sıcak havadan apayrı, ılık bir öğleden sonranın rehaveti içindeydi. Havada uykulu bir mırıltı dolaşıp duruyordu. Konuşmalar, bir yerlerde pesten çalıp duran müzik, sürekli olarak bir şeylerin taşınıyor, indiriliyor, kaldırılıyor olmasının yarattığı seslerden oluşuyordu mırıltı. Bu işler kapalı bir yerlerde, gözle görülmeyen arka depolarda yapılıyor olmalıydı ki, sesler hafıftı. Ninniye benziyordu. Gündelik işlerin, küçük gailelerin sesi... Müzik sesi, sanki esrarengiz bir komut verilmiş gibi aniden yükseldi. Kaset dolduran şu dükkânlardan biri olmalıydı. Nat King Cole çalıyordu. Babasının sevdiği parçalardan biri: *Nadie me ama...* Long play koleksiyonunun en gözde parçalarını Nat King Cole'ler oluştururdu. Sonra, Connie Fransis; en az altı tane Connie Fransis vardı. Frank Sinatra, Dean Martin, Doris Day...

Louis Armstrong... Babası *Hello Dolly* ve *High Society*'yi severdi. *What a Wonderful World*, annesinindi.

Kendisi de müzikten hoşlanırdı. Klasik gitar dersi alıyordu. Ama etütler o kadar uzun ve sıkı ki, sonunda sıkılıp bırakmıştı. Bayağı öğrenmişti çalmayı. Ortaokuldayken de evde annesine babasına çalardı; *Jingle Bells... Jingle Bells... We Shall Over Come*'in notalarını Yavuz getirmişti dışardan. Okulda ise, durup durup çaldırdıkları o *Gelin Ayşe* vardı. *Koyun Ayşe* diye dalga geçerlerdi küçükken; halbuki bayağı güzel parçaydı.

Çoktandır uzağında olduğu, artık hiçbir veçhesine tanık olmadığı bu hayatın, bütün bu seslerin içinden kendisini faka bastırmak istercesine sessizce yaklaştığını duyumsadı. Bu düşüncenin etkisiyle hafifçe hızlanarak, kırtasiye malzemeleri satan dükkânın kapladığı köşeden dönüp, merdivene doğru ilerledi. Merdivenin kenarında tavla oynayan adamlardan biri, sanki tanıyormuş ya da olan biteni anlamış gibi bir an dikkatle bakıp, sonra hiçbir şey olmamış gibi oynamaya devam etti. Aşağı inerken, küçücük bir tabureye tünemiş olan adama göz attı. Bütün dikkatini, ters çevrilmiş limon sandığının üstündeki tavlaya vermişti, onunla ilgilenmiyordu bile. Bayağı korkmuştu. Adamın birden bağırmaya başladığını, onu işaret ederek ayağa kalktığını hayal etti. Ama hiçbir şey olmamıştı. Mırıldının içinde, çaycının askılı tepsisinin çıkardığı tekdüze mekanik ses, hep aynı dik başlı edayla tınlayıp duyuruyordu.

Alt katta, iyice dipte, pasajın hareketli, kalabalık bölümlerinden hayli uzaktaki dükkâna geldiğinde, içerden göbekli, uzun boylu bir adamın korku-merak karışımı bir ifadeyle kendisini süzdüğünü gördü. Elindeki kâğıdı okumaya çalışıyormuş gibi, başını kaldırmadan dalgın bir havayla dükkâna giriverdi. Taşıdığı paketi açılır kapanır formika tezgâhın üstüne koyarken, arkadan hızlı adımlarla diğer arkadaşlarının geldiğini ayımsadı. Kendisinden beş dakika önce pasaja ayrı ayrı girip, oyalanmışlardı. Silahını çıkardı. Diğerleri neler olduğunu o anda fark eden adamın sesini çıkarmasına engel olurken, önüne kumaş topları yığılmış gri boyalı, demir kapıyı açıp depoya girdi. Kapının darlığına karşın, depo-

nun genişliğine şaşırmişti. O anda, ince uzun bir karaltının, arka taraftan yığılmış kumaş toplarının sarılı olduğu naylon örtüleri hışırdatarak ön tarafa doğru atıldığını gördü. "Ne oluyor ulan," diye bağırdı bir ses; ön tarafa doğru hamle ederek... Korkunun etkisiyle olacak, garip, insanlık dışı bir tınısı vardı.

Karşısında dikilen adama, beklemeden iki el ateş etti. Adam, tıpkı filmlerdeki gibi önce dizlerinin üstüne, sonra da yüzü koyun yere düştü. Ölmek için onun kurşununu bekliyormuş gibi devrili-vermişti. Cebinden düşen mentollü Meltem sigarası Yavuz'un ayaklarının önüne fırlamıştı. Yavuz adamla kendi arasında gizemli bir işaret gibi duran sigara paketine baktı.

Bir-iki ay önce piyasaya çıkmıştı bu sigara. Yavuz, mentollü sigarayı yalnızca kadınların kullandığını sanıyordu. Yengesine yurtdışından paket paket "Salem" getirirdi amcası. Belli bir amaç taşımaksızın –belki sigaranın yarattığı tuhaf bir tanışlık hissiyle– adamın sığındığı kuytuya doğru hızlıca gidip, göz attı. Yerde çarşafı birbirine karışmış bir yatak, battaniye (herhalde depo dışarıdaki sığağa rağmen serin oluyordu) yatağın başucunda Teksas, Tommiks'ler duruyordu. Afalladı. Tanıdık birini hiç olmaması gereken bir yerde görmüş gibi şaşkın şimdi. Kısa ve bulanık bir anda durduğu yerde sallanıyor. Kendi dünyasına ait, hatta insanların dünyasına ait herhangi bir şeyin, bu alçak katillerin dünyasında var olamayacağına o kadar inanmıştı ki. İçindeki sarsıntıyı fark ediyor, resimli romanların varlığıyla aniden bir inden, hayvansı, canavarsı bir kovuktan insana dair bir şeye dönüşen bu pis kokulu yerde başı dönüyor. Eğildi, darmadağın, leş gibi şiltenin altında gayri ihtiyari bir şeyler aradı. Silah önce aklına gelmemişti. Ama sırf davranışını anlamlandırmak için silah aramakta olduğunu düşündü. Yoktu. Burada güvende olduğunu düşünüyordu herhalde ya da başka bir yere gizlemişti silahını... Dükkân sahibi olan şişman adamın sesiyle kendine geldi. Gerçi ancak bir-iki dakika olmuştu; ama daha fazla oyalanmamaları gerekiyordu. Adam ağlıyordu. Yavuz geri döndü, "Ağlama sana bir şey yapmayacağız," dedi sakın bir sesle. "Bu adam birçok cinayetten sorumlu... Yaptı-

ğı katliamların cezasını gördü." "Faşist katillere niye yataklık yapıyorsun ulan," dedi birden –Teksas, Tommiks'lerin hatta mentollü sigaranın yarattığı anlaşılmaz bir etkiyle– öfkelenerek. Adam korkudan yere yığılıp kaldı... Ses seda çıkmadığını görünce "Bayıldı yardakçı it, ne olacak," dedi, Tuncer diye tanıdığı çocuk. Dükkândan çıktığında, pasaj, aynı baygınlık veren mırıltı içinde sessizdi. Nat King Cole de duyulmuyordu şimdi. Demir kapıyla örtülü depodan ses dışarı sızmamıştı. Diğerleri çoktan uzaklaşmıştı. Yanındaki çocuk –Tuncer– birden kızarmıştı. Heyecanlıydı, ağlamak üzereydi. "Öldü değil mi," dedi Yavuz'a... "Evet," diye cevap verdi Yavuz, "hadi!" "Öbür adam tanıyacak bizi," diye fısıldadı bu kez oğlan... Yavuz bir an tereddüt etti. Acaba... Silahı sanki cebinden kurtulup kendi kendine ateş edecekmiş gibi sıkı sıkı tutup etine bastırdı. "Olsun," dedi, "bir şey olmaz." Eğer görev Tuncer'e verilmiş olsa belki öbür adamı da öldürecekti.

Alt kattan dışarı açılan uzun demir kapının sürgüsünü çekip dışarı çıktılar... Yavuz kapıyı kapatırken, çaycının tıngırdayıp duran askısıyla merdivenlerden indiğini gördü. Karşıdaki apartmanın alt kısmını boydan boya kaplayan koridordan geçip arkaya açılan kapıdan çıktılar. Arabaya binerlerken ortalık yine sakindi. Fakat, neler olup bittiğini anladıklarında, çaycının da kendisini tanıyacağından kuşku yoktu.

Sonra o çocuk, Tuncer, ağlamaya başlamıştı. İbrahim, her zaman akli başında, her zaman sakin olan İbrahim, çocuğu susturmaya, sakinleştirmeye çalışıyordu. Arabayı kullanan Hüseyin, "Kaç kişiyi öldürdü biliyor musun Maraş'ta bu pis katil, kadın, çocuk demeden... Yalnızca Alevi oldukları için... Yalnızca kendilerinden olmadıkları için," diye lafa karışmıştı.

"Dur," diyor İbrahim, "bunların sırası değil şimdi."

Hüseyin, "Halk silahlanmış, her yerde faşizme karşı direniyor. Zebeler mermi saklıyor, gözcülük ediyor. Resmen iç savaş yaşıyor ülkede, şimdi durmanın, tereddüt etmenin sırası değil," diye lireniyor söylediklerinde. "Güneyde millet, silah kullanamayan arkadaşlarımızı ciddiye bile almıyor. Kadınların şalvarlarının

içinde tamburalılarla gezdiği köylerde, bizim çocukların, okullu bebelerden farkı yok!"

"Sus," diyor İbrahim, "ağlamakta yanlış olan ne? Kiralık katil miyiz biz!.. Soğukkanlı olacağız, ağlamayacağız... Kolay mı o kadar! Faşistlerden farkımız ne! Bırak ağlasın; içinden geliyorsa ağlasın!.."

Ama Yavuz için kolaydı. Tuncer gibi gözyaşı dökmemişti. Sadık ağabey, onlara silah kullanmayı öğreten gözü pek, kararlı, tanıdığı en iyi devrimcilerden biri olan Sadık ağabey, "Bir kere öldürdükten sonra, gerisi kolay," demişti. "Bir kere öldürdün mü alırsın..."

İbrahim ise, karamsar bulunuyordu. Karadeniz'deki ilişkileri olmasa siyasetten bile atılabilirdi. Sessiz sedasız bir tipti; ama dediğim dedikti. Kimsenin dedikodusunu yapmaz, kendisini savunmaya da çalışmazdı.

Daha sonra, yine üçü, o günle ilgili konuşurlarken, "Bir yanlışlık yapıyoruz galiba," demişti...

"Siyaset, size, sizin gibi genç çocuklara neden veriyor bu işleri? Çünkü bizim gibi öğrenci hareketinde deşifre olmadınız. Polis tanımıyor. Biz damgalı eşek gibiyiz. Öte yandan eline silah verdiğin kişinin, devrimci bilinci en yüksek kişi olması lazım. Bizim işimizin insanla olduğunu, insan canına kıymanın ne kadar haklı olursak olalım iyi şey olmadığını bilmesi lazım. Ölümüne inanan faşistlerdir; devrimciler yaşama inanır. Devrimci harekete katılan insanlara bir bak, kimse öldürmeye gelmedi; tam aksine hepimiz ölümü göze alarak geldik!"

"Ama mücadele kızışıyor," diye itiraz etmişti Yavuz... "Halk faşistlerle dövüşürken, canını korumak için silahlanırken, 'hadi eğitim çalışması yapalım, önce bilinçlenelim, sonra halkımız için savaşalım' mı diyeceğiz..."

İbrahim sinirlenmişti, buna rağmen sakince, kelimelerin üstüne basa basa konuşmuştu: "Devrimcilerin en büyük silahı insan sevgisi... Che'yi örnek al! İşte sana en büyük devrimci... Gerilla mücadelesi verirken bile 'devrimciler en imkânsız koşullarda bile

insanca davranmayı bilmelidir,' diyor. Silah tamam ama bütün devrimler, aslında inançla kazanılmıştır... İnsana duyulan inanç, insanların başka türlü de yaşayabileceklerine duyulan inanç... Bu inancın kaybıdır, yenilgilerin sebebi... Gerçek yenilgilerin yanı... Kesin yenilgilerin..."

Yavuz'un solgun anılarında, şimdi küskün gülümsüyor İbrahim. Mekân değişiyor; yüksek çam ağaçlarının derin gölgelerinde yeşilin türlü renklerinde yapraklar, otlar çalılar... İbrahim, Hüseyin ve Yavuz... Pasajdaki olaydan bir-iki ay önce, polisin 1 Mayıs' ta İstanbul'da ilan edilen sokağa çıkma yasağından yararlanıp operasyon yapacağı haberi üzerine şehir dışına çıkmışlardı. Şimdi ormandalar. Hava hızla kararıyor. Gece, orman bekçisinin av için kullandığı küçük tahta kulübesinin tıraşında, ışık yakmadan oturuyorlar. "Biz faşizme karşı mücadele ediyoruz. Bu meşrudur. Ama iş skor yapmaya dönerse bundan zararlı çıkarız. Bu silah bize döner çok yakında..." diyor İbrahim.

Ay ışığı yüzlerini belli belirsiz aydınlatıyor. Ormandan türlü hayvanların sesleri geliyor. Karanlıkta o kocaman ağaçlar bile konuşuyor.

Nereden aklına geldiyse konuşmayı bölüp, "Yarın avlanalım," diyor Hüseyin. "Hem talim olur." İbrahim ona cevap vermiyor, lafının kesilmesine kızmıyor. Başını karanlığa doğru çevirip ormana bakıyor, sesi üzgün... Yavuz, ne kadar dikkatli baksa da, İbrahim'in kocaman ela gözlerini görmesi olanaksız. Buna rağmen, aklında ona ilişkin bir kelime sahipsiz dolanıp duruyor.

"Ben bunları söyleyince, 'sen yoruldun,' diyor arkadaşlar. Bu lafın çok kırıcı bir anlamı var aslında (Yavuz'un da aklındaki kelime buydu; yorgunluk...) Tahsin dayıya,'ın geri çekilmesi gerektiğini söylemişim. Hâlâ oradaymış, asıp kesiyormuş. (Hepsi gülüyor bu sefer) Hadi o neyse, koca adam. Ama nerede silah külâhtan başka bir şey düşünmeyen oğlanlar varsa, yallah mücadelenin en kızgın olduğu bölgelere. Akıllansın, hanyayı konyayı anlasın diye yapıyorlar, tamam da. Ne sosyalizm bilgisi var ne doğru dürüst kitap okumuşlar. Fabrikaya mı yollayacaksın, bölge-

ye mi? Eskiden bu oğlanların eline silah bile vermezdik. Silah versen, gösteriş yapayım derken, ya kendine zarar verecek ya arkadaşına..."

Çam ağaçlarının arkasında ay, kocaman porselen bir kâse gibi parçalanıyor.

"Biz yasalara karşıyız diyoruz ya..." İbrahim'in sesi gerçekten yorgun şimdi. "Eeee," diyor Hüseyin... "Biz yasalara uyuyoruz aslında..." "Hangi yasalara," diyor ilgisizce Hüseyin...

"Güç edinmenin ve iktidar kavgasının yasalarına, dünya dönmeye başladığından beri işleyen yasalara... Güçlü olan kazanır ya; büyük balık küçük balığı yutar ya; işte o yasalara..." Yavuz da Hüseyin de ses çıkarmıyorlar bu sözlerle... İbrahim'ce sözler bunlar da... Kızdığında böyle deli deli konuşur İbrahim...

Yavuz, karanlık kocaman ormanın ortasında, sanki dünyada onlardan başka kimse yokmuşçasına, kayıp ülkelerin tanrıları gibi, o ürkütücü yalnızlıkla oturdukları geceyi sık sık anımsadı sonraki günlerde.

O gece, İbrahim, sanki kendisiyle söyleşir gibiydi. Bu lafları kime söylese kulağının tıkalı olacağını bilir gibi. Faşist saldırılar yoğunlaştıkça, her bölgede yeni insanlara ihtiyaç duyuluyordu. Yetişemiyorlardı ki. Okullarda biraz kendini gösterenler, apar topar mahallelere, bölgelere yollanıyordu. Eğitim çalışmaları, sosyalizm okumaları filan, geçmişte kalmıştı artık. Kendisi bile İbrahim'le Hüseyin'den genç olmasına rağmen, diğerlerinden şanslı sayılırdı. Epey kitap okumuştı, bölge çalışması nasıl olur, görmüştü. İbrahim'e hak vermemek elde değildi. Ama saldırıların arkası kesilmiyordu. Grevler, direnişler, boykotlar birbirini kovalıyordu. "Hele bir devrim olsun; okurlardı elbet... Şimdi faşizme karşı mücadelenin gerekliliklerini yerine getirelim hele..."

Faşistlerin cinayetlerinden sonra halk, devrimcilerin karşılık vermesini bekliyordu. Güçlü olduklarını göstermezlerse, kitleleri nasıl arkalarından sürükleyebilirlerdi? Halka nasıl önderlik edebilirlerdi? Kim korkakların peşinden giderdi ki? Gücü olmayana herkes sırt çevirmez miydi? Siyasi mücadelenin başka yolu yok-

tu. Belki İbrahim'in söyledikleri doğruduydu; iyi güzel de, bunları düşünecek zaman değildi. Şimdi herkes canını dişine takıp, yılmadan, korkmadan faşizme karşı savaşmalıydı.

Ertesi günü, şehre dönmek için yola çıktıklarında ormanda bir ceylan gördüğünü söylemişti İbrahim. "Aşk olsun," dedi Hüseyin. "Ben bütün gün arandım; bir şeyler vurayım diye..."

"Avken avcı olmaya mı niyetlendin aslanım!" Yavuz belki de ilk kez İbrahim'in kocaman gözlerinin hayal kırıklığıyla küçüldüğünü görüyor. Sonra belli belirsiz bir küçümseme ardından düpedüz kin, şimşek hızıyla çakıp sönüyor. Nihayet öfkeli denizlerin durulması gibi Yavuz'un görmeye alışık olduğu şefkat ve hüznün hâkim oluyor gözlerine... Bir tavşan, tilki ya da fare, ne olduğunu bilmedikleri küçük bir hayvan, otları bir anlığına hışırdatarak hızla görünüp kayboluyor.

"Hem silah sesini duyan olabilir."

"Yahu en yakın yer orman bekçisinin köyü; o da bizden. Şu gördüğün kilometrelerce alanda bizden başka Allahın kulu yok," diyor Hüseyin; İbrahim'in gözlerinde değişen dünyaların farkına bile varmadan. "Hem silahları da biraz talim yaparız diye almadık mı?"

Ağaç kabzalı Smith Vesson'unu ortaya bile çıkarmamıştı İbrahim; "toplu" dediklerinden... Yavuz çok özenirdi bu silaha.

İbrahim'in ne kadar iyi silah kullandığını, gerektiğinde ne gözü kara olduğunu bilmeseydi, korkak olduğunu düşünürdü Yavuz. İbrahim silah taşıdığını bile belli etmezdi ya, gerektiği yerde kullanmaktan da çekinmezdi. Onun korkak olmadığını biliyordu... İbrahim'e kimse kolay kolay dil uzatamazdı.

Oysa o gün, Tuncer'i bıraktıktan sonra, "Bu çocuk, resmen korkak," demişti arkasından Hüseyin...

Şimdi ne Sadık ağabey kalmıştı, ne İbrahim... Sadık ağabey darbeden sonra bir çatışmada öldürülmüştü. Memleketinde karısıyla kocaman iki oğlu olduğunu duymuştu Yavuz.

Üst üste yapılan polis operasyonlarından herkes bir tarafa dağılmış, ilişkiler kesilmişti. İstanbul'da, İbrahim ve Hüseyin dışındakiler pek kimseyi tanımıyordu. İrtibat kurabileceği kimse kalmamış-

tı. Bir yolunu bulup yurtdışına ya da dağa gitmesi gerekiyordu. Parası da azalmıştı.

İbrahim'in dağa çıktığını duymuştu. Ona yılgın, kafası karışık diyenler yakalanıp bir bir konuşurken, İbrahim dağa çıkmıştı. Hüseyin yanındaydı tabii. İbrahim nereye, Hüseyin oraya. Gerçi son zamanlarda pek anlaşıyorlardı ya.

İlişki kurabilse, dağa gidebilse... Ölecekse orada, İbrahim'in yanında ölse...

İbrahim!.. Sen diğerleri gibi zengin çocuğu değilsin oğlum... Senin anan baban emekçi... Bak, ne güzel, en iyi okulu kazanmışsın. Bir eli yağda, bir eli balda büyümüş olanları da gördük. Kendilerini kurtarmak için az adam ele vermediler. İbrahim, gel konuş oğlum, yazık etme daha fazla kendine... Devrimcilik fılan artık hikâye oldu oğlum!!! Bak Polonya'ya... Gümbür gümbür gidiyor sizin Sosyalizminiz...

*

Asıl ismi Caner'di. Yavuz, Boston'da doktora yapan amca oğlunun adıydı. Caner'den yalnızca üç yaş büyüktü Yavuz... Çocuklukları birlikte geçmişti. Amcasına ziyarete gittiklerinde (haftanın bir gecesi ve hafta sonları muhakkak görüşürlerdi) hemen Yavuz'un odasına koşardı. Yatağın üstüne ya da yere bağdaş kurar, ortak hazinelerini oluşturan kırkbeşlikleri dinlerlerdi. Aprodite's Childs, Cat Stevens, Neil Diamond, Demis Roussos, Joan Baez... Ruhi Su long play'leri yengesinin, Tom Jones'unkilerle, *West Side Story* babasınıydı. Caner'in kendi pikabı olmadığından (her ikisinin de kasıtlı değil, tesadüf) bütün plaklar Yavuz'da dururdu.

Şimdi, o yaz sonunun geç öğleden sonrasında, Yavuz'un onu gizli bir görevdeymişçesine tetikte, pencerenin önüne sürükledikten sonra cebinden çıkarıp gösterdiği küçük kırmızı kitabı anımsıyordu. Panjurlar yarı kapalı, oda daha akşam olmamasına rağmen

neredeyse karanlıktı. Almanca'ydı kitap...

Yavuz, kitabı Almanya'da gittiği gençlik kampından dönerken (ikinci dil olarak öğrendiği Almanca'yı geliştirmesi için her yaz Almanya'ya gidiyordu) getirmişti. Kitabı gördüğünde yüreğinde değil, düpedüz kanında bir uğultu hissetmişti, Caner. Erkek çocuklarının gizemli, cinsellik çağrışımlarıyla dolu iç dünyasına, korsan oyunlarına, ter içindeki itişip kakışmalara, kaplumbağa yalamak, kuş avlamak gibi yabansı heyecanlara has bir şey, sanki pusuda bekliyormuş gibi derisinin altında kıpırdanıvermişti.

"Mao'nun kızıl kitabı."

Yavuz'un dudaklarının üstü terlemişti. Caner çok komik bulmuştu amca oğlunun bu halini. Yeni bir oyuncak, kim bilir nereden ele geçmiş paha biçilmez bir ganimet gibi tutuyordu kitabı... Kitabın küçükük olması, hem hayal kırıklığı yaratıyor, hem de tuhaf bir biçimde etkisini artırıyor. Yavuz, fısıltıyla konuşuyordu. Caner de, amcasına yakalanma korkusuyla bir kitaba, bir kapıya göz atmış, yazılanlardan da doğal olarak hiçbir şey anlamamıştı. İşin tuhafı, aldığı onca derse ve Almanya'da geçirdiği günlere rağmen Yavuz da okuyamıyordu kitabı. Zaten hiç önemli değildi bu, içinde ne yazdığı, neler anlattığı önemli değildi. Önemli olan kızıl kitaba dokunmaktı, kitabın burada, Yavuz'un odasında, ellerinin arasında olmasıydı.

Hazineye yeni katılan (Yavuz dışardan getirmişti) ve daha ilk günden ayinlerinde baş rolü kapacağı belli olan Bob Dylan plağı, sanki böyle özel bir ana eşlik ettiğinin bilincindeymiş gibi ağırbaşlı bir edayla dönüyordu.

"Cevap esen rüzgârdadır arkadaşım, cevap esen rüzgârda..."

Ne var ki, onlar ne cevapların peşindeydiler, ne de soruların. Sorular çok önceden sorulmuş, cevaplar verilmişti. Tutulacak yol, açılacak kapı, varılacak yer belliydi. Sadece akıp giden şeye karışmak, ona benliğini katmak, onunla bir olmak gerekiyordu.

O yıl lise birinci sınıfı bitirmişti Caner. Bir sene sonra Yavuz, Caner'in babasının da mezun olduğu "Siyasal"ı (İzzet Bey, Mülkiye diyordu) kazanınca, zamanlarını müzik dinlemekle, konuşmak-

la geçirmekten vazgeçmişlerdi. Yavuz üniversitede devrimcilere katılmıştı. Mitinglere, toplantılara fırsat buldukça Caner de gidiyordu. Annésinin babasının gündüzleri Yavuz'un peşine takıldığından haberleri yoktu tabii. Yoksa Yavuz babasından bir de bunun için azar işitirdi.

Bu olay ailede bitmez tükenmez tartışmalara, huzursuzluklara yol açmıştı. Yavuz, deli gibi korkardı babasından. Ortaokulda, piyano dersinden kaçıp ders paralarıyla bisiklet kiraladığı ortaya çıkınca Muzaffer Bey'in attığı tokat yüzünden Yavuz iki gün konuşamamıştı. Caner de, amcasından çekiniyordu. Yavuz'u dayaktan hep İzzet Bey kurtarırdı. Ağabeyiyle, yeğeni yüzünden sık sık kavga ederdi. Yavuz'a kendi oğlu kadar düşkündü.

Annesiyle yengesinden duyduğu kadarıyla iki kardeş birbirleriyle hiçbir zaman anlaşamamışlardı. Muzaffer Bey büyük şirketlerden birinin genel koordinatörüydü. İzzet Bey ise maliye bakanlığının üst düzey bürokratlarındandı. CHP'liydi. Bir aralar TİP'e üye olmayı düşünmüştü. Amcası Adalet Partili'ydi. Özel sektöre geçmeden orduda görev yapmıştı. Askerlik döneminden birçok arkadaşı emniyetin ve ordunun üst kademelerindeydi. Belki de buna güvenerek, Yavuz'a bol bol tehditler savururdu: "O gittiğin mitinglerde, arkadaşlarını yakalayıp seni bırakacaklar, seni polis sanacak herkes!!! Dışlanacaksın! Kendi arkadaşların aralarına almayacak seni!!!"

İki kardeşin farklı görüşlerde olması nedeniyle, her hafta sonu muhakkak beraber yenilen yemekler, hararetli tartışmalara sahne olurdu. Sofrada, bir nevi özel sektör-devlet çatışması yaşanırdı. Bu "tehlikeli" saatler, Caner'in annesi Nesrin Hanım'ın güzel yemekleri ve idareciliğiyle, kazasız belasız (bu İzzet Bey'in deymişti) geçirdi.

Nesrin Hanım'ın politikayla falan pek ilgisi yoktu. Ama bir tartışma oldu mu muhakkak kocasını desteklerdi. Öyle tatlı dilli ve güzeldi ki, (hele yemeklerine diyecek yoktu) o sert Muzaffer Bey bile yengesine dayanamazdı.

Bu da amcasının karısı Rezzan'ın kıskançlığına yol açardı.

Rezzan Hanım, ailesinin orta halli, hatta fakir sayılabilecek insanlar olmasından eziklik duyardı. Eltisinin, kocasının pek yüksek olmayan gelirinden şikâyetçi olmamasını, Kayseri'deki ailesinin zenginliğinden hiç dem vurmamasını, üstüne başına pahalı kıyafetler almamasını tuhaf bulur, içine sindiremezdi.

İzzet Bey'in görevi yalnızca Yavuz'u babasından korumak değildi. Muzaffer Bey ve Rezzan Hanım en az haftada bir kez kavga ederler, (en büyük kavgalar alınan pahalı ayakkabılar ve *Cumhuriyet* gazetesi yüzünden çıkardı) amcası bağırır çağırır, Rezzan Hanım, "İzzet, ben boşanmaya karar verdim," diye Canerlerin kapısına dayanırdı. İzzet Bey'e de ortalığı sakinleştirmek düşerdi. Yavuz'un, Muzaffer Bey'in tabiriyle "sol örgütlere karışması" zaten pek sakin olmayan bu aile ortamını daha da kızıştırmıştı. Caner, onu annesiyle birlikte evin salonunda otururken gördüğünde, "Yüreğim hep ağzımda," diyordu Rezzan Hanım, sırrını en önemli rakibiyle paylaşmaktan utanır gibi kızarıp bozarak...

Nitekim, Yavuz bildiri dağıtırken faşistlerle çatışmaya girip dört arkadaşıyla birlikte yakalanmış, Muzaffer Bey'in devreye girmesiyle hapisten kurtulup apar topar yurtdışına gönderilmişti. Emniyette geçirdiği bir hafta, Yavuz için adeta dönüm noktası olmuştu. Salmadan önce, korkutmak için hücrede sabaha kadar işkence sesleri dinletmişlerdi Yavuz'a... Diğer arkadaşları ise onun kadar şanslı değillerdi. Falakadan elleri ayakları yanılmıştı, yürüyemiyorlardı. Caner olayı detaylı olarak öğrenememişti. Olayla ilgili gazete haberinde Yavuz'dan hiç söz edilmiyordu. Yavuz, Caner'i aramamıştı. Havaalanına gitmeden amcası ve yengesiyile vedalaşmaya bile gelmemişti. Caner onlara gittiğinde Yavuz'u odasında, süklüm püklüm eşyalarını toplarken bulmuştu. Yüzüne bakamamıştı Caner'in... Bir ara babası çağırdığı için odadan çıktığında, ilk gördüğü günden bu yana aynı yerde duran küçük kırmızı kitabı aramıştı Caner. Oradaydı... *İki Sene Mektep Tatili*'nin içinde... Yengesi, Yavuz emniyetten ne kadar sol kitabı varsa attırmış olmalıydı. Ama sırayla önce Yavuz'un, sonra Caner'in okuduğu çocuk kitapları duruyordu: "Varlık Çocuk'lar, Jül Verne'

ler." Kızıl kitap, yuvasında emniyettedir. *Boyalı Kuş* da kıyımdan kurtulmuştu. Her ikisi de okumuşlardı bu kitabı. Her zaman olduğu gibi onu da ilk keşfeden Yavuz'du. Kızıl kitabı almayı düşündüyse de, vazgeçti. Kitabı alırsa, Yavuz'u tümüyle kaybetmiş olacaktı. Bütün bağlar kopacaktı. Birden kütüphanenin arkasına doğru uzandı. Elini iyice dibe sokup bir plak çıkardı; "Afro-Seks..." Sakarya'da buldukları bu plağı yalnızca isminden dolayı almışlardı. Üç-dört yıl önce, Yavuz'un odasında gizli gizli dinler, plaktaki ritmik seslere, müstehcen anlamlar yüklerlerdi. Aslında çalan müzikten hoşlandıkları da yoktu. Hevesleri geçince, artık hiçbir gizemi kalmayan plağı sırf komiklik olsun diye çalmaya başlamışlardı. Kırkbeşliği yerine koyup, Yavuz'un odaya dönmesini beklemekten aşağıya salona indi. Amcasının çalışma odasından bağıra çağıra konuştuğu duyuluyordu.

Rezzan Hanım oturduğu koltuğa iyice büzülmüş, hüngür hüngür ağlıyordu.

Caner yengesini böyle ağlarken birkaç kez görmüştü. Salondaki büfenin üstünde duran bilmem kaç parça gümüş takım çalındığında da böyle ağlamıştı yengesi. Ama gümüş takım daha iki gün geçmeden bulunup yerine konmuştu. Caner'in babası, "Eee, İçişleri Bakanı insanın bu kadar yakın ahababı olursa, böyle olur," demişti akşam yemeğinde annesine... Nesrin Hanım ise "Yalnız polisler değil, hırsızlar da ahababı olmalı ki insanın, koca takım eksiksiz gelsin... Bir çaydanlık kapağı olsun kaybolmamış, ayol," diye cevap vermişti.

Ama o gün nedense Caner'e düşmanmış gibi bakıyordu Rezzan Hanım...

Caner, Yavuz'u görmeye gittiği için annesinden de azar işitiyordu. Bütün bunlar olduğunda lise son sınıftaydı. Yavuz'un bu affedilmez davranışı, Caner'i çok utandırmıştı. Sanki herkes onun Yavuz'un akrabası olduğunu biliyor, kimse onun yüzüne bakmayacak bundan sonra. O sıralar, devrimci liselilerin kurduğu bir derneğe üye olmuştu. Korsan mitinglere, üniversite kantinlerindeki toplantılara katılıyor, bildiri dağıtıyordu. Piyasada ne kadar sol

yayın varsa, adeta yalayıp yutmuştu. Yalnız geceleri evden çıkmıyordu. Bu yüzden "gündüz gerillası" diye dalga geçiyorlardı arkadaşları. Yine de "kolejli" demelerinden iyiydi bu. Kolejli demesinler de, "gündüz gerillası"na bin kez razıydı.

Verilen her işi öyle canla başla yapıyordu ki, bir süre sonra sempati duyduğu siyasi gruptan yönetici konumundaki arkadaşları, devrimci çalışma yapılan gecekondu mahallelerinden birine gidip gelmesini söylemişlerdi.

Mahalleye gitmeye başladığı günlerde, üniversite sınavında makine mühendisliğini kazandı. Bölümde en yüksek puan onundu. Annesi babası çok sevinmişlerdi... Ama siyasetteki sorumluların "Sen pek görünme ortada," demişlerdi. Öğrenci hareketi içinde deşifre olmasını istemiyorlardı. Caner'i İstanbul'a göndereceklerdi. İyi güzel de, ailesini nasıl ikna edecekti? İstanbul'a gitmesine asla razı olmazlardı. Bir yıl sonra yeniden sınava girdi. Bu kez teknik üniversiteyi yazmıştı. Amcası da aynı okuldan mezundu. "Mühendislik okuyacaksa İstanbul Teknik en iyisi," diyordu Muzaffer Bey. "Hem bu çevreden uzaklaşmış olur."

Zaten Caner'in de solcu olduğunu öğrendiğinden beri kardeşine, "Ben nasıl aldım sa çek al bu oğlanı gönder yurtdışına, ben sana maddi destek sağlarım," diye tavsiyede bulunuyordu. Rezzan Hanım dudaklarını büzerek "Tabii ya," diye onaylıyordu böyle zamanlarda kocasını; "Muzaffer yardımcı olur!.."

Ama o günlerde babasıyla amcasının arası da iyice açılmıştı. Birkaç ay önce kurulan ikinci Milliyetçi Cephe hükümetinde amcasının iki yakın arkadaşı yer almıştı. Evde kavgadan gürültüden geçilmiyordu.

Rektörün işe aldığı faşist işçilerin okulda öğrencilere saldırması Caner için fırsat oldu. Okul, rektörün istifasına kadar boykota girmişti. İzzet Bey, "Bunun ne kadar süreceği belli değil, hem sene kaybetmemiş olur Nesrin," diye sakinleştirmişti karısını. Caner İstanbul'a geldikten sonra ailesiyle ilişkisini yavaş yavaş kesti. Artık bir dönüm noktasındaydılar. Herkes üstüne düşeni yapmalıydı.

..... gecesi yola çıktık. Hepimizde yük var. Sırt çantalarının ağırlığı yaklaşık 8-9 kilo. Hemen herkesin yükünde battaniye, yol-luk, yiyecek, yedek giyim eşyası bulunuyor. Toplam yükümüz kişi başına 18-20 kilo civarında, (palaska 2-3 kg. Göğüs kütüklüğü 4-5 kg. Sırt çantası 8-9 kg. tüfek 4 kg.)

Yük hareketimizi oldukça engelliyor ve bizi yoruyor. Yaklaşık 4 saat yol aldık. Uygun bir ormanlık alanda mola verdik. Ormanlık alanda kaçak oduna gelen bir kadın ve iki çocuğa rastladık. Or-mancı rolüne yatıldı. Yalnızca iki arkadaşı gördüler.

Sabah köylü ilişkimizin isteği üzerine yer değiştirdik. Daha ağaç altı ve kapalı bir yere çekildik. Öğle yemeğinin gelişi geciki-yor. Tereddütler, kuşkuvar. Çocuk yemeği getirdi. Uzun bir süre bi-zi aramış. Görüşmek istediklerimiz düğünden dönmemiş, sigara-sızlık var. Öğleden sonra iki arkadaş yüksek bir tepeye çıkıp etra-fı inceledik. Çevre olağanüstü güzel ve gerilla savaşına elverişli... Mayıs...

Bir arkadaş dağdan üç tane askerin geldiğini dürbünle görü-yor. Uygun bir tepeye çekildik. Yakın çevremiz hep yayla ve akşam sis bastırıyor. Biraz sonra askerler gözüktü. Yanlarına kadın ve çocukları da almışlar. Onları durdurup uygun bir dille yollarını değiştirip çekip gitmelerini sağladık. Oldukça korkmuş durumdalar. Silah patlamadı. Köylüler şaşkın. Biz yolumuza devam ediyoruz... Ağustos...

Hava yağıyor. Bir tencere patates haşlaması, bir demlik armut haşlaması, armut közleme ve çaydan oluşan tayınımızı yiyoruz. Üstümüz başımız çamur, yorgun ve huzursuzuz. Yolda köylülere görünüyoruz. Bir iki sapakta yine yolumuzu şaşırdık ama sonun-da yolu doğrulttuk... Ağustos...

Gülay haftada bir-iki geceyi, bazen bütün hafta sonunu Yavuz'da geçiriyordu. Annesine eski işyerinden arkadaşlarında kaldığını söylüyordu. Gerçekte, arada bir telefonlaştığı birkaç kişi vardı. Biraz çekinseler bile Gülay'a yakın davranıyorlardı; ama evlerinde kalmayı düşünmemişti. Gülay'a her şey gibi, bu arkadaşlıklar da çok uzak ve onarılmaz görünüyordu.

Geceleri eve gelmemesi annesini endişelendiriyordu. Yine de düşünüp taşınıp "kız biraz açılır" diye göz yumuyordu. Kadir Bey ise, yüzünü biraz daha asıyordu her seferinde. Vildan Hanım, kocasını sakinleştirirken, "Yine örgüt işlerine mi karışıyorsun," diye sıkıştırıyordu kızını. Eskisi gibi değildi Vildan Hanım. Gülay hapisteyken de herkesi kendi kızı sayar, sahip çıkardı. Ama Gülay çıktıktan sonra, eski arkadaşları arayıp soracaklar diye ödü patlıyordu. "Benim derdim bana yeter," diyordu Gülay'a; Çocuğu işaret ederek...

Sevim ise kinayeli konuşuyordu. Böyle konuşmasına anlam veremiyordu Gülay. Her türlü diyeti ödememiş miydi? İşkence, hapishane... Gülay'ın bir erkek arkadaşı olduğunu bilmesede, gezip tozmasını, hafta sonları evde olmamasını, üstüne başına dikkat etmesini eleştiriyordu. Ablası, sınıf değiştirmeye özeniyordu ona göre. Yakında evlenirdi de...

Sevim, herkesin, kocası gibi hapiste olmasını istiyordu anlaşılan. Kendisi dışarıda olduğu için duyduğu utancı, yaşlı kadınlar gibi görünerek örtmeye çalışıyordu. Yoksullukları, Mustafa'nın mahkûmiyeti, hatta Çocuğun gözü, daha iyi durumdaki arkadaşlarının yüzüne çarpılacak, kendisini onlardan üstün görmesini sağlayacak birer madalyaydı adeta. Başlarına çok kötü şeyler gelmişti, her türlü acınmayı, her türlü ayrıcalığı hak ediyorlardı. Sevim'in annesiyle benzer biçimde düşündüğünü görmek Gülay'ı şaşırtıyordu. Kız kardeşleri de farklı değildi. Bir araya geldiklerinde hep aynı şeylerden söz ediyorlardı; kim iş kurmuş, kim nasıl giyiniyormuş, kim ev almış... "Eskiden solcu geçinenler nerdeeee? Şimdi, herkes kendi derdine düştü, kimsenin gözü başkasını görmüyor. Kapımızı çalan mı var?" diyordu Vildan Hanım; elindeki

örgüyü sağa sola çekiştirip eteğini yırtacakmış gibi hırsla düzeltiyor, bacağını altına alıp yüzündeki sert ifadeyi daha da belirginleştiren gözlüklerinin ardından, hiç kapanmayan televizyona, kendisini onaylamasını beklercesine göz atıyordu.

Sevim'le Mustafa, darbeden önce de, milletin giyiminden, kuşamından, ailesinin zenginliğinden filan söz etmeye bayılırlardı. Daha çok da Sevim... Kocasının siyasette önemli biri olması nedeniyle verilen her görevi kabul etmezdi Sevim. Pek sevilmezdi bu yüzden...

Gülay'ın dünyasında bütün bunlara yer yok muydu? Kendisine acıdığı, kendisinden daha iyi durumda olanlara öfkелendiğı olmuyor muydu? Bazen... Ama önceden de, böyle şeylere pek kafa yormazdı. Şimdi ise dünyasında yalnızca Yavuz vardı. Şüphelere, karanlık sezgilere, kimi zaman düştüğü koyu umutsuzluğa rağmen, Yavuz'a her geçen daha büyük bir sevgiyle bağlanıyor, duygularının aşk mı, minnet mi olduğunu pek kurcalamaksızın, bir erkekle beraber olmanın ona hâlâ şaşırtıcı gelen rahatlığını, sevgi ve iltifat dolu kelimeler duymanın mutluluğunu yaşıyordu. Bütün bunların bir yanılısama olup olmadığına, her geçen gün daha az aldırtıyordu.

Yavuz'un her an yakalanabileceğini aklına pek getirmiyordu artık. Erkeğin varlığını başkalarıyla paylaşmak hoşuna gidiyordu. Yavuz'a gömlek alırken, "Ölçüsü ne?" diyen tezgâhtara; "Uzun boylu, omuzları geniş," derken sanki ayıp bir şey söylüyormuş gibi kıpkırmızı olmuştu.

Yavuz'un hayatında tuttuğu yer, hiçbir şeyle ölçülemeyecek kadar büyüktü. Ne var ki, kendini bir sevgiliden çok, bir sığınak gibi görüyordu. Kadın olarak, öyle yetersiz öyle çirkindi ki. Yavuz'la ilişkisinde bu biçimde varolmak daha güven vericiydi. Benliği tek bir hedefe yönelmişti: Yavuz'u kaybetmemek... Bir de Çocuk vardı tabii... Çocuğun gözünün kör olmasına Gülay sebep olmamış mıydı?

Bir-iki kez Yavuz'la buluşmaya giderken onu da yanında götürmüştü. Çocuğa Yavuz'dan kimseye söz etmemesini tembihle-

mişti. Çocuk tek kelime etmemişti evdekilere. İlk buluşmalarında kimseye bir şey söylememesi için tembihlemediği halde yine de susmuştu. Yalanlarla, sırlarla dolu bir dünyada yaşıyordu Çocuk. Babasının durumunu bile daha yeni öğrenmişti. Vildan Hanım sıkılamıştı hemen: "Sakın kimseye söyleme!"

Bu yüzden Yavuz'a giderken artık Çocuğu yanına almıyordu. İstiyordu ki, yeni yalanların yükünü taşımasın; durmadan bir şeyler gizlemek zorunda kalmasın... Yavuz'la da pek kaynaşamamışlardı. Yavuz da kendisine merakla bakan kocaman gözden rahatsız olmuştu. Belki resimdeki oğlancık gibi olsaydı, eskisi gibi olsaydı, kanı ısınırdı. Zaten eve hiç götürmemişti Çocuğu. Evi kendisi de sevmiyordu. Öyle kasvetliydi ki...

"Daha önce kaldığım yerde teybim, kasetlerim de vardı, nasılsa gideceğim diye birine verdim," demişti Yavuz. "Burada bir-iki aydan fazla kalmayacaktım ama işler ters gitti..."

Böylece ev, çaresiz hastaların, hiçbiri kişisel olmayan belli belirsiz izler (şöyle bir karıştırılıp atılmış dergiler, sıkıntıdan bin bir şekle sokulmuş kâğıt parçaları, sönmüş sigaralar) bıraktıkları o uğursuz bekleme odalarına, görenlerin hiç yoktan hüznünlendiği ıssız istasyonlara dönmüştü. Şeyler gelip geçici, olgular önemsizdi burada. Tüketilen, yaşanmadan harcanan zamanın posası, havaya öyle bir yoğunluk vermişti ki, nefes almak bile zorlaşıyordu.

Köye giden arkadaş, malzemelerle döndü. Gündüz yağmur yağıyor. Hava sisli, bugün uçaklar geçmiyor. Biz de yağmurun dinmesini bekliyoruz. Akşam olduğunda, şehre ısmarladığımız malzemelerin alınmadığını öğrenince, var olan malzemeleri katıra yükleyip kışın kamp yapmayı düşündüğümüz köye naklediyoruz. Eğlenceli bir yolculuk. Katırın biri huylu. Zorlandığı zaman çifte atıp yükünü yıkmaya çalışıyor. Yıkamasa da yatıyor. Bizi epeyce yoruyor. Gece ay ışığı bir çıkıp bir kayboluyor. Yanımızda iki köylü arkadaş var. Yıkılınca yükleri onlar bağlıyor. İlerde gerekli olacak, bizlerin de öğrenmesi gerek. Yoksa her zaman yanımızda ye-

rel insanları götüremeyiz. Yokuşun sonunda tekrar yağmura tutuluyoruz. Bizler ıslanmıyoruz ama bulgur, kurutulmuş biber, tarhana gibi yiyecekler biraz ıslanıyor. Gittiğimiz evin kadını, nemli kahlırlarsa yiyeceklerin bozulacağını söylüyor. Yiyecekleri torbalarından çıkartarak odaya seriyor ve kurutuyor. Yatıyoruz, yorgun olduğumuzdan nöbeti evin genci tutuyor.

*

Derler ki, mekân ne kadar daralırsa, zaman o denli amansız olur. Derler, ölümü beklemek ölümden zordur. Derler ki, insan yaşadığı yere benzer. Ama daha kötüsü, yaşadığı yeri kendine benzetmektir. Evle Yavuz arasındaki benzerlik belirgindi. Eve geceleri geç gidip sabah erkenden çıkıyorlardı.

Havanın ısınmasına rağmen ev her geçen gün soğuyordu. Güneşin sıcaklığı girmiyordu sanki eve; hep serin, hep karanlıktı nendense...

Kitaplar için de aynı şeyi söylemişti Yavuz: "Öbür evde çok kitabım vardı, buraya taşımadım hepsini."

Yavuz Gülay'ın evde zaman geçirmek istemediğini hemen hissetti. Başka nereye sığınabilirlerdi ki? Birlikte olabilecekleri tek yer, bu evdi. Gülay ya onu sevmiyor ya da onunla beraber olmaktan korkuyordu. Ev basılır yakalanırım diye çekiniyordu belki. Yavuz kızıyordu, çünkü, kendi korkusundan başka korkuya tahammülü yoktu. Kızın nasıl bir ruh hali içinde olduğunu bilmiyor değildi halbuki. Gülay'a zarar gelmemesi için kendinden uzaklaştırmak istediği oluyordu. Ne var ki, kendi ihtiyaçları hep ağır basıyordu. Ne bu ilişki üzerine, ne Gülay üzerine fazla düşünmüş değildi. Aştan söz ettiğinde samimiydi. Ama algılamaları öylesine çarpılmıştı ki, aşk diye tanımladığı şeyin gerçekte ne olduğunu bilmiyordu. Şekil değiştiren, tanınmaz hale gelen duygularını anlamakta epeydir güçlük çekiyordu. Bildiği, emin olduğu tek şey, yalnız kalmak istemediğiydi. En büyük ihtiyacı buydu.

Bu yüzden davranışlarına küskünlük, hırçınlık hâkim olmuştu. Gülay'a öfkeleniyordu. Kendisini yalnız bırakmak istediğini düşünüyordu. Gitgide kabuğuna çekiliyor, birlikte olduklarında sürekli sevişmek istiyordu. Birbirlerinin bedenine, ateşe değermiş gibi dokunuyorlardı. Fırtınalı gecelerde, iskelede yan yana bağlanmış iki tekne gibi kaygan ve kıyıcıydı tenlerinin teması; dalgalarla boğuşurken, bocurgatlarından korkunç iniltiler gelen iki tekne gibi...

Yavuz'un gözlerinde, hedefi belirsiz düşmanlıklar oluyordu. Gülay'ın her zaman yumuşacık olan saçları, ok gibi tenine batıp canını yakıyordu; sertleşiveriyorlardı nedense. Seviştikten sonra her defasında ağlıyordu. Yavuz hiç sormuyordu niye ağladığını. Artık anımsadıklarından çok, Yavuz'un haline anlam verememekten dolayı ağlıyordu ama Yavuz sorsa da söylemezdi bunu.

Oysa ilk başlarda, Yavuz'un şiddete varan coşkusu, gün geçtikçe daha fazla sevildiğine yormuştu. Ne var ki kısa sürede Yavuz'un her şeyi tüketircesine davrandığını sezip, nedenini kavramıştı. Zorlamayla, bir başkasını memnun etmek için davranan kişilerden değildi Gülay; ama ani bir esinle, ufak tefek eşyalar taşıyarak evi düzene soktu. Geldikçe temizlik yapıyor, yemek pişiriyordu. Evden bulduğu fazla perdeleri bir arkadaşının ihtiyacı olduğunu söyleyerek almış, el işi örtülerle sehpayı ve formika masayı örtmüştü. Kısa süre sonra ev için didinmekten başka bir şey yapmaz oldu. Gülay'a öyle geliyordu ki, hayatlarındaki her şey birden bire yok oluverecek... Sehpa örtüsü, bu kaybolmaya karşı bir muskaydı. Perdeler, havlular efsunlu birer eşyaydı.

Çocuk konusunda da farklı davranmıyordu.

Çocuğa süslü püslü giysiler alırsa, gözü düzelecek, ilkokula gittiğinde ömür boyu taşıyacağı bir lakap takılmayacak mıydı?

Daha şimdiden mahallenin çocukları "kör" diye seslenmiyorlar mıydı? Parkta kadınlar ha bire sorarlardı; "Ne oldu gözüne; vah vah yazık olmuş yavrucağa?!!"

"İsmin ne senin yavrum?"

Neden bilinmez, yabancılar sorduğunda ismini söylemezdi Çocuk.

Onun yerine Gülay cevap verirdi; fısıldar gibi, adeta ayıp, utanç verici bir şey söyler gibi. Çocuğun ismi, zalim bir şaka gibiydi şimdi. Evde de kimse adını anmazdı. "Çocuk" derlerdi.

Çocuğu düşününce, çok kalabalık, çok gürültülü bir mekânın imgesi gönülsüzce zihninde canlanıyordu. Dayanışma gecelerinden birinde "Hele Ulaş'a Ulaş'a" türküsü çalınırken, (herhalde ismi Ulaş olan) bir bebeği babası havaya kaldırmıştı da, türkücü bebeği göstererek alkış istemişti.

"Ulaş benzerdi güneşe" diyordu bir ağızdan koca salonu dolduranlar. "Ulaş kardaş can veriyor, yüreğim düştü ateşe..."

Ölüm... Bütün bu insanların bir an ağzından düşürmediği ölüm, o bebeğe bile kolayca yakıştırılıveren ölüm, devasa salonun her kirişinden çarpıp çarpıp dönen, onca insana sessizce tek tek dokunup geçen, kocaman, tek bir sese ve ışığa dönüşen, sonra binlerce küçük altından parçacık halinde üstlerine konfeti gibi serpiLEN ölüm; bunca yakınlığına rağmen, hiçbir zaman onları bulamayacakmış gibi uzaktı o zamanlar...

Bu isme ve onu bir vakitler taşımış olana duyduğu bütün sevgiye rağmen, Çocuğa "Ulaş" isminin konulmasına razı olmamıştı. Belki kötü bir önseziydi. Ama o günlerde kimse yaşanacakları hayal edemezdi ki. Zamanın kendisi bile bilemezdi; o ele avuca sığmayan, mağrur zamanın kendisi bile... Herkes çok yakında gerçekleşecek, bugün yarın geliverecek şeyi bekliyordu. O geldiğinde, dünya eskisi gibi olmayacaktı. Peki ama ne olacaktı? Bu konuda kimsenin pek fikri yoktu. Kendilerini ölüme yazgılı hissedendenler bile, devrimden sonrasının hayalini kurarlardı. Gülay'ın duyabildiği kadarıyla cılız hayallerdi bunlar; Sovyetlerdekine benzer komünler... Hatta Çin'deki gibi bir örnek giysiler... Ama gelecek olanı tanımlamak için fazla sözcüğe ihtiyaç yoktu. Her şey değişecekti. Yalnızca Gülay için değil, onca okumuş yazmış, sosyalizm teorilerini yalayıp yutmuş arkadaşları için de bu kadarı yeterliydi.

Boğucu, sıcak yaz gecelerinin ertesindeki serin sabahlar gibiydi devrim. Tıpkı sabah gibi, sanki kendi iradeleri, kendi güçleri ve

istekleri dışında gelecekti. Kendilerinden büyük ve anlaşılmaz bir yazgının sonucu olarak... Diyorlardı ki, "Tarihin zorunlu bir aşamasıdır bu." Diyorlardı ki, "Gelmek zorundadır..." Birbirlerine cesaret vermek istedikleri zaman, gecenin ardından gün doğar, derlerdi; mutlaka sabah olur. Ve herkes bilirdi ki, sabah, en yorgun, en köhne zamanlar bile dirilir. Her sabah görülmeye değerdir.

Şimdi, bütün bunlardan geriye yalnız Çocuk kalmıştı; tek gözüyle çevresindeki olan biteni anlamaya çalışan.. Gülay bazen diğer eşinin acısını, bu kaybın korkunç bilgisini taşıyan tek gözün, canhıraş anlama çabasını üzüntüyle hissedirdi.

Bu koparılıp alışın, bu çekilip yırtılışın, bu parçalanışın, boş gözün yanı başında elinden bir şey gelmeden çaresiz kalışın anlamını kavramaya çalışırdı.

Nuran'ın aynı yaşlarda çocuğu olan bir hemşire arkadaşından ödünç aldığı kitapta, soğuk kuzey ülkelerine hükmeden bir tanrıdan söz ediliyordu. Bu beyaz saçlı, uzun boylu, uzun sakallı tanrı, tek gözünü daha bilge olmak uğruna feda etmişti. Gülay bu gözün, adeta bilinci varmışçasına niye feda edildiğini bilip bilmediğini merak ediyordu. Niye diğeri değil de kendisi... Bütün bunların sonucunda gerçekten bilgelik edinilebilmiş miydi o tanrı?

Kitapta, sert rüzgârlara göğüs gererken resmedilen adam, tek gözünü bantla örtmüştü. Elinde kalkan başında miğfer vardı. Beyaz sakalları bilinmeyen bir güç tarafından çekiliyormuş gibi hep birden aynı yöne doğru havalanmıştı. Gülay kim bilir hangi ressamın, çizerin elinden çıkmış bu resme, öfkeyle yanan tek göze uzun uzun, şaşkınlıkla, merakla baktı. Resimleyen tam ortasından lacivert şimşekler çakarken çizdiği göz, tanrının sahip olduğu söylenen bilgelikten çok uzaktı. Belki kayıp büyüdükçe akıllanacağına büsbütün alıklaşıyordu insan. Yitirdiği şeyden dolayı duyduğu nefret, aklını yakıp kavuruyordu. Sevim'e bakınca bunu görmemek mümkün değildi. Yavuz da öfkeliydi... Öfkesi olan bitene anlam verememekten geliyordu. Her gün daha aksileşiyor, umutsuzlaşıyor, pervasızlaşıyordu. Bilgelik kazanmamıştı. Belki de bu mümkün değildi. Hayatını kaybederken, gün be gün, azar azar

yok olup giderken mümkün değildi... Çocuğa bu masalı okumamıştı Gülay...

Şimdi, Yavuz'un evini temizledikçe, banyoya kendi ördüğü kırmızı-beyaz orlon lifi koydukça, mutfağın taşlarını her gelişinde arapsabunuyla sildikçe, bütün ölümlere, bütün ayrılıklara meydan okuyabilirmiş gibi çırpınıp duruyordu. Sanki hayat aldatılabildi. Parçalamaya hazır o kocaman pençenin yanından, Gülay'ın hiç bilmediği bir yere kaçıp gidilebilirdi... Her şeye yeni baştan başlanabilirdi. Yeni baştan hiç olmamış, yaşananlar hiç yaşanmamış gibi. Yeni baştan başlamak, unutmak demekti.

"Ulaş benzerdi güneşe..."

Bu çabasının ne hazin bir hal aldığıнын ne o farkındaydı ne de Yavuz... Hiçbir zaman fazla konuşan biri olmamıştı zaten. Topraksız bir bitki gibi, acıyan, üşüyen köklerini saklamaya, bir toz ya da kum tanesine tutunup kök salmaya çalıştığını kim bilebilirdi?

Hapishanede, ıspanak köklerinden ayıkladıkları toprağı aylarca biriktirip, dışarıdakilerin gizlice yolladıkları sardunyayı dikmişlerdi. Kırmızı, çelimsiz bir çiçek bile atmıştı sardunyacık. Arama yapılırken, koğuştaki en tehlikeli şey oymuşçasına hemen kökünden koparıp atmışlardı.

Şimdi kendini, toplama toz toprakta bitmiş bu çiçeğe benzetiyor Gülay; iğreti yerleştiği topraktan eninde sonunda sökülüp atılacağından kuşkusu yok...

Böyle bir yerde kaç gün geçirebilir... Kaç gün sonra, insan tüm dirençlerinden çözülür... Kaç gün sonra arkadaşlarını ele verirsin... Kaç gün sonra... Evlerinde kaldığın insanları, kaç gün sonra... Çözölmek nerede başlar... Nerede biter...

Eğer bir şeyler koparacaklarını anlarılarsa, daha çok işkence yaparlar; belki de dayanamam Hüseyin'in durumuna düşerim... Tuvalette karşılaştığımızda kan işiyordu. "Olmuyor hocam," dedi. "Olmuyor. Yapamıyorum. Senin gibi olamıyorum. Yanlış giden bir şeyler var."

Yüzüme bakamıyordu. "Sus," dedim.

Hüseyin can kardeşim, eski arkadaşım, sus... Birlikte devrimci olduk, yüzümüz ak çıkalım şuradan...

*

İbrahim'le İstanbul'a geldiğinde tanışmıştı. Daha ilk günden onu Yavuz'un yerine koymuştu. İbrahim "Sana bir isim bulalım," dediği zaman ağzından "Yavuz" sözcüğü çıkıverdi. "Hayrola!" dedi İbrahim gülümseyerek. "Bakıyorum, sen önceden hazırlanmışsın da, neden Yavuz?" O zaman kendisi hakkında bilgi vermenin yanlış olduğunu bile bile, olanı biteni anlattı. Yavuz önce Almanya'ya arkadan Amerika'ya gitmiş, yolladığı mektupta "Aklını başına al oğlum!" demişti. "Hayat buralarda, orada değil. Kendimi ne durumlara düşürdüğümü hatırladıkça... Yahu ne işim var benim; gecekonduda yer sofrasında bulgur pilavı kaşıklayacağım? Şimdi o işlere nasıl bulaştığımı düşündükçe hayret ediyorum." Mektuptan da anlaşıldığına göre, o suçlu süklüm püklüm hali kalmamıştı. Yaptığından utanmıyordu artık besbelli...

İbrahim, onu dinledikten sonra, pek beklemediği bir şey söylemişti: "Haksızlık etmiş kendine senin Yavuz... 'Ne işim vardı' diyor ya. Siyasi hareket içinde böyle sizin gibi çok zengin çocuğu var. Zengin değilse bile yoksulluk görmemiş, kolejlerde okumuş. Kentli, orta ve üst sınıf insanların çocukları. Memleketin en iyi üniversitelerini kazanmış gençler. 68'de böyleydi. Ne işi vardı toplumun seçkin sınıflarının öz be öz evlatlarının devrimci mücadelede... Yavuz kendine bakarak bulamaz bu sorunun cevabını."

Bölgelerden birinde faşistlerle çatışma çıktığı haberi gelince konuşmayı sürdürememişlerdi. "Dünyayı yalnızca yoksullar için değiştirmek istemiyoruz. Yavuz da o zaman bunu hissetti," demişti İbrahim, silahını kontrol edip çıkarken... Silah taşıdığını, o ana kadar belli bile etmemişti. Halbuki kendisi de dahil birçok arkadaş, silahıyla gösteriş yapmaktan hoşlanırdı. İbrahim'in sözleri, o

güven verici, sevecen imgesi gibi capcanlı orada kalmıştı.

"Haksızlık etmesin Yavuz kendisine... Haksızlık etmesin... Haksızlık etmesin..."

Çocuğa haksızlık ediyorsun ağabey!!!

Yavuz'u salona giren kapının önünde sıkıştırmış, tokatlayan ağabeyinin önüne geçmiş, tokat atmasını engellemeye, bir yandan da onu sakinleştirmeye çalışıyordu İzzet Bey.

"Ne haksızlığı İzzet... Rezil edecek bu it oğlu it bizi!!!"

Yengesi ulur gibi incecik bir sesle ağlıyordu: "Bu oğlanla uğraşa uğraşa bir hal oldun. Senin düşmanın mı Yavuz! Bırak şu çocuğun yakasını!"

Sonra diğerlerine dönüp yakınıyordu: "Kendini bildi bileli eziyet ediyor oğlana!" Sinirlendiğinde gözü dünyayı görmeyen, ağzından çıkan sözü kulağı duymayan Muzaffer Bey oğlunu bırakıp karısına hücum etmişti bu sefer.

"Sen yüz vere vere bu hale getirdin iti; bakalım başımıza daha ne belalar saracak!"

Akşam güzel başlamıştı halbuki. Yine annesinin meşhur yemeklerinden birindeydiler. Amcası halinden memnun tabağını ha bire dolduruyor, karısının kıskanacağını hiç düşünmeden yengesine iltifatlar yağıdırıyordu. "Sen her erkeğin beğeneceği meziyetlere sahipsin Nesrin, yemek pişirmek sende, güzellik sende, hanımlık sende."

Annesi de "Ama Rezzan da sosyal konularda çalışıyor. Aslında hepimizin vazifesi; o bizim yerimize de yapıyor. Benim elimden yemekten başka bir şey gelmiyor ağabey," diye eltisini kayırdı.

Tartışma, yengesinin arkadaşı Seral'in doçent kocasının silahla yaralanmasından açılmıştı.

"O da gerçi biraz fazla ileri; ama yine de resmen üniversitenin ortasında ateş etmişler, hastanede yattı kaç gün... Sen Amerikalarda oku; vatanımda görev yapacağım diye gel; bu kadar başarılı bir insanı ayağı çarıklı, üç-beş çapulcu gelsin vursun... Ayol bu nasıl milliyetçilik!!!" Rezzan Hanım'ın sesi, billur kadeh gibi, şangır şungur kırılıvermişti masanın ortasında...

Aslında Adalet Partili olan amcası, "Komünistlere karşı tek güvence, o senin beğenmediğin, çapulcu dediğin milliyetçi gençler," diye kükredi karısına.

İzzet Bey, sofranın tadını kaçırmamak için ağabeyini sessizce dinlerken, Yavuz da, "O milliyetçi dediklerin, resmen faşist baba," diye söze girmişti. "Bunların hepsinin eli kanlı. Kendilerinden olmayan herkese düşmanlar. Yalnız öğrencilere, öğretim üyelerine değil, grevdeki işçilere, Alevi mahallelerine de saldırıyorlar!"

Muzaffer Bey oğluna adeta kinle bakmıştı. Neler olacağını anlatan Rezzan Hanım, "Doğru söylüyor Muzaffer! Bak kızın da okulunda aynı şeyler oluyor," diye oğlunu korumaya çalıştı.

Dil Tarih Coğrafya Fakültesi'nde okuyan amca kızı Çiğdem, (aldığı puan düşük olduğu için, hiçbir ilgi duymadığı halde Sümeroloji okuyor, Muzaffer Bey dışında bütün ailenin bildiği gibi, baba parası yiyen züppe sevgilisinden ayrılmamak için Ankara'dan başka bir yere adımını atmıyordu) politik konularla daha doğrusu kendisinden başka hiçbir şeyle ilgili değildi. Akıllı fikri giyinmekte, babasının liseyi bitirdikten sonra aldığı arabasıyla –Yavuz'a araba alınmamıştı– gezmekteydi. Babasının kızdığını görünce "Ben okula gidip geliyorum canım," diye lafa karıştı. "Benim sorunum yok." Çiğdem babasının sevgili kızıydı. Bir dediği iki edilmezdi. Yavuz'a yasak olan her şey ona serbestti. Aile içinde sık sık gündeme gelen konulardan biriydi bu.

Yavuz, "Bizim arkadaşlar koruyor. Okula öyle gidip geliyorsun," deyince, Muzaffer Bey, "Kim oluyor ulan, senin arkadaşların? Üç-beş beyinsiz eşkıya! Ben sana onlarla ilişkini keseceksin demedim mi?" diye avazı çıktığı kadar bağırarak, oğlunun üstüne yürümüşü. Yavuz'u babasının elinden güç bela almışlardı. Nesrin Hanım, alelacele meşhur kaymaklı elma tatlısını sofraya getirmiş, amcası tatlıyı görünce konuyu daha fazla uzatmamak için; "Nesrin, ah sen ne hınzırsın, bilirsin beni nasıl yumuşatacağını," diye espri bile yapmıştı.

Yengesi ise hâlâ incecik sesiyle ağlıyordu. Bu ses, bol ışıklı kristal avizenin altındaki güzel sofrayı, beyaz masa örtüsünü, şık

tabakları, elinde kocaman servis tabağı içinde göz alıcı renkteki elma tatlılarıyla annesini sonsuza dek sabitleyip kuşatmıştı. Masanın en köşesine sinmiş olan Yavuz korkudan bembeyaz olmuş yüzüyle tekinsiz bir gölgeydi.

"Nöbet şekeri bulamıyorum bazen, loğusa şerbeti âdeti de mi kalktı nedir!!!"

Annesi karanfil ve şekerle kaynattığı Amasya elmalarının içlerine kaymak koyar, kaymağın üstüne havanda dövdüğü pespembe nöbet şekerlerini serperdi.

"Büfeden tatlı kaşıklarını çıkarır mısın İzzet, sapı telkâri olanları..."

Yavuz, sindikçe siniyordu.

Misafirler gittikten sonra o akşam olan bitenler konuşulmuştu. Babası "Yavuz burada kalsın," demişti ama, Rezzan yenge razı olmamıştı. Ağabeyinin iyice yumuşadığını görünce ısrar etmemişti İzzet Bey de. Caner'in dayısı Serhan da yemekteydi. Serhan, politik olayların dışında kalmaya çalışırdı. Robert Koleji bitirdikten sonra Kayseri'ye yerleşmiş, oradan bir kızla evlenmiş, aile işini sürdürmeye başlamıştı. Akşamki hadiseden hâlâ şaşkındı.

Kahvelerini içerken İzzet Bey'e, "Ağabey, beni bilirsin, hiç karışmam böyle işlere. Ama geçen hafta Almanya'daydım... Bizim şirketin işleri için... Orada da para topluyorlar. Hem de nasıl biliyor musun? 'Her mark, komünistlere sıkılacak bir kurşun' diye. Çok tedirgin insanlar... Vermeyenleri ölümle, işyerini yakmakla tehdit ediyorlar..."

Caner, kendisine yakınlık göstermesine, çocukluğundan beri oyuncaklar, pahalı hediyeler getirmesine rağmen pek sevmezdi dayısını. Ama, o gece kalıp neler söylediğini dinlemek istemişti... Annesi yatmasını söyleyince, kös kös odasına gitti. Gözlerini kapatınca çabucak uykuya daldı.

Annesi elinde elma tatlılarıyla masanın önünde duruyordu. Yavuz, kristal damlalar halinde dökülen ışığın altında, gitgide küçülen karanlık bir lekeydi.

Sultan beni içeri aldığıında, çocukların hepsi gelmişti. Hasan, Gülbey, Şakir, Metin... Hepsi aynı fabrikanın işçisi. Prizin başına eğilmişler. "Hayrola!" diyorum, "Tamirat mı var?" "Prize çivi sokuyoruz," diyor Gülbey, "bize elektrik verirlerse, dayanabilir miyiz diye deneme yapıyoruz." Gülüyorum, Metin "Niye gülüyorsunuz ağbi," diyor. "İşkencede direnmemiz lazım." Yüzünde hep o güzelim ciddi ifade. Sultan çayları getiriyor, "Ben laf dinletemedim bu akılsızlara İbrahim," diyor, "İçeri düşünce tabii direneceksiniz. Şimdiden telef etmeyin kendinizi dedim; ama dinleyen kim!!!"

Hepimizden genç Metin. Ancak on dokuz... Bir yıl sonra, "Mücadele içinde ölürsem karım çocuğum ne olacak, onlara hareket bakabilecek mi?" diye sorup utana sıkıla ayrıldı komiteden... Libya'ya işçi olarak gitti, altı ay olmamıştı iş kazasında öldüğünde...

*

Yavuz, Gülay'ın eve böyle bağlanmasını, evde daha çok vakit geçirmek istemesini küçümsüyor, "sıradan, kadınca davranışlar" olarak algılıyordu. Gülay'a evde kalmak istemediği için nasıl kızdığını unuttu. Düşünceleri büsbütün yön değiştirdi. Evde olmaktan sıkılıyordu. Öte yandan sokaklarda dolaşması da çok tehlikeliydi. Eskiden olsa, herkes yakalanmamış, ilişkisi kopmamış olsa, zaten izin vermezlerdi ortalıkta görünmesine.

Günlerini, gecelerini geçirdiği korkunç bir ölüm hücrelerinden başka bir şey değildi bu ev. Burada yalnızlık, korku, endişe içinde az mı beklemişti? Eşyalar, evin temizliği, pisliği, camı, perdesi onu ilgilendirmiyordu.

Kaçıp gitmeli, işkenceden, arkadaşlarını ele vermenin utancından kurtulmalıydı. Yavuz, artık sık sık yalnız başına, kendi karanlığında kalmak istiyordu. Penceresiz odada büzülüyor, saatlerce yatıyor, böyle zamanlarda Gülay'a da düşmanca davranıyordu.

Kızın didinerek, bayağı sevimli bir yer haline getirdiği ev, kendisine her zamankinden yabancı görünüyordu. Sanki böyle bir evde hiç oturmamıştı. Bu eşyalar, ona ait değildi. Çevresindeki her şeyin solduğunu, kaybolduğunu görüyordu. Hiç olmamışlar gibi. Onlar, arkadaşları, bu ülkede hiçbir zaman yaşamamışlar gibi...

Bazen sokakta yürürken, onca kişinin arasında, sadece kendisinin, diğerlerinden farklı, değişik görüldüğü sanıyordu. Sanki herkes bunun farkındaydı da belli etmiyorlardı. Bir işaret bekliyorlardı. Bu işareti alınca onu parmaklarıyla gösterecekler, kopkoyu bir sessizliğin ortasında yok olup gitmesini izleyeceklerdi.

Oysa bundan dört-beş yıl önce, her şey ne kadar farklıydı.

O günlerde İstanbul'a gelen İzzet Bey, oğlunu okulda bulur, eğer tatilse, ulaşmak için bazen günlerce arardı; arkadaşları bir yolla kendisine haber uçururlardı... Baba oğul buluştuklarında, adam, onu baştan ayağa incelerdi. Sanki annesine gördüklerini tam tamına anlatmak ister gibi, gözünden hiçbir şey kaçırmadan... Kaldığı yere babasını götürmezdi. İzzet Bey otelde kalırdı. Oğlunun gizlilik konusundaki uyarılarını, herkesin hem korkup hem sevip saydığı emekli bürokrat (Caner İstanbul'a geldikten sonra emekli olmuştu) dikkatle dinler, onlardan biriymiş gibi kurallara uyardı. Önemli olan oğluna zarar gelmemesiydi.

Yavuz, babasının birç arkadaşlarından, kedileri Kadife'ye kadar herkesi tek tek sorardı. O zaman İzzet Bey, bu sert, militan gencin, hâlâ kendi oğlu olduğuna inanırdı... Maçlara götürdüğü, geceleri eve dönerken kucağında uyuyan o küçük oğlan çocuğu, büyük, ciddi işler peşindeydi. Ne kadar da güzel konuşuyor, ne doğru şeyler söylüyordu. İzzet Bey ve Nesrin Hanım, oğullarının sürmek zorunda olduğu hayat tarzını tartışmasız kabul etmişlerdi. İlk zamanlar okula devam ettiğini bildiklerinden içleri de rahattı. Sonra da, oğullarının hayatta kalması her şeyden önemli olmuştu. Devrimci olduğu dışında, pek az şey biliyorlardı.

Şimdi, babasının pastanelerde, lokantalarda, otel lobilerinde buluşmayı kabul etmesi, hatta annesinin İstanbul'da okumasına izin vermesi onu şaşırtıyordu. Dört-beş sene önce yaşananlar, şim-

di sadece, zihninde oradan oraya sürüklenen imgelerden, belirsiz hayallerden ibaretti.

Daha Ankara'dayken, Kayseri'den ziyaretlerine gelen yaşlı emektarları bile, okulun ilk günlerinde, faşistlerin saldırılara karşı öğrencilerin tuttuğu nöbete gittiğinde, "Vatan hizmetine gidiyor oğlum," diye gülerek, sabahın köründe kalkıp, kapıdan geçirmişti onu. Neler olduğunu merak edip yanlarına gelen Nesrin Hanım da, "Aman hala (yaşlı kadına hala derdi) İyice azdırma şu oğlanı," diye şakadan kızmıştı. Sonradan, Meliha halanın hem kız hem erkek kardeşinin çocukları, toplam sekiz yeğeninin de solcu olduklarını öğrenmişti. Gerçi her biri başka fraksiyondandılar.

Ama onu asıl şaşırtan yaşlı kadının "Deniz'lerden, Mahir'lerden" söz açıldığında, "Yaktılar civanları!" diye ağıda başlaması değildi. Babasının, saltanatından dolayı şakayla Sezar Hanım diye bahsettiği (asıl ismi Seza'ydı) anneannesinin de, "O pırlantaları astılar, vurdular ya! Elleri kırılasicalar; artık bu çorak topraktan kimseye hayır gelmez," demesiydi. Annesini kızdırmak pahasına babası, "Kayınvalidem Sezar Hanım da sıkı komünistti," derdi gülererek... Kayınvalidesini pek severdi. Kadıncağız, Caner ortaokulu bitirdiği sene ölmüştü.

Şimdi çevresine bakınca, birkaç yıl öncesinde en ücra köşesine kadar kıpırdanan bu toprağın, yabancı, suskun, lanetli bir taş parçasına dönüşüvermesine akıl sır erdiremiyordu. Birkaç yıl önce, bu denli haklı ve kabul edilebilir olan şey, şimdi nasıl da tüm gerçekliğini, tüm haklılığını, hatta tüm masumiyetini yitirmişti!

Aynı rüzgâra yelken açmış giderlerken, hava dönmüş, gemiciler onları lanetli Yunus gibi suya atmıştı. Boğulurlarken, çırpınırlarken, ölürlerken, kimi korku, kimi üzümlük içinde seyretmişti.

(Üzülmüşlerdi değil mi?) Ama korku... Korku, o kadar fazlaydı ki... Belki pişmanlık duyanlar da vardı. Ne var ki, onları tek tek avladıklarında, kızgın lavın yaktığı şu şehrin halkı gibi (bir süre düşündükten sonra hatırlıyordu: *Pompei*) devinimsiz, donup kalmışlardı.

Yoksa denize attıkları kardeşlerinin kocaman bir balık tarafın-

dan yutulup kurtarılacağını mı düşünmüşlerdi? Kadim kitaplarda yazılı efsanelere mi inanmışlardı? Tanrısal gücün, sarsılmaz otoritenin merhamet göstereceğini mi ummuşlardı? *Deus ex machina*... Gökten indirilen tanrı ya da tanrılar rolünde "Milli Güvenlik Beşlisi..."

Sonra o günlerin havası, zihninde, çok eski, zamandan bile eski bir yaratığın anıları gibi bulanık, canlanıyordu.

Köylerden, kasabalardan şehre okumaya giden kızlar, birlikte ev tutmalar, mitinglerde el ele tutuşan, gülüşen gençler, sokaklarda hiç görülmedik bir çiçek gibi açan taptaze kalabalık... Pastanelerde, kantinlerde gürleşen taşıp coşan bir şeyler vardı. Yürek kabartan dostlukları, iyilikleri, güzellikleri, paylaşımları çoğaltan bir şeyler...

Her yanda yeni sürgünler boy veriyor, en mucizevi renkler, en gösterişsiz, yosunsu bitkilerin içinden fişkırıyordu.

En kurak toprakları bile bereketlendiren mucizevi yağmurlar misali sükün eden özgürlük, var olanı değiştirme, yeniden yapma tutkusunu... Ayaklarının altında canlanan taş; her yanda, mis gibi insan kokusu...

Kızları, kadınları pencerelere uğratıp sokaklara döken, puslu iç odalarda, kasvetli yüreklerde uyanıveren bir şeyler. İşyerlerinin önüne boydan boya pankartlar asılıyor, halay çekilip, davul zurna çalınıyordu. Evlerin kapısı ardına kadar yabancılara açılmıştı. Bazlamalar, börekler yapılmıştı. Erkekler kahvelerde meşgul ve düşünceliydi. Kitaplar görülmedik biçimde çoğalmıştı. Sarı kâğıtlara yazılmış metinler elden ele dolaşıyordu. Basık gecekondu evlerinde, sobanın yanına yağmur kokan ıslak paltolar üst üste yığılıyordu. Eller sıkılıyor, sigara paketleri ortaya atılıyor, hep birden caddelere çıkılıyordu. Evlerin duvarları, kırmızı harflerle yazılmış kitap sayfaları gibi sokaklara yeni dünyaların kapısını açıyordu. Herkes devrimden, değişimden, özgürlükten söz ediyordu.

Çelik fırınlarında, tütün depolarında, montaj bantlarında, balıkhanelerde, sokak başlarında, tezgâh arkalarında, okullarda ele avuca sığmaz bir şey maya gibi durmaksızın kabarıyordu.

Gıcır gıcır montlarıyla, parmaklarının ucuna basarak yürüyen incecik delikanlılar, kenar mahallelerden caddelere o şeyi taşıyorlardı. Gecekondu mahallelerinde, bahçelerde kışlık yufka açan kadınlar, gizemli bir tavırla göğüslerine sokuşturuyorlardı bu şeyi... Gözleri pırıl pırıl parlayan kızlar hatıra defterlerinin arasına, aşk mektuplarını koydukları çekmecelere, kat kat çamaşırların arasına saklıyorlardı. Değerli olan yalnızca oydu artık. Her tutkunun, her sevincin, her heyecanın yerini almıştı. İnancın, arkadaşlığın, dayanışmanın, kendinden başka kimseleri düşünmenin o güzelim duygusu her yanı sarmıştı...

Konuştuklarında İbrahim şöyle derdi, "Ben hiçbir zaman o kadar iyiliği bir arada görmemiştim. İyi insanlar demek istemiyorum. İnsanların en iyi halleri, sanki saklanıp, gizlendikleri kuytulardan çıkmış, ortada salınıyorlar; kucaklaşmak, bütünleşmek, büyümek, gelişmek istiyorlar. Benim gözüm kamaşmıştı bu güzellikten, çünkü mümkün olabileceğini hissetmiştim. Buru kitaptan okumak, birinden dinlemek başka, kendi gözüyle görmek başka. Önümde, dünyanın en benzersiz çiçeği açıyordu. Yanlış anlama ha!!! Mümkün olduğunu değil, olabileceğini diyorum. Diyorum ki, o zaman her şeyden çok inandım hayatın hayal bile edilemeyecek kadar güzel, üstün ve insani olan başka bir şeye dönüşebileceğine... Ben ki, inşaat amelesi Hasan'ın oğlu İbrahim... Ayağına bir kez bile yeni ayakkabı giymemiş, kalbi defalarca kırılmış, şu dünyadaki hiçbir güzelliğin kendi yanına yaklaşmayacağına inanmış olan İbrahim... Sana babamdan hiç söz etmedim. Okuması yazması kıttı. Ama eve *Cumhuriyet* alırdı; biliyor musun? Akşamları, saatlerce evirir çevirir, okumaya çalışırdı. Ta ki, *Cumhuriyet* gazetesi, işsizliği protesto etmek için yürüyen beş bin, yalın ayak yapı işçisinden 'çapulcu' diye söz edene kadar. Genç öldü zaten hastalıktan. Senin ancak Nâzım Hikmet'in şiirlerinde karşılaşacağın o işçinin oğluyum ben. Hem biliyor musun, mümkün olan, keşsin olandan da güzeldir aslında. Devrim sonsuzdur!!!"

Sonra, her şeyi var eden, besleyen, canlandıran şey, dev bir med-cezir dalgası gibi çekilmişti. Kumsalda yalnızca onlar kal-

mişti. Güneşin altında kavrulan, çaresizce birilerinin toplayıp götürmesini bekleyen kabuklu deniz hayvanları gibiydiler şimdi; deniz ulaşamayacakları kadar uzaktaydı...

Belirtiler görülmüştü halbuki. Vaktiyle kocaman memeleriyle onları emzirip, kollarıyla sarıp sarmalayan o devasa, akıl sır ermez yaratık, yaratılan ve yaratılacak her şeyin o yüzlerce, binlerce, milyonlarca kişilik kaynağı, etten ve kemikten ama dokunulmayan, ele avuca sığmayan o gizemli varlık, ani bir tehlike hissedenden geyik sürüleri gibi, sadece içgüdüsel bir sezgiyle ortadan kayboluvermişti.

Sanki birdenbire o tarihsel anda, tarihi yaratmak için ayağa kalkanlar, sokağa çıkanlar, esrarlı bir kaynaktan aldıkları mesajla, ortak bir duyumla bekledikleri şeyin gerçekleşmeyeceğini anlamışlardı.

Kendileri güç hesaplarına, iktidar kavgalarına, fraksiyon çatışmalarına gömülmüşken o sıcak, sevecen soluğun kayboluverdiğini, bir zamanlar gürül gürül akan özsuynun çekildiğini, toprağın büzülüp, kuruduğunu hissetmişlerdi. Üşüyorlardı. Sonra birden sessizliğin farkına vardılar. Çocuksu, çiğ bir öfkeyle ihanete uğradıklarını, yalnız bırakıldıklarını haykırdıklarında, seslerini duyan pek kimse kalmamıştı.

İbrahim, "Çünkü, mümkün olan, kesin olan demek değildir," demişti. "Biz yepyeni bir hayat öneriyorduk. Ama bu hayatı, kendi varoluşumuzda, yarattığımız yaşam biçimleriyle ortaya koyabilme fırsatını kaçırdık. Bizim kendileri için bir umut olmadığımızı hissettiler ve daha savaşımadan bozulmuş bir ordunun askerleri gibi, bayraklarını dürüp evlerine döndüler. Şimdi, çok daha zor koşullarda (bütün ülkede sıkıyönetim ilan edilmişti) yüzümüze kapanan kapıları çalmak, yeniden açılmasını sağlamak zorundayız."

Bu konuşmaları hayal meyal hatırlıyor şimdi. İbrahim sitem ediyor: "Benim bunları söylemem kimsenin hoşuna gitmiyor. Senin de bana kızdığını biliyorum. En kötüsü de ne biliyor musun? Bizim arabaların motoru uzun yola dayanmaz, yakıtımız da kıt!"

Doğruydu bu. Kızıyordu için için İbrahim'e... Onun daha baş-

ka sözlere ihtiyacı vardı. Kazanacağız! Mutlaka kazanacağız denmeliydi. Mitinglerden sonra, okudukları anttaki gibi "Akın var güneşe akın... Güneşi zaptedeceğiz, güneşin zaptı yakın!!!" Yakın olmalıydı! O zaman korkmayacaktı, ölümden bile korkmayacaktı!

İbrahim'i görmeyeli neredeyse üç sene olmuştu. Şimdi, ancak bir hayal kadar tanıdık olan günlerin, kayıp şehirlerinkine benzer yıkık dökük anıları, Yavuz'u şaşırtıyordu. Her şey çok eskiden mi olup bitmişti? Yoksa zaman, onun aklının almayacağı kadar hızlı mı akmıştı?

İçinde bulunduğu yakıcı hakikatle yüzleşmesi kolay olmamıştı. Varlığının uçuculuğu ilk fark ettiği şeydi. Nesnel dünyadan akıl almaz biçimde koptuğunu hissediyordu. Bu evrende her şey, herkes yabancıydı. Yeni zamanın akıl almaz coğrafyasında, her şey ür-kütücü bir biçime bürünmüştü. Hiçleşmişti, hiçleşmişlerdi. Çocukken annesi onu cezalandırmak için sofradan tabağını kaldırırdı. Dayak yemekten, azar işitmekten bin kere kötüydü bu. Yok sayılmaktı. Onlar da yok sayılmışlardı. Ölüm de, bu hiçlikten başka bir şey değildi zaten. Hatta ölüm bu anlaşılmaz evrende tanıdık olan tek şeydi. Anlaşılır, değişmez ve hâlâ anlamlı olan tek şey... Bunun dışında her şey kocaman bir boşluktan ibaretti. Yaşamak zorunda olduğu dünya, karanlık bir bataklık gibi tehdit dolu, çevresinde kıpırdanıp duruyordu. İlk seviştikleri gecenin sabahında, Gülay'ın fark ettiği, ama kendisine söylemediği şey buydu.

Seni bu gün çok keyifsiz gördüm ılık gözlü?

Bana niye öyle diyorsun ki?

Bir şeyden değil. Ne bileyim öyle güzelsin ki.

Güzel değilim... Keşke daha da çirkin olsaydım.

Niye?

Çirkin olsaydım daha iyi devrimci olurum. Burjuva demezlerdi. Geçen gün dayı, "Sen hareketlerine, giyimine biraz dikkat et çok dikkat çekiyorsun," diye azarladı beni.

Boş ver sen onları...

Fatma'yı da mı boş vereyim?

Boş ver tabii.

*Fatma diyor ki, ben hiçbir zaman iyi bir devrimci olamazmı-
şım!..*

*Yok ya... Fatma mı dağıtıyormuş devrimcilik belgelerini? Hem
senin en yakın arkadaşın değil miydi Fatma?*

*İşçi kızı değilmişim... İyi devrimci olmak için işçi ya da onun
gibi köylü kökenli olmak lazımmuş. Sabaha kadar ağladım bu lafı
duyduktan sonra.*

Niye ağladın ki ılık gözlü? Yazık değil mi gözüne!

"Benim ailem niye yoksul değil," diye ağladım.

Başka ne dedi Fatma?

*O Demir ile evli olduğu için, Demir ağbi de, hareketin en
önemli adamlarından olduğu, şef olduğu için... Fatma da, büyük
bir devrimci olacaktı.*

Sen de bir şef bulur, evlenirsin o zaman.

*Dalga geçme benimle... Sonra da bir tekerleme okudu; şehir-
lilere söylerlermiş...*

Hadi bana da söyle de gülelim biraz...

*Ankaralı götü karalı... İstanbullu götü pullu... Sonu da var
ama, hatırlayamadım...*

*

Yavuz şimdi, kapana dönüşmüş bu şehirden kaçırmaktan başka bir
şey düşünemiyordu. Halbuki, geç tanıdığı bu şehri severdi, çok
severdi.

Bir süre sonra duyguları giderek nefrete dönüşmeye başladı.
Sanki Gülay onu burada tutmaya çalışıyor, kaçıp gitmesini, yaşa-
masını engelliyordu. Gülay'dan kurtulmayı düşünüyor, öte yandan
yalnız kalmak istemiyordu.

Gülay ise, onu böyle bunalım içinde (bazen kendi kendine ko-
nuşuyordu) bulunca korkuyordu. Kafasına gün geçtikçe daha çok

takılan düşünce, Yavuz'un ölümüne yoldaşlık edecek birini aradığıydı, ölüme yalnız yakalanmaktan korkuyordu... Gülay, düşündükleri gözlerinden okunacakmış gibi Yavuz'a bakmaktan çekiniyordu.

Yine de emin değildi. Hafif ve can yakıcı sezgilerdi bunlar. Akşam saatlerinde çöken sıkıntı gibi nedensiz görünen, kolayca savıp uzaklaştırdığın şeylerdi. İnsana yolunu değiştirecek, yeni kararlar aldırarak kadar kuvvetli değillerdi.

Ancak, bu belli belirsiz sezgiler içinde, Yavuz'un yine aynı küskün, hırçın çehreyi takındığını gören Gülay da bir süre sonra umutsuzluğa kapıldı. Evi düzenlemesi, temizlemesi, sık sık gidip gelmesi de Yavuz'u mutlu etmemişti. Birbirlerinden gün be gün uzaklaşmaya başlamışlardı. Gülay, Yavuz'un isteksizliğine hırçınlığına teslim olmak üzereydi. Beraberlikleri bitmeye yüz tutmuşken, açmak için esrarlı bir ânı, hiç akla gelmeyecek bir sözcüğü bekleyen masal çiçekleri gibi, beklenmedik duygular boy vermişti.

Aralarındaki ilişki, kendi zamanını ve mevsimlerini yaratmıştı. Yavuz'la Gülay başka şeyleri konuşmadıkları gibi zamanla ilgili de konuşmuyorlardı. Ama ikisi de, düşmanın ne olduğunun, kim olduğunun farkındaydılar. İlişkileri, sanki iki ayrı insandan oluşmuş, eşi görülmemiş tek bir canlıymışçasına, kendi yaşamı ve bilinci varmış gibi, zamansızlığı içselleştirmişti. Zamanla ilgili önsezilerindeki koşutluk, normal koşullarda yaşayan insanların aklının almayacağı bir şeydi. Bütün duygular çok hızlı belirliyor, çok hızlı geliyor, çok hızlı kayboluyordu. Kadınlarla erkeklerin, uzun yıllara, bazen bir ömre sığdırdıkları şeyleri, Gülay'la Yavuz birkaç aya sığdırıyorlardı. Bayağı bir örnek gibi görünse de, tıpkı ömürlerinin bütün mevsimlerini bir güne sığdırmak zorunda olan kelekler gibi...

O sıralar, birbirlerini ilk gördükleri günden bu yana yalnızca beş ay geçmişti. Yaşadıkları belki de deliliğin ta kendisiydi. Gülay için zaman, birdenbire bütün gerçekliğini kaybetmişti. Her an ayrılabilirlerine, Yavuz'un bugün yarın yakalanacağına, hiç zamanlarının kalmadığına inanan Gülay dakikaların, saatlerin, gün-

lerin sonsuz ölçüde çoğaldığını hissetti. Bu, ilk günlerde sığındığı hayal dünyasından farklıydı. Şimdi her şeyin farkındaydı. İnsan, yalnızca yaşadıklarının bu denli farkında olabildiğinde dışına çıkabilir zamanın...

Nasıl olduysa Yavuz da aynı şeyleri hissetmişti. Nusret Bey'in on beş günlüğüne yaz tatili verip, büroyu kapatması o günlere denk düştü. Evdekiler, Kuşadası'nda eski bir arkadaşına tatile gittiğini zannediyorlardı. Artık gece gündüz birlikteydiler... Zaman, göz alabildiğine önlerinde uzanıyordu. Dakikalar, saatler, günler, aylar erimiş, başsız sonsuz bir boşluğa karışıp gitmişti. Bu duygu her ikisini de sersemletiyordu. Yavuz'un ortada dolaşmasının tehlikeli olduğunu bile bile, el ele o sokaktan bu sokağa sürükleniyorlardı. Genellikle daha tehlikesiz olduğunu düşündükleri karşı kıyıdaydılar. Yavuz, denizle bölünen bu olağandışı şehrin iki kıyısı arasında durmaksızın gidip gelen vapurlara bayılıyordu. Hamarat kadınlara benzetiyordu onları. Uzak mahallelerde, güneşten kavrulmuş otlar arasında, derme çatma bir-iki masadan ibaret çay bahçeleri keşfediyorlardı. Denize tepeden bakan küçük sığınaklar, hiç görmedikleri ağaçlar... Birbirlerine sarılıp uyuyan kedi, köpek yavruları...

Sabah olur olmaz, bazen yüzlerini yıkayıp saçlarını bile taramadan dışarı fırlıyorlardı; mahalle kahvelerinde çay içip, poğaça yerken, gülmekten lokmalarını yutamıyorlardı. Geceleri, birbirlerinin kalp atışlarını dinleyerek, parmaklarının ucuyla tenlerine dokunarak, sonra yeniden sevişerek geçiriyorlardı. Sabah kalktıklarında Yavuz sorardı, "Uyuduk mu?" "Bilmem," diye cevap veriyordu Gülay; bilmiyordu. Birkaç gün sonra, halsiz düştüklerinde, sabah yataktan kalkamadıklarında, aslında, birkaç gece boyunca uyumadıklarını anlıyorlardı. Yine de yatmak istemezlerdi. Kahve içip yeniden sokağa çıkarlardı. Sabahları hafifçe serindi artık; gökyüzü daha duru oluyordu. Sarhoşlar gibi yarı bilinçli, yarı rüyada, adımlarının gittikçe hafiflediğini hissederek dolaşıyorlardı. Şehir, içlerinde uzun uzun yankılanıyordu.

Yavuz, "Sakalımı, bıyığımı kestim, o kadar değiştim ki, beni

böyle tanımları imkânsız," diyordu. "Kimliğim de sağlam. Bir tek sesimden tanıyabilirler... Sesimi de kim hatırlar ki..." Gülüyordu...

On beş gün çabucak geçti. Gülay işe başladı. İş çıkışları, hafta sonları yine gezip dolaşmaya devam ettiler. Çevrelerini kuşatan hakikatten öylesine uzaklaşmışlardı ki, yaz sonuna doğru o hadise gerçekleştiğinde, bütün masumlar gibi şaşırdılar...

.....'de yaşlısıyla genciyle herkesin toplanıp coşkuyla katıldığı eğlencede, iki ay önce köpeklerin havlamasından korkan halkın endişesiz korkusuz halay çekebildiğini, sesini kısımadan konuşup türkü söyleyebildiğini yaşadık. Beş dakika önce türkü söyleyen halkımızın ayrılacağımızı duyunca gözleri dolu dolu olmuş, birçoğu, "Ne zaman geleceksiniz?" diye soruyor. Bir yaşlı amca, "Ayrı-lık olacağını bilseydim gelmezdim," diyordu. Böyle bir hava içinde ayrıldık...

*

Gülay, o gün öğle tatilinde çıkıp deniz kenarında Yavuz'la buluşacakları yere gitti, bir banka oturdu. Hava, yazın en sıcak günlerindeymiş gibi birdenbire ısınıvermişti. Başını banka dayadı, yüzünü güneşe çevirip gözlerini kapadı. Bu güneşli, sıcak havanın uyan-dırdığı rahatlatıcı duygular içinde, Yavuz'un gelmesini bekledi. Ama Yavuz gelmedi, ne o zaman, ne de daha sonra gelmedi.

İlk aklına gelen, yurtdışına gittiği ve kendisine haber veremediğiydi. Bunu için için beklediğini ilk o zaman ayımsadı. Sonra ki günler, yakalandığını düşündü. Gazeteleri inceledi. Yavuz'la ilgili hiçbir haber yoktu. En azından taşıdığı kimlikteki ismi bili-yordu. Ama belki de yakalanmıştı da, gazeteye yazmamışlardı. Yavuz'un evine gitmekten korkuyordu. Buluşacakları günün akşama evine gitmeyi düşünmüş ama vazgeçmişti. Gerçi o gün, Ya-

vuz'un yakalanmış olabileceğini düşünmüyordu daha. Ya da bunu düşünmekten özellikle kaçmıştı. Demek Yavuz'un ondan habersiz yurtdışına gitmesi fikrine, iyiden iyiye hazırlamıştı kendini... Birkaç gün geçmişti Yavuz'u görmeyeli, gitse, ona bir telefon bile etmez miydi? Düşünüp taşındıkça eve gitmenin yanlış olduğuna daha çok kanaat getiriyordu. Bir kere eve gitmesi, Yavuz'u zor durumda bırakabilirdi. Eve karakol kurdularsa, Yavuz bir de onunla ilgili ifade vermek zorunda kalacaktı. Yeniden polisin eline geçmek düşüncesinden dehşete düşüyordu. Sonra, kendisini yakalarlarsa, Yavuz'u konuşturmak için işkence yaparlardı belki. Bütün bunlardan sonra, sağ kalsalar bile, birbirlerinin yüzüne bakabilirler miydi? Zaten yakalanmak, konuşsa da konuşmasa da Yavuz için ölüm anlamına geliyordu.

Gülay, bir hafta boyunca neredeyse hiçbir şey yiyip içmeden, ölüme çoktan boyun eğmiş hastaların soluğu gibi isteksiz, işyerinden eve sürüklendi. Biliyordu; Yavuz yakalansa da, onu ele vermezdi... Ama ya dayanamazsa? Ya konuşursa? Korkuyordu Gülay, deli gibi korkuyordu.

Nihayet Yavuz'un evine gitmeye, en azından mahalleyi kolaçan etmeye karar verdiği akşam, evlerinin durağında Yavuz'un kendisini beklediğini gördü. Verdiği randevunun üstünden on gün geçmişti. Perişan bir haldeydi Yavuz, "Ev basıldı," dedi. "Biri ihbar etti herhalde, günlerdir sağda solda kalıyorum. Ama yanında kaldığım insanlar da tedirgin oldular. Beni çok merak edeceğini bildiğim için geldim. Akşam bu saatten sonra nereye giderim, onu da bilmiyorum."

Gülay eve gitmedi; havanın kararmasını bekleyip Yavuz'u gizlice oturdukları apartmanın bodrumuna götürdü. Geniş, bomboş bir oda vardı burada. Önceden büro olarak kullanıldığı için dayalı döşeli duruyordu. Bitişğinde içi eski eşyalarla dolu, penceresiz bir odacık daha vardı. Gülay eve uğrayıp, gece gelmeyeceğini haber verdikten sonra, yiyecek bir şeyler alıp arka kapıdan, gizlice Yavuz'un yanına geldi. Penceresiz iç odada ışık yakabilirlerdi. Gazete serip yere oturdular... Bir şeyler yedikten sonra Gülay, te-

sadüfen de olsa apartmandan birileri tarafından görülebilecekleri korkusuyla ışıkları söndürdü. Zifiri karanlıkta, konuşmadan beklediler. Konuşacak bir şey yoktu.

Gülay, canını acıtan buz gibi taş serdikleri gazetelerin üstüne uzandığında, titriyordu. Bodrumdaki rutubet kokusu nefesini kesmişti. Parmaklarının ara sıra istemeden de olsa değdiği beton, pürüzlü ve soğuktu. İşkencecilerin "ameliyat odası" dedikleri işkencehanedeki o yakıcı soğuğa benziyordu. "Ameliyat odasında" bir de "ameliyat masası" vardı. Oraya, insanı ellerinden ayaklarından sıkıca bağlayıp cinsel organlarına, tazyikli su fışkırtıyorlardı. Soğuk şiddetli suyun etkisiyle bağlandıkları tahtayla duvara çarpan kurbanlar şoka uğrar, ya hemen bayılır ya da çılgılık çılgılığa batarlardı. Gülay bodrum odasını saran küf kokusunun, kavranılması güç bir el çabukluğuyla zihninde yarattığı hayallerle boğuşurken, Yavuz sanki artık hiçbir şey umurunda değilmiş gibi sevişiyordu. Gülay, bedeninin Yavuz için sadece onu sakinleştirmeye yarayan bir araç olduğunu duyumsuyordu. Sert zemin canını acıttığı halde, sesini çıkarmadı. Şimdi önemli olan Yavuz'du. Onun kendini iyi hissetmesiydi. Ne var ki, gözlerini kapadığında, içinin küskün bir gölge gibi vücudunu terk edip karanlığa karıştığını gördü.

Sabah, Gülay'ın işyerine doğru giderlerken, Yavuz tedirgindi, belli etmemeye çalışarak durmadan çevresini kolluyordu. Gözlerinin altı mosmordu.

"Artık o eve gidemeyiz!"

Sesi değişmişti. Tam sokağa girerken ekip arabalarının aşağıda durduğunu görmüştü. Kendisini aradıklarından şüphesi yoktu.

Gülay evi yeni temizlemişti. Polisler her şeyi darmadağın ederlerdi. Masanın üstüne koyduğu dantel örtüyü düşündü. Çeyizinden almıştı, annesinden habersizce... Annesi hâlâ bir şeyler işleyip bohçaya atıyordu. O örtüyü aldığını bilse, üzülürdü. Sanki çeyiz bozulursa, Gülay'ın kendisine yeni hayat kurması mümkün olmayacaktı. Çeyiz işledikçe, Gülay evlenebilir, mutlu olabilirdi. Belki o da biliyordu, hiçbir şeyin eskisi gibi olmayacağını; ama inat edi-

yordu. Annesine karşı, hapisten çıktığından beri ilk kez, böyle içten bir sevgi duyuyordu. Halbuki bunca şeyden sonra hâlâ çeyizle meyizle uğraşüyor diye kaç kez azarlamıştı kadıncağını...

"Eve bir kadın gelip gittiğini anlarlar; senin başını da belaya sokacağım," diyordu Yavuz...

Evi İbrahim'le Hüseyin'den başka kimse bilmiyordu. Onlar da dağdaydı. Dağdakilerle de bağlantı, Almanya'dan kuruluyordu. Epey önce haber salmış; ama bir türlü kimseye ulaşamamıştı. Olağanüstü, beklenmedik şeyler olduğunu seziyordu. Belki de en doğrusu bir an önce gitmekti. Ne var ki kimlik ve pasaport için beklemesi gerekiyordu. Sahte kimlik için kendi başına ilişki kuracağı kişiler, polisle birlikte çalışıyor olabilirlerdi. Zaten bunca zaman harekete geçmemesinin bir nedeni de bu değil miydi? Eve bilerek geldilerse, izini bulmuşlar demekti. Sigara üstüne sigara yakıyordu Yavuz...

"Bundan sonra telefon etmem, sen durağa çıkar bakarsın; uzaktan bak, yanımda birisi varsa hemen uzaklaş..."

Yavuz'un sözleri sanki önceleri rahatça konuşurken, unutuverdiği bir dili hatırlatmıştı ona. Bu dil de, diğer her şey gibi anlaşılmaz ve tuhaftı şimdi.

O zamanlar, siyasetin en önemli adamlarını emanet etmişlerdi Gülay'a... Bütün randevuların üstesinden gelmişti. Hiçbirinin ismini bilmezdi zaten. Kim olduklarından habersizdi. Ama siyasetin önemli insanları olduğunu bilirdi. Onlarsa Gülay'ı iyi tanıyorlardı. Gülay'ı tarif ederken (sanki başka hiçbir özelliği yokmuş gibi) güzel bir kız olduğunu söylemişlerdi. Belki de onu korumaya çalışmışlardı. Ama polisler, bunun acısını fena çıkarmışlardı. İşkencede bu söz yüzünden işittiği hakaretin haddi hesabı yoktu. Tecavüze uğradığında, çırılçıplak soyup, ellerinden tavana astıklarında, "Güzel Gülay haa," diyorlardı. "Gerçekten de güzelmış... Şu güzel Gülay'ın tadına bir de biz bakalım!"

Yüreği dayanılmaz bir acıyla kasılıyordu. Yine soluksuz kalmıştı. Kendini ayakta durmaya zorlayarak Yavuz'un yüzüne baktı. Yersiz yurtsuz günlerin, ölüm korkusunun kararttığı bu yüzde

çılgınca, ümitsizce Yavuz'un ona duyduğunu söylediği sevginin izlerini aradı. Ne var ki, endişeden ve korkudan başka bir şey göremedi. Belki de karşılaştıkları ilk günden beri, bunlardan başka bir şey yoktu. Şimdi Yavuz ölümün pençesinden kaçmaya çalışırken bunları düşünmek yersizdi. Bir daha hiç göremeyecekti onu. Kuşun sesini de duymaz olmuştu artık. Acaba yalnız yazın mı ötüyordu? Öğleye doğru güneş henüz tam tepeye çıkmadan... Yaz sonunda o da çıkıp gitmiş olmalıydı. Böyle bir kuş var mıydı gerçekten? "Üsküdar'a gidelim," diye öten bir kuş var mıydı?

Etrafında bunca ölüm, bunca acı varken tutmuş, küçük çocuklar gibi kuştan medet ummuştu. Kuşun "Üsküdar'a gidelim," dediğine inanmıştı. Yavuz'a sorduğunda "Mors alfabesi gibi bir şey işte," demişti. Yine de uzun uzun kulak kabarttı. Hiçbir ses duyulmuyordu. Kocaman, çığırkan bir sessizlikten başka bir şey yoktu. Sesleri yutan o sessizlikten başka hiçbir şey...

Haberleşen arkadaşlardan bölgesindeki çatışmanın ayrıntılarını öğreniyoruz. Arkadaşların ölümüne neden olan çatışmada arkadaşın ablasının ihbar ettiğini, arkadaşların pusuya düşürüldüğünü ilk elde'ın yakalanıp katledildiğini, arkadaşın çatışma çemberini yardığını fakat kurt köpeklerine yakalanarak daha sonra katledildiğini öğreniyoruz.

Yağmurla birlikte 6-7 saat sonra kamp yerine varıyoruz. Hava soğuk, bütün arkadaşlar üşüyor gittiğimiz yerler ıslak. Tulumlarımızın ıslanmasını önlemek için gürgen dallarını kesip yere koyuyor ve onların üstünde yatıyoruz. Akşama doğru yağmur kara dönüşüyor.

III. Bölüm

Floresanların çiğ ışığı, yüzünün solgunluğunu iyice artırmıştı. Işığın grimsi kirli bir tonla kırıldığı beyaz fayanslar, hastane odalarının tekinsiz imgesini zihninde işgüzarca canlandırıverdi. Önüne tabureler dizilmiş mermerin hemen üstünde ve kapının tam karşısına isabet eden duvarda, karşılıklı asılı duran aynalarda sureti büyülmüşçesine çoğaldı. Bu sahte kalabalıktan duyduğu ürküntüyle, aynalardan birine bilinçsizce yaklaştı. Sonra, yavaş yavaş açılan bir bilinçle gördüğü şeyi (yaşın ve zamanın sorumlu olmadığı çizgilerle, ferini yitirmiş iki meraksız göz) incelemeye başladı.

Alnında, dua gibi kargacık burgacık harflerle kelimeler yazılıydı. Alın yazısı dedikleri şey bu muydu? Biraz gayret etse okuyuverecekmiş gibi dikkatle bakıyor şimdi. Alın yazısını okumanın, kaderini bilmenin mümkün olup olmadığını düşünüyor. Kaderini bilmek, kaderinden güçlü olmak demektir çünkü. Ne var ki, kader izin vermez buna.

Kader konusunda çevresindekilerden fazla düşünmüş değildi. Ama şehirde büyüse de, anası, babası köyde yetişmiş olduğundan, anneannesi kaderi dilinden düşürmeyen bir köy kadını olduğundan, belki daha aşinaydı bu sözcüğe. Kader üstüne atasözleri bilirdi; kaderin oyunlarını anlatan öyküler, kaderin kaçınılmazlığı üstüne maniler, türküler... Bu yüzden Köy Enstitüsü mezunu baba, çocuklarına sık sık, üstüne basa basa "Ben kadere inanmam, insanın bilinçli çabasına inanırım. İnsanın bilgisi, insanın aklı, insanın zekâsı, insanın emeği kaderin üstündedir ve insana kaderini

değiştirmek kudreti verilmiştir," dese de, anneannesinin sözleri, uslu bir kedi yavrusu gibi uyurdu kulağının tam dibinde; yavrum, zalimdir felek; oyun olmaz felekle... Böyle derdi yaşlı kadın...

Darbe öncesinde, o da arkadaşları gibi "halkın değışmez görünen kaderini yenmekten" söz ediyordu: "Yoksulların kaderi, ezilmek olamaz..." Kimse kadere yenik düşmek niyetinde değıldi; "Ezilenlerin makus kaderi değışecekti."

Ne var ki, Gülay'ın taa o zamanlar, her nasılsa keşfettiğı gibi, hemen hepsinin kafasındaki kaçınılmaz devrim düşüncesi de, kadere inanmaktan farklı değıldi. Bu kadar mutlak ve kesin olan şey, kaderden başka ne olabilirdi ki? Mutlaka gelmek, mutlaka gerçekleşmek zorunda olan şey...

O günlerde pek üstünde durmasa da, sonra sık sık aklına takılmıştı; kadere karşı gelenlerin, önünde sonunda kadere sığındıkları...

Sırtlarını, mutlaka gelecek olana mı dayamışlardı? Zaferin kaçınılmazlığı... "Kesinlikle olacak olan" için mücadele ediyorlardı. Bu yüzden haklıydılar. Bu nedenle doğıruydular. Kaçınılmaz olanın neferleri... "Ey millet, duyduk duymadık demeyin!!!"

Oysa, zamanın ne getireceğı bilinemezdi; sürprizlere gebeydi. Kesin değıldi, ele avuca sığmıyordu. Eğer babasının söylediğı gibi insan zekâsına, insana inanıyorlarsa, mutlak olanın şahadetine ihtiyaçları yoktu ki. Ama o zaman bile, yalnızca kendileri değıl şu koca ülke kaderine karşı ayaklandığında bile, kadere ihtiyaç duymuşlardı; mutlak ve kaçınılmaz olana... Gerçekteşmesi kesin olmayan şeyin ardından gitmeye, yürekleri mi yetmemişti? Çağırsalar, bu sonu bilinmez yollarda peşlerinden gelen olur muydu? Ama onların garanti belgeleri vardı; bugün yarın devrim... Zafer şuracıkta, çok yakın...

"Eğer biz istersek, bizim ellerimizle gerçekteşecek olan, yaratılmış olanların içinde, en benzersizi olacaktır," diye yazmışlardı oysa dağıttıkları bildirilerde...

Ancak bugün önünde uzanan, çöreklenmiş onu bekleyen yaşama, kaderden başka ad veremiyordu Gülay...

Böylece kader denilen şeyle barışmak, onu anlamak, daha doğrusu bu sözcüğe yeni bir anlam vermek için çaba gösteriyordu. Çok da akıl erdirebildiği, bir sonuca vardığı söylenemezdi. En azından eskisi gibi, kolayca kenara atılacak bir sözcük değildi kader. Mesela önünde uzanan hayata bakıp, "Geleceğim, ben nasıl yaşarsam öyle olacak," diyebilir mi? Yavuz'la yaşamak istese, bunun için çaba gösterse... Yakalanırsa... Asılırsa... Yurtdışına gidebilir Yavuz; ama Gülay'a hiç söz etmiyor bundan. Birlikte gitseler, buradan bütün bu dehşetten kurtulsalar...

Belki de kader dedikleri, içine hapsedildikleri zamanın ta kendisiydi. Yavuz'u bilinçli ya da bilinçsizce ölüme götürecek şey oydu. Yabancı insanlar, anlam veremedikleri davranışlar, yeni yeni alışkanlıklar, şimdiye kadar hiç duymadıkları sözcükler yaratarak hüküm sürüyordu. Hiç şüphe yoktu buna; kader, onları kısıkıvrak yakalayan zamandı...

Umutsuzca yüzünü kırıştırdınca göz kenarlarına saklanmış iki örümcek kıpırdandı.

"Güzelsin güzel, çok bakma kendine!!!"

Kızların içeri girdiğini fark etmemişti. Kattaki tekstil şirketlerinin katalog çekimleri ve giysi sunumu için ortaklaşa kullandıkları bu soyunma odası, binada çalışan kadınların en fazla rağbet ettiği yerdi. Gülay her nasılsa bunu unutmuş, orasını yalnız kalabileceği bir sığınak gibi görmüştü.

Halbuki aynalar çoktan farkında gelenlerin; yeni yeni suretleri önce yutup posa gibi dışarı atıyorlar...

"Ne oldu, pek süzgünsün," dedi Arzu, tıraşına toplanan saçları Gülay'ı nedense rahatsız eden bir el çabukluğuyla çöpe atarken. "Oğlanla aranız mı bozuldu? Eskisi kadar sık gelmiyor!"

"Yoo," dedi Gülay, "bugün gelir herhalde, yok bir şey. İyiyiz."

"Eeee, artık uzatmayın evlenin!" Arzu, söylediğine kendisi de inanmıyormuş gibi ikircikli konuşuyor. Mercan sanki bu yakışıklı oğlanı Gülay onun elinden almış gibi kırgın, aksi, Arzu'nun koluna girip, çekiştiriyor. Arzu'nun tam kapıdan çıkarken, "Ablam gelecek bugün. Çok iyi fal bakar; gel, sana da baksın," dediğini

işitiyor, hayal meyal. Tekrar aynaya bakıyor Gülay. Fal sözcüğüyle hiçbir bağlantı kurmadan; faldan değil, aynalardan medet umarak... Aksini zalimce çoğaltarak susuyorlar oysa.

ğle tatilinde dışarı çıkmadı. Kitap okuyup oyalanmaya çalışırken, kızlar, uzun boylu, gene bir kadınla içeri girdiler. Kadının boyalı, simsiyah saçları, beyaz teninin üstünde, insanın gözünü yoran, uygunsuz bir yama gibi duruyordu.

Arzu, "Bu güzel kadın, benim ablam," dedi. "Hemşireydi Edirne'de... Ama başka iş arıyor, ayrıldı hastaneden!"

Kadın, Gülay'ın masasının önündeki koltuklardan birine oturuvermişti.

Gülay ay getirmeye giderken, Arzu, "Aaa kahve isteriz kahve! Kahvemizi de cezvemizi de getirdik. şekerle su da senden," diye seslendi arkasından.

Gülay, Nusret Bey'in gelebileceğinden tedirgin, kahveleri çabucak yaptı. Fincanları masaya koyarken, "Niye ayrıldınız," diye üstünkörü sordu.

Kadın, "İşimi seviyordum; ama kazadan çok adam geliyordu," dedi Gülay'ın garipsediği bir edayla. "Adamların takımlarını ellemekten iim kötü oluyordu, hem kocam da istemedi." Gülay'ın anlamadığını fark etmiş olacak ki, "Kazalarda hep oraları kopuyor adamların," diye ekledi.

Gülay kıpkırmızı oldu. Ne yapacağını bilemez halde otururken, Arzu fincanını elinden kapıp, ters çevirdi, sonra döndürüp kapattı... "Hadi bakalım, neyse halin o çıksın falınnnnn..."

Kızlar da fincanlarını kapamışlardı. Ama Gülay'ın falı için orada toplandıkları belli oluyordu. Gülay, Nusret Bey'in gelmesine bile razıydı. Kapıdan içeri girirse, kızlar gitmek zorunda kal-salar... Onun yerine etin geldi. Kızlara her zamanki dalgacı ha-vayla hoş geldiniz derken, misafir kadını gördü. Gözleri alı ır-pı gibi, ansızın tutuşuverdi. Arzu "Ablam," dedi; bakışlarını anlamlı bir biçimde yukarı çevirerek. Kadın işveli hatta düpedüz iş-tahlı bir edayla, hemen fincanı yerine koyup, etin'e döndü. Arzu, ablasının İstanbul'u gezmek istediğini söyleyince (kadının ye-

ni boşandığını da ekleyivermişti), bu tür fırsatları hiç kaçırmayan Çetin hafta sonu onları gezdirmeyi teklif etti. Kaşla göz arasında randevulaştılar. Kemal Bey çağırınca, ayaklarını sürüyerek yanlarından ayrıldı Çetin. Gülay faldan kurtulduğunu düşünüp derin bir nefes almışken, kadın bembeyaz, tombul elleriyle fincanı kavrayıverdi. Fincana dikkatle bakarak, aynı işveli, bilmiş tonla konuştu: "Bir adam var! Uzun boylu yakışıklı, çok yakışıklı bir çocuk. Mühendis mi öyle bir şey... Bakın!!! Alet var elinde; tornavida mı, pense mi?"

Nihal, "Tamirci olmasın," dedi gülerek.

"Yooookkk okumuş biri!!! Siz bununla çok iyisiniz, gidiyorsunuz geliyorsunuz, büyük kısmet bu çocuk sana. Çok seviyor seni. Pek yakışıyorsunuz birbirinize..."

Gülay, neler olacağını kestirmeye çalışarak, sessiz sedasız dinliyor.

"Ammaaaa," diyor kadın sır verir gibi Gülay'a eğilerek, "bugünlerde biraz bozüksünüz; o kadar sık görüşmüyorsunuz!"

Söylediği şeyin isabetli olup olmadığını anlamak için Gülay'ı keskin bakışlarıyla süzüyor. Çevresinde toplanan kızlar, yüzlerindeki vahşi merakı gizlemeye bile çalışmıyorlar...

Kadın gözlerini üstüne dikmiş, Gülay'ın konuşmasını, bir şeyler söylemesini bekliyor. Nihayet "İ.onuşmaz o abla," diyor Arzu; "devam et sen, boş ver!!!"

"Ama, dur bakayım! Biri bozmak istiyor bu işi; bir kadın, yaşlı bir kadın."

Kırmızı ojeli parmağını işaret levhası gibi fincanın içine doğru uzatarak, Gülay'a şekillerden birini gösteriyor: "Annesi... Bak işte şurada. İstemiyor evlenmenizi. Ne olacak cadı!.. Layık bulmuyor seni oğluna, 'benim oğlum yakışıklı, genç, okumuş yazmış; ne yapsın böyle kızı' diyor. Gözü yükseklerde kadının... Çoktur böylesi!" Fincanı yerine koyarken Gülay'ın durumuna içlenmiş, kadını kınarmış gibi konuşuyor: "Bunlar illa, ellenmemiş kız ararlar... Gönül eğlendirirken ses çıkarmazlar da, iş evlenmeye gelince!!!"

İbrahim, şimdi gittiğin yer var ya, ananı sikecekler orda senin!!! Oraya giden sağ çıkmaz oğlum! Hüseyin her şeyi anlattı. Karının kaldığı yeri de söyledi. Karını almaya gittiler Antep'e... Şimdi hapı yuttun koçum!!! Neler gelecek nazlı karıcığının başına biliyorsun değil mi?!! Gözünün önünde düzecekler İbrahim!!!

Şehirdeki bağlantıları ver yollamayayım seni. Silah milah da istemiyorum senden.

Bak sen canını koyuyorsun bu işe; ama boşuna... Yarın devrim yaparsınız, bu halk yine ayaklanır. Pişman olursun o zaman. Bu işler için canını vermeye değmez İbrahim!!!

*

Yağmur henüz dinmişti... Yağmur damlaları saçakta asıldıkları yerde, akıbetleri onun tek hareketine bağlıymışçasına titreşip duruyorlardı. Hareket etmekten çekiniyordu.

Damlaların dizildikleri teneke saçaktan düşüp evin avluya açılan kapısının önünde göllenmiş kirli, kara suya karışmalarını istemiyor. Gözlerini bir an ayırmadan, hangi hareketinin buna neden olacağını düşünüp ince ince hesaplayarak adeta nefessiz bekliyor.

Kuşkusuz damlaların bütün bunlardan haberi yoktu. Bilinmeyen, öngörülemeyen esrarlı bir işaretle, karanlığa, boşluğa düşecek olduklarının farkında değillerdi. Sürekli aynı noktaya dikkatini vermekten gözleri kararınca, oynadığı oyundan vazgeçti.

Başını sağa sola hareket ettirdi. Yeniden damlalara baktı. Şimdi orada titreşip duran, sınırları, avluyla belirlenen bu küçücük evrende, sakince, telaşsızca varolan türlü şeylerin imgesi idi.

Damlalar, kaynağı belirsiz bir ışıkla, aniden büyüyüp ışıktar balonlar halinde patladılar. Yanılsamadan kurtulmak için gözlerini birkaç kez kırptırdı. Pişmanlık içindeydi şimdi. Bu hareketiyle kim bilir kaç damlacığın düşmesine neden olmuştu. Dibine sin-

diği duvarın arka yüzüne park eden arabanın tekerlek sesine kulak kabarttı. Bahçenin ön tarafından geçmiş olmalıydı. Araba farlarını söndürünce, ışık da kaybolmuştu.

Evlerin bahçeleri arasından, önceden bildiği daracık patikadan avluya girip saklanmıştı. Kapıyı çalmamıştı. Ön kapıdan girmesi dikkat çekebilirdi. Evde karşılaşmak istemediği kişiler olabilirdi. Evdekiler şaşırıp ağızlarından bir şey kaçıracabirlerdi. Nasıl olsa biri avluya çıkacaktı.

Beklediği süre içinde, bu gecekondu evinin eskiden gittiği mahalleyi, orada tanıdığı dost insanları anımsatacağını, şıfalı bir el gibi korkularını unutturup, yaralarını saracağını ummuştu. Ne var ki yağmurun yıkayıp temizlediği evin teneke yamaları, üstü karar-mış tahtalarla örtölmüş sundurma, bahçede duran naylon örtülerin altında kışı bekleyen odun yığını, çoktandır kaybettiği o şıfalı imgeyi kasten saklıyorlarmışçasına ketum ve kötücöldüler.

Mamak sırtlarında gecekonduya ilk gittiği gün, mahallenin sanki yıllardır orada yaşıyormuş, hatta orada doğup büyümuş de sonra uzaklaşmak zorunda kalmış gibi tanıdık gelmesine şaşırmıştı.

Bir düzeni olmaksızın sıralanmış derme çatma evler, güneşin altında, sanki o an yerden bitmiş oyuncak bir şehri andırıyordu. Kısa sürede evleri sokak niyetine birbirine bağlayan çözölmez patikalar labirentini avuğunun içi gibi öğrenivermişti. Mahalledeki-leri sevmiş, bu eğri büğrü evlerde yaşama savaşı veren kavruk insanlara, bakımsız çocuklara, gülüşlerini, tam zamanında ağızlarına kapatıverdikleri beyaz yemenilerinin ardında sır gibi saklayan kadınlara çabucak kanı ısınmıştı. Onlar için canını hiç düşünmeden verebilirdi. Yoksullukları, gözünde büyük değer kazandırıyor-du mahalledekilere... Sanki bu başlı başına bir erdemmiş gibi yalnızca yoksul oldukları için onlara sayđı duyuyordu. Sahip olduğu şeylerden, annesinden babasından, evlerindeki eşyalardan utanı-yordu. Mahalleye gelirken daha eski, daha ucuz şeyler giymeye çalışıyordu. Yer sofralarına oturmak, kendilerine ikram edilen çorbaları, pilavları, herkesin kaşığını daldırıp çıkardığı kocaman sahandan yemek, ona haz veriyordu.

Ne var ki, bu benimsenme, kaynaşma çabasının görüldüğü kadar masum olmadığının çabucak farkına varmıştı. Onlara benzemeye çalışmak, halk tarafından kabul edilmek, bu mahallede etkin olmanın, onlara kendi görüşlerini benimsetebilmenin tek yolu-
luydu. Bu ikiyüzlülük olarak da görülebilirdi. Ama ne kendisinin, ne arkadaşlarının kafasında, şu iki şey birbirinden ayrılmış değildi: Gecekondulardaki yoksul insanların kurtuluşu için canlarını vermek konusunda ne kadar samimiyseler, bunun yolunun onlar gibi davranarak, onlara benzeyerek, bu yolla benimsenmek, kendi görüşlerini kabul ettirmek, böylece güç kazanmak olduğu konusundaki inançlarında da o kadar samimiydiler.

Mahalledeki bütün çalışmalar, Haydar ağabeyin denetimindeydi. Mahalleye gönderilen üniversiteli kızlar, oğlanlar, Haydar ağabeyin uygun gördüğü işlerde çalışıyordu. Şehirde, mahalleye kalkan minibüslerin durduğu meydandaki durakta, faşistlerle sık sık kavgalar oluyordu. Haydar her kavgada en öndeydi. Özellikle işçilerin döneceği akşam saatlerinde, bu durakta nöbet tutmak, mahalleye gelen gidenleri korumak gerekiyordu. Daha önce merkezdeki çarşayı kontrol altına almaya çalışan, dükkânları haraca kesen faşistlere Haydar ve mahallenin gençleri karşı çıkmış, çarşıdaki dernek Haydar'ın babasının başı çektiği mahalleliler tarafından basılıp eşyalar dışarı atılmıştı.

Uzun boylu, geniş yapılı, bıyıklı, sert bakışlı Haydar ağabey, yeniyetmelikten henüz kurtulan bu gencin gözünde, tam bir devrimci prototipiydi. Halkevindeki seminerlerde, ateşle, faşizme karşı mücadeleden, devrim için canlarını veren devrimcilerden söz ederdi; Mahir Çayan'dan, Ulaş Bardakçı'dan, Cevahir'den, Deniz'lerden, Kızıldere'den; Nurhak'tan... Seminerlerin düzeyi pek yüksek değildi. Haydar ağabey, birçok yanlış yapıyordu. Soru soran pek yoktu. Herkes anlatılanları, kitaplarda yazılanları canla başla öğrenmeye çalışıyordu.

Mahalle, kendi siyasetlerinin denetimindeydi. Halkevine başka fraksiyonlardan kişiler geldiğinde, Haydar ağabey, "mahalleyi ele geçirmek istiyorlar," diye telaşlanmıştı. Yapılan tartışmaya,

"teorik konularda daha kuvvetli" arkadaşlar gelmişti. Haydar ağabey gururlanarak, "Sarışın olan federasyon yönetiminde," diye fı-sıldamıştı kulağına. Mitinglerden tanıyordu zaten bu çocuğu. Am-ca oğlunun yanında da bir-iki kez görmüştü.

Avludan gelen sesle düşüncelerinden sıyrıldı. Bir kapının açılıp kapandığını duydu. Ama avluda her şey sakindi. Akşam karanlığında gözleri hızla çevreyi taradı. Sundurmanın teneke çatısına düşen damlaların sesinden başka bir şey duyulmuyordu.

Yaşı diğerlerinden küçük olmasına rağmen mahalleye gidip gelenler arasında en bilgilisi oydu. Haydar ağabeyi mahcup etmemek için yanlış şeyler söylese de sesini çıkarmıyordu; ama Haydar, konuşurken onaylatmak istemiş gibi, hep ona bakıyordu.

Bir gün tartışmanın ortasında onu kenara çekmiş, "Mahir, milli kriz konusunda ne diyordu yahu," diye sormuştu. O da, öğretmeninin sorduğu soruyu cevaplar gibi hevesle, hatta bayağı gururlanarak bütün bildiklerini anlatmıştı.

Silahlı ilk kez Haydar ağabeyin elinde görmüştü. Beline takıp dolaşmayı hayal ederken, "Önce söküp takmayı, temizlemeyi öğren," demişti Haydar ağabey...

Yaz sıcaklığında, patikalardan keçi gibi tırmanıp Haydar ağabeylerin evine gittikleri gün, neredeyse tadı ve kokusuyla aklıdaydı. Haydar ağabeyin yaşlı annesini basık, yarı karanlık odada, koyu esrarlara bürünmüş biliciler gibi dalgın, tek başına otururken bulmuşlardı. Kat kat yemeniyle sardığı başının tam yukarısında, canlı renkleriyle, evin tirşe duvarlarında hemen seçiliveren bir resim asılıydı: Hazreti Ali... Mahalledeki hemen her evde, yanında çift ağızlı Zülfikar'la, Hazreti Ali'nin resmi, muhakkak olurdu. Bazı evlerde, mor zemin üzerine göz alıcı pullarla işlenmiş Şahmeran'lar görülürdü; eve yılan girmesin diye. Bir de, "hayınlıktan korunmak" için...

Ziynet ananın elini öpünce yaşlı kadın da sarılıp, yanaklarından öpmüştü onu. Haydar ağabeyin ardından merakla, bir mabetmişçesine, adeta huşu içinde girdiği oda küçücüktü. Odanın ortasındaki kocaman karyola, üstündeki kat kat yataklar ve yastıklar-

la neredeyse tüm hacmi dolduruyordu. Silah, kenarda, üst üste yığılıp, tertemiz, beyaz örtülerle sarılmış yorganların altındaydı.

Yatak öyle yüksekti ki, boyları uzun olmasına rağmen ayakları yerden kesilmişti. "Astra!" demişti Haydar ağabey, "İspanyol silahı!" Sesindeki belli belirsiz övünme, bugün bile belleğindeydi. Tam silahı sökmüşlerdi ki, Ziyet ananın sesini duydular. Hemen kapının önünden geliyordu; "Çıkın oğlum odadan, baban yatıp dinlenecekmiş," diyordu yaşlı kadın.

Silahı henüz ellerindeyken, Zeynel amca, arkasında Haydar'dan ancak birkaç yaş büyük gürbüz, uzun boylu bir kadınla içeri girdi. Haydar, onun şaşkınlığını görünce gülerek, "Anam eliyle everdi babamı, değil mi ana?" diye takılmıştı annesine; silahı, telaşsızca yatakların altına sokuyordu bir yandan da...

Evden ayrılırlarken, tahta bahçe kapısından, kan ter içinde Haydar'ın en küçük kardeşi girdi; yedi-sekiz yaşlarında esmer gürbüz bir oğlan... "Ağbi, ağbi," diye sarıldı bacağına, "Tarık Akan da devrimciymiş, doğru mu ağbi?!"

Çocuğun esmer, küçük olmasına rağmen aşırı tüylü yüzü gözünün önüne geldi. Üstünde bir futbol takımının forması vardı. Hangisiydi... Terden sıırıslılandı... Evden çıkarken Haydar ağabey, babasına "Akşam Halkevindeki toplantıyı unutma Zeynel Ağa!" diye seslenmişti. "Belediyeye yapılacak yürüyüşü örgütleyeceğiz!" Zeynel amca, mahallenin de muhtarıydı.

Haydar ağabeyin teorik konulardaki yetersizliği, gitgide sorun olmaya başlamıştı. Çalışmaların el yordamıyla, siyasi hedefler pek gözetilmeden yapıldığından şikâyet ediyorlardı diğer arkadaşlar. Sarışın, kırmızı yanaklarıyla gürbüz bir çocuğa benzeyen Salih'i bu yüzden göndermişlerdi mahalleye. Ne var ki, mahallede pek sevilmemişti Salih. Mahalledekilerin Salih'e nasıl tavır aldıklarını gözlemişti. Eylemleri yine Haydar yönetiyordu. Faşist saldırıların yoğun olduğu bu bölgede Salih gibi "teorisyenlere" değil, Haydar gibi militanlara ihtiyaç vardı. Salih de gözünü budaktan sakınmıyordu ama, Haydar ağabeyin cerbezesi yoktu onda. Haydar göründü mü herkes etrafında toplanır, gözünün içine bakardı.

Haydar, hem mahallenin genci olmasını hem de bu özelliğini Salih'e karşı kullanmış, mahalleyi elinde tutmuştu. Salih'i bir süre sonra başka mahalleye göndermek zorunda kalmışlardı. Bu kısa sürede esen düşmanca havadan rahatsız olmuştu. İlk kez orada, küçük de olsa iktidar için, güç elde etmek için savaşmanın bunca farklı olduğunu düşünen insanların yüzüne düşürdüğü gölgeyi görmüştü. Amcasından tanıdığı bir ifadeydi bu. Nasıl oluyordu da Haydar ağabeyin, Salih'in, hatta kendisinin yüzünde, aynı kurnaz, zalim hayvanın ayak izleri vardı. Hareketin Haydar'ı gözden çıkaramadığı konuşuluyordu. Haydar başka siyasete geçerse, hareketleri bundan zarar görecekti. Yalnızca mahalleyi elde tutabilmek için, Haydar'ı Salih'e tercih etmişlerdi. Kendisi de nasıl kolayca kabul edivermişti bunu. Salih, "Onlar gibi davrandığımızda, onların safındayız. Hiç farkımız yok," demişti. Bu sözlerin çok sert ve haksız olduğunu düşünmüştü. Devrimcilerle burjuvalar nasıl aynı kefeye konulabilirdi? Salih, mahalle sorumluluğundan alındığı için böyle acı konuşuyordu.

Bu olaydan kısa bir süre sonra İstanbul'a gelmiş; bir daha Ne Haydar'ı, ne mahalledekileri görmüştü. Salih birkaç ay sonra Bursa'da faşistler tarafından öldürülmüştü. Yanakları elma şekeri gibi, toraman çocukları andıran Salih... Ne terbiyeli, ne tatlı bir çocuktü. Mahalledekiler onu dinlemedikleri zaman, nasıl da güzel küserdi. Salih'in sarı, bir türlü uzamayan bıyıklarını, –fındık kabuğu sürerek biraz koyultmaya çalışırdı– üstünde helva ekmek yedikleri kâğıttan, parmağını ıslatarak kırıntıları toplayışını, sonra, o kâğıda mahallede dağıtılacak bildiriye karalayivermesini anımsadı. Yazısı da çok güzeldi Salih'in...

Şimdi, düşünceleri açılıp kapanan, dağılıp sonra toplanan bulutsu görüntülerin, belli belirsiz hayallerin, ansızın yakınlaşıp ansızın uzaklaşıveren anıların, kuyuların dibinden, ormanın kuytularından geliyormuşçasına boğuk, uzak seslerin, yabansı izlenimlerin arasında başıboş geziniyordu. Belli ki, belleği kendisine sunulan görüntüleri, belki apaçık bir mesaj olan çağrıları cevaplayamayacak kadar yorgundu. Ruhuna gölge düşmüştü. Ne zaman ol-

duğunu biliyordu. O ânı, hatta andan bile kısa o zaman parçasını, tamı tamına biliyordu. Gülay'a anlatmamıştı. Zaten pek çok şeyi anlatmıyordu. Ama kız hissediyordu. Kendisinin kitaplardan okuduklarını o havadan, topraktan, çiçekten öğrenivermiş gibi biliyordu. Neruda'nın şiirindeki gibi. "Ne biliyorsam, sudan, rüzgârlardan öğrendim."

Belki de kuş, şu "biliyor musun, duyuyor musun," diye tutturduğu kuş söylüyordu Gülay'a, her şeyi. "Üsküdar'a gidelim kuşu" adını takmıştı Yavuz ona; dalga geçmek için... Gülay, kuşun mors alfabesine benzeyen sesini, Yavuz'a defalarca dinletmişti. Hiçbir şey anlayamamıştı bu sestten. Ama, Gülay'ın kara gözlerine bakınca, kendisinden çok daha fazla şeyin farkında olduğunu hissedebiliyordu. Belki de bütün bu olan bitenler, yalnızca sezgiyle anlaşılacak şeylerdi; bugüne kadar kitaplarda yazmayan, henüz insan dilinde söylenmeyen şeyler.

Otuz-kırk sene sonra sosyologlar bu döneme bakıp yorumlar yapacak, isimler koyacaklardı. "Ölenler," diyeceklerdi "hepsi genç insanlardı. Çok genç insanlardı. Öyle gençlerdi ki, o kadar gençlerdi ki," diyeceklerdi. Belki bakıp, akıl sır erdiremeyeceklerdi. "Bu çocuklar kendilerini sudan fırlatan balıklar gibi neden ölmü seçtiler? Bunlar durup dururken ortaya çıkmadı ya canım!" Demeklere, sendikalara, üniversitelere, fabrikalara bakacaklardı; köylere kentlere, taşta, toprağa, göğe, denize. Ve şu sonuca varacaklardı: "Bu gençler, o zamanlar yalnız değilmiş. Peki sonra çevrelerini saran onca kalabalık, nereye gitmiş? Neden yalnızca bu gençler ölmüş?"

O zaman bu ülkede yaşayan insanlar, halk, toplum adı her neyse, ortaya çıkıp, "Biz de oradaydık," diyecekler miydi? "Biz de caddelere çıkmış, dalgalanan bayrakların ardına geçmiştik. Tahta masaların üstünde dirseklerimiz birbirimize değerken hiç bilinmeyen dünyaların haritasına baktık, tehlikeli kâğıtları elden ele geçirdik ve kitapların içinde bize söylenmeyeni aradık... Elimizin altında madde, nasıl da yeniden şekil verilebilir görünmüştü bize... O an inandık ki, bütün sözler yeni baştan söylenebilir, bütün hikâ-

yeler yeniden yazılabilirdi."

Bütün bunları söyleyecekler miydi?

Gerçi o zaman çok geç olacaktı. Kendisi, İbrahim, diğer arkadaşları... Hiçbiri hayatta olmayacaktı. Ama yine de demeleri gerekiyordu. Birilerinin çıkıp, bunu demesi gerekiyordu...

Acı acı güldü. Gülerken genzinden hıçkırık gibi hafif bir ses çıktı. Bir an bunun duyulup duyulmadığını düşündü. Ama yağmur damlaları bile, daha çok ses çıkarıyordu. Saçmalığa bak! Gülay'la dolaşa dolaşa, sonuçta onun gibi masallar uydurmaya başlamıştı. Yaşlı köylü kadınlar gibi lanet yağıdırıyordu. Belki de aklını kaçı- rıyordu. O karşılaşmadan sonra gerçekten de çılgına dönmüştü.

Evin basılmasından önceydi bu, hatta çok önceydi. Sadun'a yazın ilk günlerinde rastlamıştı. Taa Ankara'dan tanıdığı, uzun zamandır görmediği bir arkadaşındı Sadun. Yavuz'un nerede olduğundan, neler yaptığından habersizdi. Üniversitede okuduğunu sanıyordu. Zaten Caner, demişti kendisine... Oysa Yavuz, çoktan unutmuştu bu ismi. Sadun'u tanıdığı zaman mühendislik fakülte- lerinden birinde ikinci sınıf öğrencisiydi. Yavuz'a bir sürü şey anlatmıştı ayak üstü. İçerden yeni çıkmıştı. "Bizi de aldılar. Birlik'te- ki bir-iki şeyden dolayı. İçerdeki arkadaşların hepsiyle irtibatım var. Herkesten haber alıyorum. Avukatlarla da görüşüyorum!"

Darbenin üstünden aşağı yukarı beş yıl geçmişti.

Sadun, Yavuz'a eleştirir gibi bakıyordu. Kendince haklıydı bel- ki. Onlara okuldaki boykottan dolayı başka bir üniversiteye geç- ceğini söylemişti. Böyle gerekiyordu. Sadun ise okulu bitirip mü- hendis odalarından birinde çalışmaya başlamıştı. Yavuz, onun elektrikte mi, makinede mi okuduğunu hatırlamıyordu.

Sadun, "Bizim arkadaşlarımız adam öldürmedi, biz adam öl- dürmedik," demişti hararetle, inanç ve heyecandan boğulur gibi. "Avukatlar savunmayı da bunun üzerine kuracaklar!"

Yüreğine zehir gibi akan bu sözlerle sarsılmıştı Yavuz. Sa- dun'la konuşmak istemişti. Ama elini sıkıp ayrılmıştı Sadun. Bir yere yetişecekti; bir toplantıya belki...

Ayak sesleri duydu. Bahçenin karanlığından aniden çıkan ka-

dının tombul, esmer çehresi, bulutların arasından çıkıveren solgun bir ay gibi görünüp kayboldu. Kadın, elinde tuttuğu tasla, sundurmanın altından ona doğru baktı. Saçakta kalmak için direnen yağmur damlalarından biri, elinde tuttuğu küçük hamur teknesinin içine düşüverince, telaşla içeri girdi. Az sonra tası bırakmış olarak döndü. Yavuz kadının kendisini gördüğünden o zaman emin oldu. "Hoş geldin," dedi fısıltıyla kadın. Yavuz'u tanıyınca, yüzü aydınlanmıştı. Yine de gözlerindeki endişeyi gizleyememişti. Yavuz kadının peşinden eve girerken tedirgindi...

Hüseyin, Fatsa'da neden direnmediğimiz, şehri çatışmaya girmeden teslim ettiğimiz konusunu gündeme getiriyor. Çok üzgün ve öfkeli... Beni suçluyor aslında; ama açık etmiyor.

Şehirdeki yığınak ve direniş hazırlıkları sürerken'nin tuhafıye dükkânından Ankara'daki arkadaşın arayıp talimat vermesi üzerine, şehri boşaltıp fundalıklara çekildiğimizi hatırlatıyorum...

Hüseyin'e göre, karar yanlış ve anlamsız. "Fatsa'daki silahlı gücümüzün ve halk desteğinin bir direniş destanı yazmaya yeterli olmasına karşın, niye direnmedik, şehri devlete teslim ettik!!!" diye üsteliyor. Fatsa'da olanlardan sonra onu teskin etmek gerçekten zor...

Ankara'daki arkadaşımızın gerekçesi "direnmemiz halinde, çok kan döküleceği ve halktan çok insanın öleceğiydi," diyorum bir kez daha. Doğru değil mi Hüseyin... Çok kan dökülmez miydi?

Hüseyin'e sarılıyorum. Öfkesinden gözleri yaşarmış, ağlamaya çalışıyor, dişini sıkıp susuyor.

Bulunduğumuz fundalıkta akşam olmak üzere... Issızlıkta sesler, ağızımızdan çıkar çıkmaz kaybolup gidiyor; kim bilir nereye gizlenmiş bir kuş, hemen yakınıımızda uzun uzun ötüyor.

Yeniden usulca konuşuyorum; "Evet, haklısın Hüseyin; bir destan yazılabilirdi... Ama çok kanlı bir destan olurdu bu..."

Kuş, benim bunları söylememi beklermiş gibi birden susuyor...

Güneş kaybolunca, gökyüzünde telaşlı kanat çırpışları duyuluyor, yalnızca...

*

Gülay kızlar gittikten sonra içine kapanmış, akşamı zor etmişti. Beşiktaş'a doğru yürürken, kadının fal bakarken söylediklerini düşünüyordu. İçerden çıktığından beri onu en çok şaşırtan şeylerden biri de insanların görülmedik ölçüde zalimleşmesi olmuştu. Sanki gizemli bir güç, varlıklarından sevgi, kardeşlik, güzellik adına ne varsa çekip almış, onları vahşi hayvanlar gibi yeniden sokaklara, evlere, yollara, okullara, işyerlerine salıvermişti. Bu yağmalanmış benliklerde, insan sıfatına yakışır pek az şey kalmıştı... Varsa yoksa yemek, içmek, uyumak çiftleşmek. Bunlar için insan olmaya ihtiyaç yoktu zaten.

Yavuz hayatına girdikten sonra, biraz olsun kendine güven duymaya başlamıştı. Kızarıp bozarmaları azalmıştı. Ama sinirleri bozuldukça, eski haline döndüğünü fark ediyordu. Çetin'le Nusret Bey'le, hatta Kemal Bey'le yalnız kalmaktan, erkeklerin bakışlarından eskisinden de çok rahatsız oluyordu. Devamlı kızarması, yüzlerine bakmaktan çekinmesi Kemal Bey'in bile dikkatini çekmişti. Rahatsız oldukça, hareketleri daha tuhaflaşıyor, erkeklerle karşılaşır karşılaşmaz, kızaracağı korkusuyla, daha ilk anda kıpırmızı oluyordu. Gittikçe ezilip büzülüyor, kimsenin dikkatini çekmemeye çalışıyordu. Eskiden beğenilmekten, insanların başlarını çevirip bakmasından hoşlanırdı. Şimdi, üstündeki yakışmış deseler, hemen uyumsuz çirkin bir hale getiriyor, kolye, küpe taktıysa çıkarıyordu. Yolda adımları birbirine karışıyor, biri baktı mı tökezleniyor, sarkıntılığa uğradığında bile, kendini suçlu buluyordu. Yavuz'u seviyordu. Ama Yavuz'un ona bağlılığı yalnızlıktan ve ölüm korkusundan değil miydi? Onu son kez gördüğünde, sanki başka bir dünyada yaşıyormuş gibi uzaktı Gülay'dan. Gözleri içeri kaçmış, zayıflamıştı.

Artık sık sık, gerçekliğine bir türlü inanmadığı bu beraberliğin ne kadar oyuna benzediğini düşünüyordu. Sanki yaşadıkları şey sahici değildi de, Yavuz, o tutkulu sözlerle, abartılı kıskançlıklarla, normal insanlar, kendileri gibi kaçıp saklanmak zorunda olmayan, ölüm korkusu bilmeyen insanlarınki gibi bir ilişki yaşadığına kendisini inandırmaya çalışıyordu. Sanki, tasasız ilişkileri kıskanıyormuş, hayatın böyle onu çiğneyip ezerek akıp gitmesine katlanamıyormuş gibi...

Yavuz oyundan vazgeçince, çekip gidince o yine yalnız kalacaktı. İşyerindeki kızların zalimliklerine, kıskançlıklarına katlanacaktı. Yavuz'un birden ortadan kaybolmasını kim bilir, ne çirkin sözlerle yüzüne vuracaklardı. Sırf onu üzme için, şu fal hikâyesini uydurmamışlar mıydı?

Birisinin omzuna dokunduğunu fark ettiğinde, bu düşüncelerle dalgındı. Bir an, arkasındakinin Yavuz olabileceğini düşündü. Birkaç kez takip etmişti Yavuz onu. Heyecanla döndü, gülerek kendisine doğru atılan kadına, tanımazlıkla baktı. Ancak birkaç saniye sonra çıkarabildi kim olduğunu; eski çalıştığı işyerinden Nimet... O zamanlar iyi anlaşırlardı; gerçi Nimet darbeden bir yıl kadar önce başka bir işyerine geçmişti.

"Nasılsın kız!" diye sarılıp kucakladı onu Nimet...

Ayaküstü epey konuştular. Nimet, tekrar tekrar sarılarak, "Cumartesi günü bize yemeğe gel, ne olur," diye yalvardı adeta. "Gelmezsen darılırım bak. İsmail ne kadar sevinecek, kim bilir!!!"

Nimet'in kocası İsmail de darbeden önce sendikada çalışıyordu. Sevim'den, hapiste bir sene yatıp çıktığını (tabii Sevim'in gözünde bu da suçtu) öğrenmişti.

İçerden çıktığından beri, ilk kez, bu kadar yakın, böyle sevdiği birisiyle karşılaşıyordu. Kimseyi aramak aklına gelmemişti. Sanki kaybolan o zaman parçasıyla birlikte bütün tanıdıkları da çekip gitmişlerdi. Geride kalan yalnızca oydu. Yavuz bile, gözlerinin önünden kuyruklu yıldız gibi kayıp gitmiyor muydu?

Nimet'ten ayrıldıktan sonra, Köyiçi'nden parka yürüdü. Yavuz'u ilk kez gördüğü bankta oturdu. Buralarda bir yerdeymiş,

dikkatli baksa bulacakmış gibi uzun uzun etrafı araştırdı. Yoktu. Gülay'ı heyecanla bu parkta beklediği günler, üstünden pek az zaman geçmesine rağmen, çok gerilerde kalmıştı.

Yavuz'u suçlamıyordu, kendisi de eskisi gibi değildi. Almanya' da yaşayan akrabaları Ziya'nın evlenme teklif ettiğini Yavuz'dan saklamıştı. Gerçi, onunla evlenmeyi düşünmüyordu. Hem söylese, üzüleceğini düşünmüştü. Sonra deli gibi kıskanacaktı. Ne var ki, gerçek bir kıskançlık olmayacaktı bu. Oyun kıskançlığı olacaktı. Ziyalar buradayken, Yavuz birkaç kez bodrumda kalmıştı. Sevişirlerken, Yavuz'un ne kadar değiştiğini hissetmişti. Tenleri karışıp, kaynaşmamıştı. Duygusuzdu sanki Yavuz. Aslında Gülay bodrumda kalmaktan, karanlıkta, betona uzanmaktan da tedirgin oluyordu. Yine de birlikte olmuşlardı. Ne var ki Gülay, Yavuz'a duyduğu sevgiye rağmen, bu sevişmelerden yalnızca mutsuz olmamış, o güne kadar yabancı olduğu bir duyguyla da tanışmıştı. Yavuz'u incitmemek için hiçbir şey belli etmemişti ama; ağlamak istemişti... Bedenini yeni tanıyor, kadın olarak ihtiyaçlarının yeni farkına varıyordu. Bu yabancı duygu üzerine uzun uzun düşündü.

Ziya ve ablası, akşam onlara yemeğe gelecekti. Hava da kararmaya başlamıştı zaten. Yaşlı kadının, elinde naylon torbasıyla kalktığını gördü. Nazar boncuklu adam ise ortalarda yoktu. Buraya gelip gittiği aylar boyunca, çevresinde gördüğü insanların, kendisine benzer bir hikâyeleri olduğunu düşünmüştü. Mesela, yaşlı adamın kızı hapiste olabilirdi. Çantalı kadının oğlu, faşistlerce öldürülmüştü belki. O parkta oturanlarla, mutlaka ortak bir tanıdıkları, ortak bir anıları olmalıydı. Konuşsalar hemen ortaya çıkacaktı. Beş yıl önce bu ülkede yaşayan insanlar, yer yarılp da içine girmemişlerdi ya!?

Çantalı kadına, yaşlı adamı sormaya yeltendi. Onları kaç kez konuşurken görmüştü. Ama cesaret edemedi. Adam ölmüş olmalıydı. Yokluğun, tek anlamı buydu. Ölüm, çevrelerinde birilerini seçip alarak dolanıp duruyordu.

Kadın, iki elini arkasında birleştirmiş, çantasını çıkık kalçasının üstünde sallayarak, ağır adımlarla çoktan uzaklaşmıştı.

Dolmuşa doğru yürüdü. Bulvarın bu kısmında eskiden ne çok ıhlamur ağacı vardı. ıhlamurlar epeydir eskisi gibi kokmaz olmuştu. Ağaçların çoğunu kesmişlerdi. Ne zamandı? Yeni değildi. Daha önce... Hapisten çıktığında fark etmişti. Üst geçit dedikleri tenekeden canavarlar yok etmişti ıhlamurları...

Oğlum İbrahim, laftan da anlamıyorsun lan sen, iyice kaşarlanmışsın; insanlıkla ilgin, alakan kalmamış lan!!!

Ne biçim erkekmişsin sen ulan! Nasıl yatacaksın oğlum, bir daha karınla... Gider mi ulan bu manzaralar insanın gözünün önünden?!! Ben de seni adam bilmiştim. Bu diğer ibneler gibi şerefsiz değil demiştim... Değer mi oğlum, sizin o siktiri boktan devriminiz için değer mi?!!

*

Yavuz'u, evlerine sığındığı Hasan ve Sultan'la, İbrahim tanıştırmıştı. Sultan, darbeden önce oturdukları mahallede, devrimci çalışmanın içinde yer alan bir kadındı. Hasan da mahallenin hemen yakınındaki ilaç fabrikasında çalışıyordu. Hareketin talimatıyla, sendikal çalışmada öne çıkmamıştı. Esmer, sarımsı yüzlü, şişmanca bir adamdı. Mahalledekiler İbrahim'in ilişki ağı içinde olan Hasan ve Sultan'ı, sadece hareketin sempatizanı olarak biliyorlardı. Bu yüzden operasyonlarda zarar görmemişlerdi. İbrahim'in diğer ilişkileri gibi, bu ev ve insanlar da korunmuştu. Sultan'la Hasan'ın görevi, İbrahim'in verdiği işleri yapmak, onun güvenliğini sağlamaktı. İbrahim için ev kiralamışlar, silah taşımışlar, haber götürüp getirmişlerdi.

Yavuz, bu silahların ve evlerin bir kısmını kendisi kullandığı için, karı kocadan haberdardı. Hasan'la Sultan ise, Yavuz hakkında pek bir şey bilmiyorlardı. Onu birkaç kez İbrahim'le görmüşlerdi... Ancak bir şeyler tahmin ediyor olabilirlerdi. Bu evi bilmesi de, onun İbrahim'in güvendiği biri olduğunu gösteriyordu. Ha-

san, darbeden sonra, yine İbrahim'in talimatıyla oturduğu evi değiştirmiş, eski mahallelerine hayli uzak olan bu eve taşınmıştı. Yine de, Hasan'ın evi Yavuz için çalınacak son kapıydı. Zaten Sultan da, Hasan da onu görünce durumunu anlamış olmalıydılar. Bu yüzden tek bir soru bile sormamışlardı.

Matbaa işçisi olan oğullarını da matbaaya yerleştiren İbrahim'di. Annesi gibi esmer, tombulca, iri yarı bir tipti Ali... Yavuz onları ilk tanıdığı anda, ancak on dört-on beş yaşlarındaydı. Ali'yi geçen sene evlendirmişlerdi. Matbaa, askeri darbeden sonra polis tarafından basılmış, bir şey bulunamadığından, sahibi birkaç gün içeride tutulduktan sonra bırakılmıştı. Şimdi okul kitapları basıyorlardı. Ali matbaa sahibi Kenan Bey'i de beğenmiyor, Yavuz'a, mahallelerine gelen devrimci ağabeylerini anlatıyordu. Şimdi, birçoğu hapisteydi. Oğlanın kendisini şüpheyle süzdüğünü, hatta küçümsediğini hissediyordu Yavuz. "Dağda" olduğunu düşündükleri İbrahim'in ismi ise, kutsal bir varlıktan söz edermiş gibi fısıltıyla anılıyordu evde. Ali, arada bir onu sorguya çekiyordu. Yavuz, Hasan'ın da için için kendisini suçladığına inanıyordu. Herhalde evlerinde kalmasından tedirgin oluyorlardı. Oysa Hasan, görünürde dostlukla karşılaşmıştı onu. Gelinleri Elife gelince (on yedi-on sekiz yaşında ya var ya yoktu. Akça pakça dedikleri kızlardandı; geniş çilli yüzlü, iri yapılı...) çay, kahve isteyip istemediğini sorarak, etrafında dolandığı halde, ondan hoşlanmadığı her halinden belliydi. Ama belki de hamile olduğu için rahatsızdı da ondan yüzü böyle asıktı.

Yavuz'u Hasan'ın asker arkadaşının oğlu olarak tanıtmışlardı. İş aramak için gelmişti, bir süre yanlarında kalacaktı. Mahalleliyi şüphelendirmemek için sabahları çıkıyor, bazı günleri de evde, kitap, gazete okuyarak geçiriyordu. Yavuz gelmeden eve sadece bir gazete aldıklarından, Hasan mahalledeki bakkalın şüphelenmemesi için taa Levent'teki bayiye gidiyordu.

Hasan, birçok davranışıyla İbrahim'e benziyordu. Fazla konuşmaktan hoşlanmaz, soru da sormazdı. Ama Sultan bir gün dayanamayıp; "Bundan önce oturduğumuz mahalleye, kadınları örgüt-

lemek için gelen bir kız vardı. Leyla... Artık kendi ismi mi bilmem! Hiç haber aldın mı, tanır mısın?" diye sormuştu. "Benim kalp ameliyatı için az uğraşmamıştı o kızcağız. Hastaneye taşınıp durdu günlerce. Hasan'la Ali'yi de kimsesiz bırakmadı. Elinden pek bir yemek de gelmezdi ama, iyi kötü çorbaydı falan... Oğlan da küçük o zaman."

Leyla... Bu kızı İbrahim'in yanında bir kez tesadüfen görmüştü. Saman sarısı saçları vardı. Grek burunlu, ince, uzunca boylu bir kızdı.

"Leyla nerededir şimdi acaba? İbrahim'e sormuştum bir ara, o da bilmiyormuş."

Hasan, "Yahu niye soruyorsun Sultan, bilse bile söyler mi, İbrahim," diye çıkmıştı karısına.

Yavuz anlatılanlarla ilgili yorum yapmadı. İbrahim'in bu soruya "bilmiyorum," diye cevap vermesi Allahın emriydi zaten. Bu türden soruların cevabını hiçbir zaman bilmezdi. O da İbrahim gibi ketum olmalıydı. Bu yüzden Hasan'la mümkün olduğunca konuşmamaya çalışıyordu; ama hiç kolay değildi. Kendini tutmasa, Hasan'a, kendisiyle ilgili her şeyi anlatıverecekti. Bu yüzden söze hiç başlamamayı tercih ediyordu. Ona kalsa, bir an evvel giderdi buradan. Kendisini sorgusuz sualsiz barındıran bu insanlara zarar vermekten korkuyordu. İşin tuhafı, kaldığı gecekondlu evi, eskisi gibi sevimli ve sıcak da gelmiyordu. Elif'in ortalığı toza dumana boğarak oturdukları tek odayı süpürmesine sinirleniyor, daracık tuvaletteki takunyalarla, plastik tastan, banyo yapmak için kullandıkları dibi paslanmış teneke kazandan tiksiniyordu. Halbuki yoksulların yaşamak zorunda oldukları hayat, önceden ne kadar güzel gelirdi. Birlikte mücadele ettikleri insanlarla aynı koşulları paylaşmanın ötesinde, aynı koşulları yaratmaya, bunu halka özgü bir yaşama tarzı olarak yüceltmeye çalışıyorlardı. Ama şimdi büyü bozulmuştu. Bu yoksul yaşamda, zorluktan ve çirkinlikten başka bir şey görmüyordu. Kendi evlerindeki eşyalar burada olsa, Sultan da Hasan da daha rahat etmezler miydi? Doğacak bebek de daha güzel bir evde büyüse... Sonra annesinin babasının eşyalarını

yerleştirerek gecekonduyu yeniden döşüyordu. Masada yemek yememeleri alışkanlıktandı. Yoksa masa alacak paraları vardı, herhalde. Belli ki böyle rahat ediyorlardı. Derken, üzüntü hatta korku içinde, belli belirsiz sezdiği o uğursuz değişimin, bilinçsiz bir parçası haline geldiğine kanaat getiriyordu. Yılgınlığa kapıldığını, inandığı şeylere ihanet ettiğini düşünüyor, bu evde sürüp giden yoksul hayatta, eskiden gördüğü güzelliği görebilmek için gösterdiği gayretten yorgun döşüyordu. Neden her şey eskisi gibi değildi, eskisi gibi olamıyordu?

Hasanlarda kalırken, vakit geçirmek için yaptığı şeylerden biri de Gülay'ın hayalini kurmaktı. Özlüyordu onu. Uzun kahverengi saçlarını gözünün önünden hamaratlıkla alıp kulağının arkasına atışını, ona hayli tuhaf gelen aksanını... Alnındaki, dudaklarının kenarındaki derin çizgileri bile... Eğer dağa ya da yurtdışına gitmeyecek olsa, yakalanma, hapse düşme, hatta asılma derdi olmasa, Gülay'la ilişkisi sürer miydi? Evlenirler miydi? Teknik Üniversite'de son sınıftan bir kızın, tersane işçisi diye âşık olduğu oğlan gemi mühendisi çıkınca nasıl hayal kırıklığına uğradığını hatırlıyordu. Epey dalga geçmişlerdi kızla. Oğlanın, kız istemez korkusuyla, kendisini işçi olarak tanıttığı ortaya çıkmıştı. Yine de durumun komikliği bir yana, gerçek olan şuydu ki o günlerde insanlar devrim, değişim zamanlarına özgü bir esinle, birbirlerine geleneksel olandan çok daha farklı değerlerle, yepyeni alışılmadık törelerle bağlanıyorlardı. "İnsanlığın eşitlik, özgürlük gibi kadim hayallerinin gizli gizli tohuma yattıkları toprakta, her çağda yeni imkânlarla, bambaşka kılıklarla yeniden can bulması, boy vermesi" diyordu, İbrahim buna. Uygunsuz, aptalca, yanlış, imkânsız olarak damgalanıp bir köşeye kaldırılmış şeyler, mümkün ve geçerli olmuştu. İhtimaller sonsuz ölçüde çoğalmıştı. Her başlangıç alışılmadık sonlara gebeydi. Paris Komünü'nün ilk üç gününü, dünyanın yaratıldığı altı günle özdeleştirenler haklıydı. Böyle zamanlarda dünya, önceden olmuş, alışılmış her şeyi yok sayarak, yeniden yaratılıyordu. Ne var ki, büyük değişiklikleri bağrında saklayan bu zengin zaman, bir hazine odası gibi gözlerinin önünde ka-

panıvermişti. Tek bir mücevher bile kalmamıştı geriye. Hâlâ değerli olan tek bir şey... Kaybolan yalnızca zaman değildi; o zamanın bütün anlam ve yaratımları, bütün değerleri ve zamanın büyüydü. Şimdi bu gri, mat gökyüzünün altında, umursamazca uzanan bu sağır topraklarda hiçbir esin perisi soluk alıp veremezdi.

Gülay'la da artık pek görüşemiyorlardı. Birkaç kez, oturdukları evin bodrumunda kalmıştı; ama bu çok tehlikeliydi. Şimdi üstünde Hasanların, en çok da Elif'in sorumluluğu vardı. Kısa sürede bir çıkış yolu bulması gerekiyordu. İlişki kurduğu an, yakalanması işten bile değildi; kimseye güvenemiyordu. Yeni bir kimlik için haber yolladığı yerlerden henüz bir cevap alamamıştı. Parası da azalmaya başlamıştı. Babasından yine para isteyecekti ama her şeyi ayarladıktan sonra... Amcası durumunu öğrenirse, Yavuz'u polise teslim etmeye kalkabilirdi. Hatta arkadaşlarıyla ilgili ifade vermesini isteyebilirlerdi. Bu yüzden babasıyla yapacağı görüşmeyi en sona bırakması gerekiyordu. Ankara'da ailesinin tuttuğu avukata, davanın avukatları biraz bilgi vermişlerdi. Herhalde bunları öğrendikten sonra, onu tehlikeye sokacak bir şey yapmazdı babası. Amcasını uzak tutmaları için de haber yollamıştı.

Bütün endişelerine rağmen, Sultan ve Hasan'ın dostça davranışlarından dolayı epey rahatlamıştı. Bir çözüm bulana kadar birkaç hafta daha orada kalabileceğini düşünüyordu.

Ne var ki akşam hep birlikte yemek yerlerken, tam karşısında oturan Elif elindeki kaşığı yer sofrasının üstüne hızla vurup ayağa fırladı.

Ali, karısının ardından seğirtti. Yemeğin tadı tuzu kaçmıştı. Hasan'la birlikte kahve içerken, adam düşünceliydi, sesi sedası çıkmıyordu. Ertesi sabah Elif görünmedi. Ali'yle otobüs durağına giderlerken "Kusura bakma ağbi," dedi oğlan; "Elif bana kızdı, kavga etmiştik bir gün önce..."

Yavuz, Ali'in ezile büzüle konuşmasından, ne olduysa, pek anlattığı gibi olmadığını anladı. Ama sesini çıkarmadı...

Akşam eve döndüğünde tedirgin ve keyifsizdi. Elif yemekte yoktu. Hasan erkenden yatmıştı. Hasta olduğunu söylemişlerdi.

Yavuz sigara içmek için avluya çıkınca Sultan yanına geldi, kısık sesle, fısıldar gibi konuşuyordu. "Elif Ali'nin başına bir şey gelmesinden korkuyor. Beraber çıktığınızda, yakalanacağını sanıyor. Adak adanmış, senin gitmen için. Ali'nin kitaplarını komşunun bahçesinde yakmış... Ali'yle de kavga ettiler. Hasan, 'hamile olmasa yollardım, babasının evine,' diyor. 'Genç, cahil, sen onun kusuruna bakma,' dedim. Zor yatıştırdım Hasan'ı..." Utanır gibi başını eğmişti. Sanki Hasan'ı sakinleştirmesi için Yavuz'dan yardım beklemiş gibiydi. Belki de gitmesini istiyorlardı. Hasan da belki bu yüzden erkenden yatmış, onları yalnız bırakmıştı. Sonra düşündüklerinden utandı. Hasan dürüst bir insandı. Peki ya Sultan... Sultan, Hasan'ın kızacağını bildiği için, Yavuz'u yalnız yakalayınca, diyeceğini demiş, sessiz sedasız çıkıp gideceğini mi düşünmüştü?

Sigarasını söndürürken, "Ben zaten bir-iki hafta içinde ayrılacağım Sultan abla," dedi. "Siz huzursuz olmayın." Sultan, "Gitmen için anlatmadım bunu. Elif çocuktur. Komşulara kendi yaşıtı kızlara yakını, senin için tehlike olur. Yoksa sen neysen, biz de oyuz," diye cevap verdi kırgınlıkla.

Bu sözlerde yalan, sahtekârlık arayarak Sultan'ın yüzüne baktı. Bir an önce bu evden gitmeli, Hasan'ı, Sultan ablayı, Ali'yi, Elif'i rahat bırakmalıydı.

Elim onun güzel ensesinde, okşuyorum. Kitaba dalmış, başını kaldırmadan "Yapma İbrahim," diyor. "Çevirmemi istediğin yazı bu. Yetiştiremezsem, broşüre de koyamazsınız!"

Elinden kitabı alıp, sarılıyorum. Dayanamıyor, o da sarılıyor bana. Diyorum ki, "Eğer işkencede ikimizden biri çözülürse, ne yaparsın?"

İncecik tüy gibi sarı saçlarını elindeki kaleme dolayıp çabucak topluyor. Hep şaşırtır bu hareketi beni. Gözlüğünü yeniden takıyor. "Ayrılırsınız. Eğer ikimizden biri yakalanır da çözülürse; ayrılırsınız."

"Sen benden ayrılсан da, ben senden ayrılmam," diyorum; gülüyor..."

Gülay Nimetlere gitmeye karar verdiğinde, Beşiktaş'ta tesadüfen karşılaşmalarının üzerinden iki hafta geçmişti. Vapurda, kafasında belli belirsiz de olsa Yavuz'la olan ilişkisini onunla paylaşmak düşüncesi dönüp duruyordu. Tabii, bir sürü yalan söylemek zorunda kalacaktı. İskeleden dolmuşa bindi, Nimet'in evi Göztepe'deydi. Çok yoksul bir ailenin kızıydı Nimet. Karı koca yıllarca çalışıp, bu evi almışlardı. Nimet emekli olmuştu. İki çocukları büyümüş, lisede okuyordu. Kocasını İsmail işten atılmıştı ama, hapisten çıktıktan sonra fabrikadaki arkadaşlarıyla ilişkisini kesmemişti. O gün karşılaştıklarında, "Yeniden toparlanmaya çalışıyorlar," demişti Nimet...

Evin kapısını çalarken, Yavuz'dan söz etmekten vazgeçmişti. Nimet, Gülay'ı görünce sevinçten adeta deliye döndü. Ne kadar candan bir kadındı. Onu buyur ettikleri güzelce döşenmiş, geniş, aydınlık oturma odasında, Nimet'in kız kardeşi Yasemin ve kocası Remzi'yle tanışmıştı.

Remzi doktordu. Nimet'in mutfakta söylediğine göre, "68'deki" önemli gençlik liderlerinden biriydi. 12 Mart sonrasında pek bir şeye karışmamıştı; ama tanınan bir devrimciydi. Bir oğulları vardı; Deniz... Çocukla aynı yaşıydı.

Nimet'le Yasemin çay hazırlamak için mutfığa gittiklerinde, Gülay, Remzi'yle yalnız kaldı. Remzi yakın davranıyordu. Dosttu, devrimciydi. Gülay'ın ondan çekinmesine gerek yoktu. Ancak havadan sudan konuşurlarken, Remzi'nin gözlerini bacaklarında, göğüslerinde dolaştırdığını fark etti. Şaşırmıştı. Önce yanıldığını düşündü. Belki erkekler konusundaki rahatsızlığı artmıştı da, ondan böyle şeyler uyduruyordu. Ama, Remzi düpedüz, hiç sakınmadan göğüslerine bakıyordu. Yalnız üzüntü duymuyor; aynı zamanda çok da korkuyordu. Kan ter içinde kalmıştı. Kalbi, dışardan duyulacak kadar şiddetli çarpıyordu, soluk alamıyordu. Buna rağmen Remzi'yle sohbet etmeye, bir şey yokmuş gibi davranmaya çalışıyordu. "Yok canım," diyordu içinden; "bütün bunları ben

uyduruyorum, Remzi yanlış bir şey yapmıyor." Neler söylediğinin de pek farkında değildi; ağzından sözler çıkıyordu, başıboş kelimeler... Ne var ki, kendi sarf ettiği bu kelimeleri duymuyordu Gülay... Remzi ise gözü bacaklarındayken, hapisten çıktıktan sonra neler yaptığını soruyordu. Gözü memelerindeyken Gülay'ın çalıştığı şirketin ne işle uğraştığını öğrenmeye çalışıyordu. Gülay, büyülenmiş gibi cevap veriyordu sorulara...

Nimet'le Yasemin, ellerinde tabaklarla odaya girerken öyle bir yerinden fırladı ki, iki kadın da bayağı telaşlandılar. Nefesinin keşildiğini fark etmişlerdi. Gülay, onları sakinleştirmek için bu rahatsızlığın hapishaneyken başladığını anlattı. Nimet'le Yasemin'in anlayışlı bir yüz ifadesi takındıklarını gördü. Acaba Remzi de biliyor muydu? Kıpırmızı olmuştu. Yan gözle çayını yudumlayan adama göz attı; Remzi, dalga geçermiş gibi gülümseyerek, Gülay'ın beceriksiz el kol hareketlerini, kızarmış yüzünü izliyordu. Onunla yalnız kalmamak için, yardım bahanesiyle kızların ardından mutfığa gitti.

Çay içerlerken Remzi Burdur'daki doktorluk maceralarını anlatıyordu. Fıkra gibiydi anlattıkları, Nimet'le Yasemin her söylediğine gülüyorlardı. Gülay ise durgunluğunu belli etmemeye çalışıyordu. Sonra, adam, "Çayını iç de, ben seni bir muayene edeyim," deyiverdi; hep o dostça ifadeyle konuşuyordu. Şimdi, kendisini suçluyor, Remzi gibi birinden, bir devrimciden şüphelendiği için kendine öfkeleniyordu. Yine de Nimet'e düzeldiğini, buna gerek olmadığını söyledi. Ama Yasemin'le Nimet de Remzi'ye uymuş, ısrar ediyorlardı.

Daha fazla direnemedi, apar topar, Nimet'in gösterdiği odaya girdi. Nimet'le İsmail'in yatak odasıydı burası. Hayalde gibiydi şimdi, davranışlarına pek yön veremiyordu. Taa içinden gelen bir uğultuda, adımları sürükleniyordu. Remzi, "Siz dışarıda kalın," derken, Gülay, Nimet'le Yasemin'in, hatta o sırada gelen İsmail'in yüzlerinde o an beliriveren tedirgin ifadeyi nasıl olduysa ayırımsadı. Remzi kapıyı kapatmıştı. Gülay'a üstündekileri çıkarmasını söylüyordu. Adamın her sözcüğü, sanki orada değil de, başka bir

dünyada söyleniyormuşçasına, çok uzaktan, çok sonra ulaşıyordu kulağına... Gülay'ın itiraz etmeye hazırlandığını görünce, "Doktora hiç mi gitmedin sen," diye sitem etmişti. "Bana da mı güvenmiyorsun, bacım?.." Sesi de yüz ifadesi gibi ciddiydi. Gülay, çaresiz gömleğini çıkardı. Belki, tamamen yanılıyordu, Remzi'nin ona baktığı falan yoktu. Soyunmadan nasıl muayene edecekti ki? "Sutyenini de çıkar, göğsünü dinleyeceğim, kalbinde bir şey olabilir," dedi Remzi. Hiçbir şey söyleyemeden, sutyenini çıkardı. Kalp muayenesi için buna gerek olup olmadığını bilmiyordu. Hiçbir şey bilmiyordu. Remzi çıplak memelerine bakıyordu. Hayır, yanıldığı filan yoktu. Başından beri niyeti belliydi adamın. Şimdi odadan fırlasa, olanları anlatsa... "Yatağa uzan," diyordu Remzi, dinleme cihazını kulaklarına takarken, tekrar o ciddi doktor havasına bürünmüştü. Hem, herkes evdeyken, böyle bir şeye cesaret edebilir miydi? Gülay uzanınca, üstüne doğru eğildi. Önce aletle dinler gibi yaptı, sonra memelerini iki eliyle birden avuçladı. Gülay büyülenmiş gibi yatıyordu şimdi. Kendisini kurtaracak en ufak bir hareket bile yapamadan, donup kalmıştı. Bacaklarından biri kırık bir bebek gibi, yatağın kenarından biçimsizce sarkmıştı. Kolları iki yanında hareketsizdi. Kalkmak istedi ama vücuduna söz geçiremiyordu. Remzi'yi görmemek için gözlerini kapadı. Bir şeyler söylemek istese de sesi çıkmazdı. Konuşamazdı. Biliyordu, önce kelimeleri kaybediyordu insan. Zamanı da kestiremiyordu. Ne kadar zamandır böyle yatıyordu... Kelimeler ve sesler gibi zaman da kaybolmuştu. Bütün bunlar ne kadar sürmüştü peki?.. O sırada, kapıdan Nimet'in sesi duyuldu. Kapıyı vuruyordu. Remzi ellerini memelerinden çekti. Gülay kalktı, giyindi. Hepsi hepsi birkaç dakika geçmiş olmalıydı. Kapıyı açtığında Nimet'i kapının önünde buldu. Hemen ardında, Yasemin'le İsmail duruyordu. Nimet'in bakışlarından olanı bitenin farkında olduğu anlaşılıyordu. Az önce kendisine evi gezdirirken, yatak odasını, yandaki odayla birleştiren küçük bir balkon olduğunu fark etmişti Gülay. Acaba oradan mı görmüştü? Remzi'den balkondan gözetleyecek kadar şüpheleniyorsa, neden daha önce içeri girmemişti?

Şimdi Nimet şakalaşıyor, "Çok şükür, bir şeyin yokmuş herhalde," diyordu. Remzi, konuşmadan, daha önce oturdukları odaya geçivermişti. Kendisini muayene etmesine rağmen kimse ona bir şey sormamıştı.

Yasemin ve İsmail'in davranışlarındaki tedirginliği hissediyordu. Gülay ikram edilen çayı zorla içtikten sonra, eve geç kaldığını söyleyerek ayrıldı. Hem Çocuk da rahatsızdı. Nimet, "Hani akşam bizde kalacaktın," diye sitem etti, kapıdan geçirirken. Yüzünde Gülay'ın anlamlandıramadığı bir ifade vardı. Merak belki... Ama yaban, düşmanca bir merak...

Caddeye çıktığında, kolu kanadı kırılmıştı. Taksiye binip vapur iskelesine gitti. Vapurun gelmesini beklemeye başladı. Arkadaşları, ona hep "Bacım," demezler miydi? Güpgüzel bir sesle; "bacım!" Kim bilir kaç anne, kız çocuklarını gözünü kırpmadan emanet etmişti Remzi'ye... Doktordu. Görev yaptığı küçük kasabalarda tanınmış bir devrimciydi. Kim inanırdı ki, kadınlara, kızlara saldıracağına...

Birden, çaresizlik içinde Ziya'nın evlenme teklifini kabul etmeyi düşündü. Kocas olursa, bütün bunlardan kurtulacaktı. Saygı görecekti. Yalnız kadın olmak... Her şeyin nedeni buydu. Acaba, Yasemin, kocasının yaptıklarından haberdar mıydı? Biliyorsa, niye beraber yaşıyordu? Kocas, çocuğunun babası olduğu için mi?—Yanında bir erkek olsun, yalnız kalmasın diye mi? Nerede kalmıştı, solculuğu, devrimciliği!!!

Vapur gelince, en üst kata çıkıp dışarıya oturdu. Rüzgâr, neredeyse acıtırçasına yüzüne çarpıp duruyordu; bu iyi gelmişti işte. Başını, soluğu kesilene kadar rüzgârın içinde tuttu. Bir an Nimet'le konuşmayı düşünmüştü. Şimdi bu fikirden vazgeçmişti. Bu olay duyulmamalıydı. Bir devrimcinin böyle şeyler yaptığı ortaya çıkarsa, polisin işine gelirdi. Sonra, herkes Gülay'ı suçlardı. Remzi'yi baştan çıkardığını düşünürlerdi. En iyi susmaktı. Susmak ve unutmaya çalışmak...

İbrahim! Siz fakire fukaraya yardım edersiniz değil mi? Bana da yardım et. Bak zor geçiniyorum. Eve odun, kömür bile alamadım. Yengen hasta yatıyor. İki çocuğum var. Vallahi et yüzü gördükleri yok İbrahim... Ver şu evin adresini. O zaman terfi ederim İbrahim... İkramiye alırım... Çocuklar biraz rahat eder. Sen iyi insansın İbrahim!

Çocukluğun nasıl geçti İbrahim? Hiç isteyip de alamadığın oyuncak oldu mu İbrahim? Her şeye uzaktan, burnunu çeke çeke baktın değil mi İbrahim? Zengin okul arkadaşlarını, komşu çocuklarını kıskanmadın mı İbrahim?.. Baban döver miydi seni? Anan dul kaldıktan sonra başka adamlarla yattı mı İbrahim? Mahalledeki çocukları döver miydin İbrahim? Ellerinden oyuncaklarını alır mıydın? Sen kötüsün İbrahim, bu halka kötülük yaptın. Sen canavarsın İbrahim, sen insan değilsin İbrahim!!!

*

Yavuz, bu yoksul mahallenin gençlerini on yıllardır fabrikalara taşıyan bakımsız, yer yer çökmüş, daracık asfalt yoldan caddeye doğru yürürken, havanın iyice serinlediğini fark etti. Yol kenarında bir iki cılız ağaç vardı. Bir zamanlar kuyu olduğu anlaşılan kubbemsi yıkıntı, onlara gözcülük etme görevini yüklenmiş aksi bir mürebbiye edasıyla yanı başlarında dikiliyordu.

Kül ile toprak arası bir renk almış tozlu yapraklarını, Yavuz'un anlam veremediği bir kibir ve düşmanlıkla sallayan ağaçlar, günün bu saatlerinde iyice ıssız olan yolu, insanların ayak basmaması gereken tekinsiz bir diyarmış gibi hükmü altına almıştı. Yaz bitmişti. Sonbahar çabucak geçirdi. Kışı Hasanlarda geçirecek olma ihtimali yüreğini daraltıyordu.

"Biz," demişti önceki gece Hasan'a; "çok büyük bir hareketiz... Kolay yıkılmayız..." Hasan, "Gölgesi de büyük görünür insana," diye cevap vermişti; "kocaman görünür bazen. Ama gölge işte;

azıcık oynadın mı, kaybolup gider!"

Bu sözler karşısında afallamıştı. Kafalarındaki bilinçli işçi şablonunun hayret verici bir örneği idi Hasan. Hasan gibi biriyle karşılaşacağına hayatta ihtimal vermezdi. "Yığınların kendi örgütlenmesi, kitlelerin kendi inisiyatifi..." Bunlara samimiyetle inanıyorlardı ama, sıcak mücadele içinde, nedense pek böyle olmuyordu. İşçi sınıfı, tabuydu. Mitinglerde, hangi grubun daha çok işçiyi mitinge getirebildiği, rekabet konusu olurdu. Saflarında yoksulları, başörtülü kadınları, işçileri toplayanlar, halk hareketi olmakla övünürdü. Halktan destek görmek, güçlü olmak demektir. Güçlü olmak, haklı olmaktır. Siyasi hareketler arasındaki güç ve etkinlik yarışının sembolü haline gelmişti, halk ya da işçi desteği. Bu güç edinme yarışı, kimi zaman silahlı çatışma noktasına kadar varmıştı. Hasan'ın hemen ardından söylediği gibi, "Kendi haklılığına ne kadar inanırsa, o kadar yanlış yapar insan..."

"Haklı olduğuna bu kadar inanmak zalimleştirir insanı," derdi İbrahim de. "İyi taraftan olan, her zulmü hak görür kendine. Oysa zulüm, hangi amaç için olursa olsun, kabul edilemez." Ah şu şom ağzılı İbrahim! Hasan'ı da kendisine benzetmişti.

Şimdi en büyük korkusu, Hasanlarda kalırken yakalanmaktır. Nerede kaldığını sorduklarında dayanamayıp, kaldığı evi söylerse, Hasan'ı, Sultan anayı, Ali'yi, Elif'i polise düşürürse... Emniyet-te korkunç işkenceler yaptıklarını duymuştu. Tanıdıkları içinde işkencede ölenler vardı. İşkenceden geçirilen insanlar akıl almaz şeyler anlatıyorlardı. Bu işkence yöntemlerini kim bulmuştu, kim sistemleştirmişti? Bunları uygulayanlar olduğu gibi, öğretenler de vardı... Sınıflarda oturup ders mi görüyorlardı? Sonra kitaplar... İnsan aşağılamanın, insanı insanlıktan çıkarmanın yöntemlerinin satır satır yazılı olduğu, alt başlıkların, üst başlıkların, resimlerin, bölümlerin olduğu kitaplar... Ciltleniyordu herhalde bunlar; diğerleri gibi kâğıt ve mürekkep kokuyordu. İnsanlara baş eğdirme, işkence, eziyet yöntemlerinin öğretildiği sınıflara girenler birbirlerine "merhaba" falan der miydi? Bütün bunları çıkarıp atmak ister gibi, kafasını salladı. Akla hafsalaya sığmıyorlardı çünkü. İşten

bile değil, çıldırabilirdi. Üstelik her an, işkencecilerin eline düşebilirdi. Belki bu gece... Birkaç saat sonra...

Devrimci olduğu ilk günden beri duyduğu, konuşmadan, direnmek gerektiği idi. Onurunu korumanın başka yolu yoktu. Devrimciliğin mihenk taşıydı işkence. Zaten darbeden önce işkencede konusunda kimse doğru dürüst bir şey bilmiyordu. Daha önce işkence görmüş olanlar da halkı ve sempatizanları yıldırırmamak için fazla konuşmazdı. İşkencede çözülmeyeceğiz... Direneceğiz... Halk için öleceğiz... Dua gibi ağızlarından düşmezdi bu sözler... "Bir kelime söyledin mi arkası gelir; ismini bile kabul etmeyeceksin!!!" Kimisi, "Polisin bildiği şeyleri söylemekten zarar gelmez," diyordu; akıllıca uydurulmuş bir ifadeydi asıl olan. "Devrime inancını yitirmeyen konuşmaz." Onu en çok bu cümle etkilemişti. Darbeden ve iki büyük operasyondan sonra, tek tük de olsa karşılaştığı kişilerin yüzünde, aynı şeyi görmüştü; işkence korkusu... Ölümünden betardi bu. Bir gece alınıp götürülmek, insan çığlıklarından, acıdan, küfürlerden oluşmuş bir dünyaya atılmak, birbirinden korkunç işkencelerden geçmek. İşkence korkusundan daha korkunç olan, "çözülme" korkusuydu. Ya çözülür, arkadaşlarını ele verir, bildiklerini anlatırsa; gittiği şehirleri, tanıdığı insanları...

"Ölmek istiyor insan," diyordu, işkence görenler; "ölüp, arkadaşlarını ele verme utancından, kendisini barındıran aileleri, arkadaşlarının karılarını, çocuklarını tehlikeye atmaktan kurtulmak." Peki işkencede çözülenler, inançlarını mı yitirmişlerdi? Çözölsün çözölsün, konuştuklarının hepsi ölümü istemişlerdi. Ama insan hemen ölmüyordu. Ölmeyince konuşuyordu. Belki de, samimiyetle ölümü istemelerine rağmen, bu gencecik insanların etinde o Allahın cezası yaşama isteği, keçi gibi direniyordu. Damarlarında dolu dizgin akan hayata karşı koyamıyorlardı. Kendileri istemese de, gencecik bedenleri yaşamak istiyordu. İşkenceciler, belki de yalnızca bu sinsi bilgiyle; paçavraya döndürdükleri etten kalıbın içinde direnen, o basit, yalın yaşam isteğini, küçücük şeylerden; gözdeki belirsiz bir pırıltıdan, bir bardak suya duyulan istekten sezdikleri için, işkencenin dozunu artırıyorlardı. Bunu yalnızca,

hasmının zayıflığını kollayan yaban hayvanın o karanlık, ürkünç bilinciyle sezdikleri için... "Niye ölmek istesinler ki, böyle aptalca bir amaç uğruna... O avanakça devrim hikâyesi için kim ölmek isterdi ki... Ne çıkarları var ki..."

O yüzden, kurbanlarının önünde sonunda konuşacağını düşünenlerdi. Elektriği verdikçe verirlerdi, vurdukça vururlardı. Ne var ki, bir süre sonra, onca canlı, onca diri olan etleri, kemikleri dayanmıyordu, ölüp gidiyorlardı. Hücrenin bir köşesinde, kırık bir bebek gibi kalıveriyorlardı.

Hakkında verilmiş ifadelerin bir kısmını biliyordu; yakalanırsa, ona altı kişinin öldürülmesini yüklemeye çalışacaklardı. Dayanamayıp kabul ederse, işkenceden kurtulsa da, sonu idam sehpa-sıydı. Daha birkaç ay önce, iki kişiyi idam etmişlerdi.

Adımlarını hızlandırıp caddeye indi, gideceği yönün tersine doğru yürüyüp vakit geçirmeye çalıştı. Sonra geri döndü, minibüse binip, Yıldız'da indi. Yıldız Posta'dan dosdoğru İhlamur deresine inip Akaretler'e çıkabilir ya da yolu biraz uzatıp, Hüsrev Gerede'den Taşlık'a yürüyüp, Maçka'dan aşağı inerdi. Aslında bulvarda, denizin birden, mucize gibi görünüverdiği yerden, kıyıyı hedefleyerek yokuş aşağı yürümeyi çok severdi. Ne var ki, ana cadde tehlikeliydi. Adımları, pek de farkında olmadan, onu Abbasağa'ya sürükledi. Sonbahar, ağaçlara ve çevredeki birkaç ahşap eve hafif bir kızılık vererek parka yerleşmeye başlamıştı. Tabloya yeni başlamış bir ressam gibiydi doğa. Bunlar ilk renkleri. Henüz koyulaşmamış, derinleşmemişlerdi. Mevsim ilerledikçe, insanlar, toprağın altında, ağaçların kabuklarının içinde neler olup bittiğini fark etmeden, sayısız dokunuşla, renkler de kıvam kazanacaktı.

Biraz oyalanıp Akdoğan'dan Maşuklar'a döndü. Adına bayıldığı o sokağa uğramadan geçmek istemiyordu; Loş Bahçe. Yalnız Selvi ve Kahkaha Çiçeği gibi, bu sokağın da ismi olağanüstü güzellikteydi. Son ikisini Gülay'la birlikte keşfetmişlerdi. Sokak tabelalarını kaçırmamaya çalışarak, Şair Nedim'e doğru ilerledi. Harem Ağası, Çatal Mektep ve Şenlik Dede'den geçip Vişnezade'ye çıktı.

Darbeden önce, İbrahim'le zaman zaman buluştukları mimarlık bürosu yakındaydı. Fazla oyalanmadan Vişneli Tekke Sokak'tan, Dolmabahçe'ye indi. Hiç değilse sokak isimleri değişmeden duruyordu. Az önce geçtiği sokakların imgesi, içini belli belirsiz bir rahatlamayla doldurdu. Birbirine bitişik evler, eski kilisenin himayesindeki birkaç sessiz avlu... İncir ağaçları... Bu eski sokakların zamana aldırılmazlığı, hem hüzün, hem de haz veriyordu. İçinde adsız, tanımlayamadığı bir şey, bu duygularına direnmeye çalışsa da, çabucak yok oldu. Adımları, rüzgâra kapılmış bir yaprak gibi hafif, Arnavut kaldırımını döşenmiş yolda sürüklendi.

Vişnezade'deki büro, çoktan terk edilmiş olmalıydı. İlk karşılaşmalarından bir hafta sonra İbrahim'le burada görüşmüşlerdi. İstanbul'da ne yapacağını, nasıl çalışacağını ona, İbrahim anlatmıştı: "Okuluna düzenli gidip geleceksin; ama okuldaki siyasi çalışmanın tümüyle dışındasın..."

İstanbul'da olduğunu bilen birkaç kişi vardı. Gerçek kimliğini İbrahim dışında bilen yoktu İstanbul'da. Nerede kaldığını ise yalnız Hüseyin'le İbrahim bilirdi. Kendisi için tutulan evde yalnız, yaşıyordu. Apartmandakiler öğrencilere alışkındı zaten. İbrahim'le buluşmalarını bir telefonla sağlıyorlardı. Telefonda ismini Serdar olarak verirdi, karşısına hep aynı kız çıkardı. Kızın sesindeki Doğu Anadolu aksanı, konuşmasını kibarlaştırmaya çalışmasına rağmen sezilirdi. Hatta bu çabası yüzünden, bazı kelimeleri oldukça tuhaf (kelimelerin arasında, gereğinden uzun bir es bırakırdı) telaffuz ediyordu. Kızın nasıl biri olduğunu merak ederdi. Güzel miydi, yoksa çirkin mi? Kısa mı, uzun mu? Saçları ne renkti? Siyahtı herhalde. Tanışsalar birbirlerine âşık olurlar mıydı? Hayal edebileceği tek kadın, telefondaki sesin sahibiydi. Bir kadınla arkadaşlık etmesi, sevgilisi olması mümkün değildi; hele o günlerde...

Sonra bir gün görmüştü onu. İbrahim'le buluştuklarında, hemen yakınlarındaki bir masada oturup, kendini fark ettirmeden izlemişti. İbrahim, "Seni tanımasın," demişti Yavuz'a... Ama görebildiği kadarıyla kahverengiydi saçları... Upuzun, dalgalı...

Düşünceleri bulandı. Utançla, pişmanlıkla karışık bir duyguy-

la yüzünün kızardığını hissediyordu. Birden kendisinin de anlamlandıramadığı bir öfkeye kapıldı. Çok geçmeden bilincine azar azar sızan can yakıcı gerçeği kavradı; kendisine niye öfkелendiğini pekâlâ biliyordu. Yanından geçen trafik polisi arabasının ardından, dikkatini yeniden çevresine verdi.

Gülay'a henüz bir şey söylememişti. Yurtdışına çıkmak için haber beklediğini biliyordu gerçi. Yine de ayrıntılı bir şey konuşmamışlardı. Aslında ayrılık kararını çoktan vermişti.

Gülay'ın işyerinin bulunduğu caddeye ulaştığında, tam öğle vaktiydi. İşyerinin karşısında, her zaman beklediği yerde durdu. Biraz sonra kızın, yanında tombulca, kısa boylu bir adamla çıktığını gördü. Yavuz'a kaçamak bir bakış atıp, adamla birlikte uzaklaştı. Şaşırmıştı. Gülay'ı şimdiye kadar, kimseyle görmemişti. Bir saat sonra Gülay döndü, Yavuz'un beklediğini görünce, hemen yanına geldi.

"Kimdi o?" diye sordu Yavuz kırılgan, öfkeli bir ifadeyle... Dayısının oğluydu. Ziya... Almanya'da yaşıyorlardı. Öğle tatilinde, Gülay'ı yemeğe götürmek için gelmişti. Ziya yanında olduğu için, konuşamamıştı Yavuz'la...

İç i kısıkançlıkla dolmuştu. Surat astı, soru yağmuruna tuttu Gülay'ı. Akşam görüşmeyi planlamadığı halde, sahildeki kahvede bekleyeceğini söyledi.

Dayı sana ne dedi ağbi?.. Ne dedi? Ne yazmış yolladığı mesajda? Tecrit edecekler beni. Tecrit edecekler. Ben bunu hak ettim. Öldürsünler hatta. Biz ne diyorduk dışarıda? Öleceğiz ama konuşmayacağız, diyorduk. Konuştum. Şimdi bana tavır alacaklar. Bu ölümden beter ağbi! Kardeşimin, annemin yüzüne nasıl bakacağım şimdi? "Konuştu Hüseyin," derlerse yerin dibine girecekler. Ağbi, ne istiyorum biliyor musun? Beni yeniden işkenceye al-sınlar, o zaman ne demekmiş direnmek göstereyim onlara. Ben inancımı yitirmedim. İşkencede bile yitirmedim. Keşke Necmi gibi aklımı kaybetseydim ben de. Gördün değil mi hastanede? Koca

Necmi ne hale gelmiş, gördün mü? Keşke onun gibi olsaydım ağ-bi! Sakin olamıyorum. Sakin ol diyorsun, olamıyorum. Sen rahat-sın, sen konuşmadın, direndin. Ben senin karını bile verdim, böl-gedeki ilişkileri verdim. Ne olur söyle, ne diyor dayı, ne yazmış o kâğıda?

*

Yavuz, kahvede otururken az önce ağzından çıkan laflara şaşırı-yordu. Daha sabahleyin, Gülay'a ayrılacaklarını söylemeyi düşün-müyor muydu? Ama şimdi Gülay'ın onu terk etmesi ihtimalinden deliye dönmüştü. Oysa, en fazla birkaç hafta sonra Gülay'la ilişki-sini kesmek zorundaydı.

Bir sigara yaktı. Çakmağını aradı bulamadı; evde bırakmış ol-malıydı. Eliyle üstünü başını yokladıktan sonra, çevresindeki ma-salara göz gezdirdi. Çakmak istemek için sağ tarafındaki masaya doğru döndüğünde, çay bahçesinin tahta, eğri büğrü sandalyele-rinden birinde, biraz kaykılmış olarak Necmi'nin oturduğunu gör-dü. Gelirken üç kadın görmüştü oysa masada. Şimdi Necmi'yle birlikte küçük bir çocuk da eklenmişti. Necmi'nin hâlâ hapiste ol-duğunu sanıyordu. Darbeden hemen sonra yakalanmıştı. Gerçi aradan geçen neredeyse dört yıl içinde, çıkmış da olabilirdi. Ama Necmi'nin durumunda imkânsızdı bu. Kendisine hiç tanımıyor-muş gibi bakmıştı. Yanındaki kadınlar baş örtülüydü. Akrabaları-ydı herhalde. Acaba onu tanımamış mıydı? Belki de görmüştü de, tehlikeye atmamak için numara yapıyordu.

Apar topar kalksa, çay bahçesindekilerin dikkatini üzerine çe-keceğini düşündü. Sakin olmaya çalışarak çayını yudumladı. Yan taraftaki masa hareketlenmişti. Dönünce, Necmi'nin kendisine doğru baktığını gördü. Bakışları onu delip geçiyordu. Herhalde, özellikle konuşmadığını hissettirmek istiyordu. Az sonra Nec-mi'yle birlikte kadınlar da kalktı. Necmi'nin sarsak sarsak yürüdü-ğüne dikkat etti. Küçük çocuk ona yürürken destek oluyordu. Ba-

şı, arabaların arkasına konulan maskotlar gibi ha bire sallanıyordu Necmi'nin.

Tedirginliği artmıştı. Kadınlar, çay bahçesinin çıkışına doğru giderlerken Necmi döndü, Yavuz'un masasına doğru geldi, masanın üstündeki şekerliği kaldırıp, altına bir şey bıraktı. Bir kâğıt parçasıydı galiba... Donup kalmıştı. Yakından, Necmi'nin durumundaki anormallik, çok daha ürkütücüydü. Yavuz, onun, yine yüzüne bakmadığını fark etti. Çocuk ise kocaman kederli gözlerini üstüne dikmişti.

Necmi, şaşkınlıktan kurtulmasına fırsat vermeden çocuğun kolunda kaykılarak uzaklaştı. Derken, kadınlar dönüp, endişeyle onu arandılar. Arkalarında olduğunu görünce rahatladılar. Her şey birkaç saniye içinde olmuştu. Yavuz korku içinde çevresine baktı. Kimse olan bitenin farkında değildi. Kırmızı plastik şekerlik, altındaki kâğıtla masanın üstünde duruyordu. Bir süre sonra şekerliği kaldırıp, kâğıdı aldı. Kâğıt özenle birkaç kez katlanmıştı. Üstündeki yazı kargacık burgacıktı. Bir çocuğun yazısı gibi eğri büğürüydü harfler... Necmi'nin yazısının böyle olmasına imkân yoktu. Kâğıtta yukarı doğru, yokuş halinde, şu sözler okunuyordu.

"İbrahim yakalandı..." Tabii ya! Küçük çocuğun yazısı olmayıydı bu. Kederli bakışlı oğlanın...

Necmi'nin arkasından çay bahçesinden çıktı. Sahil boyunca uzanan arduvaz yolda yürüdü. Niyeti biraz oyalanıp, akşama doğru Gülay'la buluşmak için bahçeye gitmekti. Bu olaydan sonra, orada oturmazlardı artık. Gülay'ı çay bahçesine girmeden yakalardı.

Necmi'nin yürekler acısı hali aklından çıkmıyordu. Necmi gibi babayiğit, sağlam yapılı bir delikanlının bu hale gelmesine ne sebep olmuştu? Aklına bin türlü düşünce geliyor, beyni hangi ihtimali ciddiye alacağını bilemeden, birbiri ardına farklı komutlar yüklenen makineler gibi çalışmayı reddediyordu.

Deli numarası yapıyor olabilirdi. Öte yandan, işkencede aklını kaybedip Adli Tıp'tan raporla salıverilenler vardı. Zavallı Necmi! İbrahim gerçekten yakalanmış olabilir miydi? İbrahim'i sorguya aldılarsa, hapishaneye göndermeden Necmi'yle Adli Tıp'ta karşı-

laşmış olabilirlerdi. Ama ihtimal vermiyordu buna. Ele geçmezdi İbrahim. O an İbrahim'e duyduğu özlemle burnunun direği sızladı.

İbrahim... Kocaman ela gözlü İbrahim... Buluştuklarında, oturdukları çay bahçelerinde, yanlarına gelen kedileri kucağına alır, elinde yiyecek bir şey varsa, mutlaka ya aç bir köpeğe ya da onu görünce kendilerine olan zaafını hissetmişler gibi peydahlanıveren arsız kedilere verirdi. Doğru dürüst zaman geçirebildikleri son defa, darbeden hemen önce, "Sen yine bana bağlısın," demişti Yavuz'a... "Ama örgütlenme yapısı tümüyle değişti. Darbe beklentisi var. Hareket buna hazırlanıyor." Uzun uzun konuşmuşlardı o gün, ama Yavuz'un aklında sadece, İbrahim'in gözlerinde okunan kırgınlık kalmıştı.

Kime kırgındı acaba İbrahim; bir türlü gerçekleşmek bilmeyen devrime mi, sokaklarda, caddelerde eskisi gibi neşeli, umursamaz dolaşan o genç ve cesur delikanlılar, genç kızlar olmadıklarına mı?

Darbeden sonra birkaç kez, ancak ayaküstü buluşmuşlardı; "Biliyor musun, neyin peşindeyim," demişti İbrahim, "bir momentin... Siyasi güç olma uğruna, ilkelerden, ideallerden fedakârlık ettiğimizi hissettiğimiz o ânın. Birçoğumuza... Hadi birçoğumuza demeyeyim, bazılarıımıza, 'biz yıkmak istediğimiz şeyi, kendi ellerimizle yeniden yaratıyoruz,' cümlesini kurduran o moment... Bu bazılarıımız dediklerimi küçümseme, hem sayıca az değiller, hem de bu hareketin ilk başından beri emek veren insanlar... Bu momentin üstüne parmağımı basıyorum şimdi..."

Söylediklerinin üstünde kendisi de uzun uzun düşünmemiş, yeni yeni belli belirsiz sonuçlara varıyormuş, bir şeyleri henüz keşfediyormuş gibi bölük pörçük, tereddütlü konuşuyordu.

"İstanbul'da, Ankara'daki operasyondan kaçıp gelen bir yığın insan var. Kimi görsem; gözlerinde aynı yılgınlık, aynı korku... Bu ruh haliyle direnmek, işkencede konuşmamak, mümkün mü bilmiyorum. O zaman diyorum ki, yenilgi, bu cümleyi kurduğumuzda, burada tam yüreğimizde başlamıştı. Taşrada böyle değil bak, sonra uzun uzun konuşuruz da, taşrada insanların ruh hali, çok daha farklı... Onlar herhalde, Ankara'ya, İstanbul'a güveniyor-

lar. Büyükler orada ya... Yakalanmazlar ele geçmezler diye... Moralleri yüksek..."

Ne var ki, artık bunları konuşmanın da, anımsamanın da anlamı kalmamıştı. İbrahim darbeden bir buçuk-iki yıl sonra Karadeniz'de yakalanmış, birlikte yattıkları eski Pol-Der'li bir komiserle hapishaneden kaçıp dağa gitmişti.

Birkaç kez Yavuz'a, Hüseyin'le haber yollayıp, kendisinden talimat almadan kıpırdamamasını söylemişti. Yavuz'un durumunu en iyi bilen oydu. "Şehirde sakın kimseyle ilişki kurma," diyordu. "Ne olursa olsun hiç kimseyle... Ortalık toz duman!..."

Necmi'nin yazdığı şeye inanmak içinden gelmiyordu. Belki de, alakasız birini İbrahim'e benzetmişti. Bu haldeyken, onun sözüne inanmanın âlemi yoktu. Zaten normal durumda olsa, şu notu, yanındaki çocukla göndermeyi akıl etmez miydi? Daha az dikkat çekici olurdu en azından. Tabii canım, o vaziyette, İbrahim'i kim bilir kimle karıştırmıştı.

Ama ya İbrahim yakalandıysa, ya konuşursa, onu ele verirse! Bu düşüncüyü hemen aklından sildi; İbrahim konuşmazdı, direnirdi. Evi polise kim vermişti o zaman? Gerçi bunca zamandır, hâlâ aynı evde kaldığını tahmin edememiş, bu yüzden söylemiş de olabilirlerdi. Ama o evden ayrılırsa, kendisiyle hiçbir zaman bağlantı kuramayacaklardı. Şimdi durum tam tamına buydu.

İbrahim'in son bir yıldır kendisinden haber alıp alamadığını bile bilmiyordu. Herkesin birbiriyle irtibatı kopmuştu. Yeniden ilişki kurmaya çalışmak tehlikeliydi. Polisin şehirdeki ilişkilere sızmış olması ihtimali vardı. Polisin bazı kişileri yakalayıp, yem olarak ortaya saldıgını duymuştu.

Bir aşağı bir yukarı gezinerek oyalandı. Eğer İbrahim yakalanıp konuştuysa, polisler evi bu yüzden basmış olabilirlerdi. Bu evi İbrahim ve Hüseyin dışında bilen yoktu. Hüseyin!!! Hüseyin de yakalanmış mıydı acaba? Hüseyin bildiği kadarıyla İbrahim'in işçi ilişkilerinin dışındaydı. Yakalandıysa bile Hasanların evini bilmesine imkân yoktu. Ya İbrahim, Hüseyin'i de götürdüyse Hasanlara!!!

Hava iyice serinlemişti: Güneş, denizin üstünde gri pırıltıları mum gibi tek tek üfleyip söndürerek, yavaşça batıyordu. Sahilden denize inen yosunla kaplı beton şeridin hemen yakınında, tüyleri ıslanıp yapışmış iki deniz kuşu terkedilmiş kayıklar gibi kendilerini dalgalara bırakmış gelişigüzel salınıyorlardı. Son ışıklar, kuşların külrengi tüylerinin üstünde belli belirsiz renkleri, gizli tonları açığa çıkararak uzun uzun yansıdı. Kuşlara, "çok geç oldu, hadi gece olmadan evinize gidin, yuvanıza dönün," gibi bir şeyler söylemek geçti içinden. Ama ne geç kalmış olmayı, ne kocaman denizin ortasında bir başına olmayı umursuyorlardı; varlıklarını teslim ettikleri şeye, çalkantılı denize bırakmışlardı tasalanmayı. Sonra, ona aldırmadıklarını göstermek istercesine, denizin ortasına doğru, aynı kayıtsızlıkla salınmayı sürdürdüler. Tüylerindeki pırıltılar da seçilmiyordu artık. İki külrengi karaltı, göz hizasında bir süre daha oyalanıp kayboldu.

İbrahim yakalandıysa, dağ işi de bitmiş demektir, her şey bitmiş demektir. Bir süre daha gezindi, sonra çay bahçesine doğru yürüdü. Kapıya vardığı sırada Gülay da görünmüştü. Yabancı biri gibi geldi kız, ona. Tıpkı deniz kuşları gibi gitgide kendinden uzaklaşıyordu. Ama Gülay'ın önünde uzun bir hayat vardı. Uzaklaşıp silikleşen Gülay değil, kendisiydi. O ortadan çekildikten sonra, amcasının (yoksa dayısının mıydı) oğluyla ya da başka biriyle evlenirdi.

O an, Gülay'ı değil, Gülay'ın ömrünü kıskandığını, içi sızlayarak ayırımsadı.

İşte kızcağız, her şeyden habersiz, ona doğru geliyordu; yazlık çiçekli bir elbise giymiş, üstüne de el örgüsü bir hırka almıştı. Saçları (taranınca bile şekle giriveren saçlardandı) omuzlarına gelişigüzel dökülmüştü. Çok güzel görünüyordu. Yavuz, yüzünün adeta otomatik olarak, hüsrana uğramış âşıkların küskün ifadesini aldığını fark etti. İfadesini düzeltmeye yeltenmeden, içinden taşan, zapt edemediği duygularla, az önce düşündüklerinin acısını kızıdan çıkarmaya hazırlandı.

Tunus'un iyice yukarılarında gösterişli bir apartmanın önündeyiz. Işık gözlü ısrar ediyor. Ama ben hâlâ tereddütteyim.

"Ne olur İbrahim!" Yalvarıyor adeta ışık gözlü. "Buraya kadar geldik dönmek olmaz artık!"

Kapıyı, ufak tefek, sevimli, tombulca bir kadın açıyor. Annesiymiş... Hizmetçileri falan açar diye düşünmüştüm halbuki.

"Buyurun," diyor kadın. Kabalık olmasın diye beni çaktırmadan süzerek. "Fikret," diye sesleniyor içeri. "Misafirimiz geldi!"

İnce uzun yakışıklı bir adam görünüyor... Elli yaşlarında, şık giyimli... Işık gözlü babasına çekmiş meğer.

Işık gözlü, "İşte İbrahim bu, baba," diyor.

"Hoş geldiniz İbrahim Bey, memnun oldum," diye buyur ediyor adam.

Salonda oturduğu koltuğun yanındaki sehpa da bizim sol yayınlarından biri. Geçerken göz atıyorum. Engels'in Devletin, Ailenin ve Özel Mülkiyetin Kökeni...

Adamın ölçülü ama samimi havası rahatlıyor beni. Ulus'ta, büyük bir demir atölyesinin sahibi Fikret Bey... Ama paragöz olmadığından pek kazanmıyormuş. Işık gözlünün anlattığına göre esas zenginlik, dedesinin Söke'deki topraklarından geliyormuş...

Yemeğe oturmadan sohbet ediyoruz. "Siz demek örgüt içinde yetkili birisiniz," diyor Fikret Bey...

Yan gözle ışık gözlüye bakıyorum. Kıpırmızı..."Yok," diyorum. "Bizim öyle örgüt falan yok."

Işık gözlü, "Baba," diyor. Mutfaktan bir telaşla çıkıp gelen annesi, "Fikret," diye uyarıyor kocasını...

"Bir şey söylemiyorum canım," diye kendini savunuyor Fikret Bey... "Benim atölyede, satın almadaki memurlarımdan biri, adaşınız sizin, Halil İbrahim ama o. Halil'i de var... Uşaklı... Çok ilginç şeyler anlatıyor İbrahim Bey. Onların köyünde, halk nöbet tutarmış faşistlere karşı. Doğru mu bu?"

Işık gözlü, "Baba!" diyor yeniden... Annesi, "Fikret!"

"Ben hiçbir şey konuşamayacak mıyım efendim," diyor adamcağız. "Bırakın rahat rahat sohbet edelim. Muhtarın falan hep ha-

beri varmış. Köylüler kendi istekleriyle nöbet tutarmış, köylerini korumak için... Halil İbrahim, 'Faşistler ürünü yakmasın diye nöbet tutuluyor,' dedi. Genci, yaşlısı, kadını, erkeği... Silahlı hem de... Bütün köyler örgütlüymüş böyle...

"Korkudan olmasın Halil İbrahim?" diye sordum. Bana 'Yok, devrimciler zorla bir şey yaptırmaz. Her şey demokratik, seçimle oluyor. Hepsi gönüllü. Her şeye birlikte karar veriliyor. Ürünler satılıp köylülerin oluşturduğu komiteye veriliyor. Her köyde kooperatif var. Benim annem, babam, ablam, eniştem... Zorla olsa bilmez miyim,' diye cevap verdi. Demek bu kadar ilerledi devrimciler... Doğru mu İbrahim Bey?"

Ben, "Vallahi doğrudur herhalde," diyorum. Işık gözlü, "Baba!" diyor. Annesi, "Fikret!!!"

"Peki peki, bir şey sormayacağım tabii, ben patronum," diye şaka yapıyor bu sefer Fikret Bey. "Ama sizin rakip siyasetin yetkilileri böyle yapmıyor. Hatta mahalle sorumlularıymış. Geldi. Benimle uzun uzun sohbet etti." Muzip muzip gülüyor. "Sizin Halil İbrahim, yani sizden herhalde, bayağı bozuldu. Dergilerine bile abone yaptılar beni..."

Tam o sırada elinde bir tabakla içeri giren ışık gözlünün annesi kıpkırmızı oluyor. "Ayol hiç böyle şey duymadım. Olur mu hiç öyle şey... Çocukların dergisine abone olalım biz!"

*

Gülay işyerine gittiğinde, Kemal Bey'i odasında çalışırken bulmuştu.

Çay hazırды. Kemal Bey demlemişti herhalde. Çetin ortalarda görünmüyordu. Masasına oturur oturmaz telefon çaldı. Ahizeyi kulağına götürdü, ses yoktu. Dün de böyle iki-üç kez telefon çalmış, sonunda arayanın Yavuz olduğu ortaya çıkmıştı. İşyerinde olup olmadığını kontrol ediyordu. Onu Ziya'yla gördüğünden beri deliye dönmüştü. Ziya'dan daha önce söz etmediğine pişmandı.

Şimdi Yavuz kendilerini görmüştü. Artık konuşmanın da pek anlamı kalmamıştı. Ziya'nın onunla evlenmek istediğini söylese, daha da öfkelenenecekti. Akşam parkta karşılaştıklarında hali perişandı, deliye dönmüştü. Yavuz'un onu kıskandığını hissetmek bir an hoşuna gitmişti. Ama öyle kırıcı sözler sarf etmişti ki... Suçlamaları öyle mesnetsizdi... Acaba bunca öfke yalnızca kıskançlıktan mıydı? Yavuz'un kendisini bir tek şey için, belki kendisinin de ayırımında olmadığı tek bir şey için, yalnızca yaşadığı için suçladığını belli belirsiz sezebiliyordu. Çayından bir yudum aldı, telefonun yeniden çalmasını beklemeye başladı. O sırada, depo olarak kullanılan yerden hafif bir gürültü duydu. Yavaşça, kendi adımlarından ürkererek, kapının önüne gitti. Dikkatle bakınca, kapının kilitli olmadığını fark etti. Birazcık itip, araladı. İç çamaşır kolilerinin (Nusret Bey'in ihraç ettiği ürünlerden biriydi) arkasından sesler geliyordu. Fare olabileceğini düşünüp Çetin'i beklemeye karar verdi. Ama duyduğu ses, insan sesini andırıyordu. Birkaç adım atınca, karanlık deponun arka tarafında yere uzanmış iki kişi gördü. Hemen geri çekildiyse de içerdekiler onu fark etmişlerdi. Gölgelerden biri hemen ayağa kalktı. Çetin'di. Gülay, geri geri çekilip odadan çıkarken, Arzu'nun da üstündeki tozları silkeleyerek ayağa kalktığını gördü. Allak bullak olmuştu. Hemen masasına döndü. Sonra onları utandırmamak için, tuvalete gidip, ortada görünmemeye karar verdi. Kendisi yokken odadan çıkarlardı. Dönerken, göz ucuyla, Arzu'nun çalıştığı işyerinin kapısından içeri girdiğini fark etti. Çetin büroda yoktu. Masasına henüz oturmuştu ki, Nusret Bey telefon edip geleceğini haber verdi. Yanında misafirleri de vardı. Gülay, alelacele Nusret Bey'in odasını havalandırdı. Arzu onu görmüş müydü? Çetin, kıza kapıyı açanın kendisi olduğunu söylemezdi belki. Masasına dönerken, onlarla bir daha nasıl yüz yüze geleceğini düşünüyordu. Herhalde Arzu'yla karşılaşınca, kıpkırmızı olur, her şeyi belli ederdi. Çayını içerken, Nusret Bey, misafirleriyle kapıdan girdi. Yarın saat kadar sonra, üç-dört kişilik bir grup daha gelmişti. Gelenleri ilk kez görüyordu. Sakallarından ve kıyafetlerinden dinci olabileceklerini düşünmüştü. Nitekim

Nusret Bey, her zamanki alaycılığıyla gelenleri, "Ooooo... Kudüs fatihleri hoş geldiniz," diye karşılamış, "yahu bir miting yaptınız muhterem, bardağı taşırdınız," diye itiştire kakıştıra odasına sokmuştu. Adamların Nusret Bey'in sözlerine güldükleri falan yoktu. Ama, şimdi, hırpalanmış belleğinde bu olaya ait gazete haberleri hayal meyal belirliyordu. Darbeden sonra konseyin en fazla kulandığı olaylardandı bu. Gerçi babası da hop oturup hop kalkmıştı. "Atatürk düşmanı bunlar, Kubilay'ın katilleri!.." diye.

Nusret Bey, misafirlerini odaya götürdükten sonra, telefon çaldı. Nimet'ti. Nasıl olduğunu soruyordu. Kalacağını düşünürlerken apar topar ayrılınca, hastalandı da onlara mı söylemedi diye merak etmişti. Gülay, iyi olduğunu söyledi. Sesinden bir şey belli etmemeye gayret ederek, Nimet'le iki-üç dakika sohbet etti. Nimet'in sağlığını sormak için telefon etmediği ortadaydı. Yine de ona bir şey fark ettirmemeyi başarmıştı. Telefonu kapatırken Kemal Bey, elinde dosyalarla yanına geldi. Aceleyle konuşuyordu. Nusret Bey, yanındaki adamlara göstermek için bu dosyaları istemişti. İmzalanması gereken evraklar da vardı. "Gülay'a ver getirsin," demişti.

Kemal Bey, dosyaları uzatırken rahatsız görünüyordu; utanıyordu sanki. Sırf bunu örtmek için: "Sakallılar da, tekstil işine girmek istiyorlarmış, Nusret Bey'in taa koalisyon döneminden ahbabları," dedi yaranırcasına...

Odaya girdiğinde hararetli bir konuşma sürüyordu. Konuşan, her zamanki gibi Nusret Bey'di. Gülay'a da beklemesini işaret etti.

"Danışıklı dövüş... Danışıklı dövüş!!! MHP'nin iktidara gelmek için ülkeyi iç savaşa sürüklemekten başka çaresi yoktu. Bak-tılar oyla başa gelemeyecekler. Bombalar patlatıp, katliam yaparken Sünnileri Alevilere karşı kışkırttılar. İç savaş çıksın, ordu müdahale etsin, ordudaki faşist subaylar da kendileriyle aynı safta savaşa girsin, solcuları, Alevileri katletsin. Dertleri bu. Siz o zaman görün akacak kanı!.."

Sözüne ara verip Gülay'a döndü, "Neymiş bunlar, getir kızım bakayım!"

Bir taraftan imza atarken, bir yandan da elindeki dosyalardan birkaç tanesini adamlardan en genç olanına uzatıp, konuşmaya devam etti. Konuşurken gözü önündeki kâğıtlardaydı...

"Adalet Partisi'nin haberi vardı her şeyden. Bile bile göz yumdular. Sonra öbürküler de onlara karşı direndi. Ne oldu sonu darbe. Bu sefer millet başladı ağlamaya; yok demokrasi, yok insan hakları, yok işkence... Sizin MSP'nin büyük günahı var bu işte. Adalet Partisi zaten işin içinde. Yahu bizim başkanı sokmuyorlardı miting için, kaç kez ölüm tehlikesi atlattı adam!.."

Bir an kâğıtlardan başını kaldırdı, elindeki kalemi adamlara doğru sallayarak devam etti; "Ödeyemezler!.. Ödeyemezler!!! Bunlarla gittiniz cephe kurdunuz! Şimdi bakma, diyoruz ki her iki taraf da bu vatanın çocukları; ama aslı bu değil. Ben kardeşime bile böyle diyorum da; bakma... Hamido'yu... Fendoğlu'nu öldürenlerin MHP'liler olduğunu bilmiyor muydu devlet! Bombalı paket Ankara'dan postalanmıştı. Arkasından kim çıktı? Nükleer Araştırma Merkezi... Orada kim çalışıyormuş meğer; Ülkü Ocakları eski genel başkanı, bilmem kim efendi!!! Pazarcık'a gönderilen bomba nerede üretilmişmiş meğer... Orada. Ama ertesi gün ne oldu? MHP'liler bir yandan, sizinkiler öbür yandan yakıp yıktılar solcuların işyerlerini, Malatya'yı yangın yerine döndürdüler. Bir sürü tanıdığım, akrabam yaralandı, öldü, malları mülkleri heba oldu gitti. Hâlâ toparlanamadılar. Niye?!! Alevi diye!!! Nasıl solcu olmasın bizim çocuklar. Haksızlığı görmüş tutabilir misin? Siz ne yaptınız? Gittiniz Türkeş efendiyle, olayları, bizzat ülkede iç savaş çıksın diye planlayan, bomba imal ettirip sağa sola yollatan adamlarla birlikte boy gösterdiniz cenazede!!! Yahu adam büyük yürüyüş diyor! Bu sizin Kudüs mitingine benzemez!!!"

"Muhterem," diye itiraz etti, adamlardan biri. "Yahu sen de taktın bizim Kudüs mitingine!" Bir yandan da Nusret Bey'in verdiği dosyaları birbirlerine geçirip inceliyorlardı.

Nusret Bey, bu sözleri duymamış gibi devam etti, bu kez adamlara bakarak konuşuyordu.

"Bombalı paketleri adam bilerek, seçerek yolluyor. Öyle yer-

lere yolluyor ki, zaten buralarda, Alevi Sünni ezelden ayrılmış, ülke iç savaşa sürüklenecek... Sonra da yıktılar bütün suçu solcuların üstüne... Hapishane, işkence, darağacı... Yahu bizim köyü toptan geçirdiler sopadan. Alevi köyü ya. Affı yok...Vay vay vay vay... Ye babam ye! Ye babam ye!!!"

Burukça güldü, sonra Gülay'a bakmadan, "Al kızım bunları," dedi. "Kemal Bey yok mu, niye kendi getirmiyor? Ben ondan istedim bunları." Sonra dikkatle Gülay'a baktı. Sanki bir şey hatırlamış gibi yüzü aydınlandı. "Bir dakika kızım," dedi yumuşak bir sesle Gülay'a. Kolundan tutup kendine doğru hafifçe çekti. Gülay Nusret Bey'in ne yapmak istediğini anlamıştı. Donup kaldı. Adamlar şimdi ellerindeki dosyalara bakmayı bırakmış, ona dönmüşlerdi. Nusret Bey Gülay'ın renginin attığını görünce bayılmasından korkmuş olmalı ki lafı yarıda kesti. "Neyse. Tamam. Hadi sen çık kızım," diyerek sırtına dostça dokundu. Nusret Bey'in niyeti açıktı. Gülay'a hapishanede olanları anlattırmak istemişti. Şimdi bunu kendisi yapacaktı. Anlatacağı şeylerin onu incitebileceğini düşünmüyordu bile. Gülay, el altındaki kanıt olup çıkıvermişti. Elin-den gelse, tutup sergileyecekti. Sergilemişti de... Bunun hapishanede uğradığı saldırılardan farkı var mıydı? Ya da Remzi' nin yaptığından...

Kapıyı kapatırken, Nusret Bey'in olağandışı biçimde sesini alçalttığını fark etti. Şimdi hepsi olanı biteni öğrenecekti. Bürodan çıkarken, dönüp "o kıza" bakacaklardı. Adamlar giderken başını önündeki kâğıtlardan kaldırmadı. Nusret Bey de onlarla çıktı. Gülay'a, günlerden sonra ilk kez varlığını fark etmiş gibi, "Annenlere selam söyle," dedi. "Ben dönüyorum. Bir hafta olmam." Gülay'ın varlığını hatırlamasına, orada olduğunu fark etmesine bile, o iğrenç olaylar sebep olmuştu. Zavallı kızcağız!!! Ne zamandır unuttuğu bu sözcükler, sakladıkları yerden çıkıp, kafasının içinde uzun uzun uğuldadı; "Zavallı kızcağız..."

Uzun süre kıpırdamadan oturdu. Vücudu, ölümcül bir hasta gibi direnmekten vazgeçmiş, kendini bırakmıştı. Akşam toparlanıp, bürodan çıkmaya hazırlanırken telefon çaldı. Bu kez arayan Yase-

min'di, telefonu ablasından almıştı. "Ne oldu yaaa," dedi Yasemin, "paldır küldür çıktın, hastalandın mı?"

Eve doğru giderken, zihnini tek bir düşünce dolduruyordu. Ziya'yla evlenmek... Buralardan uzaklaşmak, bütün bunlardan kurtulmak...

Işık gözlü,

Uzun yıllar ilişkimizi gizledikten sonra, şimdi sana mektup yazmak bana çok tuhaf geliyor. Sanırım sana gerçek isminle hitap etmem uzun süre mümkün olmayacak. Eğer yaşarsak ve birlikte olursak, birbirimiz için uzun süreler Leyla ve İbrahim olarak kalacağız... Olsun... Hayatımızın en güzel dönemlerinde seçtiğimiz bu isimler, gerçek isimlerimizden daha değersiz değil... Genç ölümlerle, kaçak göçek geçip giden yıllara, hayatımızın en güzel günleri demem, sana garip mi geldi? Arkadaşlığın, paylaşmanın, inancın tadını aldığımız, insanların değişebileceğini, hayatın daha insanca bir hale gelebileceğini gözlerimizle gördüğümüz, büyük dönüşümlerinin rüzgârını yüzümüzde hissettiğimiz zamanlar; başka nasıl betimlenebilir? Dünyayı avuçlarımızın içinde tutmuş-tuk ışık gözlü...

Şimdi önümüzde uzanan çölden geçmeye çalışırken, bu zamanları sık sık özlemle anacağız... Çöl diyorum... Bayağı çöl... Leyla... Bir çöl ki, yalnız hayatlar değil; hayaller bile kuruyor orada... Bu çölde, çok ama çok uzun bir zaman kalacağız... Bu yüzden sabırlı olmalıyız ve bu kez kumanyamız kavi olmalı...

*

Nimet'in evinde yaşadıkları Gülay'da ne olursa olsun bir erkeğe sığınma ihtiyacı doğurmuştu. Onu koruyacak, kollayacak biri. Yalnızlıkla baş edemiyordu artık. Hele Remzi'nin yaptıklarından sonra. Yavuz, bir kere olsun birlikte yurtdışına gitmekten söz et-

memişti. Ne var ki, kendisi Yavuz'dan kolay vazgeçemiyordu. Yavuz'un ona âşık olmadığını bilmesine rağmen, onu terk etmeye, bırakıp gitmeye hazırlandığını çoktan anlamış olmasına rağmen...

Ziya yeniden Türkiye'ye dönmüştü. Bu kez gelişinin nedeni, Gülay'ın evlilik konusundaki kararını öğrenmektir. Zaten dayısının kızına aile içinde yaptığı, neredeyse resmi bir teklifi bu. Eğer evlenirse, Almanya'ya yerleşebilirlerdi. Erkek kılıklı ablası Nurgül, Gülay'ı yakaladıkça kardeşini övüyordu. Nurgül okumuş kadındı, zengindi. Almanya'da iyi iş yapan bir marketi vardı; başında kocası duruyordu. Tıpkı Nusret Bey gibi çevresindekileri rahatsız edecek kadar kendine güvenliydi Nurgül; kız kardeşlerinin kıyafetlerine, Nuran'ın işine karışıp duruyordu, akıl vermeye bayılıyordu. Ziya'ysa görünüşte onun tam tersiydi. Sesi sedası çıkmayan, ölü gibi apak tenli, çekik gözlü bir adamdı. Nurgül, Gülay'a "Akıllı ol kızım," diyordu. "Ziya biliyorsun, çocukluğundan beri âşık sana. Vur ensesine, al lokmasını; hayatın kurtulur."

Gülay'sa Ziya'nın yumuşak görünümünün altında dediğim dedik, ezikliğini evleneceği kadından ya da hâkimiyeti altına alabileceği herhangi birinden çıkarmaya hazırlanan bir başka kişinin varlığını çoktan sezmişti. Ancak, kendini o kadar güçsüz, Yavuz'la ilişkisinden ve önce yaşadıklarından dolayı öylesine örselenmiş hissediyordu ki, onu koruyup kollayacak bir erkeğin sağlayacağı güvenli hayatı, bu derme çatma kurtuluş ümidini, elinin tersiyle itemiyordu.

O gece, annesiyle birlikte Kurtuluş'ta eski bir tanıdıklarının nişanına giderlerken Ziya'ya vereceği cevabı düşünüyordu. Ziya'yı hiçbir zaman sevmemişti. Bazen bütün bunlar yaşanmasa, Ziya'nın da ona evlenme teklif etmeye cesaret edemeyeceğini düşünüyordu. Eskiden yanına bile yaklaştırmazdı oğlanı. Şimdi birden her şey değişmişti. Nurgül'ün davranışlarından da seziliyordu bu. Suç işlemiş de affetmişler, bu evliliği ona bahşediyorlarmış gibi. Şu meşhur pişmanlık yasasından yararlanıyordu sanki. İkiisi arasında bir koşutluk sezmiyor değildi hani. Ama düşünceleri eninde sonunda aynı kavşakta birbirine bağlanıyordu; sevmediği bir

adınıyla sevişebilir, birlikte yaşayabilir miydi?

Vermekte zorlandığı kararların, beynine üşüyen düşüncelerin yarattığı karabasana ayak uydurmak istercesine karanlıktı sokaklar da.

Yalnız oldukları için hızlı yürüyorlardı. Ayağındaki topuklu ayakkabılar nedeniyle taş yollarda çarpılarak giden Vildan Hanım, ikide bir koluna asılıp, dengesini iyice bozuyordu; âdeti olmadığı halde topuklu pabuçlar giymişti; dostlarının evine değil, yabancı, düşman bir toprağa gidiyorlarmış gibi tedirgindi.

Nuran nöbetçiydi. Aysun'u ders çalışsın, hem de Çocuğa baksın diye özellikle evde bırakmışlardı. "Bu kız fazla havalandı," diyordu annesi... O açık fikirli, atak, fıkır fıkır kadın, dört-beş sene içinde asık suratlı, karamsar, tutucu birine dönüşüvermişti.

Nişanına gittikleri Kıymet, babasının öğretmen arkadaşlarından Rüştü Bey'in kızıydı. Adamcağız, birkaç yıl önce ölmüştü.

Yan yana dizilmiş birkaç küçük apartmandan birine girip, rutubet kokusundan içleri bulanarak, bakımsız, pis merdivenlerden aşağı indiler. Kapıyı, üstünde leylak rengi, göğsü pullu tuvaletiyile, nişanlı kız açtı. Rüştü Beylerin daha önce oturdukları ev uzak bir semtteydi ama genişti, bahçesi de çok güzeldi. Şimdi bu daracık, kasvetli daireye tıkılmışlardı. Neden? "Şişli'de oturmak için, neden olacak," demişti yolda annesi. Tika basa dolu eve girdiklerinde, misafirlerin kendisini süzmelerinden rahatsız oldu. Kıymet de bir hasım gibi bakıyordu ona. Kıymet'in annesi Remziye Hanım, Gülay'ı öperken, "Ayyy," dedi, "bu ne güzellik!!! Kızları kimsenin gözü görmez sen buradayken vallahi!" Vildan Hanım kıpkırmızı oldu... "Benim kızım da bekâr değil mi, ne farkı var diğerlerinden," diye geveledi... Kendisine ikram edilen çikolatayı ağzına atıp, eşarbını hırsla düğümlerken, yüzü öfkeden kızarmıştı. Teypte çalan müzik eşliğinde, kızlar göbek atıyorlardı. Gülay'dan beş-altı yaş küçüktü Kıymet... Nişan hediyesi bileziklerini oynarken sallayıp duruyordu. Remziye Hanım, "Yakında işten ayrılacak, Ahmet istemiyor çalışmasını," demişti.

Ahmet damatlarıydı. Gülay bu çocuğu, on iki eylülünden önceki

mahalle toplantılarından hayal meyal hatırlıyordu. Eylemlere pek katılmazdı, ama toplantılara gelir, giderdi. Evin iki oğlu da, kısa süre hapse girip çıkmışlardı. O zamanlar Remziye Hanım da farklıydı; maldı, mülktü, altın bilezikti, kızı evlenip de evde otursun; böyle dertleri yoktu. Kızı ortaokulu bitirirken, Kadir Bey'e ders çalıştırmaya getirdiğini, "Üstünü de okusun istiyorum kısmetse, evde oturup koca beklemesin," dediğini hatırlıyordu. Şimdi en küçük kızı Ayşe'yi Kuran kursuna göndermekten söz ediyordu. "Mahallede bile kaç tane açıldı. Göndereceğim dinini öğrensin," diyordu kendisine ters ters bakan Vildan Hanım'a.

Kıymetlerin Sünni olduğunu anımsadı. Bugüne kadar aklına bile gelmemişti. Yıllar önce "77 1 Mayıs"na hep birlikte katılmışlardı. Kıymet, küçüktü o zaman, canlarını zor kurtarmışlardı. Vildan Hanım'la Remziye Hanım, sanatçıların protesto yürüyüşünü izlemek için, Aysun'la Kıymet'i de alıp, Taksim'e de gitmişlerdi. Gerçi babasının biraz da haklı olarak alay konusu yaptığı gibi, her ikisinin de derdi, artistleri görmektir. Gerçekten de Vildan Hanım, günlerce orada gördüğü sanatçıları sayıp dökmüştü: Fikret Hakan, Fatma Girik, Cüneyt Arkın, Eşref Kolçak, Tanju Gürsu... Babası takılıp durmuştu: "Sen şimdi diyorsundur ki artistler de bizim çocuklarla ya, sırtımız yere gelmez!" Ama ne kadar saklamaya çalışsa, Kadir Bey'in de hoşuna gitmişti. O sıralar (önce mi sonra mı pek hatırlamıyordu) Nükhet Duru da komünizm propagandası yapıyor diye sorguya çekilince, Vildan Hanım kocasını az sıkıştırmamıştı Rüştü Bey'le birlikte onları "Nükhet'in çıktığı" gazinoya götürmeleri için. Kıymet'le ablasının odalarında, Yılmaz Güney'in kocaman resmi asılıydı. *Love Story* filminin plastikten posteriyle yan yana.

Peki ama değişen neydi, bu kadar çabucak değişen şey neydi? Bütün bunların sorumlusu kimdi?

Gülay, hiçbir zaman olanı biteni inceden inceye düşünen biri olmamıştı. Devrimci görüşlerin doğru ve haklı olduklarını bilmek yetmişti ona. Söylenene inanmış, denileni yapmış siyasetin verdiği kararlara harfiyen uymuştu...

Kendinden daha bilgili, her şeyin açıklamasını bilen insanların varlığından, hep memnun olmuştu. Ama şimdi, ne önderler, ne sorumlular, ne yetkililer vardı. Şimdi ona neler olup bittiğini anlatacak hiç kimse yoktu.

Belki de ilk kez, burada, yanı başında olsalar bile, böyle bir karmaşanın altından kalkabileceklerinden kuşku duyuyordu.

Her sorunun cevabını bilen Sevim'e göre, suçlu, kendileri için savaşılan gençlere sahip çıkmayan, başlarına gelenlere sessiz kalan halktı. Ordudan, faşistlerden bile suçluydular...

Bütün bu anlaşılmaz, acı verici düşüncelerin yarattığı sersemlikle, kızların halay çektiklerini fark etti. Bir ağızdan şarkı söylüyorlardı... Göstermelik de olsa, ellerini çırparak eğlenceye katılmaya çalıştı. Tam o sırada, kızlar seslerini yükselterek durdular. Gülay, eve girdiğinden beri benliğini sarıp sarmalayan sisin dışına çıkmış değildi henüz; yine de bu davranışta bir gariplik sezdi. Sonra, hepsinin dönmüş ona baktıklarını ayımsadı. Küçük salonu, dolduran kalabalık, konuşmalar, bütün o cümbüş içinde, şarkının sözlerini yarım yamalak duyabildi:

"Ben kız aldım, dul çıktı..."

Ona bakıyorlardı; ağızlarından yanlışlıkla kaçırmışlar gibi, yüzlerinde o sahte özür ifadesiyle... Bu sözcüklerden, yalnızca onun, bir tek Gülay'ın alınabileceğini ima ederek. Bunca zalimliği birkaç kelimeye sığdırmayı, gençliklerine, toyluklarına rağmen öylesine kolayca akıl ederek... Zehrini akıtan yılan gibi ani ve ölümcül olabilmeyi...

"Tabii," dedi Vildan Hanım eve dönerlerken, "hepsinden güzelsin ya; kıskandılar seni!!!"

"Çatışma içinde yaralı arkadaş birliğin tümünün imhasının açık olduğu koşullarda bile alınmalıdır" anlayışı tartışılıyor. Yaralı arkadaşın mutlaka alınmasını savunanlar, koşullar değiştiğinde, gerilla birliğinin imhasının görüldüğü koşullarda, yaralının bırakılabilmesi anlayışının, süreç içinde her koşulda arkadaş-

ları bırakmaya varabileceğini söylüyorlar. Bir başka endişe ise, yaralı bir arkadaşın varlığıyla düşülebilecek duygusallıkta, örgütün tümünün yok ettirilmesi ve böylelikle, emekçi halkın kurtuluş mücadelesine zarar verileceği, yaratmak istediğimiz yüce değerlerin sekteye uğrayacağı...

*

Gülay, ertesi günü Nimet aradığında ne cevap vereceğini bilemedi. "Cumartesi günü, bize gelsene," diyordu. "Kimse yok yalnızım. İsmail ile Remzi de yoklar. Maça gidecekler. Yasemin de yok. Rahat rahat otururuz." Kimse yok derken, ima etmeye çalıştığı şey neydi? Belki de, geçen gün olanlardan dolayı Gülay'ı suçlayacaktı.

"Cumartesi günü işim var," dedi. Sesi kendiliğinden sert ve soğuk çıkmıştı. Aklından, bilincinden bağımsızdı. Sanki, yalnız be-
deniydi konuşan; örselenen, acı çeken şeyin sesiydi... Gülay'a neredeyse yabancı bir ses...

"Bize gelmek istemiyor musun yoksa," diye sitem etti, Nimet. Üsteledikçe üsteliyordu: "Bak gelmezsen darılırım!.." Birkaç hafta önce tesadüfen karşılaştıklarında, kulağına öylesine tatlı gelen Nimet'in o sıcak, dost konuşmasına, binlerce şey üşüşmüştü sanki. Yüzünü görmeden ayırtırmazdı onları Gülay.

Bu tekinsiz daveti kabul etmeye, o an karar verdi. Anladı ki, Nimet de yüzleşmek istiyor. Gülay'ın anlatacağı şeyi duymak istemese de, neler olduğunu sormaya cesaret edemese de, hatta söylediklerinin doğru olduğunu bile bile kendisini suçlayacak olsa da, yüzleşmek istiyor. Hem kendisine yaşadıklarını anımsatacak o eve gitmeye korkuyor, hem de, Nimet'in –hatta Yasemin'in– ne düşündüğünü bilmek istiyordu. Olanları Yavuz'a da anlatmamıştı. Zaten epeydir görmüyordu Yavuz'u.

İbrahim dost...

Koğuşa gelir gelmez, tecrit kararlarını kaldırdığını duydum. Senin böyle bir yetkin var mı hocam? Tecrit kararlarını niye kaldırdın? Nasıl olur da bizim koyduğumuz kararlara karşı gelirsin? Bizim yüzümüz ak... İfademi yollayayım oku istersen. Nasıl direndiğimi herkes biliyor. Bilinen şeyleri kabul ettim yalnızca...

Bu adamlar, hareketi çökerttiler yahu. Bizi halka rezil rüsva ettiler. Hüseyin'in tecrit edilmesi için haber yollamıştım. Havalandırmada o mikrobu yanında görünce tepemin taşı atıyor. Bizim dövüp attığımız Salih'i de koğuşuna kabul etmişsin. Bu hainleri içimizde tutarak harekete zarar verdiğinin farkında değil misin? Ben kendi koğuşumda çözülenleri daha ilk günden tecrit ettim. Kimse yüzlerine bakmıyor. Kimse tek kelime konuşmuyor... Senin de yol yakinken, özeleştiri verip, tecrit kararlarının geçerli olduğunu bildirmeni bekliyorum.

*

Cumartesi gününü zor etti. Nimetlere gidene kadar, birçok kez geri dönmeyi düşünmüştü. Kapıyı çaldığında tereddütler içindeydi. Nimet onu hiçbir şey olmamış gibi karşılamış, sarılıp öpmüştü. Ama eskisi gibi sıkı sarılmıyordu değil mi? Tedirginliği, hastalık gibi bulaşıyordu Gülay'a...

Havadan sudan konuşurlarken, yaban hayvanlar gibi birbirlerini ölçüyor, kolluyorlardı. Bir şeyler söylüyormuş gibi görünen, ama söylediğinden çok fazlasını gizleyen sözcükler dökülüyordu Nimet'in ağzından. Gizli anlamlarının yüküyle ağırlaşmış, öyle ağırlaşmış ki, belli ediyor onları, taşıyamıyor. Ve belki de görevleri, amaçları, yalnızca, anlattıklarından çok başka anlamları yük edindiklerini belli etmek olan sözcükler bunlar...

Bir süre sonra Gülay, oynadıkları bu oyundan usandı. Yıllardan beri tanıdığı, sevdiği bir kadındı Nimet. Şimdi karşılıklı oturmuş, ağız arayıp, göz kaçırıp duruyorlardı. Konuşmakta olduğu-

nun, bir şeyler söylediğinin bilincine tuhaftır ki daha sonra vardı. Günlerdir bu konuyu kafasında öyle çok evirip çevirmişti ki, aklındakiler farkında bile olmadan bir metne dönüşüvermişlerdi. Neler söylediğini pek bilmiyordu. Sözcükler ağzından çıkar çıkmaz, bir an bile canlı kalmadan yutulup kayboluyordu. Neler söylediğini unutuvermesinden memnundu. Yalnızca, olayı yumuşatmaya, hafifletmeye çalışmadan dümdüz anlattığını biliyordu. Çünkü o ses, Gülay'ın da ilk kez duyduğu ses, izin vermezdi buna; dosdoğru anlatırdı, örselenmişliğin kiniyle konuşurdu... Yalnızca kendisine ait olmayan, gülüşleri sönmüş, benlikleri paramparça olmuş başka bedenlerden her nasıl olmuşsa, bin yıllar boyunca yüklendiği kinle...

Sonunda kelimeler, beslendikleri kaynak aniden kurumuşçasına tükeniyor. O zaman donup kalmış olan Nimet'e bakıyor Gülay... Yüzünde yalnızca kızgınlık değil; korku da var. Sonra korku kayboluyor. Söylenenleri yeni algılamış gibi, tane tane, Remzi'nin o güne kadar kimseye sarkıntılık etmediğini söylüyor Nimet: "Eğer böyle bir şey başına geldiyse kendini sorgula bakalım. Niye bize yapmadı da sana yaptı." Sonra kendini alamayıp, edepsizce bağırmaya başlıyor; "Yasemin duyarsa mahvolur. Keşke seni sokmasaydım bu eve. Adam doktor. Sana iyilik etmek istedi. Seni muayene edecek tabii. Muayene etmeden mi teşhis koyacak!!!"

Nimet'in öfkeden simsiyah olmuş yüzüne bakarken, içinde bulunduğu ana yabancılaşıyor Gülay. Hemen yanı başında oturan kadının sesi, şimdi gittikçe daha uzaktan geliyor. Sanki birden sağır olmuş gibi...

Sesler uğultu içinde eğilip bükülüyor, kelimelere dönüşmeden kayboluyor. Belki de bu yüzden incinmedi söylediklerinden...

Ertesi sabah Remzi aradığında, hiç şaşırmadı Gülay; sesi öfkeden kısılmıştı adamın: "Sen neler söylemişsin! Ben böyle bir şey yapmadım! Benim geçmişim ortada! Niye iftira atıyorsun! Senden başka kadın mı kalmadı! Böyle bir dönemde, devrimcileri herkes karalarken birinin kulağına gitse! Nimet'le konuştuk. İsmail'le Yasemin'in hiçbir şeyden haberi yok. Bak! Sakın kimseye bir

şey söylemeye kalkma; kötü olur! Şu başımıza gelene bak yahu; elin köylüsüne yardım etmeye kalkarsan böyle olur!.."

Gülay, Remzi'ye cevap vermedi. Nimetlerde karşılaştıkları günü anımsadı; "Bacım," demişti. "Bana da mı güvenmiyorsun bacım?"

Sonra, memelerini avuçlamış vaziyette üstüne eğilirken... Dinleme cihazı boynundan sarkmıştı. Gergin, esmer yüzü kıpkırmızıydı. Soğuk maden, tenini lav gibi yakmıştı Gülay'ın... Memelelerini tutan elleri terliydi, titriyordu:

"Bana da mı güvenmiyorsun bacım!"

Nimet de yalan söylüyordu. Kapının önünde toplandıklarına bakılırsa, Remzi'nin yaptıklarından şüphelenmiş olmalıydılar. Nimet'in öfkesi çaresizliktendi. Kardeşinin kocasıydı Remzi. Bunlar ortaya çıkarsa, Yasemin boşanmak zorunda kalacaktı. Nimet, Remzi'ye duyduğu kızgınlığın acısını ondan çıkarmıştı. Remzi'ye değil, Remzi'nin yaptıklarını ört bas etmediği için Gülay'a kızıyordu. Yasemin'i korumaya çalışıyordu.

İşyerinden çıkıp, Tophane'ye doğru yürüdü, burada küçük bir kahve vardı. Ama, erkeklerle dolu olduğundan, girip çay istemeye cesaret edemedi. Alçak bir duvarın üstüne oturup, sahilde denizin yıllardır hırpalayıp durduğu döküntülere baktı. Üstü başı perişan bir adam, yanındaki küçük çocukla birlikte deniz kıyısından bir şeyler topluyordu. Adam, sanki çok değerli şeylermiş gibi, topladıklarını ağır ağır elindeki naylon torbaya yerleştiriyordu, Hani insan, güçlkle bir karara varmaya çalıştığında, düşüncelerini tek tek sıraya koyar, zihninden geçenleri, usul usul düzenler ya öyle...

Nimet'e gittiği için pişmandı şimdi. Hiç ses çıkarmasa, olanları unutsa, daha iyi olurdu. Bir daha evlerine de uğramazdı, olur biterdi. Sonra, görünür hiçbir nedeni yokken Zehra'yı anımsadı. Zehra kendisini Gülay kadar bile koruyamazdı. Olanları gizlemesi Remzi'nin aynı şeyleri, başka kadınlara, başka Gülay'lara, başka Zehra'lara yapmasına yarayacaktı. Gülay'ın sessizliği yalnızca onun işine gelirdi. Zihni bu yakıcı gerçeikle doluveriyor şimdi. As-

linda bu olayı saklamasının nedeni, yalnızca suçlanmaktan korkması değil mi? Remzi'nin pervasızlığının nedeni, Gülay'ın, başka kadınların, küçük kızların korkusu değil mi?

Birbirini kovalayan bütün bu karmaşık düşünceler içinde onu en çok sarsan, derinlerde kıpırdanan kaypak, belirsiz bir duyguyla Yavuz'u da suçladığını anlaması oldu. Kendisine sahip çıkmadığı, yalnız bıraktığı için suçluyordu Yavuz'u.

Adamla küçük çocuk, gözlerini yerden ayırmadan kıyı boyunca uzaklaşıyorlardı. Çocuk, içi sedefli, boş bir midye kabuğunu inceleyip, denize fırlattı.

Erkeklerden kurtulmanın tek yolu, yine erkeklere mi sığınmaktı? Aslında o an bile, yarısı yıkılmış setin arkasında çırpınan öfkeli suya bakıp, güneşin öfkeli bir kraliçe edasıyla, pırıltılı eteğini, ıslak demirlerin üstünden çekivermesini seyrederken bile, Ziya'yla hiçbir zaman evlenmeyeceğini biliyordu. Ama bir çareydi işte, ona çaresiz olmadığını hatırlatan küçücük bir çare. Eğri büğrü, çirkin bir çare. "Üsküdar'a gidelim," diye öten kuşun, çocukluğundan beri kulağına fısıldadığı sözcükleri duyamadığında, bir köşesine ilişip soluk alabileceği kırık dökük bir iskemle...

Leyla, hatırlıyor musun? Benim, sık sık, büyük ressamların eserlerine bakmama, bu kitaplarla saatler geçirmeme, Vinci'nin eskizleriyle bu kadar oylanmama hayret ederdin. "İçinde kalmış sanat tarihi eğitimin," diye dalga geçerdin hatta. Sanat tarihi eğitimi lüks olurdu benim için; ama içimde ukde kalmadı dersem yalan olur. Belki çıkınca... Zamanın ne getireceği belli mi olur? Ama şimdi bunları bırakalım.

Şimdi sen de benim gibi yap. İnsanın, bizim soyumuzun, bu büyük mucizenin yaratımlarına bak... Biliyor musun Leyla, insan denilen yaratık yücelmek ister. Her türlü sanatla, şiirle, müzikle, heykelle, edebiyatla, bilme ve öğrenme tutkusuyla, özgürlük eşitlik ve onura duyduğu âşkla, hep bu yücelişin peşindedir. Varoluşumuzun sonsuz ve sürekli zenginleşmesi... İnsanlığın ezeli arayışı-

şı bu... "İnsan nedir," diye sorarsan, "çağlardır insanı ve insanlığı yaratmaya çalışan hayvandır," derim, ışık gözlü... "İnsan sıfatını, yalnızca bu arayıştan dolayı hak eden bir yaratıktır," derim. Şimdi insanın bu arayışına olan inancımızı tazelemeye ihtiyacımız var. Çöl, yakıcılığını iyiden iyiye göstermeye başladı çünkü. Ağzımız kuruyor, dudaklarımız şişip patlıyor, her yanımız yara...

Birçok arkadaşımız, çölde gerekecek malzemeyi, çoktan kaybolan bir altın çağda arayacak. Ne yazık ki bulamayacaklar. Onları yitik altın arayıcıları gibi orada bırakıp, yolumuza devam edeceğiz. Susuzluklarını neyle gidereceklerini, Allah bilir! Çünkü bu kumanyayla çölden geçmek mümkün değil... Oysa ışık gözlü, darbe öncesinde dilimize pelesenk ettiğimiz eşitlik, özgürlük hayalinde, insanların bütün umutlu işleri gibi sosyalizmin de beslendiği bu tükenmez kaynakta; insana doğru giden uzun yolda gereken bütün kumanya saklı...

IV. Bölüm

Upuzun ışıklı caddeyi kadim semtin yüreği sananlar yanılır. Asmalı Mescit'ten, Kallavi'den, adeta eski Hint tanrılarının bedeninden türemiş bu yılankavi kolların herhangi birinden sapanların önünde, yılanmış ağaçların dalları gibi karmakarışık dolanmış dar ve serin sokaklar uzanır. İşte tam burada, irili ufaklı dükkânların, merdiven altlarına gizlenmiş saz evlerinin, köhne pavyonların arasında atar, semtin kalbi.

Yavuz iyi bilirdi bu sokakları. İbrahim'le birkaç kez, küçük camekânında içli köftelerin sergilendiği kebabçıyla, soba borusu ve teneke eşyalar satan dükkânın arasına gizlenmiş kahveye gelmişlerdi. Aslında kumarhaneydi burası; esmer, bıçkın adamların yeşil çuha örtülerden yalnızca bir anlığına kaldırdıkları bakışlarını bıçak gibi boynunuza fırlattığı yerlerdendi. İbrahim'le Beyoğlu'na her gelişlerinde yeni bir "zula" keşfederlerdi; yaklaşanları uzaktan görebileceğin, kaçmak için arka kapısı olan lokantalar; ön kapısı başka, arka kapısı başka caddelere açılan apartmanlar... Bayırlırdı bu sokaklara.

O gün, caddeyi boydan boya geçip dolaşa dolaşa Meşrutiyet'e çıkmayı düşünmüştü. Ancak cadde tehlikeli olacağından, Şişhane'de otobüsten inmiş, aşağıdan yürüyerek Pera Palas'ın önüne gelmişti. Bu bakımsız, karanlık sokaklara sırtını dayayan bina, yoksullardan oluşan tebaasına ölçülü şefkatiyle hükmeden bir düşkünler kraliçesi gibiydi.

Otelin ön cephesine bakınarak biraz oyalandı. Kapıdaki bekçi, bir şey soracakmış gibi ona doğru gelmiş, sonra vazgeçmişti. Bu

tür randevularda kullandığı şık takım elbisenin ceketini düzelterek içeri girdi. Yaşlı görevlinin işlere yetişmekte zorlandığı resepsiyona kollarını dayayıp, içerdeki havayı teneffüs ederek bekledi. Birkaç dakika sonra, onunla ilgilenecek zamanı ancak bulan yaşlı adama oda numarasını söyledi. Adam, Yavuz'a belli belirsiz bir ilgiyle bakarak, telefonunu çevirdi. Resepsiyon görevlisinin gülümseyerek uzattığı ahizeyi alıp, "Aşağıdayım," dedi...

"Yok. Yukarı gelmeyeyim siz aşağı gelin..."

Sesi sanki kendi başına hareket ediyormuş gibi, istemediği halde çok yavaş çıkmıştı.

Lobide, gençten bir adam, lal rengi koltuk takımlarının arasına konmuş piyanoda müzik parçaları çalıyordu. Kulağı hepsine aşına olsa da, hatırlamak istediğinde birkaç tanesi dışında bu parçaların ismi bir türlü aklına gelmezdi.

Terasa açılan kapı tam arkasındaydı. Lobi kalabalıktı. Akşamüstü yalnızca bir kadeh içki içmek için uğrayanlar vardı. İyi giyimli insanlar... Odalardan inen merdiveni çaprazına alıp, geniş koltuklardan birine oturdu. Böylelikle hem kapıyı, hem merdivenleri görebiliyordu. Kendini yavaş yavaş bu yıllanmış mekânı dolduran seslerin akışına bıraktı. Tam arkasında oturan grubun konuşmalarını rahatça duyabiliyordu. Konuşanı göremiyordu; ama otururken dört-beş kişi olduklarına dikkat etmişti. Siyah saçlı bir kadın ve yabancı olduğu belli, sarışın bir adam... Konuşanın, en sağdaki olduğunu tahmin etti. Gözlüklü, sakallı, kendinden olsa olsa birkaç yaş büyük biriydi.

"70'lerin sonuna gelirken, Türkiye ekonomisi, tam bir darboğazdaydı," diyordu.

Adam konuşmaya devam edecekken, diğeri lafa karışmıştı: "Devlet desteğine, korumacılık politikalarına dayalı, ithal ikameci ve iç pazara dönük sermaye birikimi..." Yaşlı birinin sesiydi. Bu terimlerle konuştuğuna göre iktisatçı falan olmalıydı. Konuşmalar ilgisini çekmişti. Müzik sesi biraz yükseldiğinden daha iyi duyabilmek için koltuğa yaslanıp kulak kabarttı.

Yaşlı adam susar susmaz, ilk konuşan "Tıkanmıştı," dedi. Bu

tuhaf cümle yeterliymiş gibi uzunca bir süre bekleyip, devam etti. "Uluslararası sermayenin ve yerli tekelci sermayenin ihtiyaçlarına cevap vermiyordu. Aslında, yeni model tartışmaları, yetmişlerin ikinci yarısından itibaren hızlanmıştı."

O sırada, araya siyah saçlı kadının sesi girdi. "Bir dakika, o kadar acele etmeyin lütfen," diye uyardı konuşanları... Sesi güzeldi. Konuşulanları Almanca'ya çeviriyordu. Sarışın adamın yabancı bir gazeteci olduğunu tahmin etti Yavuz.

"78," dedi kesin bir ifadeyle, demin de adamın sözünü kesen yaşlı iktisatçı... Sesi sigaradan öyle kalınlaşmıştı ki, söyledikleri zar zor anlaşılıyordu.

İlk konuşan sakallı, kadının tercüme etmesini sabırla bekleyip, yeniden söz aldı: "Hem yerli, hem de uluslararası sermaye için yeni sermaye birikim modeline geçiş en acil ihtiyaçtı."

"Ve tam buradâ Özal ortaya çıktı," dedi yaşlı olan kendini tutamayıp muzip muzip. "Evet Özal efendinin '24 Ocak Kararları'... Yerli ve uluslararası sermayenin manifestosudur bu kararlar. Çevirebiliyor musunuz, yoksa daha mı yavaş konuşayım? Burası önemli: İki hedefi vardı bu programın. Bir, sermaye-emek ilişkisini ayak bağı olmayacak yeni bir yapıya kavuşturmak. İki, yerli sermayeyi uluslararası sermayeye entegre etmek..."

"Pardon." Bu hiç duymadığı bir sestti. O zamana kadar konuşmayan üçüncü kişi... Gerçi gazeteci olduğunu sandığı Almanın da sesi sedası çıkmıyordu. Kızın çevirilerini dinliyor, kendisi soru falan sormuyordu. "Evet," dedi sakallı, Noel baba havasında, "sendikacılara da söz hakkı!!!" Yavuz, elinde bir çanı eksik, diye düşündü.

"Teşekkür ederim," dedi acele acele sendikacı olduğu anlaşılan... "Biliyorsunuz çalışma barışının bozulması 12 Eylül darbesinin gerekçeleri arasındaydı. Bunun tercümesi, yeni ekonomik düzen içinde, sosyal hakların geriye çekilmesi idi. Uygulanacak yeni sermaye birikimi modelinin anahtarı buydu: ücret ve maaşlarda gerileme sağlamak..."

Daha fazla bir şey söylemesine fırsat vermeden, "Bir şeyler

içip öyle devam edelim mi?" diye kesti yaşlı adam. "Hanım kızımız da yoruldu." Kız, bu sözleri de çevirdi. Sonra da "İyi olur," dedi.

"Ne içiyoruz? Eeee... Rakı vakti çoktan geldi, geçiyor. Gazeteci arkadaşımız ne içer?" Alman gazeteci yalnızca kahve isteyince, Yavuz'u bir gülme aldı. Bunun üzerine kız da çay istedi. Ekonomi ve sosyal haklar konusunda malumat veren iki zat ile sendikacı rakı istediler.

Biraz sonra konuşma, aynı yeknesak mırıltı içinde devam etmeye başladı. Ancak Yavuz ilgisinin azaldığını, içten içe büyüyen kederin ve öfkenin vücudunu sarmaya başladığını hissediyordu.

"Bu yeni modelin kurumlaştırılması için yasal dönüşüm gerekiyordu. 12 Eylül darbesi olmasaydı, bu yasaların normal şartlarda meclisten çıkması imkânsızdı."

Sakallının sesiydi bu... Sendikacının söz hakkı bu kadardı anlaşılan. Derken, yaşlı olan: "Kızıl hilal..." diye bağırarak konuşmayı yeniden böldü. "Buyurun üstat," dedi sakallı olan, sesindeki hayreti gizleyemiyordu. "Sovyetlerin Afganistan'a girmesi, İran'da İslam devrimi... Kısaca özetleyeyim, Amerika'ya karşı rejimler, bu bölgede yığıldı. Bu durumda, Türkiye'deki rejimin istikrarı, Amerika için daha büyük önem kazandı," diye sözlerini sürdürdü deli profesör edasında yaşlı adam, yadırgandığının farkında bile değildi. Yavuz bundan sonra söylediklerini duyamadı.

Bölük pörçük cümleler, uzun ve anlamlı bir metinden artmış başıboş, anlamsız, yitik kelimeler gibiydi. Bu insanlarla birlikte, aynı sarsıcı gerçeğin içinden sıyrılmışlardı. Aynı nesnelliğin birbirinin benzeri kişilerce, bu kadar farklı biçimde paylaşıyor olmasını akli almıyordu. Onlara yakınlık duymuyor da değildi. İçlerinden sendikacı olduğunu sandığı adam, bütün sendikacılar gibi darbenin ardından hapse atılmış olmalıydı. Diğerlerinin neler yaşadığını kim bilebilirdi? Yine de bunca yakın görünmelerine rağmen, onlarla arasında aşılmaz bir uçurum bulunduğunun ayrımındaydı. Kendisinin bu ülkede yaşama şansı kalmamışken, onlar, düşüncelerini ifade etmek lüksüne sahiptiler. Anlatacak, konuşa-

cak, yazacak, yaşayıp gideceklerdi. Günü geldiğinde direnmiş olmanın, muhalif olmanın onurunu talep edeceklerdi. Yabancı gazetelerde isimleri, resimleri yayınlanacaktı. Panellere çıkacak, kitaplar yazacaklardı. Oysa onları anımsayan bile olmayacaktı. İbrahim'i, Hüseyin'i, çoktan ölüp giden Salih'i, hilkat garibesine dönmüş o koca Necmi'yi...

Ne var ki, kimseyi suçlamaya hakkı yoktu. Yalnızca kendisiyle aynı kaderi paylaşmadıkları için onları küçümsemeye hakkı yoktu. Zihni bu öfkenin nedenini araştırarak oyalanırken, sakallı olanın sesi düşünceleri böldü:

"Bu yasal dönüşümü ne AP ne CHP gerçekleştirebilirdi. Düzenin bu iki büyük partisi de sermayenin derdine deva olmayınca, 24 Ocak kararlarını uygulamak 12 Eylül rejimine kaldı." Kız, söylenenleri Almanca'ya çevirmeye başlamıştı. Sonra sesler yine yavaşlayıp belirsizleşti.

Kristal avizelerin ışığı altında, antika koltuk takımının şarap rengi döşemeleri karşısındaki aynayı dışarıda batmakta olan güneşin kızılığına boyamıştı. Işık, maun mobilyaların üstünde havai fişek gibi gösterişle parçalanıyor, yaşlıca bir turist kadının giysisinin yansıması, aynadaki kızılığın içinde mavi-yeşil ışıktan çubuklar halinde uzadıkça uzuyordu.

Fakat ona asıl şaşırtıcı gelen, şimdi bu terimlerle ve soğukkanlılıkla ifade edilen şeyin, içinden geldiği, somut olarak bildiği, her adımını takip ettiği, canıyla canıyla yaşadığı gerçeklik olmasıydı. An be an, ölümle yüz yüze gelerek yaşadığı zaman, bu konuşulanlarla tümüyle ilgisizmiş gibi görünüyordu. Belki onu asıl kızdıran buydu. Artık hiçbir şey duymadığı halde, demin işittiği sözler anlaşılmaz bir mırıltı halinde içinde yankılanıyordu.

Resepsiyona gidip yeniden haber vermelerini istedi. Odadaki telefon uzun uzun çaldığı halde cevap veren olmadı.

Yerini değiştirmeyi düşünürken, arkasında oturanların hep birlikte kalktıklarını gördü. Sakallı olan, tercüman kıza doğru mahrem bir şey söylemiş gibi eğilmişti, arkada kalan diğer ikisi, birbirleriyle hararetle tartışıyorlardı. Gazeteci Alman herhalde odası-

na çıkmıştı. Gidenlerin ardından ilgisizce baktı. Onların yaşadığı evrenle, kendisinin ve arkadaşlarının öldüğü evren birbirinden kesin olarak farklıydı. Şimdi, oturduğu yerde yalnızdı. Gözlerini kapadı. Lobideki sakin, huzurlu hava, sanki bedeni buradaki bütün insanların, bütün eşyaların yarattığı ortak bir varlığın parçasıymış gibi ona nüfuz etti. Otelin ılık soluğu, birdenbire ait olduğu, bu kocaman yaratığın kan damarlarında dolaşır gibi içinde dolaşıyordu şimdi. Sesleri duyuyor hatta ne söylendiğini bile ayırt ediyordu. Bunlar kadın ve erkek sesleriydi. Sanki bu yaratığın, uzuvlarından biri olduğu yaratığın, birden çok sesi vardı. Kimin ne söylediği önemli değildi.

Hemen yanı başında hafif bir ses duydu. "Caner," diyordu ses... Kımıldamadı. Sesin hangi yönden geldiği belirsizdi. Belki de bu sözcüğü yüksek sesle söyleyen kendisiydi. Uzun süre başka isimle yaşayan insanlarda sıkça görülen bir durumdu bu. İnsan yeni kimliğine, yeni özelliklerine öyle alışıyor ki, kendi ismi yabancı geliyordu. Bazen tekrarlayıp, kim olduğunu hatırlamaya ihtiyaç duyuyordu. "Caner," dedi ses yeniden. Bu sefer koluna bir el de dokunmuştu. Koltuğun, yanına oturan kişinin ağırlığıyla çöktüğünü duyumsadı.

Başını çevirdi. Babasıydı... Son üç yıldır yalnızca telefonla görüşmüşlerdi. Avukatlar aracılığıyla para gönderiyordu İzzet Bey. Kendisi de zaman zaman arıyordu onları; ama nadirdi bu.

Babasını görünce, parçası olduğu yaratığın içine yeni girmiş bu ayrık dokuyu benimsemeye çalıştı. Sonra yavaşça, buradaki her şeyin dışına çıktığını duyumsadı. Hava kendi damarlarında dolaşmıyordu artık; dışardan gelip vücuduna giren yabancı bir maddeydi.

Babası son üç yılda hayli yaşlanmıştı. Gözleri şefkatle, endişeyle yanıyordu, sarılıp tekrar tekrar yüzüne bakarken gözleri yaşarmıştı.

"Caner oğlum... Nasılsın!" Dudakları titriyor, sesi kırılıp dökülüyor, gizli hıçkırıklar boğazına diziliyordu.

Tuhaftır ki, bu yaşlı adam, kendini bildi bileli ona sevgiden ve

anlayıştan başka bir şey göstermemiş olan bu adam, şimdi yabancıydı. Ne kadar kendini zorlasa da, yüreğinden taşan bir yakınlık, babasınınkilere benzeyen bir duygu yaşayamıyordu. Oysa babası tir tir titriyordu adeta sevgiden... Belki de yaşlılıktandı. İçindeki katılığı fark edip sorgulayarak, babasının gözlerine bakmadan oturdu.

Sonra, elini uzatıp gözyaşlarını sildi. Eline gelen ıslaklığı, ilk defa karşılaştığı bir maddeymiş gibi yadırgadı. Ne zamandır ağlamıyordu. Öyle uzun bir zamandır ağlamıyordu ki... Sanki ağlasa, bütün direnci bu ılık, tuzlu sıvıya karışarak akıp gidecekti.

Babası belki de yaşlılıktan, çok ağlayan, endişeli bir ihtiyar olup çıkmıştı. O sakın ağırbaşlı İzzet Bey gitmiş, yerine dokunsan incinecek bir adam gelmişti. Zayıflığından ve kederinden dolayı babasına kızıyordu. Ama bir-iki saniye sonra, düşündüklerinden utandı. Belki de kızgınlığı kendisineydi. Babasında gördüğü kendi kederi, kendi zayıflığıydı. Avukat, ona durumu anlatmış olmalıydı. Yaşlı adam, bu yüzden ağlıyordu. Sesini yumuşatmaya çalışarak, "Annem nasıl?" diye sordu.

"İyi," dedi İzzet Bey. "Oğlum ne yapacağız, ne yapacaksın!!!"

Yanlarına gelen garson, babasının halini görünce uzaklaşmış, onları kolluyor, terbiyeli bir edayla, göz mesafesinde duruyordu. Resepsiyon görevlisi gibi o da, yıllardır her İstanbul'a gelişinde burada kalan İzzet Bey'i tanıyor olmalıydılar.

"Baba," dedi, "dikkat çekiyoruz! Ağlamayın artık... Bir şey olursa yanımdaki kimlikte, ismim Yavuz Aslan. Bir arkadaşınızın oğluyum. Annemler sizinle bana para yolladı tamam mı?"

İzzet Bey konuşmadan başını salladı. Toparlandı. Mendilini çıkarıp –hâlâ kumaş mendil kullanıyordu– gözlerini sildi. Oğlunun tehlikede olabileceği düşüncesi, yaşlı adamda ani bir değişiklik yaratmıştı. Fularını düzeltti. Çocukluktan beri bildiği lacivert beyaz benekli fulardı, eskimek bilmemişti. Bir de kahverengi desenlisi vardı; amcasının İngiltere'den getirdiği. Toparlandıklarını fark edip, hürmetkâr bir ifadeyle yanlarında bitiveren garsona iki fincan çay ısmarladılar.

Caner bir süre bekleyip, biraz tereddütle, "Amcam nasıl?" diye sordu. Bu sorunun hatır sormak dışında bir amacı vardı. Babasının, amcasıyla ilgili uyarılarını dikkate alıp almadığını kontrol etmek istiyordu. İzzet Bey bunu hissetmiş olmalı ki, oğluyla işbirliği içinde olduğunu belli etmek için, fazlasıyla abartılı bir ifadeyle, "Merak etme. Buraya geldiğimden haberi yok," diye cevap verdi. Baş ve işaret parmaklarını ağzının kenarlarına götürüp, orada bir şey birikmiş gibi sildi. Babasının daha önce böyle bir hareket yaptığını görmemişti. Acı, zarif bir şey değildi. Tıpkı ölüm gibi; acı da çirkindi. Acı ve ölüm; bu ikilinin karşısında, en sarsılmaz, en dayanıklı görünen yapılar, alışkanlıklar, davranışlar çürüyüp, dökülüyordu.

Yaşlı adamın yüzünde, ona hiç yakışmayan, kaçamak bir ifade hızla dolaşıp saklandı.

"Dört mevsim... Annen çok sever bunu..." Şimdi dalgınca, piyano çalan adama bakıyordu.

Döndü, "Ne yapacaksın, kendi başına halledebilecek misin? Ah oğlum!" Konuşabilmesi için gerekli kelimeler yalnızca bunlarmış gibi, "Ah oğlum ah!!!" diye tekrarladı. Garson çaylarını getirmişti.

Caner yeniden annesini sordu. İzzet Bey sanki bu laf, gizli bir mekanizmayı harekete geçirmiş gibi, yeniden ağlamaya başlamıştı. "Annen meraktan, endişeden çıldırıyor... Üzüntüden helak oldu. Teyzen geldi İngiltere'den... Kuşadası'na yazlığa götürdü. Havası değişir biraz diye. Emniyetten seni sormaya geldiklerinden beri, teskin etmek mümkün değil..."

"Avukatın söylediklerini biliyor mu?" diye sordu Caner.

"Bilmiyor. Söylemedim. Sen sağ salim kurtul, sonra konuşuruz."

İlk günlerdeki buluşmaların sakinliği, havadan sudan konuşmalar geçmişte kalmıştı artık. İkisi de bunun farkındaydılar. Kimseyi sormadı; ne babasının arkadaşlarını, ne kediye...

Buna karşılık, "Meliha halan öldü," dedi İzzet Bey. "Annen, cenazesine köye gitti. Kayseri'dekiler de biliyorlar durumu. Dayın

'elimden ne gelirse yaparım ağabey,' dedi telefonda, seni göreceğimi bilmiyor. Annenle beş bin dolar yollamış. Herhalde bir şeyler tahmin ediyor."

Elleriyle ceketinin iç cebinden bir şeyler çıkarmaya çalıştı. Ama buna mecali yokmuş gibi titreyen parmaklarıyla cebini karıştırdıktan sonra, yüzünü bir panik ifadesi kapladı. Dudakları sarkmıştı, yaşlılığın incelttiği dudakları titriyordu, ıslaktı. Işıқта pırıl pırıl parlıyorlardı. Uzunca süre, aynı ifadeyle arandıktan sonra, bir şey hatırlamış gibi rahatladı. "Odada unutmuşum. Çalınma-sın diye ropdöşambrımın cebine koymuştum. Sen telefon ettikten sonra da, gözlüğümü aradım. Nereye koyduğumu unutmuşum. Seni de beklettim."

Utanarak bakıyordu; kabahat işlemiş gibi; oğlunun başı bunca dertteyken, bir de kendi beceriksizliğiyle her şeye tuz biber eki-yordu.

Koskoca İzzet Bey, Maliyedekilerin ödünü patlatan o saygın bürokrat, dokunsan ağlayacak bu sarsak ihtiyara nasıl dönüşmüş-tü? Halbuki güçlü olması gerekirdi. Oğluna yardım etmek için güçlü olmalıydı. Ancak, duyguları piyanistin yeni bir parçaya geç-mesini bekliyormuş gibi aniden değişip yerini sevgiye bıraktı. İz-zet Bey zaten yetmişine yaklaşıyordu. Nesrin Hanım'ı Kayseri'de defterdarken görmüş, Ankara'ya tayini çıkanca, ailesinden iste-mişti. Aralarında bayağı bir yaş farkı vardı.

"Gidip alırsınız baba," dedi. "Bakın şimdi ne yapıyor!"

"Sonbahar Yaprakları," dedi İzzet Bey, münazara sorusunu ce-vaplayan öğrenciler gibi. "Sonbahar Yaprakları..."

Babasını rahatlatmak için güldü.

"Baba her şey düzelecek. Merak etmeyin. Korkulacak bir şey yok. Tedbirsiz davransam, beni ele veren olsa, çoktan yakalanmaz mıydım? Yarım yamalak bir şeyler biliyorlar işte. Aradıkları adam, ben miyim, başkası mı, daha onu bile tam anlamış değiller. Çıkar çıkmaz size haber ulaştırırım. Bu kadar uzamasının nedeni, kendimi riske atmak istememem. Anneme de bir şey söylemeyin. Amcama çitlatabilir." Sustu, içini çekerek babasına baktı.

"Amcan eve gelmiyor. Annen yengenle tartıştı. Birbirlerine girdiler."

Babasının cevabı onun şaşırtmıştı. Annesi o kadar yumuşak bir kadındı ki... Kimseyle kavga ettiğine tanık olmamıştı.

"Şaşırdın değil mi; annen, ne sana, ne senin arkadaşlarına laf söyletmiyor. Rezzan, kocası MHP davasından hüküm giymiş bir arkadaşıyla galeri açmaya kalktı. Annene de 'artık devrimciymiş faşistmiş bunları unutmak lazım,' falan demiş. Annen de vermiş veriştirmiş: 'Sen değil miydin düşünce özgürlüğünden, demokrasiden söz eden, kocanla *Cumhuriyet* gazetesi yüzünden kavga eden, senin komiser ağabeyin Pol-Der'li değil miydi? Erzurum'a sürdürler diye ortalığı velveleye veren sen değil miydin? Senin kızın okulunu benim oğlumun arkadaşları sayesinde bitirmedi mi? Kendin söylemiyor muydun?..' Vallahi annenden beklemezsin, vermiş veriştirmiş." Keyifle gülümsedi.

"Rezzan da, 'Devlete karşı gelenler cezasını çekmeli,' gibi laflar etmiş. Annen de evden kovmuş... Resmen kovmuş... Çay içiyorlarmış, çay fincanını sehpa koymuş, yengene 'bitti mi çayın Rezzan,' demiş, seninki daha neye uğradığını anlamadan, kapı dışarı etmiş... Amcan telefon etti, 'ayıp ediyorsunuz,' filan diye. Ben de 'ağzına sağlık Nesrin'in doğru söylemiş,' deyince kızılca kıyamet koptu!"

Muzip muzip oğluna baktı.

Caner, "Baba, hep benim yüzümden oldu bunlar. Özür dilerim. Sizi çok üzdüm," dedi.

"Yooo yoo," diye itiraz etti İzzet Bey; eski haline kavuşmuştu. "İyi oldu iyi oldu!!! Şimdi ben gidiyorum ara sıra, eve meve gelmiyor. Yengene de sinirleniyordum zaten. Amcanla politika münakaşası yapan o kadın gitti, yerine başka biri geldi. Akıllı fikri parada pulda, yazlıkta kışıkta... 'Memleket sağ sol kavgasından bu hale düşmüş... Bölünmüş birleştirmek lazım. Herkes bu memleketin evladymış. Herkes vurmuş kırmış, şimdi artık memleketi düşünmek lazım...' Amcan bile, Rezzan kadar savunmuyor MHP'lileri... Amcanın o adamın, Özal'ın partisine girmesini isti-

yor. Girecek herhalde. Konsey Özal'ı engellemek istedi deniyor ama; baksana adam '12 Eylül olmasaydı, ekonomik programı uygulayamazdık,' diyor resmen. Amcanın eski patronu, Rahmi Bey; ben severdim o adamı, babasıyla da tanıştırmıştı amcan beni. Şimdi askeri yönetimine yağ çekiyor. Cunta, zamanında ve doğru kararlar almışmış da, çok değerli bir zaman tasarrufu sağlanmışmış... Mış mış da, mış mış. Memleketin hali ortada işte! Oligarşi bunlar oligarşi!!! Ama amcan milletvekilliğine adaylığını koyacak. Faşist arkadaşları da oy verir artık!"

Beğeni bekleyerek gözlüklerini takıp, altından Caner'e baktı.

Şaşırmıştı. Babasının ağzından böyle sözler duymayı beklemiyordu. Hep sakın, ağırbaşlı bir adam olmuştu. Sivri kelimeler kullanmamaya gayret ederdi. Oligarşi, faşistler... Bu sözcükler, sanki babasını gözünden düşürmüştü. Babasının ağzına yakıştıramamıştı. Yoksa ailesinin statüsünü benimsemiş miydi için için? Durdukları yerde hep kendisi için bir güvence, dokunulmaz saygın insanlar olarak kalacaklarını mı düşünmüştü. Amca oğlundan pek farkı yoktu kendisinin de.

Birkaç saniye geçmeden, babasının bu sözleri sırf oğluna destek olmak için, korktuğunu, ona ihtiyacı olduğunu sezdiği için sarf ettiğini anladı. Düşündüklerinden dolayı utanmıştı. Mahcup mahcup babasına bakarken, vücudunu baştan aşağı sarıveren şifalı bir sevgi dalgasıyla rahatladı.

İzzet Bey, koltuğa yaslanıp "Ben bir içki alacağım," dedi. Garsonu çağırıp sevdiği konyaktan ısmarladı. "Kurvazıye... Biraz pahalı ama, oğlumun şerefine!.." İstemeyeceğini bildiği halde, sanki karşılıklı konyak içmeleri her şeyi düzeltiverecekmiş gibi ümitle sordu: "Sen de içer misin?"

"Yok babacığım."

Konyağını içerken, Caner de babasının yüzüne bakıyordu. Kafasında bir soru varmış da, sorması doğru mu, yanlış mı diye evirip çevirdiği yüzünden belli oluyordu. Öyle iyi bir insandı ki, içi dışı birdi. Hiçbir şey gizleyemezdi. Caner onun kendisiyle hesaplaşmasını, sonra ne olursa olsun deyip, aklındaki şeyi sormaya ka-

rar verişini, yüzünden bir bir izleyerek bekledi.

Sonunda, "Rahatın yerinde mi?" diye sordu İzzet Bey... Bu soruyu sormasının oğlunu kızdıracığından endişe ediyordu. Nerede kaldığını merak ediyor sanırdı, Caner. Oysa, her zaman oğlunun istediği gibi davranmış, hiç soru sormamıştı.

"İyi babacığım," dedi. "Şimdi size anlatamam. Ama çok iyi bir evde kalıyorum. Lüks bir ev... Her lüksü var. Yemek konusunda hiçbir sorun yok. Çok iyi bakıyorlar bana. Çok iyi insanlar..."

İzzet Bey'in biraz keyfi yerine gelmiş gibiydi. Konyağını bitirip, "Ben şu parayı getireyim," diyerek odasına çıktı.

Yalnız kalınca yengesinin söylediklerini düşündü. Bu sözler, geçen gece olanları anımsatmıştı ona...

Hasanlara genç bir oğlan gelmişti; misafir... Çocuk, Karadeniz'in bir kasabasındandı. Fabrikadan eski bir arkadaşının oğluydu. Adam sendikacıydı. İki yıl hapiste kalmış, işten de atılınca doğduğu kasabaya yerleşmiş, babadan kalma zahire dükkânını çalıştırmaya başlamıştı. Büyük oğlu da, birkaç yıl içerde kalmıştı.

"Ağbim hapisten çıkınca kasabaya döndü," diye anlatmıştı oğlan... "Bir de bakmış karşıdan bizim oranın azılı faşistlerinden biri geliyor. Liseden de arkadaşı. Birbirlerine uzun uzun bakmışlar, sonra ne yapmışlar biliyor musun? Sarılıp öpüşmüşler..."

Hemen hiç konuşmayan Elif, söze girmişti: "Herkes aldı silahı, vurdu kırdı birbirine... Vuruşanlar kim? Hep yoksullar. Aynı köyün çocukları, birileri akıllarını çelmiş, kimi devrimci olmuş, kimi faşist!!!"

Sultan'ın dayısının damadı, faşistler tarafından öldürülmüştü. Gencecik karısı, iki küçük kız çocuğuyla ortada kalmıştı. Adam da kadın da Elif'in, Sultan'dan çok daha yakın akrabalarıydı. Hasan sesini çıkarmadı. Hamile olduğu için Elif'in üstüne gitmek istemiyorlardı pek...

Devrimcilerle faşistleri aynı kefeye koymak!!! Nasıl olurdu bu... Faşizm, düpedüz insanın binyıllardır canı pahasına var ettiği değerlere karşı bir yönelişti. Emek verilmemiş, işlenmemiş, ham...

Bir hayvan sürüsünün yaban itkileriyle hareket eden, kendin-

den olmayana düşman. Yaşama enerjisini, yalnızca bu düşmanlıktan, kendini yabancıya karış koruma iç güdüsünden alan bir güruh; özgürlüğe değil, otoriteye ve baskıya, eşitliğe değil hiyerarşiye tapan...

Sosyalizmin çağrısı iyiliğe, güzelliğe, özgürlüğe, eşitliğe, bu kadim insanlık değerlerineydi. Sol saflara akan binlerce kişi, bu evrensel değerlerin çağrısına uymuştu. En bilinçsizce solcu olanlar bile, bu bin yıllık arayışın sesine kulak vermiş, peşinden gitmişti. Yavuz'a göre en temel ve kesin ayrılık buydu. Çağrıldıkları ve çağırdıkları yer birbirine tümüyle zıttı.

Ama, taa darbeden önce devletle medya el ele verip, sağ terörist - sol terörist teranesiyle onları aynı kefeye koymaya çalışmıştı. Başarmışlardı da.

Elif'in sözleri, Hasanlara misafir gelen çocuğun anlattıkları, yengesinin yaptıkları... Başarmışlardı.

Zihni yeni farkına vardığı gerçeklikle sarsılırken, babasının döndüğünü gördü.

İzzet Bey bir kadeh içtiği halde, oğluyla karşılaşmanın verdiği sevinçten, şaşkınlıktan, üzüntüden, hasretten sarhoş olmuştu. Yürüyüşü bozmamaya çalışarak geliyordu. Önüne çıkan hanıma nezaketle yol verdi. Ne kadar zarif adamdı. Oğlunu, bıraktığı yerde bulamayacakmış gibi, baktığı halde göremeden, yüzünde bariz bir endişeyle Caner'e doğru yürüdü. Caner o gittiğinden beri kıpırdamadan, aynı yerde oturduğu halde, kaybedip de yeniden bulmuş gibi yüzü aydınlandı.

Garsona işaret ederek, bir konyak daha söyledi.

"Baba sarhoş olacaksın," diye uyardı sevgiyle, Caner. Belki de ilk kez babasına "siz" diye hitap etmeden konuşmuştu. Sarıldı. Sımsıkı kucakladı babasını. Yaşlı adamın cebinden çıkardığı zarfı aldı. "Annemi öp. Baba ben kalkmak zorundayım. Sen bu akşam dönüyorsun değil mi?" diye sordu.

İzzet Bey, oğlunu ondan zorla koparıp alıyorlarmış, hemen o an ölüme götürüyorlarmış gibi elini sımsıkı tuttu. Bir süre öyle kaldıktan sonra, birden hıçkıra hıçkıra ağlamaya başladı.

"Baba," dedi Caner, "dikkat çekmeyelim!"

"Otur, gözünü seveyim biraz daha otur," diye yalvardı İzzet Bey.

"Gece burada kal, benim uçağım sabah erken." Oğlunun orada kalmayacağını biliyordu. Bu kez, "On dakika daha otur," dedi.

"Peki." Caner, babasının yanına oturdu. Laf olsun diye Yavuz'u sordu.

"Yavuz iyi. Doçent oldu. Türkiye'ye döndü. Senin eski okula girdi. Sık sık arıyor telefonla, geçen akşam bizdeydi. Çiğdem kocasıyla Bodrum'a yerleşti. Adam yatçılık mı ne yapacaktı. Sevmem o kızı bilirsin! Ama bakalım hayırlısı. Telefon etti. Bizi de çağırıyor. Yavuz da, 'haber alıyorsanız ne olur, ben de görüşeyim,' diye kaç sefer söyledi."

"Aman baba, ne olur dikkat edin," dedi Caner.

"Merak etme. Hiçbir şey söylemedim. Amcan..." tereddütle, sanki utanarak sustu. "Şimdi, söyleyeceği şeyi tartıyordu. Ancak konyanın etkisiyle olacak, çabucak konuşuverdi. "Amcan dedi ki, 'Yeter ki, Caner vazgeçtim desin. Bu işlere bir daha karışmayacağım, devlete yardımcı olacağım desin...' Galiba bir yasa çıkarıyorlarmış. Pişmanlık yasası."

"Çıktı," diye sözünü kesti babasının Caner. "Dört-beş ay önce çıktı o yasa." Sesi soğuk ve duygusuzdu. İzzet Bey gözlerini oğlundan kaçırıyordu. Demek yasanın çıktığından haberdardı, demek kafasında bu ihtimali değerlendirmişti. Belki de annesiyle de konuşmuşlardı.

"Ben gider konuşurum. Bir de şapka çıkarırlar ardımdan!" dedi amcan. Öyle söyledi. Yutkundu. Oğlunun yüzüne bakamadan bekledi.

"Baba," dedi Caner, "amcam benim durumumu biliyor mu? Onun bile gücü yetmez. Hem ben pişman filan değilim, kimseyi ele vermem." Sesinin biraz fazla aksi, fazla inatçı çıktığını ayırımsadı. Belki de bu konuda görüldüğü kadar kararlı değildi. Zihni bu düşünceyle oyalanırken, dikkatini babasının sözlerine vermeye çalıştı.

"Yok konuşmadım. Avukatın söylediklerini bilmiyor. Ama belki Yavuz gibi..." İzzet Bey sözünü tamamlamadı. Birden kendi idamına karar vermiş bir mahkûm edasıyla, oğlunun elini avuçlarının arasına aldı. Bir süre tuttu.

"Senin Yavuz gibi olmanı istemem zaten," dedi. "Sen doğru bildiğin gibi davran. Annenle ben, elimizden ne gelirse yapacağız."

Dışarı çıktığında hava kararmak üzereydi. Alacakaranlıkta gölgelerin doluştuğu dar sokaklardan birine girdi. Sokağı çevreleyen asırlık binalar, etrafta olan bitene alışıkmiş gibi sabır ve ağırbaşlılıkla yükseliyorlardı. Taşta bir bilgelik vardı. Zamana hükmediyor olmanın bilgeliği miydi bu? Zamana boyun eğmeyi bilmenin bilgeliği miydi?

Zaman... Bu sözcük, olan biteni açıklayacakmışçasına kafasında dönüp duruyordu. Sanki olan bitenin sırrı, bu amansız şifrede yatıyordu. Taşın eskiliği, kuntluğu, hatta kibri ister istemez kendi geçiciliğini anımsatıyordu ona.

Ancak sanılacağı gibi öfkelenmedi; aksine rahatlamıştı. Bu öyle sarsılmaz bir hakikatti ki, ancak teslim olunabilirdi. Ölüm fikri uzun zamandır kafasında dolaşıp duruyordu. Ölümü düşünmekten bitkin düşmüştü. Şimdi taşın zihnine doldurduğu gerçekliğin yaratıverdiği teslimiyet duygusu, adeta şifa veriyordu. Birkaç ay önce Beşiktaş'tayken de benzer şeyler hissettiğini anımsadı. Değiştiremeyeceği bir şeye, kesin bir şeye boyun eğmek... Ne kadar çabalarsa çabalasın engel olamayacağı bir şeye... Mücadele etmek istemiyordu. Bitkinlikten de öte, aldığı her soluktan, bedene dolan o zehir vardı; ne yapsa ne etse teninden içeri sızan. Boşunalık... Böyle diyebilirdi. Her şey nafileydi. Destanda yazdığı gibi; *Gilgamuş rüzgârı aramanın faydasızlığını anladı*. İbrahim yakalanmıştı. Polis peşindeydi. Savaşabileceği bir düşman yoktu. Karşısındaki biçimsiz, adsız bir şeydi. Bütün biçimleri yok eden, biçimsizleştiren, onlara hükmeden bir şey... Karışıp harmanlanan, eriyip yeniden yoğrulan bütün şekillerin, şeylerin, varlıkların, olmuş ve olacak olanların gerisindeki şeydi. Ne tarif edebiliyor, ne ele geçirebiliyordu. En acı, en şaşırtıcı olan şeydu ki, bu şey (aca-

ba ona zaman diyebilir miydi?) kendilerini hedef almış falan da değildi. Özellikle düşmanca davranmıyordu. Sadece onlara aldırımıyordu. Yok sayıyordu. Yavuz'u dehşete düşüren, mücadele fık-rinden gitgide daha çok uzaklaştıran sezgi buydu...

Birden tam da insana özgü bir yönelişle, adeta içgüdüsel olarak ışıklı caddeye doğru yürüdüğünü fark etti. Bu hali ona öyle dokunmuştu ki, kendisine acımdan burnunun direği sızladı. Çark edip yine ara sokaklardan birine girdi. Serin sokak araları, boşluklar, girintiler, çıkıntılar; belirsiz, dumansı bir şeyle doluyordu... Yarı karanlıkta, her köşeden esrarlı şekiller bitiyor, belirdikleri gibi kayboluyorlardı. Koşuşturan insanlar, tedirgin ayak sesleri, merdivenle inilen dar kapılardan, zaman zaman bir yardım feryadı gibi duyulup kesilen müzik... Ama belki de bütün bunlar gerçekten çok kendi karanlık imgeleminin mahsulleriydi. Bir an evvel otobüse binmek için yolunu Şişhane'ye doğrulttu. Hızlı hızlı yürüdü. Huzursuz, kasvetli gece, yüksek binaların, gelip geçici, etten kemikten yaratıklara, zalim bir alayla baktığı dar sokaklara, amansız bir hüküm gibi iniyordu.

Sevgili İbrahim,

Burada durumlar sen ayrıldıktan sonra çok farklılaştı.'deki çatışmadan sonra insanlar, hayatlarını nasıl kurtaracaklarını tartışmaya başladılar. Benim dışımda gerillada kalmak isteyen arkadaş yok gibi.

Şimdi, kimi gideceği yer olmadığından, kimi de gidiş için gerekli teknik işleri ayarlayamadığından burada. Çatışmada ortak bir tavır koymak istemiyorlar. Civar köyler, yakalananlar konuşup bizi ele vermezse, yardım ederiz düşüncesinde. Tek istedikleri gerillanın sağ ele geçmemesi... Grupta kimse okumak istemiyor. Senin önerdiğin geniş çaplı tartışma için pek zemin yok. Daha sonra yeniden detaylı yazacağım. Tabii yakınmamak gerekir. Hep söylemez miyiz; devrim yolu, engebelidir, dolambaçlıdır, sarptır. Benim sağlığım iyi. Bazen başım şiddetli ağrıyor ama sapasağlamum...

Yavuz'un Gülay'ı bulması tesadüf değildi. Yıllar önce İbrahim'le randevulaşmak için aradığı kız Gülay'dı. Darbeden hemen önce İbrahim'le yeni bir buluşma yolu tespit etmişler, Gülay'ı devreden çıkarmışlardı. Bir kez, İbrahim'le buluştuklarında görmüştü Gülay'ı... Kahverengi saçlarını perde gibi yüzüne düşürmüş, bir şeyler anlatıyordu İbrahim'e... Yakalandığından haberdar olmuştu tabii. Darbeden hemen sonra yakalanmıştı Gülay. İbrahim, "Fazla tutmazlar ama, kızı perişan etmişler emniyette," demişti o zaman.

Gülay'ı aramak nereden aklına gelmişti bilmiyordu. Ama bulmak zor olmamıştı. Çıktığını bile bilmiyordu aslında. Bir kere şansını denemeye karar vermiş, yıllar önce, Serdar ismini vererek, defalarca aradığı o eski numaraya telefon etmişti. Akrabası olduğunu söyleyince Gülay'ı tanıyan birinden, evlerinin adresini almıştı. Gülay hapisanedeyken ev değiştirmişti ailesi. Bir sabah evin önünden itibaren takip etmiş, çalıştığı işyerini de öğrenmişti. Peşinde polis de olabilirdi Gülay'ın. Yem diye salınıp salınmadığını kim bilebilirdi ki...

O gün parkta karşılaşmaları tesadüf değildi. Gülay, onu hiç görmemişti, yalnızca sesini duymuştu. Kendisini tanımasına imkân yoktu. Yavuz önce kim olduğunu söylemeyi düşünmüştü. Ama söylese, belki de Gülay korkacaktı. Onunla birlikte olmak istemeyecekti. Hem tehlikeli de olabilirdi bu. Gülay'ın evini aradığında, sonra konuşmak için fırsat kollarken, parkta günlerce yolunu gözlediğinde, kafasında ne olduğunu tam bilmiyordu. Aşk mı? Nasıl olabilirdi ki. Neydi peki?.. Neydi?.. Yalnızlık içinde savrulup durduğu şu kapkara boşlukta, kendisine benzer bir dünya... Tehlikesizce yaklaşabileceği, sığınabileceği bir insan... Bir kadın... Evet... Bir kadın. Bunu yadsıyabilir miydi? Gerçi öyle hırpalanmıştı ki... Üç-dört yıl önce çay bahçesinde birkaç metre öteden gördüğü kıza pek benzemiyordu artık.

Gülay'la ilk kez parkta konuştuktan sonra, duyguları birden alevlenmiş, kısa sürede aşka benzer bir şey duymaya başlamıştı.

İki hafta sonra elini tuttuğunda, davranışının tuhaflığının farkındaydı. Aceleydi. Acele ediyordu. Kız anlamış mıydı, kim olduğunu... Nasıl izin vermişti? Bu kadar çabuk nasıl izin vermişti? Gülay... Gülay, o kadar zayıftı ki, öyle şaşkındı ki...

Kim bilir kaç kez konuşmaya düşünmüştü. Ama Gülay'a söyleyeceği şeyler, hazırlık yapılarak konuşulacak şeyler değildi. Şöyle karşısına alıp, "bak Gülay," diye başlayıp sürdüreceği bir konuşmayı, defalarca hayal ettiyse de, bunu hiçbir zaman beceremeyeceğini biliyordu.

Bu yüzden her şeyi zamanın akışına bırakmıştı. Nasıl olsa bir an gelecekti ki, Gülay her şeyi anlayacak, öğrenecekti. Gerçekten de tam düşündüğü gibi olmuştu.

İlk anda, gerçek durumunu anlatırken, nefret etmişti kızıdan. Niye... İlk kez seviştiklerinde, Gülay'a duyduğu bütün isteğe rağmen bu duygu bırakmamıştı peşini. Sonraki günlerde... Olmuyordu... Onların ilişkisi normal insanlarınki gibi olmuyordu. Bunu örtmek için iltifatları artırdıkça artırmıştı, kelimelere boğmuştu Gülay'ı... Ancak kızı kandıramamıştı. Belki bir süre... Ama sonra...

Bu duyguları evin basılmasından önceki birkaç haftaya kadar sürmüştü. Zaten her şey öyle kısacık bir zamana sığmıştı ki... O günlerde gerçekten mutlu olmuştu. Ölümü unutmuştu. Şehir... Şehir büyümüşü onları. Vapurlarını denize salmıştı, ağaçlarını yollarına çıkarmıştı, kuşlarını, çiçeklerini kedilerini, köpeklerini... Neyi var, neyi yok sermişti önlerine... Ama ölümün soluğu bu büyüyü bozuvermişti. Evin basılması... Hasanlar... Birden her şey hızlanmıştı.

Babasından aldığı parayla, biraz riskli de olsa, pasaport ve kimlik işini çözmüştü. Evin basılmasından sonra, hareketten kimseyle bağlantı kurmamaya karar vermişti. Kimliği ve pasaportu Süleyman sağlamıştı ona.

Süleyman, daha önce de sahte kimlikleri, pasaportları yapan bir arkadaşlarıydı. 68'de Almanya'daydı. Sahte kimlik yapmayı, Baader militanlarından öğrenmişti. Çok iyiydi bu işte. Darbeden bir yıl önce, siyasetle ilişkisini koparmıştı. Artık sahte kimlik yap-

mıyordu. Dışarıya gümüş takı, hediyelik eşya götürüp getiriyordu. Süleyman'ın karısına, Hatice'ye, iki yıl önce tesadüfen rastlamıştı; eski karısına daha doğrusu. Kalması gerekebilir diye kadının adresini almıştı. Süleyman'a ulaşması böyle mümkün oldu. Allah-tan kadın taşınmamıştı evden. Süleyman'la çoktan boşanmışlardı; bir Alman kadınla yaşıyordu Süleyman şimdi. Hatice'den iki çocuğu vardı. Bu yüzden, sürekli görüşüyorlardı. Yavuz'u karşısında görünce şaşırmıştı Süleyman. Korkmuştu önce. Uzun uzun dile dökmesi, durumunu anlatması gerekmişti. Kendini tehlikeye atmıştı Yavuz, bunu biliyordu ama; kimlik için çalacağı tek kapı Süleyman'inkiydi. Bu şansı da kullanamazsa, kapana kısılip kalacaktı. Dayısının yolladığı beş bin dolar, hem yeni bir kimlik, hem de pasaport için yetip artmıştı. Bir kere dışarı çıktıktan sonra arkadaşlarına ulaşabilir, hatta Suriye üzerinden dönüp, dağdakilere katılabilirdi. Ne olup bittiğini bir öğrense... Bir öğrense... İbrahim'e ulaşabilse... Son görüşmelerinde Süleyman, "Almanya'da, işlerini halledene kadar bizde kalırsın," demişti. Hasanların evindeki günleri sayılıydı artık.

Işık gözlü, mektubunda artık şiir okuyamadığından söz ediyorsun. Diyorsun ki, "Evde ne kadar şiir kitabı varsa, elime alıp yere fırlatıyorum. Hatta kendi kendime bunların hepsi yalan diye bağırlıyorum; avaz, avaz..." Böyle diyorsun...

Hepimiz gibi zor bir hesaplaşmadan geçiyorsun. Tek başınasın. Böyle de olması lazım. Ben içerde olduğum için değil; bu tür hesaplaşmaları, insan tek başına yapmak zorunda olduğu için...

Leyla, şiir, insan yaratımları arasında en kusursuz ve en tehlikeli olanıdır. Belki müzik de öyle... Ama şiirde söz var. Söz... İnsan için en değerli şey... Söz, müziğin elverdiği yanılsamalardan uzak... Müziğe sığınabilirsin; ama söz orada söylenmiş olarak durur... Kaçamazsın sözden...

Şiir damutulmuş insan yüreği, insan aklı. Şiir, damutulmuş insan özü. İnsan olabilmek için tatmamız gereken zehir...

Şiirle karşılaşmamız dolaysızdır... Bütün o anlaşılmaz, gizemli gibi görünen sözlere rağmen dolaysızdır... Şiirin anlamı, sözün kalbindedir. Ve söz, bu paha biçilmez yükü gitmesi gereken yere gider... Unutma ıstık gözlü; insan inancını nasıl kazandıysa, öyle kaybeder... Seni her zamankinden daha çok seviyorum. İbrahim...

*

Kış güneşinin yumuşak pırıltısı, eski köprünün payandalarında soluk yansımalar bırakıyordu. Gülay bu tülümsü, solgun ışığın içinden, gerçekten rüyaya, ya da rüyadan gerçeğe geçermiş gibi süzüldü. Dökülmüş boyanın üzerinde upuzun yollar bıraktığı tahta pervaza yaslanıp, yeşilimsi bir tona bürünmüş denizi seyretmeye koyuldu. Birlikte oradan oraya sürüklenen, samana benzer ince uzun saplar vardı denizin üstünde... Köpükler, görünmeyen masalara örtülmüş, incecik dantel örtüler gibi, beyaz lekeler halinde salınıyordu. Epey açıkta, uzunca bir tahta parçası, yardım istemişçesine bir görünüp, bir kayboldu.

Gördüğü şeyin gerçekten tahta olup olduğunu anlamak için, bir kez daha dikkatle baktı. Tahta parçasıydı. Bu kadar uzakta olmasına karşın, bir bakışta rahatlıkla görmüştü.

Bazı şeyleri insan, uzakta da olsa, önünde engeller, perdeler, sisler de olsa, ilk kez baktığında görüyordu. Dikkatsizce olduğu düşünülen, öylesine yöneltmiş ilk bakış... Ya da bakışlar arasında, zihninin başka ve daha önemli şeylerle dolu olduğu düşünülürken yöneltilen, en zayıf, en gösterişsiz olanı... Baktığımız şeyi, daha sonra yeniden incelediğimizde ne kerametse, o bakışla gördüğümüzden fazlasını göremiyorduk. Ne kadar uzun, ne kadar derin bakarsak bakalım, nasıl bu kadar keskin olduğunu, hiçbir zaman bilemediğimiz o ilk bakışın gördüklerine ulaşamıyordu.

Yavuz'un kendisine olan duygularının ilk baştan beri belirsiz, köksüz, şaşkın olduğunu, böyle bir bakışla görmüştü. Şimdi yaşı bile dolmamış bu ilişkinin, bu çok tanıdık, ama hâlâ çok yabancı

adamlarla tuhaf beraberliklerinin oluşturduğu tabloya baktığında da, ilk bakışta gördüğünden daha fazlası yoktu işte...

Bütün bu tabloda, en çarpıcı şey, bir çocuğun, şaşkınlıktan kocaman açılmış gözleriydi. Onu böylesine şaşırtan şey de, görünmez bir aktör olarak tablodaydı elbet. Zaman, çizilemese de bütün tablolarda olurdu. Çizilen şey, manzara ya da insan, bir mevsimde resmedilmiş olurdu. Giysilerden yıllar, çağlar anlaşılırdı. Değilse, üsluptan, eğilimlerden... Her şey zamana hizmet ederdi. İnsan icadı olan ya da olmayan her şey... Gazetede okuduğuna göre, boyalar analiz ettirilip, en eski, en gizemli tabloların bile hangi yıllara ait olduğu bulunabiliyordu. Ve sonunda, boya da kazınsa, resmin yapıldığı bez, laboratuvarlarda incelendiğinde...

Resme bu kadar sinip, bu kadar belirleyen; ama gözlerden bu kadar iyi gizlenen başka bir şey yoktu...

Birisi omzuna elini atıp, Gülay'ı kendisine doğru çekti. Yavuz'du. Eskisinden farklı bir hali vardı. Rahatlamış gibi sanki, bir şeylerin sonuna gelmiş gibi... Bütün işleri yolunda giden birinin rahatlığı değildi bu... Kendini rüzgâra bırakmış bir yaprağın, suyun akışına kapılmış, şurada yüzüp durana benzeyen bir tahta parçasının, bilinçle, iradeyle hareket etmeyen bir nesnenin rahatlığıydı...

Orada, yan yana, dökülmüş boyadan ince yolların süslediği tahta pervaza dayanmış, denizi seyrederek durdular. Yeniden Yavuz'a baktığında bu kez aynı ifadeyi görmedi. O da güneş gibi batmaya başlamıştı sanki. Yüzü kararırvermişti. Gülay, bu değişikliğin ne anlama geldiğini düşünmeden, "Çok geç olmadan bir yere gidip oturalım," dedi Yavuz...

Hava daha kararmadığı halde, sokak lambaları, onlar fark etmeden yanmıştı. Köprü'nün gölgesi, bu kez insanların ha bire kesip geçtiği düzensiz çizgiler halinde yola düşüyordu. Demirden eski bir makineye benzeyen, ama ne olduğu belirsiz büyükçe bir kütlenin, köprü'nün dayanaklarıyla birleşip, canavarımsı bir şekil oluşturduğu yerde gölgelerini izleyerek durdular.

Orada, konuşmadan epey oyalandılar. Sessizliği bozan Yavuz oldu:

"Sana bir şey soracağım!"

"Sor."

Ne soracağını merak etmiyordu pek; bildiğinden değil; onları, ilişkilerini ilgilendiren bir soru olmadığını biliyordu ama. Yavuz'un soruş tarzından belliydi bu.

"Sence, kaybolan bir şeyin gölgesi olur mu?"

"Anlamadım ki!"

"Bunun gibi." Çekilip, demirden, biçimsiz kütlenin arkasına çömeldi.

"Olmaz," dedi Gülay; "bak, olmuyor..."

"Biz, kaybolan şeyin gölgesiyiz, işte!"

Bu sözlerin yarattığı derin hüznün, ikisinin de yüzlerini sarartıverdi. Gülay'ın yüreği korkuyla sıkıştı, can acısıyla donup kaldı.

Yavuz yanına gelince, onun hareket ederken, şekil değiştiren gölgesine baktı.

"Bir masal biliyorum. Gölgesini inkâr eden bir adamla ilgili. Önce gölgesinden medet uman, ona görevler veren, onun sayesinde görkem kazanan, başarılarla ulaşan ve sonra gölgesini yok sayan..."

"Bu masal değil," dedi dalgınca Yavuz... "Bir arkadaşına rastladım. Epey oluyor. Sadun, çocuğun adı... 'Biz hiç adam öldürmedik,' dedi bana. 'Bizimkiler savunmayı bunun üzerine kuracaklar,' falan dedi."

Gülay, Yavuz'a bakakaldı. Yavuz'un ruh halindeki değişiklikleri anlatan bir haritayı incelemiş gibi, zamanı çabucak taradı ve o ânı, tam tamına bulup, parmağını üstüne koydu. Hiçbir şey söylemedi Yavuz'a... Susup, yan yana duran gölgelerine bakarak onun konuşmasını bekledi.

Biraz sonra yakınlardaki küçük bir meyhaneye girip oturmuşlardı.

"Rakı içelim," dedi Yavuz. Ne kadar meze varsa hovardaca istediler. Halbuki fazla para harcamamaya dikkat ederlerdi hep. Birer yudum alana kadar hiç konuşmadılar.

Sonra Yavuz, "Sen neden ha bire masallardan söz ediyorsun Gülay?" diye sordu, damdan düşercesine...

İlk defa sohbet ediyorlardı. Yavuz'un ona bir arkadaşı gibi hitap etmesi, ismini böyle söylemesi o kadar tuhaf gelmişti ki, bir an susup kaldı Gülay. Aralarında böyle konuşmalar geçmemiştir daha önce... Sorular, cevaplar olmamıştır. Neyin işareti olabilirdi ki bu? Uğursuz sezgiler içinde tıkanır gibi cevap verdi: "Ne bileyim."

Sonra, bu ilk sohbetin tadını kaçırmamak için, kendini zorlayıp, sesini düzelterek sözlerini sürdürdü... "Eskiden yani eylülünden önce yaşadığımız şey de, bir tür masal değil miydi?"

"Niye masal? Ezilenlerin mücadelesi masal mı? Ne masal ne de hayal," dedi Yavuz, sergilediği bütün o tuhaf sükûnet içinde, hafifçe öfkelenmişti.

"Ama doğru, haklısın. Biz masal gibi yaşadık. Mutlu son, bugün-yarın gelecekti. Doğru ve iyi olan bizdik, bu yüzden kazanacaktık. Masallarda da böyle olur, değil mi? Ama böyle olmadı. Herkesin, kendi ömürleri içinde devrimi beklemesi... Evet... Haklısın." Bölük pörçük konuşuyordu.

"Hayır, bunun için değil," dedi Gülay, belki de ilk kez, ne kadar dilsiz de olsa, Yavuz'a pabuç bırakmak istemiyordu. Kararlı bir sesle konuştu: "Masallardan hoşlanırım; çünkü masallar, mucizeyi ve inancı anlatır."

"Mucize ve inanç..."

Rakısından bir yudum aldı Yavuz. Boğazındaki sıvının boğuklaştırdığı bir sesle konuşuyordu şimdi: "Şu anda ikisinden de söz edemiyoruz değil mi? Bak güzel kızım, bak benim masallardan medet uman Gülay'ım, insanın mücadele etmek için kendini gerçek bir dünya içinde tanımlıyor olması gerek. Sen burada, bize ait, geçmişte yaşananlara ait bir gerçeklik görüyor musun?"

Gülay'ın konuşmasına fırsat bırakmadan, rakısını bitirip, ayağa kalktı, Gülay'a doğru eğilip, bir sır verircesine fısıldadı; "Hayır... Yok..." Sonra oyuna son vermiş gibi sesini düzelterek devam etti, "Hadi gidelim. Benim daha fazla gecikmemem lazım. Sonra sorun olur." Güldü.

Gülay, Yavuz'un bu uçarı, yarı deli hallerine ne anlam vereceğini pek bilemiyordu. Ama onun neşesine katıldı. Yavuz'un hemen

gitmesini istemiyordu.

"Bize gel istersen. Bodrumda kalırsın. İster misin?"

"Yok, gelmeyeyim. Haber veremem. Kaldığım evdekiler merak eder."

Bunun üzerine Gülay, "O zaman biraz daha oturalım," diye ısrar etti; "yarım saat sonra kalkarız." Bu da ilk kez oluyordu. Nerede oturacaklar, ne zaman kalkacaklar, Gülay hiçbir talepte bulunmazdı böyle konularda.

"Tamam," dedi Yavuz, masaya oturunca Gülay'ın elini tuttu. "Seni hiç bırakmayacağım, sen beni bırakacak mısın!?!.."

"Hayır..." dedi fazla düşünmeden Gülay, "bırakmayacağım."

"Korkuyorum," dedi Yavuz acele acele, sanki şimdi söylemese hiçbir zaman söylemeyecekmiş, ama söylemesi de mutlaka gerekiyormuş gibi... "Yakalanmaktan, işkence görmekten, işkencede konuşmaktan korkuyorum. En çok da ölememekten korkuyorum."

O neşeli, güleç, uçarı haliyle uyuşmayan bu acı sözlerin yarattığı zehirli atmosferde, soluk almadan beklediler. Duyduğu şeyin verdiği derin hüzne rağmen, Gülay'ın kalbi bütün sırları çözmüş gibi rahatladı.

"Yavuz," diye biraz tereddütle söze başladı. "Bak, istersen ayrılalım. Ben de sana yük olmayayım. Senin durumun düzeldikten sonra yeniden görüşürüz..."

Yavuz buna şiddetle itiraz etti. Birlikte yurtdışına gidebilirlerdi. Kendisini tam şu dönemde bırakması doğru muydu? Yoksa başka biri mi vardı? Hani o tatar kılıklı amca oğlu mu, dayı oğlu mu ne: Ziya...

Lokantadan kalkarken, "Onunla görüşme, görüşmeni istemiyorum," diye sıkı sıkı tembihte bulundu Gülay'a... Oyunağı elinden alınmış çocuklar gibi küskündü.

Bir hafta sonra Beşiktaş'taki parkta görüşmek üzere randevu verdi. Otobüs durağında alelusul vedalaşıp, ayrıldılar.

İbrahim arkadaşım.

Bana bak, sevgili kardeşim! Sana dediğimi yap, kes şu Hüseyin'le ilişkiyi!!! Bizim koğuştakilere de kötü örnek oluyorsun. Mektubunda demişsin ki, "Bunlar harekete çok emeği geçmiş insanlar. Onları böyle iterek, daha kötü duruma düşürmeye mi çalışıyorsunuz? İtirafçı mı olsunlar?" Olsunlar oğlum; olsunlar. Kendileri bilirler... Biz şimdi Hüseyin efendi itirafçı olmayacak diye, ters takla mı atalım? Demişsin ki, "Bu tür ceza yöntemleri, tecrit, caydırma bizim kullanacağımız yöntemler olmamalı. O zaman burjuvaziden farkımız ne?" Bunda bilinmeyecek bir şey yok. Bu sorunun cevabını hemen vereyim sana. Sen hangi koşullarda yaşadığımızı sanıyorsun arkadaşım. Faşist cunta koşullarında bu tür hainlerin bize cezaevinde verebilecekleri zararı bir düşün bakalım...

Neyse bunları daha sonra da konuşuruz... Kulağıma bir şeyler geldi. Dilim de varmıyor ya. Doğru mu değil mi bir sorayım dedim. Bak İbrahim, terssindir, delisindir filan ama yiğit arkadaşsındır. Hepimiz severiz seni. Boşanıyorsun demek Leyla'dan haa... Hey gidi koca İbrahim hey... Ulan senin gibi adama yapılır mı bu be... Bizim evliliklerimiz bir ömür için değil mi? Böyle ihanet var mı bizim kitabımızda?

Halbuki işkencede direndiğini, hiçbir şey kabul etmediğini duyunca, helal olsun kıza, demiştim. Demek ki devrim için değil, kendi paçasını kurtarmak için direnmiş! Ama sana söyleyeyim, ben taa Ankara'da vermiştim, o kızın notunu... O giyinişi, bilmişliği filan. O zaman da, gözüm tutmamıştı zilliyi!..

*

Yeni ay, evlerden yükselen kömür dumanlarının koyulttuğu siyah-lacivert kış gecesinin göğsünü yırtan beyaz bir hançer gibiydi. Gece-konduların duvarında asılı Şahmeranların, yakut kırmızısı ve

mor işlemeli göğüslerini siper ettiği ihanetleri hatırlatan, ışıktan bir hançer...

Akşamüstü yağmaya başlayan kar, tek katlı evleri, cılız ağaçları, yola ters döndürülmüş birkaç seyyar tezgâhı örtmüş, derme çatma mahalle, bu örtünün altında masalsı bir görünüme bürünmüştü. Hasanlarda son günleriydi artık. Eve dönerken iki kilo baklava almıştı.

Gülay'la da birkaç gün sonra randevusu vardı. O gün ayrılırlarken saçma sapan bir sürü şey söylemişti kıza. Randevuya gidip gitmeyeceğini bilmiyordu. Gülay'ı bir daha görmese, yüzüne karşı yalanlar söylemek zorunda kalmasa daha iyi olurdu herhalde. Sonra arardı nasıl olsa. Hasanlara geldiğini, kapının önünden neredeyse geçip gidecekken fark etti. Zili çaldı. Kapıyı Elif açmıştı. Kaşığı attığı o gecedен beri yaptığı gibi, yüzüne değil önüne bakıp gülümseyerek elindeki paketi aldı. Mutfaktan Sultan ana "Hoş geldin oğlum," diye seslendi. Yuva gibi sıcacıktı sesi. Ayakkabılarını kapının önünde çıkarıp, Elif'in hemen girişte yere yaydığı gazetenin üstüne koydu. Hasan'la Ali'nin televizyon seyrettikleri küçük odaya girdi. Oda, sigara ve tüten soba dumanından hafif bir sisle kaplıydı. Geç geleceğini söylediği için yemeklerini yemişlerdi. Hasan dikkatini televizyona vermişti. Yavuz da bir kenara ilişti. Sultan ana çayla birlikte baklavaları da divanın üstüne bırakırken, sohbet açmak için, "Odadaki hava Elife zararlı değil mi?" diye sordu. "Haklısın," dedi Hasan. "Eşeklik bizimki! Bak sen de bana uy, kışın sigara içmeyelim bu odada." Kışın da orada kalacakmış gibi konuşuyordu. İçi rahatlasın diye. Ne iyi adamdı şu Hasan! Duyduğu sevgiden içi kabarmıştı. Gözlerinin yaşarmasını engelleyemeden, "Olur," dedi. Bir an gideceğini söylemek aklından geçti, sonra vazgeçti. Hasan, pür dikkat haberleri izliyordu; o tarafa bakmıyordu bile.

Belki, gözyaşlarını gördüğünü Yavuz hissetmesin diye...

Ali, "Şu Kenan Bey, amma da korkak herif haa!!!" dedi, tam o sırada. "Bugün matbaaya iki kişi geldi. Kenan Bey'le konuştular. Bir broşür bastırmak istiyorlarmış göya! Ama Kenan Bey'in de

gözü tutmamış. 'Siviller olabilir,' diye tedirgin olmuş. Polisten korkacak bir şeyi de yok ya! Matbaayı gezdiler. Makinelere filan baktılar."

Böyle konuşmasına rağmen kendisinin de tedirgin olduğu belliydi. Yavuz'un tepkisini ölçmek istercesine, göz ucuyla bakıyordu. Televizyonun sesinden başka bir şey duyulmuyordu şimdi. Haber spikeri, gözlüklü, siyah saçlı adam; "Terör zanlısı yakını olanlara güvenlik belgesi verilmeyecek," dedi, sakince... İçişleri Bakanlığı'nın açıklamasıydı bu. Evin camlarını titreten bir rüzgâr esip geçti. Camdan yarı loş odaya yansıyan ışık, fırtınanın sallayıp durduğu bir fenerinki gibi, azalıp çoğaldı.

Hasan, Ali'nin söylediklerini duyduysa bile tepki vermemişti. Zaten haber dinlerken, top patlasa duymazdı. Yavuz, cevap vermeden çayını içip yattığı odaya gitti. Çantasındaki eşyaları düzgünce, Hasan'ın eşyalarının arasına yerleştirdi. Çantayı katlayıp, yorgan yığınlarının arkasına koymadan önce, içinde kendisine ait bir şey kalıp kalmadığını iyice kontrol etti. Yattığı yer yatağını, zaten gece serip sabah kaldırıyorlardı. Silahını sakladığı yerden çıkarıp beline taktı. Oturdıkları odaya döndü, Sultan ananın yeniden doldurduğu çayı içti.

Haberler bitmiş, bir film başlamıştı. Hasan televizyonun sesini kısıp, sobaya kömür atmak için divandan indi. Yavuz, Elif'in odadan çıkmasını bekleyip, sakın bir sesle "Ben gidiyorum," dedi. "Baklavaları yiyelim de öyle konuşalım diye beklemiştim. Çantamı boşalttım, ne olur ne olmaz; yanıma almıyorum. Hakkınızı helal edin." Sonra Sultan'a bakarak, yavaşça ekledi; "Elife sigara almaya çıktığımı söyleyin, sonra anlatırsınız." Hasan'la Sultan şaşkındılar. "Olmaz! Nereye gideceksin nerede kalacaksın?!" diyordu endişeyle, Sultan. "Merak etmeyin, daha güvenli bir yerde kalacağım," diye sakinleştirdi onu. Biraz tereddüt ettikten sonra sigarasından bir nefes alıp, "Matbaaya benim için gelmiş olabilirler," dedi. "Ağbi bir şey soracağım..." Hasan'a dönmüştü. "Hüseyin'i tanıyor musunuz?" Hasan şaşkınlığını henüz üstünden atamamıştı, cevap vermedi. Buna karşılık Sultan, "Hüseyin, hani kı-

sa boylu, sarışın olan mı?" diye sordu.

"Evet. Burayı biliyor mu?"

"Burayı bilmez ama Şakir'in evini bilir," dedi Sultan; kadınlara has bir uyanıklıkla...

"Bakın, Hüseyin yakalanmış ve konuşmuş olabilir. Kesin değil, ama galiba yakalandı."

İbrahim'in yakalandığını söylememiştir. Kim bilir ne kadar üzülmüşlerdi. Hem doğru olup olmadığı bile belli değildi. "Şakirlerden sizi bulabilirler." Birden aklına bir şey gelmiş gibi durdu. "Peki Şakir'i alsalar, karısı size haber ulaştırmaz mı?"

"Şakir'in kimsesi yok. Karısı geçen sene öldü. Yalnız yaşıyor. Buraya da hiç getirmedik onu. İbrahim, bu evi bilmesin dediği!"

Hasan cevaplamıştı, bu kez.

"Elifi birkaç günlüğüne gönderebileceğin bir yer var mı, Hasan ağbi? Buraya gelirler çünkü. Belli ki operasyon başladı. Matbaayı kolaçan ettiklerine göre... 'Konu komşunun gördüğü kişi, köyden akrabamızı gitti,' dersiniz. Sizi biraz sıkıştırırlar herhalde. Beni merak etmeyin." Acele acele konuşuyordu.

Hepsi anlamışlardı. Çabucak sarılıp öpüştüler. Elif geldiğinde, "Ben bir sigara alıp geleyim," deyip odadan çıktı. Ayakkabısını giydi. Elif, "Ali alsın ağbi," diye itiraz etti. "Yok, biraz da hava alayım. İlk karı kaçırmayayım, karı çok severim ben," diye cevapladı, gülümseyerek kızı.

Elifin kaşığı atmasından sonra, aralarında bu olayı anımsatan hiçbir şey geçmemişti. Utanmıştı galiba Elif. Ya da kendisine söylemese de, Hasan fena yüklenmişti kızı. Sonra, "Gel kız içimden geldi," diye sarılıp kucakladı onu. "Baklava yedin mi baklava!!! Sana aldım, o baklavaları ben!" Elif kızarmıştı, âdeti olduğu gibi, başını önüne eğip güldü. Elif'le sarılmalarını gören Sultan'ın gözleri yaşarmış, kimse fark etmesin diye içeri kaçmıştı.

Yavuz oyalanmadan, "Hadi allahaısmarladık; yarım saat sonra dönerim," deyip kendini dışarı attı. Ne çok seviyordu bu insanları; Hasan'ı, Sultan'ı, Ali'yi... Elifi...

Dışarısı buz gibiydi, sokak çok karanlıktı. Mahallenin girişine

doğru yürüdü. Bir tekinin bile doğru düzgün tabelası olmayan, irili ufaklı dükkânların yan yana dizildiği uyduruk caddeye çıktı. Burada bile ışıklandırma fazla değildi.

Hüseyin... Hüseyin konuşmuş olmalıydı. Polis, ev basıldığını dan beri peşindeydi. İşçi ilişkilerinden önce Ali'ye, sonra da Hasan'a ulaşmışlardı. Şakir'i almış olabilirlerdi. Şakir onu çok iyi tanırdı. Fabrikadaki sendika temsilcisini öldüren faşisti Şakir göstermişti ona. Şakir'i gözaltına aldılarsa, Hasan'a haber ulaştıramaması doğaldı. Ama artık bunları düşünmenin bir anlamı yoktu. Kendisini arıyorlarsa, Hasan'ı en fazla birkaç gün tutar, bırakırlardı. Şakir, ne söyleyebilirdi ki Hasan hakkında... Hüseyin de çok fazla bir şey bilmezdi.

Ama Şakir kendisi hakkında bir sürü şey söyleyebilirdi. O faşisti, ne için gösterdiğini söyleyebilirdi... Kendisini daha önce, İbrahim'le birlikte matbaada gördüğünü söyleyebilirdi... Şakir'in bunca zaman sonra sorguya alınmasının tek nedeni, Hüseyin ya da İbrahim'in konuşması olabilirdi. İbrahim konuşmuş olamazdı. Konuşmuş olsa, şimdiye kadar Hasan'ın evini çoktan basmış olurlardı. İbrahim konuşsa, Hasan'la Sultan yıkılırlardı. Birden yakalanma ve ölüm tehlikesini unutup, İbrahim konuşursa, Hasan'ın Sultan'ın karşısında ne duruma düşeceklerini hayal ederek, utançla kızardı. İbrahim konuşmasın da, kendi yakalansın, asılsın hatta kendisi konuşsun daha iyiydi, hareket için.

Bu düşünceden kurtulmak için karanlıkta hızlı hızlı yürüyerek, mahallenin, bulvarla kesiştiği yere doğru yaklaştı. Kavşağı aydınlatan upuzun kocaman sokak lambası, donuk, sarımsı ışığını, dev bir sorgu lambası gibi, dere yatağına düzensizce yayılmış gece-konduların üstüne düşürmüştü. Karın, mahallenin üstüne şeffaf bir örtü gibi yaydığı sessizliği, uzaktan uzağa duyulan köpek havlamaları bozuyordu. Mahalleyi bulvara bağlayan kavşağı polis arabalarının kestiğini gördü. Demek operasyon başlamıştı. Kendisini aradıklarından şüphesi yoktu. Tam zamanında çıkmıştı Hasanlardan... Geri dönüp Kâğıthane'den kaçmayı düşündü. Ancak polis arabalarından çıkan birkaç polis bulunduğu yere doğru gel-

meye başlamıştı. Geriye doğru birkaç adım attı. Küçük kırtasiye dükkânının hemen yanındaki boşluğa girdi. Karanlık girintiye adım atar atmaz, buranın bir çıkmaz olduğunu gördü. Teneke bidonlar, bir eski şilte, gazete yığınları vardı yerde... Çıksa polisler onu görebilirlerdi. Buraya saklandığını görüp görmediklerinden de emin değildi. En köşeye gidip sindi. Yerde duran boş ilaç kutuları, henüz İstanbul'a gelmeden, arkadaşlarının evinde kalsiyum sandoz kutularının içine yaptıkları minyatür patlayıcıları hatırlatmıştı. Malzemeleri gazete kâğıdının üzerine yayıp, azar azar evden getirdikleri ilaç kutularının içine dolduruyor, sonra balkondan evin bahçesine atıp, patlayıp patlamadığını anlamaya çalışıyorlardı. Formülü tutturamamışlardı bir türlü. Derken kapı çalınmış, bahçe katında oturan Gülnaz ana, elinde üç kutu "kalsiyum sandoz"la görünmüştü; "Bunlar sizden mi düşüyor evladım," diye. Kapı çalınınca ödleri patlamıştı ama kadın gidince gülmekten yerlere yatmışlardı. İbrahim, Hüseyin... Necmi... Bir zamanlar, okullarda mitinglerde, mahallelerde gördüğü yüzlerce genç, çoğu ya ölmüş ya hapisteydi şimdi. Kendilerinden geleceğe ne kalacaktı. Onları kim hatırlayacaktı!?..

Ancak bir hayal kadar tanıdık olan geçmiş günlerin imgesi, pis kokulu girintiye düşen kar taneleri gibi çabucak eriyip kayboluyor şimdi.

Geriye ne kalmıştı? Ne kalacaktı? Naif, masalsı anlatılar mı? Etleriyle, kanlarıyla yaşadıkları gerçek masala mı dönüşecekti? Gülay'ın söylediği gibi inanç ve mucize... Evet, belki de her şey böyle başlayacaktı. Bin yıllardır olduğu gibi... Efsaneler, zamanın başsız sonsuz karanlığından yalınayak çıkıp gelmiş insana, neyi hatırlatmışlarsa... Yine öyle olacaktı. Masallar, inanmayı unutmuş olan insanlara, inancı ve mucizeyi hatırlatacaktı. Mucize... Kendini ve dünyayı yeniden yaratmak için yola çıkan insan... Tanrılara kin duyan Prometheus... Çok hırpalanmış bir örnek, evet; ama neden olmasın! Neden olmasın!!!

Ne var ki, şimdi ne yapsalar, ne etseler boşunaydı. Bedrettin'in dediği gibi; "Madem ki mağlubuz... Netsek neylesek zait." Yenil-

mişlerdi... Cuntacılar, dört-beş yıl içinde, onları terörist sözcüğünün kanlı imgesine hapsetmeyi başarmıştı. Bedrettin'in ak libaslı, çıplak ayaklı müritleri gibi, binlerceyken, yok olup gitmişlerdi işte...

Ama gün gelecek, halkın belleği beklenmedik bir biçimde uyanacak ve unutulanlar hatırlanacaktı. İnsanların bu uzun uykudan uyanması için bırakmaları gereken miras neydi? Hangi sihirli sözcük, hangi gizemli anahtar!!!

Ne olmalıydı ki, günün birinde küflenmiş sandık kapaklarının, yıllanmış perdelerin, tozlanmış resim çerçevelerinin ardından, capcanlı ve pürüzsüz çıkıp, kendini herkese gösterecek.

Şimdi ona öyle geliyordu ki, bu, ancak ölüm olabilirdi. Şiirsel bir ölüm... Gençlerin kahramanca ölümü...

Sonra, o karanlık, daracık, pis kokulu kuytuda, bu kez isyanla, öfkeyle sordu kendisine: Toplumsal belleğin uyanmasını sağlayacak, uyuyan canavarın önüne atılacak kemik bu mu?!!

Onlardan geriye sadece bu mu kalacaktı! Hain pusularda kan uykularda, vurulduk ey halkım unutma bizi!!! *Agnus dei*... Tanrının kuzusu ya da kuzuları... Çarmıha gerilmiş İsalalar...

Yoksa İbrahim'in dört-beş sene önce söylediği gibi, yaşam yerine, ölüme mi inanmışlardı! Şarkılarda, türkülerde, sloganlarda hep ölüm... Kendileri için biçtikleri pay, düşündükleri gelecek... Diyorlardı ki, eğer bu bir devrimse, ya kazanılacak ya ölünecektir! Biliniyordu bu, öleceklerdi. Diyorlardı ki, savaştan başka yol yok; bu mücadeleye onca arkadaşımızı feda ettik! Ölmek çok uzakken, çok yakın ve çok kolayken, ölüm her gece gördükleri bir rüyayken, böyle söylüyorlardı; Kurtuluşa kadar savaş!!! Zafer ya da ölüm!!! Ölüm giderek o kadar doğal bir şey olmuştu ki, o kadar çok arkadaşları öldürülmüştü ki...

Kar yeniden başlayınca bir kar tanesi, hemen yanı başına düştü. Karın yağması ne güzeldi. Çiçeğin açması gibi, sabah olması, akşam olması, baharın gelmesi gibi... Güzel, apansız, gösterişsiz, sade... Hayatın kaybedileceği ortaya çıkınca, en olağanüstü ya da en zengin, gösterişli yanları değil, en basit, sade yanları özlem ya-

ratıyordu. Kimsenin aklına para, köşkler, villalar, arabalar, yatlar gelmiyordu... Rüzgâr geliyordu mesela... Bir çiçeğin hiç beklenmedik bir yerde bitivermesi... Bir serçenin zıplaya zıplaya, ordan oraya konması. Sonra yüz, belki bin yıldır kullanılan nesneler, tuhaf, alışılmadık ve olağanüstü gelmeye başlıyordu. Mesela çatal... Çatalı günlerdir çok ilginç bir aletmiş gibi incelemiş durmuştu. Hatta Hasan bir kez bu halde görmüş, garip garip bakmıştı ona. Öylesine kanıksamış oldukları, o basit, hatta çirkin alet... Gerçekten olağanüstüydü halbuki; üç ince diş ve uzun bir sap... İnsanın minicik bir mucizesi...

Rahatlamıştı. Şimdi, o karanlık ve benzersiz güdüyle biliyordu ki, bugün, birkaç dakika, birkaç saniye, birkaç saat içinde; ama mutlaka bugün ölecek... Bunu nasıl anlamıştı; işte onu pek bilemiyordu. Bilinci hem berraktı, hem de hayaldeymişçesine bulanık... Sanki canlıların topraklarından çıkmış, başka bir dünyada adım atmaya başlamıştı. Ölüm fikri şimdi hiç korkutmuyordu onu. Hatta kolay bile gelmeye başlamıştı. Uzun bir yorgunluğun sona ermesi gibi. Ölümü düşünmek, ölümden zordur diyenler haklıydı... Tabii ya... İşte bu rahatlama duygusundan biliyordu öleceğini... Aslında ruh halindeki bütün o gelgitlere rağmen, birkaç haftadır farkındaydı bunun. Dışarı gideceğine, içtenlikle inanamamıştı bir türlü. Pasaportu, vizeyi, laf olsun diye yaptırmıştı işte. Sanki kendi değil de, içinde saklı başka birisi, soğuk, sakın, bu işleri halletmişti. Halbuki o biliyordu... Ölüm, aldığını geri verir mi bir daha! Defterine yazdığını siler mi?

Boşuna ölmeyecekti. Bütün dünyada ölen devrimciler... Hepsi devrim uğruna, halkın kurtuluşu için can vermemişler miydi? Deniz'ler, Mahir'ler... Che... Aslanım Che...

Ne çok insan, ne kıymetli insanlar, özgürlük, eşitlik, kardeşlik uğruna ölüme gitmişti. Demek ki, insan, en değerli şeyini, hayatını, insanca yaşamak, insanca bir yaşam yaratmak için feda edebiliyordu. Yüzyıllar boyunca aynı şey olmuştu. Hayatta kalma içgüdüsüne, o hayvani itkiye karşı koyarak olmuştu hem de... İnancıtan, özgürlük tutkusundan, onurdan arınmış, insan hayatının bir

önemi var mıydı? Boş bir kabuktan öte neydi? İnsanlığın yüzyıllardır peşinde koştuğu özgürlük ve eşitlik hayali, insana yakışır bir dünya yaratma isteği, uğruna ölümü göze alacak kadar değerli değil miydi?

Bu düşünceyle, bütün vücudu ısınıverdi. Birden kanlanıp canlanmıştı. Bitkinlik filan duymuyordu artık. İbrahim şimdi görseydi onu. Bir köşede gizlenmiş olsaydı da, görseydi. Boyun eğmediğini, son ana kadar direndiğini... İbrahim!!!

Ani bir kararla, sanki orada daha fazla beklemesinin bir anlamı yokmuş, gideceği yere bir an önce gitmeliymiş gibi pis kokulu girintiden dışarı çıktı. Polisler onu fark etmişlerdi. Şimdi üstüne doğru geliyorlardı. Bir an durdu, sonra slogan atarak polislere doğru ateş etmeye başladı. "Kahrolsun faşizm!!!" Ses, iki-üç katlı bakımsız apartmanların, gecekonduyan bozma evlerin, derme çatma dükkânların yan yana dizildiği caddede yankılandı. Kar yenden, bu kez daha kuvvetli büyük parçalar halinde yağmaya başlamıştı. Birkaç kez daha bağırdı. Şimdi sesi, başka bir dünyadan geliyormuş gibi basık ve yankısızdı. Polisler yayılım ateşi açtıklarında, hemen vuruldu. Üstündeki ince siyah palto düşerken açılıp çamurlanan yola, bir matem örtüsü gibi serildi. Tabancası elinden fırlayıp, kaldırımın kenarına düştü. Duyulmayacak kadar hafif bir ses çıkmasına şaşırdı Yavuz. Yattığı yerde, güçlkle gözlerini açtı. Karanlıktı. Kar tanelerinden biri yüzüne değdi. Yumuşacıktı. Hayatın veda öpücüğü müydü bu?

Polisler, yaklaşmaya çekinerek, belli bir mesafede bekliyordı.

Son bir gayretle, yeniden kalkmaya çalışınca, içlerinden biri, elinde silah olmadığını bile bile ateş etti. Bu kez yüzüstü kapaklandı. Karla karışmış çamur, ağzının içine girmişti. Doğrulup ağzını silmek istedi ama beceremedi. Elleriyle yerden destek alarak, başını kaldırmaya çalıştı. Deniz'ler gibi, Mahir'ler gibi ölmeliydi. Bir devrimciye yakışır şekilde... İbrahim!!! Yeniden, slogan atmaya çalışırken soluğu kesildi, başı, bir yastığa koyuyormuş gibi yavaşça toprağa düştü. Caddedeki evlerin pencerelerine insanlar do-

luşmuştu. Birkaç alçak daireden, televizyon sesleri yansıyor. Bir süre sonra pencereler kapandı. Birçok evin ışığı söndü. Şimdi yalnızca televizyonlar açıktı. Ekranlardan yansıyan ışık, çatılarını kar tutmuş evlerin camında, doğa dışı bir yaratığın sırtışı gibi görünüp kayboluyordu.

Polis, delik deşik olmuş cesedi götürürken, gece mesaisinden dönen birkaç işçi, kimlik göstererek polis barikatını geçtiler. Ellerini ceplerine sokmuş, yakalarını kaldırmışlardı. Üşümüşlerdi. Evlerine gitmek için acele ediyorlardı. İçlerinden biri, esmer, kısa boylu kavrukça bir adam, "Ne oldu amirim?" diye sordu polislerle... "Çatışma oldu, bir terörist öldü," dedi polis soğukça. "Bitmedi mi bu iş daha ya!" dedi adam... Polis cevap vermeyince, kardan korunmak için başını ceketinin içine doğru çekip, omuzlarını kısarak mahalleye doğru hızlı hızlı yürüdü...

Sevgili Leyla,

Beni en çok sarsan haberlerden biri de, Yavuz'un ölümü oldu. Ne çok severdim o çocuğu... Bir yıl önce haber yollamama rağmen, neden hâlâ şehirde olduğunu anlayamadım bir türlü. Dağ işi konusunda tartışmalar başlayınca, ona yurtdışına çıkması için haber yollamıştım. Teşkilattaki dağınıklık, saçma sapan anlaşmazlıklar Yavuz'u kaybetmemize neden oldu. Bağlantıların bu denli kesilmesi, başka nasıl mümkün olabilir. Gittiği evi tahmin edebiliyorum. Herhalde yakalandığımız haberi de ona ulaşmadı. Avukatlardan öğrendiğime göre, hâlâ benim verdiğim kimliği kullanıyormuş. Biliyor musun Leyla, belki bana inanmayacaksın ama Yavuz'un bana seslendiğini duydum. Duydum Leyla... "İbrahim," dediğini duydum o çocuğun... Yavuz öyle her zorluğa pabuç bırakacak çocuk değildi. Bu zamana kadar kaçmayıp, bizden haber beklemiş baksana... Ama böyle öldüğüne göre, bir şey, ona direnmenin anlamsız olduğunu hissettirmiş olmalı. Bu teneffüs ettiğimiz havadan, damarlarımıza azar azar sızan zehir... Her şeyin nafile olduğuna dair o ölümcül duygu. Sessizliğin farkında mısın

Leyla? Yavuz da duymuş olmalı bu sessizliği... Bu taş duvarların arkasında bile öylesine apaçık ki. Bu sessizlik, kulakla değil, yürekle duyuluyor. İnsanların içi sustu; ışık gözlü. Dünya gözlerimizin önünde yaşlandı... Yavuz'u öldüren bu işte. Ve biz, bu korkunç sessizliğin şifresini canavarlara kendi etimizi yedirerek çözmek zorundayız... Bu şifre biz henüz göremesek de, sanıyorum çoktandır gözlerimizin önündeydi...

Bu arada Dayı, nereden uydurduysa, bizim boşanacağımızı duymuş; verip veruşturdi. Ben gereken cevabı verdim. Boşanırsak da, bu ikimizden başka hiç kimseyi ilgilendirmez. Eğer sana herhangi bir terbiyesizlikte bulunan olursa, haberim olsun...

Neyse boş ver bunları... Şiir okumaya başlamana sevindim. Nâzım'ın şu dizesinin yerini ne tutabilir sence Leyla... Hangi sözcükler insana bu denli umut aşılayabilir...

"Hiçbir ağaç bu kadar harikulade bir yemiş vermemiş olacaktır."

Keşke bunu kulağına fısıldayabilmek için, Yavuz'un yanında olabilseydim...

V. Bölüm

Gülay, Taksim'de otobüsten inip, Beyoğlu'na doğru yürürken, alanı bir an önce geçmek için adımlarını hızlandırdı. Taksim'e yıllardır gelmemişti; yabancı bir ülkede gibi hissediyordu kendisini. Sanki, uzak bir ülkeye, sonu belirsiz hüznü bir seyahate çıkmış gibi... Yavuz'la birlikteyken Taksim'den uzak durmuşlardı. Ayak basılmaması gereken, yasak kaldırımlar... Düşmandı bu semt... Gerçi, darbeden önce, Gülay birçok defa postanenin önünde randevulara gelmişti Şimdi onu sarıp sarmalayan karanlık duygular, yine peşini bırakmamıştı. Yıllar önce annesi ve iki küçük çocukla, birbirini ezen kalabalığın içinden kaçmaya çalıştıkları o gün belleğinde yer etmişti. Çılgınlık, bağırma, ağlamalar, koşuşmalar, insanların yüzündeki dehşet, hiç çıkmamıştı aklından. Bunca zaman sonra bile, korkunç ölümlerin yeni binalar, yollar, gösterişli mağazalara rağmen her nasılsa silinmeyen anısı, her an bir yol bulup, ortaya fırlayacakmış gibi tetikteydi. Taksim'in imgesi, Gülay için yıllar önce, bir daha onarılamayacak kadar bozulup, çirkinleşmişti...

Hızlı hızlı yürürken kalbi çarpıyor, biraz sonra karşılaşacağı şeyin heyecanıyla titriyordu. İki yıl boyunca Yavuz'dan haber çıkmasını beklemişti. Duraktaki o üstünkörü vedalaşmadan bu yana tam iki yıl geçmişti. Her telefonu, odur diye açmıştı. Rastladığı her insanda, onun bakışlarını aramıştı. Halbuki... Demek her şey kaybolursa da ümit kaybolmuyordu. Kuytulara gizlenip yaşıyordu. Kendini kimselere göstermeden bir böcek gibi yaşıyordu. İçini çekip kâğıda yazdığı sokak ismine bir kez daha baktı. İsim, tutmuyordu. Ancak kafasını kaldırıncaya aradığı yerin tabelasını gördü.

Floresanlarla aydınlanmış, çirkin, çok geniş bir kafeteryaydı. Her yer çiçek doluydu.

Bu ışıktaki çiçek yaşıyordu demek. Gün ışığı görmüyordu ki burası!.. Türlü renkte yaprakları olan, onlarca bitki, masaların üstünde, yerlerde, kenardaki uzun mermer setin üstüne serpiştirilmişlerdi. Birkaç adım atınca, açık yeşil yapraklı minicik ağacın altına konmuş masada oturan bir kadın gördü. Masayı yanlamasına almış, bacaklarını önüne çektiği sandalyelerden birine dayamıştı. Gülay'ı görünce, sandalyeyi gürültüyle çekip ayağa kalktı, elini uzattı. Gülay'ın tereddütleri içindeki elini yakalayıp sıktı. Daha oturmadan "Ne içersin?" diye sordu. Telefondaki sesi anımsamıştı Gülay, şaşkınlıktan henüz kurtulmamışken kadının ısrarı üzerine çay istedi. Kadın, "Ben bu saatte içki alıyorum artık; ama burada içki de yoktur şimdi," diye yakındı... "Bir şeyler yemez misin?" Gülay, tok olduğunu söyledi. Kadın, kendine kahve ısmarlamıştı.

Garsonun gitmesini bekledikten sonra, günlerdir aklını kurcalayan şeyi sordu:

"Telefonumu nasıl buldunuz?"

"Evin adresi, avukatta var. Yargıtay'a mı ne başvuruyorlarmış. 'Daha önceki işinden arkadaşım,' deyince, annen de iş telefonunu verdi."

Gülay, o ısrarlı sesi, hoşnutsuzlukla bir kez daha anımsadı. Kadının konuşması, insanın kafasında çınlamalar yaratacak kadar sert ve vurguluydu...

Aslında onunla buluşmak, aklından ucundan geçmezdi. Ama kadın öyle çok ısrar etmişti ki... Hem bir haber alabileceğini düşünmüştü... "Çok önemli bir şey söyleyeceğim, seni çok ilgilendiren bir konuda," demişti kadın...

Şimdi, kahvesini yudumlayarak karşısında oturuyordu. Rahat tavırlı, hoş bir kadındı. Bacaklarında tenini gösteren incecik siyah çoraplar, ayağında şimdiye kadar görmediği kadar yüksek topuklu ayakkabılar vardı. Üstündeki deri kıyafet pahalıydı herhalde... Ancak, sandalyenin üstünde o kadar çok kıpırdanıp duruyordu ki, bu, şıklığının yarattığı etkiyi azaltıyordu.

"Benimle ne konuşmak istiyordunuz?" diye sordu. İçindeki sahte ümidi bastırma çabasından, sesi duyulmayacak kadar hafif çıkmıştı.

"İçerde yatan bir psikolog arkadaşım var. Daha doğrusu eskiden arkadaşımdı. Daha doğrusu psikolog da değil, son sınıftan atılma. Şimdi yeniden sınava girip, okula dönmeye çalışıyor. Senden o söz etti. Onunla da konuşacağım tabii..."

Vildan'dı bu. Sarışın, ayrık dişli, kısa saçlı... En sevdiği kızlardan biriydi. Annesiyle aynı adı taşıdığından, içeride ona aileden biri gibi gelmişti.

"Vildan çıktı mı?"

"Çıktı çıktı. Ankara'ya döndü hemen... Okulu orada."

"Bizimle ne konuşacaksınız? Yani, ne konuşmak istiyordunuz?" diye dalgınca tekrarladı.

"Ben gazeteciyim. Bir dizi röportaj yapmak istiyorum. Sizle, yani eylülden sonra hapse girip çıkanlarla..."

Gülay, hiç beklemediği bu sözler üzerine şaşkınlıkla kadına baktı.

Kadın, "Biraz düşün tabii... Şimdi şaşırmışsındır," dedi. "İyice düşün, enine boyuna; ama çok da uzun sürmesin. Bir şey yok. Altı üstü konuşacağız işte. Cezaevinde neler yaşadın, daha öncesi, daha sonrası..."

Kadın sözlerini bitirince, her ikisi de uzun süre sustular. Gülay, masanın yanında duran, bitkiye dokundu. Ne kadar kocamandı! Yaprakları ne kadar yeşildi! Parlıyordu adeta; fosforlu gibi... Ama yaprağın garip bir dokusu vardı. Cansız, bağırtnan... Yapmaydı çiçekler!!! Birdenbire çevrelerini saran bütün bu yeşilliğin yapma çiçeklerden oluştuğunu fark etti.

"Sahte," dedi şaşkınlıkla, kadına dönerek. Kadın gülümsedi.

Şimdi birbirlerini süzüyorlardı. Kadının çok kalın, çok geniş dudakları Gülay'da rahatsızlık uyandırıyordu. Küçük, birbirine yakın siyah gözleriyle, projektör gibi tarıyordu etrafını. İkide bir, aralarından elini geçirerek, erkek gibi kesilmiş saçlarını düzeltip havalandırıyordu. Bunu o kadar sık yapıyordu ki, Gülay, bunun

saçının düzeltmekten, hatta alışkanlıktan da öte bir tür hastalık olduğunu düşündü.

Kadına ismini sormaya hazırlanırken, o, Gülay'a fırsat vermeden yeniden konuşmaya başlamıştı:

"Eşim de solcuydu," diyordu. "Boşandık... O da yattı çıktı. Daha önceden, 12 Mart'ta."

"Tamam da, benden ne istiyorsunuz?.. Benim anlatacak bir şeyim yok ki!.."

Kadın cevap vermek yerine, kocaman çantasını masanın üstünde ne varsa süpürerek, önüne çekti. Gülay gayri ihtiyari çay bardağını eline almıştı. Kadının çantasını bir süre karıştırdıktan sonra küçük bir alet çıkardığını gördü.

Kadın "Teyp bu," dedi gülerek; "silah değil korkma!" Gülay bu sevimsiz şakaya gülmedi. Kadın elindeki aleti evirip çeviriyordu.

"Bak, hapishanede yaşadıklarını anlatmanı istiyorum. Anlat, anlatmanın sana ne kadar iyi geleceğini göreceksin. Özgürleşeceksin!!! Yüklerinden kurtulacaksın!"

"Bana ait olan şeyleri, benim olan şeyleri anlatınca nasıl özgürleşebilirim ki?" diye sordu Gülay.

"Niye, herkes konuşuyor, görmüyor musun? Herkes konuşmaya başladı. Konuşan Türkiye!!! Diller çözülüyor..."

"Kimse konuşmuyor; susturulduk... Konuşanlar varsa bile, ben onları tanımıyorum."

"Tanıyorsun," dedi kadın; "o konuşanlar sizsiniz... Sizinkiler, yani vaktiyle sizinkiler olanlar. Şimdi sana yabancı gelenler onlar işte..."

Sabırsızlanıyormuş gibi sözlerini sürdürdü. "Bak demode bunlar artık... Devrimcilik falan... Halkın açlığı, yoksulluğu; boş bunlar... Etrafına bak, bu sözleri dinleyecek kimse görüyor musun? Dünya değişti... Anlayın bunu. Sizi anımsayan kimse kalmadı. İnsanların hafızasından gün be gün siliniyorsunuz. Hatta silindiniz bile..."

Bir an durdu. Gülay'a acıyormuş gibi baktı. "Bak, siz sadece bir hayal kurdunuz. Rüya gördünüz. Hayaller var ya... Onlar, dün-

yanın en kırılgan şeyleri... Oysa vitrinler çok sağlam... Kırılmaz camdan." Güldü... "Bakıyorsun ama dokunamıyorsun. Vitrin!.. Alamıyorsun ama alabileceğini sanıyorsun. Önemli olan bu. İnsanlara yetiyor bu kadarı." Gülay'dan ses seda çıkmadığını görünce devam etti:

"Susuyorsun. Halbuki, konuşmaya ihtiyacın var. Başına gelenler yüzünden sana acınmalı, merhamet duyulmalı... İnan bana, her şeyden çok buna ihtiyacın var. İşte şimdi ben sana bunu vereceğim; okuyunca bol bol acıyacaklar sana; ama anlamayacaklar. Hiç anlamayacaklar... Çünkü anlayamazlar..."

"Neden?" diye sordu Gülay. "Birkaç sene önce bu kadar kolay anlaşılır olan bir şey birden nasıl anlaşılmasız hale geldi?"

Kadının cevabının olmadığını bile bile soruyordu.

"Çünkü," dedi kadın ve oturduğundan beri belki yüzüncü defa, tarak gibi açtığı elini saçlarının arasına sokarak, "çünkü..." Sessiz kaldı.

"Neden?" Gülay üsteledi.

"Çünkü..." Bir süre sonra birden cevabı bulmuş gibi konuştu; "Bilmiyorum... Ama şu anda sizin ihtiyacınız olan şey bu... Yaranızı göstermek ve büyük hayvanın merhametine sığınmak..."

"Büyük hayvan!!! Büyük hayvan nedir?"

"Toplum," diye yanıtladı kadın, dudaklarını ısırarak... Sürdüğü bordo ruj, dudaklarını yalayıp durduğu için silinmeye yüz tutmuştu.

"Hepimizin onun merhametine ihtiyacımız var, bizi yumuşacık tüylerinin arasına almasına, sonra acıktığında yemesine..." Muzipçe güldü. "Buna razıyız..." Üşümüş de, sıcacık bir kürke sarınıyor-muş gibi, omuzlarını birbirine yaklaştırdı. Yüzüne bir memnuniyet ifadesi yerleşti.

Sonra birden ciddileşerek, "Şunu kafanıza sokun artık. Bu iş bitti. Ne zaman bitti biliyor musun?" dedi.

Gülay, bu soruyu öğretmeni sormuş gibi cevaplamak zorunda hissetti:

"Bilmiyorum."

"Ben biliyorum. Eylül sonrasında değil. Çok daha öncesinde... Olay bir sağ sol çatışmasına döndü. Özellikle beklediler. Son kerteğe kadar beklediler. Beklediler ki, halk terörden yılsın. 'Bu olaylar dursun da, nasıl durursa dursun; kim durdurursa durdursun,' desin. Bu yüzden sizin ilerici demokrat dedikleriniz içinden bile cuntaya kurtarıcı gözüyle bakanlar olmadı mı? Parlamentoda kavga dövüş, küfür... Cumhurbaşkanı seçilemiyor. Halkı politikadan, politikacıdan soğuttular. Herkes politikacılara düşman hale geldi. Politikanın öcü gibi gösterilmesinde en büyük rolü kim oynadı biliyor musun?"

Kendi sorusuna kendi cevap verdi:

"Ben!!!"

Gülay'ın ağzı bir karış açık kalmıştı. Kadın onun şaşkınlığını görünce bir kahkaha atıp, "Yani biz," dedi. "Press!!! Basın!!! Toplum terörle sindirildi ve sonra da, insanlara çözüm diye kendi idam iplerini uzattılar. Millet de ne yaptı, ülkedeki kör dövüşünden şaşkın boynunu ipe uzatıverdi. Hooppp!!! Tereyağdan kıl çeker gibi!..."

Kadının paldır küldür yaptığı özet Gülay'ı etkilemişti. Bir şeyler söylemeyi düşündü. Ama kadın onun konuşmasına fırsat vermeden lafa girdi:

"Şaka yapıyorum. Ben o zaman gazetecilik yapmıyordum. Ama boş ver. Bak arkadaşım, bomba gibi patlayacak bu röportajlar, senden bütün istediğim ne kadar acı çektiğini, ne kadar haksızlığa uğradığını, insanları ve memleketini ne kadar sevdiğini, karıncayı bile incitmediğini, çok okumaktan, düşünmekten başka suçun olmadığını falan söylemek. Gerekirse ismini de kullanmam, çok değil, on sene sonra isimlerinizle cisimlerinizle gazetelerde görünmek için can atacaksınız. Hapistekiler de çıkacak; ama o zaman sizi kimse dinlemek istemeyecek. Uzaydan gelmiş gibi bakacaklar suratınıza; devrimmiş filan, öyle şeylerden söz edince; deli diye arkanızdan gülecekler. Siz bile kendinize yalan geleceksiniz... Gel şimdi konuş; belki korkuyorsun. Ama yarın korkmayacaksın. Bir kere özür diledin mi, yanlış yapmış olmanın bir za-

rarı yoktur. Toplum seni affeder."

Hızlı hızlı konuşmuştu. Gülay, çok gerilerden takip ediyordu kadının konuşmasını. Bu yüzden kadının önceki söylediklerine dair bir soru sordu:

"Bize acıyınca ne olacak?"

Kadın uzun bir oooof çekti, sigarasını yaktı, derin bir nefes alıp, bir aptalla konuşuyormuş gibi tane tane cevap verdi. Konuşurken, içine çektiğini duman, dudaklarının arasından azar azar dışarı çıkıyordu.

"Kabul edileceksiniz. Kedi var ya, büyük kocaman kedi!!! Yine o yumuşacık tüylerin arasına döneceksiniz... 'Biz aslında iyi çocuklardık. Ülkemizi seviyorduk, bunları hak etmemiştik, yanlış bir şey yapmadık,' diyeceksiniz. 'Biz kimseye zarar vermedik, kimseyi öldürmedik, kimsenin canını yakmadık,' diyeceksiniz. 'Bize çok eziyet ettiler,' diyeceksiniz. İşe gireceksiniz, komşularınız, cuma akşamları dost yemekleriniz, iyi okullarda okutmak isteyeceğiniz çocuklarınız olacak."

Hızlıca bir nefes daha alıp, bu sefer dumanı hemen üfledi.

Gülay, kadını izliyordu. Fevri, adeta delice davranışlardan dolayı söylediklerini hem ciddiye almıyor, hem de sözlerindeki doğruluk payını görmezden gelemiyordu. Doğru sözleri ancak doğru insanlar söyleyebilirdi. Kendi arkadaşları, akıllı, iyi insanlar... Ne var ki, bilgelik, bazen öyle çirkin, öyle gösterişsiz, öyle beklenmedik şeylerin altında gizlidir ki, görünce tanımak mümkün olmaz.

Gülay, kadını küçümsemesine rağmen, kendini alamayıp sordu.

"Yani bütün yaşananlar unutulacak mı diyorsun?"

"Hayat hiçbir şeyi unutacak kadar uzun değil," dedi kadın; "ama tuhaftır, unutuldu bile."

"Peki diğerleri?" diye fısıldadı bunun üzerine. O an kadının söyleyeceklerinden gerçekten medet umduğunu ayırmıyordu.

"Diğerleri kim?" diye sordu kadın, kafasına vurur gibi...

"Onlar... Bunu diyemeyecek olanlar, diyemeyenler... 'Biz kimseye zarar vermedik,' demeyenler. Bak biliyorsun, sen de o zaman

burada yaşıyordun. Biliyorsun değil mi?"

"Onlar için artık hiçbir şey yapılamaz." Kadın, söylediklerini duymamış ya da önemsemiyormuş gibi konuşuyordu şimdi. Ayağa kalkıp, siyah çoraplarını aşağı doğru sıvazladı. "Bu gerçek. Bunu kabul et. Bununla yaşamasını öğren. Kendini yaşa artık, biz de uğraştık zamanında, bu işler boş!!! Bizim bu halk adam olmaz! Bak ne güzel kadınsın! Yazık, cinselliğini yaşa! Çünkü bu gerçeği değiştiremezsin."

"Gerçek..." diye fısıldadı kendi kendine Gülay, sanki bu kelimayı ilk kez duyuyormuş gibi şaşkındı.

"Gerçek ya, gerçek!.. Bu sözü daha çok duyacaksın. Günümüzde insanlar böyle teslim oluyor..."

Garson yeniden bir şey istiyorlar mı, diye masaya gelmişti. Kadın hesabı istedi. Sonra aklına bir şey gelmiş gibi, Gülay'a göz atarak, adama sordu:

"Bu çiçekler yapma mı?"

"Evet," dedi adam, "sahiciye benziyor mu?"

"Normal çiçek... Yani sahici olanların, bakması mı zor oluyor?"

"Bakması bir şey değil de, bunlar daha güzel. Bizim patronun abisi ithal ediyor bunları. Satıyoruz da," diye cevap verdi garson, bardakları alırken... "Neden sordunuz?" Kadın, Gülay'a göz kırparak, "Ben gazeteciylim de, merak ettim," dedi.

Adam kasaya doğru işaret edince, orta yaşlarda şişmanca esmer bir adam yanlarına geldi. Garson, kendileri orada değilmiş gibi, "Çiçekleri soruyor, gazeteciymiş," diye kabalıkla konuştu. Patron dediği adam, masalarına pervasızca oturuvermişti. "Yardımcı olayım hanımefendi, bir çay için, bizim ikramımız olsun!"

"Yok," dedi kadın, adama aldırmadan; Gülay gibi çekingen değildi. Kesin bir sesle konuşuyordu; "Kalkacağız, vaktimiz yok!.."

"Biz ithal ediyoruz bunları. Fiyatta indirim de yaparız!"

Kadın, "Yok canım almayacağım, sadece merak ettim. Nereden aklınıza geldi? Bu kadar müşterisi var mı bunların?" diye sakince sordu.

"Vallahi kültür meselesi hanımefendi," dedi, yılışarak adam. "Buralarda, tabii alıcı fazla çıkmıyor. Etiler'de filan bir dükkân açsak... Kaliteli müşteri oralarda. Bunu alacak adam; bundan anlayacak kalitede olacak. Bakın, bu su istemez, yem istemez. Pisliği, dökülmesi yok. Her zaman yeşil. Bir kere koydun mu, sonra hiçbir şey yapmasan da, bu böyle yemyeşil kalır. Yalnız güneşe koymayacaksın, rengi solar... Ben sana kartımı da vereyim istersen; belki başka bir şey sormak istersin."

Birdenbire senli benli olmuştu. Uzaklaşıp elinde bir kartla döndü. Kartı alırken üsteledi kadın; "Yine de sahici çiçek daha iyi değil mi?" Gözleri iki kara benek gibi Gülay'ın yüzüne konmuştu.

"Sahicisine gerek yok ki," dedi adam; "önemli olan görüntü!"

Gülay kadından ayrılıp Taksim'de otobüs duraklarına doğru yürürken, az önceki konuşmalardan artakalmış kelimelerin ağırlığıyla bitkindi. Zorlukla adım atıyordu. Adı her neyse, gazeteci kadınlara bir ay sonra yeniden telefonlaşmak üzere sözleşmişlerdi. Adını bir türlü öğrenememişti kadının. Sormuştu da, o mu laf kalabalığına getirip söylememiştii. Söylemişti de kendisi mi unutmuştu. Hiç sormamış mıydı? Neyse önemi yoktu. Bir ay sonra çıkardı nasıl olsa ortaya... Bir süre durakta bekledikten sonra, Beşiktaş'a giden bir otobüse bindi. Kadınlara konuşmayı filan düşünmüyordu aslında. Ama şimdi bunu söylese ısrar edecekti. En az bir ay kurtulmuştu elinden.

Kadının söyledikleri, bir bohçaya tıklır gibi doluşmuşlardı kafasına, ayırt etmesi olanaksızdı. Belki birkaç gün, belki birkaç ay sonra... Unutmak da istemiyordu. Tek kelimesini bile unutmak istemiyordu. Ne kadar bitkin olsa da, bohçayı dizlerinin üstüne açacağı, tek tek ayıracağını, seçeceği zamanın geleceğini biliyordu. Ama şimdi yorgundu; bohça beklemeliydi. Gün gelip de açılacağı zamana kadar bir kenarda durmalıydı...

Otobüsten inince, parka gitti. Banklardan birine oturdu.

Yaz bitmek üzereydi. Sonbahar, içinde kışı, ilkbaharı, yazı saklayarak hüküm sürüyordu şimdi. Sonra, kış içinde yeni yazların yeni baharları barındırarak başlayacaktı. Her yeni mevsim, di-

ğelerini... Her ay, her gün yeni günleri, her saat yeni saatleri... "Gerçek zaman, bölünme nedir bilmez," diye okumuştı. Bir Alman yazar söylemişti bunu. İsmi şimdi anımsamıyordu. Gazetede, adamın ünlü bir romanından alıntı yapmışlardı.

Doğruydı bu sözler; zamanı aylara, yıllara, günlere bölen, beklemelere, hasretlere, ölümlere, yaşlılıklara bölen kendileriydi. "Zaman değişti," diyen, "zaman bölündü, zaman parçalandı," diyen kendileriydi.

Zaman, bütün bunları umursamıyordu. Bir dakikayı yıllarca uzatıyor, bir yılı, birkaç saniyeye sığdırıyordu. Esiyor, yağıyor, uzuyor, kısalıyor, keyfince çoğalıp azalıyordu. Bütün insanca yakıştırılmalara omuz silkip geçiyordu. Kendisine ölümden başka bir yol bırakmayan yeni zamanlara, Gülay'ın o güne kadar gördüğü en şaşkın gözlerle bakan, kocaman gözlü gençlere aldırmadan gü-lüp geçiyordu.

Hemen yakınında bir ses duyunca toparlandı. Sevim'in yaklaştığını fark etmemişti. Sevim bir dershanede çalışmaya başlamıştı, üstünde oldukça şık bir kıyafet vardı. Hatta Sevim için çok şık bile denebilirdi. Annesi, köydeki tarlalarını satmış, bir çorapçı dükkânı açmışlardı. Yüzü de gülüyordu artık, eskisi gibi somurtkan değildi. Para kazanmaya başlayınca keyfi yerine gelmişti anlaşılan.

Sevim'e de haksızlık ediyordu biraz aslında. Mustafa'nın yattığı hapisyanede açlık grevi biteli on gün olmuştu. Birçok kişi sakat kalmıştı, ölenler vardı. Şimdi, kocasının hiç olmazsa, hayatta olmasına seviniyordu kızcağız...

Sevim, sarılıp öptü, oturmadan önce hızlı hızlı konuştu: "An-nem çok özledim, bize de gelsin diyor."

Gülay, iki yıl önce annesiyle, kız kardeşleriyle birlikte oturdukları evden ayrılmıştı. Bir gece ansızın ölüveren Kadir Bey'in o kocaman tabutla, apartmanın kapısından zar zor çıkışından sonra... Kalamamıştı orada. Kemal Bey'in yardımıyla yeni bir iş bulmuş, Mecidiyeköy'de küçük bir ev tutmuştu... Bakımsız, eski bir apartmanda, bir oda, bir tuvalet, sobalı bir daireydi; tuvalette banyo niyetine bir duşla, küçük bir soba vardı. Ama ona aitti, yalnız-

ca kendisinini. Gülay'ın eviydi!

"Tamam," dedi lafı fazla uzatmadan, dikkatini Çocuğa verdi. Boy atmıştı, biraz da kilo almıştı. Birkaç hafta sonra ilkokula başlayacaktı. Bir süre sessizce oturdular. Sevim, konuşacak bir şey bulamayınca, "Yasemin var ya," dedi sır verircesine, "Nimet'in kız kardeşi hani..." "Hııı," dedi Gülay, Sevim'in yüzüne bakmadan. "Kocasından boşanmış."

"Ben, görmüyorum onları," diye cevap verdi ilgisizce Gülay. "Dayağa karşı kadınlar yürüdü ya! Oradaymış... Feminist olmuş herhalde! Sivri akıllı bunlar yaa!!! Düşün! Remzi gibi birinden boşanıyor!!!"

Gülay'dan cevap gelmeyince, Sevim, "Pazar günü gelir alırım Çocuğu. Ben şimdi dükkâna gideyim; cumartesi iyi satış oluyor, annem yetişemiyor bir başına... Yalan yanlış ucuza veriyor çorapları..." deyip ayrıldı. Çocukla yalnız kalmışlardı. Gülay yanına çekip sarıldı, öptü oğlanı. "Bak," dedi "bu sesi duyuyor musun?" Çocuk evet niyetine başını salladı.

"Ne diyor, biliyor musun?"

"Ne diyor?"

"Üsküdar'a gidelim," diyor. "Üsküdar'a gidelim."

"Evet," dedi çocuk, "ben de duydum öyle diyor."

"Kışın demez artık; sonra bahar, yaz gelir yine duyarsın, tamam mı?"

"Tamam," dedi Çocuk. "Babam hapisten ne zaman çıkacak biliyor musun?"

"Annen söylemedi mi?"

"Söylemedi."

"Birkaç sene sonra çıkar. Sen merak etme. Daha fazla kalmaz."

Bir süre bankta oturup kuşun sesine kulak verdiler. Sonra çocuğun ilgisi dağıldı. Kendi boylarında bir oğlanın yanına doğru gitti, çekinerek biraz oyalandı, derken, ikisi kaynaşıp oyuna daldılar.

Gülay bu parka iki yıldır sık sık uğramıştı. Gözlerini ister istemez etrafta dolaştırırken bütün tuhaflığına rağmen neyi aradığı-

nın, kimi aradığının bilincindeydi. Son görüşmelerinden bir hafta sonrasına Yavuz bu parkta randevu vermişti. Gülay gelip onu beklemişti. Ancak Yavuz gelmemişti. Yavuz'u bir daha görmemişti. Önce yurtdışına kaçtığını düşünmüştü. Gittiğini... Sonra hiçbir şey düşünmemişti. Her gördüğünü ona benzeterek, her iş çıkışında onu aranarak beklemişti. Gelmeyeceğini, gelemeyeceğini bile bile beklemişti. Hiçbir bankta, hiçbir deniz kıyısında, hiçbir çay bahçesinde, hiçbir otobüs durağında yoktu, olamazdı... Olmama-
cağını biliyordu. Tıpkı, Yavuz'un kendisini Serdar diye arayan o çocuk olduğunu, ilk günden beri, sesini duyduğu ilk andan beri hep bildiği gibi...

Gazetede gördüğü küçücük haberdeki Caner Yılmaz'ın kim olduğunu...

Taşıdığı kimlikteki soyadını öğrenmemişti. Nasıl olsa, ismi gibi, o da sahteydi. Peki, ismi neydi... Ne Yavuz'du ne de Serdar... İsmi neydi?.. Caner mi? Artık, bunun hiçbir önemi yoktu.

Adı Yavuz veya Serdar olmayan, uzun boylu, iri gözlü genç, gazetede kimsenin dikkatini çekmeyen, küçücük bir haberden başka bir şey değildi. Randevunun ertesi gününden itibaren yanılmaz bir sezgiyle her gün gazetelere bakmıştı. Bir gün sonra, Özal, "İşkence varsa gerekli cezayı da verimiz," demişti. Karakollarda güler yüz programları yapılıyordu. Sonraki gün bir kadın sekiz çocuk birden doğurmuştu. Yavuz'la ilgili bir şey yoktu. Birkaç gün sonra, Türkiye'nin ilk hayali ihracat davası soruşturması sonuçlanmıştı. Yahya Demirel'in kocaman resmini koymuşlardı gazete-ye. İşte o gün, ön sayfada bu resmin altında küçük bir habere rastlamıştı. Minicik bir haber...

"Dört gün önce Gültepe'de, polisle çatışmaya girdikten sonra ölü ele geçirilen teröristin, üç yıldır aranmakta olan 1959 doğumlu Caner Yılmaz olduğu anlaşıldı."

Annesi babası kimdi? Nasıl insanlardı? Oğullarının öldüğünü, nasıl haber almışlardı?.. Öğrendiklerinde... Tam iki yıl geçmişti üstünden... Yavuz'u hatırlayan kimse var mıydı? Diğerlerini?.. Silinmişlerdi... Sanki hiç olmamışlar, hiç yaşamamışlar gibi silin-

mişlerdi. Onları hatırlayan kimse yoktu; meydanlarda binlerce kişi kol kola girdiklerini, güldüklerini, mahalle kahvelerindeki masalara dostça ilişiverdiklerini, bellerinde hem gizlemeye, hem göstermeye çalıştıkları acemi silahlarla okulların, fabrikaların önünde beklediklerini...

Geçmiş zaman, kuş cıvıltıları, belli belirsiz gürültüler, çocuk sesleri, gülüşler, bugünün, bu ânın sesleri ardında yavaş yavaş silinirken düşündü bunları. Ancak anılar kalırdı. Bugün, geçmişti silerken, küçük izler bırakırdı, lekeler, benekler... Belki de taa en başından beri, aradığı da yalnızca bu izdi... Yavuz kadar kendi içinde, oyundan bir aşka gizlenmiş o kayıp geçmişe dair bir işaret...

Ne var ki zaman, anılarını bile çok görmüştü.

Zaman... Zamanı anlamak, diye düşündü Gülay, bu yabancı, bu zalim zamanı anlamak; kaderle baş edebilmenin tek yolu belki. Bu düşüncenin üstünde zihni halsizce oyalandı. Sonra kalktı, belli belirsiz bir umutla gözlerini parkta dolaştırdı. Orada olamayacak olanı yeniden bilinçsizce aradı. Yoktu... Biraz ötesinde, kendinden bir-iki yaş küçük bir oğlanla oynayan Çocuğu gördü. *Devrim!* diye seslendi... Birden, ilk kez, bu kadar yüksek sesle çocuğun adını söylediğini ayırımsadı. İsim, kaçak bir mahkûm gibi fırlayıvermişti ağzından. Gayri ihtiyari çevresine bakındı. Sonra, bir kez daha yeni, değişik, alışılmadık tuhaf bir şey yapıyormuş gibi, söyleyip söyleyemeyeceğinden emin olmadan, bir kez daha bağırdı. Kimse ilgilenmiyordu. Kimse onlara bakmıyordu. Duymamışlardı bile... Gülay bunca zaman ağızlarından çıkmamış bu ismi, meydan okur gibi hastalıklı bir çabayla inatla tekrarladı bu kez. Çınarın altında yün ören kadınlar, birbirlerine bir şeyler söyleyip kahkahayla güldüler... Kadınlardan biri çocuğuna seslendi. İrili ufaklı kızlar oğlanlar, boyaları dökülmüş kaydıraktan itişe kıkışa kaydılar. Yanındaki tarha dikilmiş olan kadife çiçekleri, hafif esintinin etkisiyle, iki yana sallandı. Uzaktan duyulan bir vapur sesi, bu görüntüyü dondurup, tablo gibi çerçeveleyiverdi. Her şey, birkaç dakika öncesindeki gibiydi. Sanki bu isim, hiç söylenmemiş gibi...

Ama oyuna dalmış olan çocuk, isminin bağırarak söylenmesine hayret ederek, ürküntü içinde bir an durdu. Gayri ihtiyari yanındaki oğlana baktı. Oğlan oyuna dalmıştı. Kocaman plastik kamyonu yüklemesi için uzattığı oyuncak, dalgın elinde kalmıştı. Gülay bir kez daha, (bu kez, biraz zorlama da olsa) gülümseyip rahat bir ifade takınarak seslendi. Çocuk, başını, sağlam gözünü ona doğrultacak şekilde çevirip teyzesine baktı. Biraz hüzünlü ama ta derinlerinde o çocukça neşenin her şeye rağmen oynaşp durduğu bir bakıştı bu. Sonra oğlanın elindekini alıp, oyuna daldı. Güz güneşi, kayrak taşlarıyla döşenmiş park alanını, hükmünün azalmakta olduğu hissetmişçesine, ağırbaşlı bir edayla ısıtmayı sürdürüyordu.

—

*Türkiye'nin yakın tarihinden,
belleğimizden silinmeye çalışılan
bir dönem üzerine...*

Belki de kuş, şu "biliyor musun, duyuyor musun," diye tutturduğu kuş söylüyordu Gülay'a, her şeyi. "Üsküdar'a gidelim kuşu" adını takmıştı Yavuz ona; dalga geçmek için... Gülay kuşun mors alfabesine benzeyen sesini, Yavuz'a defalarca dinletmişti. Hiçbir şey anlayamamıştı bu sestten. Ama, Gülay'ın kara gözlerine bakınca, kendisinden çok daha fazla şeyin farkında olduğunu hissedebiliyordu.

Belki de bütün bu olan bitenler, yalnızca sezgiyle anlaşılabilir şeylerdi; bugüne kadar kitaplarda yazmayan, henüz insan dilinde söylenmeyen şeyler. Otuz-kırk sene sonra sosyologlar bu döneme bakıp yorumlar yapacak, isimler koyacaklardı. "Ölenler," diyeceklerdi, "hepsi genç insanlardı. Çok genç insanlardı. Öyle gençlerdi ki, o kadar gençlerdi ki..."

Metis Edebiyat • Roman
ISBN 975-342-456-6

